

Dr. Ali ÇİÇEK

SURİYELİLERİN SOSYAL VE SİYASAL ENTEGRASYONU ADANA İLİ İNCELEMESİ

DETAY
YAYINCILIK

Dr. Ali ÇİÇEK

**SURİYELİLERİN
SOSYAL VE SİYASAL
ENTEGRASYONU
Adana İli İncelemesi**

**DETAY
YAYINCILIK**

Ankara, 2022

DETAY YAYINLARI : 1478
1. Baskı : Mart 2022
ISBN : 978-605-254-544-7
Yayıncı Sertifika No : 46573
Matbaa Sertifika No : 42488

© Detay Anatolia Akademik Yayıncılık Ltd. Şti.

Her hakkı saklıdır. Yazarından ve yayınevinden yazılı izin alınmaksızın bu kitabın fotokopi veya diğer yollarla kısmen veya tamamen çoğaltılması, basılması ve yayınlanması yasaktır. Aksine davranış, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince, 5 yıla kadar hapis ve adli para cezaları ile fotokopi ve basım aletlerine el konulmasını gerektirir.

Dizgi : Detay Yayıncılık
Kapak Tasarım : Detay Yayıncılık
Baskı ve Cilt : Bizim Buro Basımevi
1. Sanayi Caddesi Sedef Sokak No: 6/1 İskitler-Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Ali Çiçek
Suriyelilerin Sosyal ve Siyasal Entegrasyonu Adana İli İncelemesi, 1. Baskı
ISBN: 978-605-254-544-7, x + 186 sayfa, kaynakça var, dizin yok

GENEL DAĞITIM ve İSTEME ADRESİ

DETAY ANATOLIA AKADEMİK YAYINCILIK LTD. ŞTİ.

Adakale Sokak No: 14/4 Kızılay/ANKARA

Tel : (0.312) 434 09 49 • Faks: (0.312) 434 31 42

Web: www.detayyayin.com.tr • e-posta: detayyay@gmail.com

*Her gün iten içe sohbet ettiėim,
Yaşanmış ve Yaşanmamış binlerce anı bırakan,
Kalbimizde sızı olan güzel adama,
Babam Hamit iek'e...*

Dr. Ali ÇİÇEK- ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Adana'nın Seyhan ilçesinde doğdu. Adana Turhan Cemal Berikel İlköğretim Okulu ve Adana Erkek Lisesi'nde ilk ve ortaöğretim eğitimini tamamladı. 2007 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi bölümünde başladığı lisans eğitimi 2011 yılında tamamladı. 2015 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'ndan "Kamu Diplomasisi ve TİKA Örneği" başlıklı tez çalışmasıyla mezun oldu. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı doktora programından "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal ve Siyasal Entegrasyonu: Adana İli Örneği" başlıklı teziyle 2021 yılında mezun oldu. 2016 yılından beri Cumhuriyet Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Göç, Milliyetçilik ve Kamu Diplomasisi üzerine çalışmalar yapmaktadır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, onlarca kişinin motivasyonu ve desteği ile gerçekleştirilmiştir. Belki her birinin ismini anmak mümkün değil ancak birkaç kişiye özellikle teşekkürlerimi iletmek isterim.

Bu çalışmayı bir doktora tezi olarak hazırlamıştım. Göç konusunun güncelliğine değinen, toplumsal ve siyasal bir sorun hakkında çözüm önerisi sunmamın ne kadar elzem olduğu noktasında beni ikna eden ve bu konuda çalışmaya teşvik eden danışman hocam Prof. Dr. Şaban Sitembölükbaşı'ya teşekkür ederim. Ufuk açıcı sohbetleri ve yönlendirmeleriyle bu çalışmanın olgunlaşmasında payı olan Prof. Dr. Hamza Bahadır Eser ve Prof. Dr. Kamil Kaya hocalarıma da katkılarından ötürü teşekkürü borç bilirim. Analizler konusunda yardımlarına başvurduğum Dr. Kürşad Özkaynar ve Dr. Fatih Gürses'e de teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde en büyük motivasyon kaynağım eşim Aslıhan, oğlum Hamit Göktürk ve güzel kızım Gülce oldular. Üçüne de çok teşekkür ederim. Artık onlara daha çok vakit ayırabileceğim için mutlu hissediyorum.

İlkokuldan doktora sürecime kadar maddi ve manevi desteklerini benden hiç esirgemeyen kardeşim Ömer'e, annem Emine Çiçek ve yakın zaman önce kaybettiğimiz merhum babam Hamit Çiçek'e minnettarım. Bu çalışmayı merhum babam Hamit Çiçek'e ithaf ediyorum.

Çalışmanın başarılı sayılabilecek her bir cümlesinde yukarıda isimlerini zikrettiğim ya da ismini saymadığım kişilerin katkısı vardır. Bütün hatalar ve kusurlar ise şahsımdan kaynaklanmıştır.

Dr. Ali ÇİÇEK

Sivas, 2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....v

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM GÖÇLE İLGİLİ KAVRAM VE TEORİLER

1.1. GÖÇLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	4
1.1.1. Göç	4
1.1.2. Uluslararası Göç.....	6
1.1.3. Göçmen	7
1.1.4. Mülteci	8
1.1.5. Sığınmacı.....	10
1.1.6. Misafir	11
1.2. GÖÇÜN TÜRLERİ.....	11
1.2.1. Alanına Göre Göçler: İç Göç- Dış Göç	12
1.2.2. Tetikleyen Unsura Göre Göçler: Zorunlu Göç- Gönüllü Göç	12
1.2.3. Süresine Göre Göçler: Geçici Göç- Kalıcı (Sürekli) Göç.....	13
1.2.4. Son Yerleşim Yerine Göre Göçler: Transit Göçler- Yerleşik Göçler	14
1.2.5. Yasal Statüsüne Göre Göçler: Düzensiz Göç- Düzenli Göç.....	14
1.2.6. Göçmenin Özelliğine (Bireysel Niteliğine) Göre Göçler: Vasıflı Göç- Vasıfsız Göç.....	15
1.2.7. Boyutuna Göre Göçler: Bireysel Göç- Kitlesele Göç.....	15
1.3. GÖÇÜN NEDENLERİ	16
1.3.1. Ekonomik Nedenler	17
1.3.2. Sosyo-Kültürel Nedenler.....	17
1.3.3. Politik Nedenler	17
1.3.4. Doğal Faktörler	18
1.4. GÖÇ KURAMLARI.....	18
1.4.1. Temel Kuramlar	18
1.4.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları.....	22
1.4.3. Sosyo- Kültürel Göç Kuramları.....	25
1.5. GÖÇ KURAMLARI VE SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ	28

İKİNCİ BÖLÜM ENTEGRASYON

2.1. KİMLİK	30
2.2. KÜLTÜRLEŞME.....	30
2.3. ASİMİLASYON	33
2.4. ENTEGRASYON.....	34
2.4.1. Entegrasyon Aşamaları.....	37
2.4.2. Entegrasyon Çeşitleri.....	38
2.4.3. Entegrasyonun Göstergeleri ve Alanları	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇ SÜREÇLERİ, TÜRKİYE'NİN GÖÇ YÖNETİMİ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

3.1. SURİYELİLERİN GENEL DURUMU	48
3.1.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Gelişleri ve Yerleşmeleri	48
3.1.2. Suriyelilerin Demografik Özellikleri	51
3.1.3. Suriyelilerin Yasal Statüsü.....	56
4.2. SURİYELİLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK POLİTİKALAR	61
4.2.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim.....	63
4.2.2. Eğitim Hizmetlerine Erişim.....	65
4.2.3. İşgücü Piyasasına Erişim.....	69
4.2.4. Sosyal Yardımlar	72
4.2.5. Vatandaşlık.....	74
4.2.6. Türkiye'nin Entegrasyon Projeksiyonu: Uyum Stratejisi Belgesi ve Ulusal Eylem Planı	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'DA YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN SİYASAL VE SOSYAL ENTEGRASYONLARI: ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	82
4.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	82
4.1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	83
4.1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	83
4.1.4. Veri Toplama Tekniği	85
4.1.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	86
4.1.6. Güvenirlilik Analizi	87

4.1.7. Araştırmanın Hipotezi.....	88
4.2. BULGULAR.....	91
4.2.1. Demografik Bulgular	92
4.2.2. Sosyal Entegrasyona Dair Bulgular	99
4.2.3. Siyasal Entegrasyona Dair Bulgular	109
4.2.4. Hipotezlerin Sınanması.....	121
SONUÇ VE ÖNERİLER	163
KAYNAKÇA.....	175

GİRİŞ

Tarih boyunca bireysel ya da kitlesel göçler hep yaşanmıştır. Ancak tarihin hiçbir döneminde göçler, 20. yüzyılda başlayan ve günümüzde halen devam eden göçler kadar yoğun olmadıkları gibi nedenleri ve sonuçları itibarıyla da günümüzdeki kadar karmaşık olmamıştır (Özmen, 2012: 15). Dünya Bankasının verilerine göre 1980 yılında dünya genelinde yaklaşık 94 milyon civarında olan göçmenlerin sayısı 2015 yılında 243 milyonu geçmiştir. Göçmenlerin sayısındaki bu muazzam artışın sebepleri arasında ekonomik, siyasal, çevresel, vb. birçok neden vardır. Özellikle ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler, internet kullanımının yaygınlaşmasıyla farklı coğrafyalardan insanların başka yerlerde daha iyi ekonomik koşullarda yaşamlarını sürdürebileceğine kanaat getirmesi ya da özgür hissedebilecekleri yerlere gitme arzusu gibi bir çok motivasyon göçlerin artışında katalizör görevi üstlenmektedir.

Geleneksel toplumlarda insanların daha çok doğduğu yerde hayatlarını sürdürdüğü ve göçlere daha mesafeli oldukları bilinirken günümüz toplumlarında göçler yaygın bir eğilim haline gelmiştir. Dahası modern zamanlarda göç etmek çoğu zaman bir eğilimin de ötesine geçerek zorunluluk halini alabilmektedir. Günümüzde çoğu zaman bireyler ya da kitleler kendi istekleri dışında zorla yerlerinden edilmekte ve canlarını kurtarmak için akrabalarını, evlerini, anılarını geride bırakarak bilmedikleri bir ülkede yaşamak zorunda kalmaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2021 yılı verilerine göre dünya genelinde 79 buçuk milyonun üzerinde zorla yerinden edilmiş insan bulunmakta olup bunların 26 milyon kadarı mültecilerden oluşmaktadır. 79 buçuk milyon zorla yerinden edilmiş kişinin tahminen 30-34 milyonu 18 yaşın altındaki çocuklardan meydana gelmektedir. İnsanların zorla yerlerinden edilmeleri halinde onlara kapılarını açacak ülkelerin çok sınırlı olması, bu ülkeyi bulmuş olsalar bile göç etmek zorunda kaldıkları yerlerde ne kadar süre kalacaklarının belirsiz olması zorla yerinden edilmiş kişilerin göç ettikleri yerde bir şekilde tutunmalarını da gerekli kılmaktadır.

İster zorla yerinden edilmiş ister gönüllü olsun, göç eden herkes gittiği yerin yabancı olduğundan bir takım tedirginlikler yaşarken göç alan ev sahibi toplum da göçmenlerin varlığını kendisine tehdit olarak görebilir. Özellikle uluslararası göçler etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliği artırırken (Uğur Göksel, 2019: 13) ev sahibi toplumun endişelerini artırabilmektedir. Endişelerin giderilmesi, toplumların birbirleri ile uyum içinde yaşayabilmesi, ülke içinde paralel toplumların oluşmasının önlenmesi ve birlikte ahenk içinde yaşamının yolunun açılabilmesi için

entegrasyon politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi halde göç, uzun yıllar sürececek ve şiddetini her geçen yıl artıracak potansiyel tehlikelere gebe bir sürecin başlangıç noktası olacaktır.

Bahsi geçen potansiyel tehlikelere muhatap olması ihtimal ülkeler arasında Türkiye de bulunmaktadır. Türkiye, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sürecinin başından beri uluslararası literatürde mülteci olarak tanımlanan ancak Türkiye’de “geçici koruma statüsü” altında bulunan çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Çok kısa bir zaman dilimi içinde dünyada en fazla mülteciyi barındıran ülke durumuna gelen Türkiye’de, Suriyeliler başlangıçta misafir olarak görülmüş ve Suriye’deki iç savaşın yakın zamanda biteceği varsayımı ile misafirlere uzun bir süre acil durum yaklaşımı dâhilinde insani yardım politikası uygulanmıştır (Özçürümez ve İçduygu, 2020: 44). Başka bir deyişle Türkiye, zorunlu göçle gelen Suriyelilerin kısa bir süre için ülkelerinde bulunduğundan ve bu süreçte insani ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğinden hareketle hem Suriyelileri misafir olarak görmüş hem de bu geçici misafirlerin ihtiyaçlarına geçici çözümler aramıştır. Ancak Suriye’de işlerin Türkiye’nin beklediği gibi gitmemesi, iç savaşın içine farklı aktörlerin de dâhil olarak daha da karmaşıklaşması ve zorunlu kitlesel göçlerin ilerleyen yıllarda daha da artması yakın gelecekte Suriyelilerin geri dönmeyeceklerinin Türk devleti tarafından kabullenilmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda Türkiye’de çeşitli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş, artan maliyetlerin önünü kapatmak için Suriyelilerin de isteği ile geçici barınma merkezlerinin sayısı azaltılmış ve entegrasyon temelli politikalara geçilmeye başlanmıştır. Özçürümez ve İçduygu bu süreci yaşam destek odaklı yaklaşımdan etkileşimli toplumsal bütünleşme ve yönetim modeline geçiş olarak adlandırmaktadır (2020: 46-50). Burada bahsi geçen yaşam destek odaklı yaklaşım modelinde Suriyelilerin geçici misafir olduğu varsayımından hareketle temel gereksinimlerinin ivedilikle giderilmesine vurgu yapılmaktadır. Ancak zorunlu göç ile Türkiye’ye gelen Suriyelilerin ülkede kalış sürelerinin uzaması ve misafirlik kavramının sorgulanmaya başlaması ile 2016 yılından itibaren entegrasyon politikalarını kapsayan toplumsal bütünleşme modeline geçiş başlamıştır.

Türkiye, toplumsal bütünleşme modeline geçmek amacıyla İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde ilgili tüm kurumların katılımını da sağlayarak 2018- 2023 yıllarını kapsayan Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı hazırlamaya karar vermiştir. Bu belge, ilk olarak uyum (entegrasyon) çatısı altında toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek (sosyal hizmet ve yardımlar) konuları olmak üzere 6 tematik alanı stratejik öncelik konusu olarak belirlemiş ve bu alanlarda stratejik amaçları ortaya koymuştur. Bu belge ile Türkiye’nin, Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini hızlandırmak ve toplumsal bütünleşmeyi olabildiğince hızlı ve sağlıklı bir şekilde tamamlama niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak entegrasyonun çok boyutlu ve sancılı bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Özellikle çok kısa süre içinde dünya

tarihinde görülmemiş sayıda mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin entegrasyon politikalarını gerçekleştirirken bir takım problemlerle karşılaşacağı aşikardır.

Bu çalışmada, Suriye iç savaşı sonrasında Türkiye'ye gelen geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon problemleri ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde öncelikle göç ile ilgili çeşitli kavram ve teorilere değinilecek, göçleri meydana getiren motivasyon açıklanacak ve çalışma boyunca kullanılan kavramların neye tekabül ettiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü entegrasyon konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde entegrasyon kavramı ve entegrasyon teorileri detaylı bir şekilde açıklanacak ve sonra entegrasyonun farklı boyutları ve bu boyutlarının nasıl ölçüleceği çeşitli göstergeler aracılığıyla ortaya konmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde 2011 yılında başlayan ve günümüzde hem Türkiye'nin hem de Avrupa'nın önemli bir sorunu haline gelen Suriyeli göçüne karşı Türkiye'nin entegrasyon politikalarının neler olduğunun genel bir çerçevesi sunulmuştur. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon süreçleri tasvir edilmiş, Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyona dair problemleri saha araştırmasından alınan verilerle ortaya konmuştur.

Çalışmanın saha araştırması bölümünde Suriyelilerin eğitim seviyelerinin düşük olması, Türkçe diline hâkimiyetlerinin zayıf olması ve anket doldurma (ya da yanıtlama) kültürüne yabancı olmaları nedeniyle sorular mümkün olduğunca basite indirgenmek zorunda kalmış ve Arapça bilen anketörler aracılığı ile Suriyeli katılımcılara (ve dolayısı ile verilere) ulaşım sağlanmıştır. Suriyeli katılımcıların yanı sıra Adanalılara da anket uygulanmış ve entegrasyon sürecinin çift yönlü olması nedeniyle bulgular karşılaştırılarak Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonlarına dair çıkarımlarda bulunulmuştur.

Araştırmanın saha çalışması için Adana ili seçilmiştir. Çalışmanın saha araştırması kısmında neden Adana ilinin seçildiği, araştırmanın metodolojisi, hipotezleri, bulguları gibi birçok unsur dördüncü bölümde detaylıca açıklanmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında ise saha araştırmasındaki bulgular tartışılarak Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon problemlerine dair çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇLE İLGİLİ KAVRAM VE TEORİLER

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle göçle ilgili temel kavramlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Kavramların tanımlanmasının yanı sıra uluslararası hukukta ve Türk hukukunda karşılıklarına da değinilmeye çalışılacaktır. Gündelik hayatta ve göçle ilgili bazı akademik çalışmalarda, yanlış bir şekilde birbirinin yerine kullanılan ya da birbirinin muadili sanılan kavramların farkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu bölümün bir diğer konusu ise “bireyler, toplumlar ya da kitleler niçin göç ederler?” sorusunu yanıtlayan göç teorileridir. Göç olgusunu meydana getiren ekonomik, sosyo-kültürel, politik ve doğal faktörlere değinildikten sonra göç kuramları (teorileri) ile göçü motive eden sebepler üzerinde durulmuştur. Sırasıyla temel kuramlar, ekonomik temelli kuramlar ve sosyo-kültürel göç kuramları ele alınacak, geçmişte ve günümüzde Türkiye’ye yönelik göçler bu bölümdeki kuramlarla açıklanmıştır.

1.1. GÖÇLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1.1. Göç

İnsanlık tarihiyle akran bir olgu olarak göç, en genel tanımıyla, birey ya da toplumların yaşadıkları coğrafyayı terk ederek başka bir coğrafyaya gitmesini; yer değiştirmesini ifade etmektedir. Sosyal bilimlerde birçok kavramda görülen tanım çeşitliliği göç kavramı için de geçerli olmakla birlikte, kavramın her tanımlandığında görülen olmazsa olmaz unsur coğrafi mobilitedir. Göç, insanlık tarihiyle başlamış olmasına rağmen son bulmuş bir coğrafi mobilitayı ifade etmez. Aksine, günümüzde göçler eski tarihlere nazaran daha etkili bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Arslan, 2021b: 1; Korkmaz, 2021: 204). “Küreselleşen gezegenin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan (?) kısımlarının refah düzeyleri eşitlene kadar, göçmenlerin sayısı bir dengeye doğru artmak zorunda. Ne var ki böyle bir sonuca varmak, tarihsel yazgının öngörülemeyen dönüşleri hariç tutulsa bile, her halükarda on yıllar alacaktır” (Bauman, 2018: 14). Göç hareketliliklerinin, günümüzün ve geleceğin başat problem alanı olduğunu gören ve 21. yüzyıla “Göçler Çağı” adını veren Castles ve Miller, göç çağının kalıcı olduğunu dört temel gerekçeye dayandırmaktadır. Bunlardan ilki; kuzey ve güney arasındaki artan eşitsizliğin, artan sayıda insanı daha iyi yaşam şartlarına ulaştırmak adına göç etmeye zorlayacağı görüşüdür. İkinci olarak; siyasal, ekolojik, demografik sıkıntılar birçok insanı kendi ülkeleri dışında mülteci olmaya zorlayacağı

görüşüdür. Üçüncü görüşleri ise farklı bölgelerde artmakta olan etnik ve siyasal çatışmaların gelecekte kitlesel kaçışları da beraberinde getireceği iddiasını taşır. Son olarak Castles ve Miller, yeni ticaret bölgelerinin yaratılmasıyla emek hareketlerinde artış olacağını ve bu durumun da göçün kalıcılığı yönünde etkili olacağını iddia etmektedirler (Castles ve Miller, 2008:7-8). Castles ve Miller'ı destekler şekilde Ortaylı da, bir toplumda göç sona ermişse orada toplumun da eridiği görülür diyerek göçün devamlılığına ve dinamikliğine vurgu yapmaktadır (Ortaylı, 2006: 9). Ulus-devletlerin ortaya çıkışını art arda gelen göç akınlarının bir sonucu olarak gören Hayter, göçmenlerin günümüzde eşi görülmemiş bir kısıtlama seviyesine tabi tutulmasına karşın, göçlerin durdurulmasının mümkün olmadığını iddia etmektedir. Zira ona göre göçü inkâr etmek, insan doğasının önemli bir kısmını da inkâr etmek manasına gelmektedir (Hayter, 2004: 8).

Literatür incelendiğinde, göç ve göçle ilgili kavramlar hakkında çok sayıda tanımın varlığı dikkat çekmektedir. Nitekim göç ve ilgili kavramları ele alan Göç Terimleri Sözlüğü başlığında bir çalışmanın varlığı da göze çarpmaktadır. Bu çalışmada göç kavramı, "bir kişinin ya da bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Göç; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketidir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir" (Perruchoud ve Redpath- Cross, 2013: 35) şeklinde tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğü'nde göç kavramı; "ekonomik, toplumsal ya da siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret" (tdk.gov.tr, 2019) şeklinde tanımlanmıştır.

Benzer şekilde göçü, "insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi" olarak tanımlayan Adıgüzel, bu yer değiştirmenin uluslararası bir sınırı geçmek ya da ulusal sınırlar içinde yer değiştirmek şeklinde olabileceğine dikkat çekmekte ve göçün biçimi gönüllü ya da zorunlu; geçici ya da sürekli; iç ya da dış; bireysel ya da kitlesel olduğuna bakılmaksızın her türlü nüfus hareketinin (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden sürülmüşler, ekonomik göçmenler, vb) göç tanımı içinde kendisine yer bulduğunu vurgulamaktadır (Adıgüzel, 2018: 3). Wood (1994: 607) ise göç terimini, genellikle bazı idari sınırlar boyunca kalıcı veya yarı kalıcı ikamet değişikliği olarak tanımlamaktadır.

Göç, bazen ülke içinde kısa ya da uzun mesafelerin kat edilmesi gibi bir yatay hareketliliği ifade ederken bazen de ülke sınırlarını aşarak farklı ülkelere sığınmak gibi ciddi bir boyuttaki nüfus hareketini de ifade eden bir hal almıştır. Daha iyi şartlarda yaşamak, baskılardan kurtulmak, güvenlik gibi pek çok saike dayalı olarak gerçekleşen göçler kişilerin, grupların veya kitlelerin gönüllü yahut zorunlu olarak yer değiştirmeye tabi tutulmaları şeklinde ortaya çıkmıştır (Songur ve Sırtkaya, 2018: 6; Arslan vd, 2021: 94). Petersen göçü, geleneksel bir tanımla,

“kişilerin önemli bir mesafeden nispeten kalıcı hareketi ve yer değiştirmesi” olarak değerlendirilmektedir (Petersen ve Petersen, 1986: 586). Ancak Petersen, bahsi geçen mesafenin detayı hakkında bilgi vermemektedir. Ozankaya (1980) ise göçü, “bireylerin ya da toplumsal kümelerin yerleşmek üzere bir yerden başka yere gitmeleri” şeklinde tanımlamaktadır.

Türk hukuk sisteminde göç, 11/04/2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na (3/1 maddesinde) göre, “yabancıların, yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını, Türkiye’den çıkışını ve Türkiye’de izinsiz çalışmasını ifade eden düzensiz göçü ve uluslararası korumayı” ifade etmektedir.

Göç olgusuyla ilgili yapılan tanımlar, genel itibariyle benzerlikler taşımakla birlikte bunların noksan kaldığı da söylenebilir. Zira göçler sonucunda bireyler, toplumlar ya da kitleler yalnızca fiziki mekânlarını değiştirmekle kalmazlar. Fiziki mekânın yanı sıra bireysel ve sosyal hayatlarını kuşatan bütün ilişkileri de yeniden inşa ederler. Göç eden insanlar, gittikleri yerlere yalnızca kendilerini değil aynı zamanda geldikleri kültürün değerlerini de taşımaktadırlar (Kirman 2016; 119). Başka bir deyişle göçmenler, bir fiziksel mekândan bir başkasına giderken sadece elle tutulur, gözle görülür eşyalarını değil, tüm hayat tecrübelerini, hayat tarzlarını, dillerini, kültürlerini, inançlarını, statülerini, maddi ve manevi tüm değerlerini, anılarını ve hayallerini de götürürler (Adıgüzel, 2018: 3). Bu yönüyle göç, kişilerin yaşadığı topraklardan, alıştıkları sosyal yapılardan, hâlihazırda sahip oldukları ekonomik imkânlardan veya konumlarından kısacası toplumsal yaşamın birçok unsurundan uzaklaşarak veya uzaklaştırılarak yeni yaşam alanlarına kapı açması olarak ifade edilebilmektedir (Toros, 2008: 9). Bütün bu tanımlarda görüleceği üzere göç olgusunun öznesi, göç eylemini gerçekleştiren göçmendir.

1.1.2. Uluslararası Göç

Uluslararası göç, kişilerin ikamet ettikleri yeri bırakarak ve ulusal sınırları aşarak başka bir ülkeye ikamet etmek üzere yerleşmeleri durumudur (Arslan, 2021a: 6). Uluslararası göçle yalnız göç alan ülkenin değil; göç veren ülkenin de ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yapısında önemli değişiklikler görülebilir. Dünyanın kuzey- güney ülkeleri ve doğu- batı ülkeleri arasında nüfus, gelir, refah ve güvenlik, insan hakları gibi birçok açıdan büyük dengesizlikler bulunmaktadır. Bu dengesizlikler Doğudan Batıya, Güneyden Kuzeye, geri kalmış ülkelere gelişmiş ülkelere sürekli bir insan hareketliliğini yani göçü de beraberinde getirmiştir. İnsanlar daha güvenli, daha müreffeh, daha özgür bir hayata kavuşabilmek için sadece uluslararası hukuk çerçevesindeki yasal prosedürleri kullanarak değil, zaman zaman çok zor ve ölümcül yolculukları da göze alarak yasadışı yollarla uluslararası göç eylemini gerçekleştirmektedir (Adıgüzel, 2018: 21).

Uluslararası göçün uzun bir tarihsel geçmişi vardır. Ortaçağ toplumlarının dağılması, Rönesans, uluslararası ticaretin seyrini değiştiren coğrafi keşifler, sömürgecilik, sanayi devrimi, serbest piyasa kurumlarının ortaya çıkması, modern eğitim ve teknolojik gelişmeler uluslararası göçün büyümesine katkıda bulunan faktörlerden bazılarıdır. Ulaşımda yaşanan gelişmeler ve mesafelerin kısalması, iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve insanların birbirini iletişim teknolojisiyle daha çabuk etkileme süreci, Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların göçmenlere ulus devletler karşısında kazandırdığı haklar uluslararası göçü cesaretlendiren faktörlerden bazılarıdır (Martin, 2016: 316). Bir yandan doğal afetler ve savaşlar, çatışmalar ve kötüye giden siyasi ortamlar gibi insan kaynaklı felaketler göçe katkıda bulunmuş; öte yandan dünyanın bazı bölgelerindeki ülkeler arasında emeğin serbest dolaşımı, imzalanan iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar göçü kolaylaştırmış (Rosen, 2007: 1) ve uluslararası göç hareketlerini ivmelen-dirmiştir. Bir ülkenin kalkınma perspektifinden bakıldığında, uluslararası göçün, göç alan ülke açısından hem avantajları hem de dezavantajları olduğu görülecektir. Bu tür ülkeler, özellikle vasıflı işgücünün gerekli bilgi, uzmanlık ve hizmetlerini alabileceği durumlarda, göçü kalkınmanın bir aracı olarak avantaja çevirebilirler. Bununla birlikte göç alan ülkeler, mülteci olarak ülkeye taşınan vasıfsız göçmenlerden çok çeşitli şekillerde muzdarip olabilirler (Wickramasinghe ve Wimalaratana, 2016: 15).

1.1.3. Göçmen

Göçmen kavramının, gerek Türkçe literatürde gerekse uluslararası ölçekte evrensel olarak kabul görmüş bir tanımına rastlamak mümkün değildir. Faist, göçmen kavramını “bir ülkeden diğerine yerleşmek amacıyla, uygun bir zaman dilimi içinde hareket eden kişi” (2003a: 42) olarak tanımlamıştır. Ancak bu tanımda sadece dış göç (uluslararası göç) ele alınmış olup, diğer tanımlarla karşılaştırıldığında iç göç yanının eksik olduğu görülecektir. Göçmen kavramının en geniş tanımlarından biri, “maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentileri geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye ya da bölgeye hareket eden kişi” (Perruchoud ve Redpath- Cross, 2013: 37) şeklindedir. Buradaki tanımda, kişinin ya da kişilerin göç etme kararını kendi özgür iradesiyle aldığı anlamı çıkmaktadır. Nitekim Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçmeni, dışarıdan bir zorunluluk olmadan, kişisel rahatlık amacıyla ve hür iradesiyle göç etmeye karar veren kişi olarak tanımlamaktadır (Özdal ve Vardar Tutan, 2018: 11). IOM’un Göç Sözlüğü (Glossary on Migration) adlı eserinde ise göçmen, bir ülke sınırları içinde ya da sınırlar ötesinde geçici veya kalıcı olarak ve çeşitli nedenlerden dolayı, olağan ikamet yerinden uzaklaşan kişinin durumunu ifade etmektedir (Glossary on Migration, 2019: 130). BM de göçmeni; “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden birey” (Adıgüzel, 2018: 5) şeklinde tanımlayarak göçmenliğin en önemli kriterinin, göç edilen ülkede kalınan süre olduğuna dikkat çekmiştir.

Bu tanımların yanı sıra devletlerin göçmen tanımları da farklılıklar göstermekte, özellikle coğrafya eksenli tanımlar mevzuata girmektedir. Avrupa Komisyonu göçmeni, genellikle daha iyi bir yaşam arayışı içinde, bir ülkeyi ya da bölgeyi başka ülke ya da bölgeye tercih etmek üzere terk eden kişi olarak tanımlamıştır (European Commission Glossary). Türk hukuk sisteminde ise göçmen, 26/09/2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 5543 sayılı İskan Kanunu’nda (3/d maddesinde), “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı kanunun 4. maddesi, “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye’ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler” hükmünü içermektedir. Bu tanım baz alındığında, tanıma uygun olmayan kişilerin hukuki statüsünün ülkemizde göçmen olarak kabul edilmediği sonucuna varılabilir. Ancak bahsi geçen tanımın evrensel bir iddia taşımadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Göçmen tanımlarında genel olarak kişilerin kendi özgür iradeleriyle maddi ve sosyal koşullarını geliştirmek için yaşadığı coğrafyayı (ikamet ettiği yeri) değiştirdiği teması işlenmiştir. Bu tanımlarda göç eden kişilerin, göç eylemini gerçekleştirmeleri kendi iradeleri dışında değildir. Nitekim kendi iradeleri dışında göç etmeye mecbur kalan ya da zorlanan kişiler durumlarına göre mülteci, sığınmacı gibi farklı kavramlarla adlandırılmaktadır.

1.1.4. Mülteci

“Zulüm ve baskı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan, geldikleri ya da vardıkları yerde insan hakları ihlalleriyle karşılaşan kişilerin, ulusal ve uluslararası seviyede korunması, ahlaki olduğu kadar hukuki de bir zorunluluktur” (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1010). Bu nedenle mülteci kavramı, uluslararası hukuk tarafından tanımlanır ve mülteciler de uluslararası hukuka göre korunurlar. Dolayısıyla göçmen ve mülteci kavramları birbirinin muadili kavramlar olarak kullanılamazlar.

14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen ve 28 Temmuz 1951 yılında Cenevre’de imzalanıp 1954 yılında yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu (ya da yaygın şekilde bilinen adıyla Cenevre Sözleşmesi)’na göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen ya da söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir (Text of the 1951 Convention, 2010: 14).

Kavramın tanımlamasından da anlaşılacağı üzere mülteci göçü, bahsi geçen durumda kişilerin kendi isteği ve iradesiyle tercih ettiği bir eylemden çok zorunluluğu ifade eder. 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 yılında yeni bir protokolle güncellenmiştir. Çünkü 1951 Sözleşmesi, esas olarak 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar dâhilinde mülteci olan kişileri ilgilendirmekteydi. Ancak bu tarihte sonra da mültecilerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilecek olayların potansiyeli de düşünülerek, tarih sınırlaması ve coğrafi kısıtlamalar tamamen ortadan kaldırılmış, bahsi geçen zorlayıcı nedenlerden dolayı ülkesinden göçmek zorunda kalanlara eşit şekilde mültecilik hakkı tanıyan “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Sözleşmesi” kabul edilmiştir.

Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu (Cenevre Sözleşmesi)’nu 24 Ağustos 1951 yılında imzalamış ve 29 Ağustos 1961 tarihinde ihtirazi kayıtla (çekince koyarak) onaylamış ve sözleşme aynı yıl Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Türkiye’nin ihtirazi kaydı, “bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz” şeklindedir (Resmi Gazete, S.10898). Bunun yanı sıra Türkiye, 1967 tarihindeki Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi de onaylamıştır. Bakanlar Kurulu kararı, 5 Ağustos 1968 tarih ve 12968 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ancak Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’ye konulan coğrafi sınırlamanın geçerli olmaya devam edeceğini de beyan etmiştir.

Türkiye bahsi geçen sözleşmelere bir başka çekince daha koymuştur. Bulunduğu bölge itibarıyla zorunlu göçlerden etkilenme potansiyelini göz önünde bulunduran Türkiye, coğrafi sınırlamaya yönelik bir çekinceyle bahsi geçen sözleşmeleri imzalamıştır. Buna göre Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ndeki genel tanım yerine sadece Avrupa ülkelerinden (başka bir deyişle Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden) gelecek sığınmacıları “mülteci” (refugee) olarak kabul etmektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelenler ise Türk hukukuna göre “sığınmacı” (asylum seeker) olarak tanımlanmaktadır. Bu hukuki tanıma göre ülkelerinden göç etmek zorunda kalıp Türkiye’ye gelen Suriyeli, Afganistanlı, Iraklı, vb kişiler mülteci statüsünde değildir. Bu kişilerin mülteci olabilmeleri için Türkiye’nin coğrafi çekincelerini kaldırması gerekmektedir. Öte yandan “Türkiye şimdiye kadar 27’si Yunanistan, 6’sı Bulgaristan, 6’sı Sırbistan-Karadağ, 3’ü Azerbaycan ve 1 de Arnavutluk vatandaşı olmak üzere toplam 43 kişiyi mülteci olarak” kabul etmiştir (Erdoğan, 2018: 45).

Türkiye, Avrupa dışından gelen kişileri mülteci saymamakla birlikte, uluslararası koruma türü olarak şartlı mülteci kavramına Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nda yer vermiştir. YUKK’un 62. maddesinde şartlı mülteci şu şekilde tanımlanmıştır: “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya

da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”.

1.1.5. Sığınmacı

Sığınma hakkı, bir kişinin, uyruğunda bulunduğu ya da ikamet ettiği devletin ülkesini çeşitli baskılar ya da ayrımcı yasal kovuşturmalar nedeniyle terk ederek, yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi temsilciği ya da konsolosluk binalarına, savaş gemilerine ya da devlet uçak gemilerine girmesini ve bu devletin korumasına girmesini ifade etmektedir (Pazarıcı, 2005: 185). Sığınma hakkını kabul etmek ya da etmemek, sığınmacının başvuru yaptığı ülkeye aittir; yani devlet, yabancıların ülkeye girmesi ve ülkede kalmasında tek yetkili organdır. Sığınmacı kabul eden devlet, herhangi bir sözleşme yükümü altında olmadan, insani sebeplerden dolayı ülkesinde sığınma arayan kişileri ülkesine sığınmacı olarak kabul edebilir.

Erdoğan (2018: 47) ise sığınmacıyı, “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacaklarından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancılarıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak burada unutulmamalıdır ki sığınmacı, bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişidir. Sığınmacı, henüz mülteci statüsünü almamış ve bu süre zarfında ülkesine geri gönderilmemiş olan kişilerdir. Eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçelerle ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir kişi gibi sınır dışı edilebilirler (Çiçekli, 2009: 49). Buna göre her sığınmacı mülteci olamayabilir ancak tanınan her mülteci başlangıçta bir sığınmacıdır.

Bir önceki alt başlıkta Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonunu imzalayan Türkiye’nin coğrafi çekince koyduğu belirtilmiş ve zulüm, baskı vb nedenlerle Avrupa dışından Türkiye’ye gelmek zorunda kalanların mülteci olarak kabul edilmediğine değinilmişti. Türk hukuku, coğrafi sınırlamadan hareketle “mülteci” (refugee) ve “sığınmacı” (asylum seeker) ayrımını yapmakta ve mülteciyi Avrupa’dan gelen; sığınmacıyı ise Avrupa dışındaki diğer ülkelere gelenler olarak ayırmıştır (Erdoğan, 2018: 47). Bunun yanı sıra belirli bir süreliğine çalışmak için başka ülkelere giden işçiler ya da kısa süre sonra ülkelerine dönmeleri beklenen zorunlu göçmenler için de misafir tanımı yapılmaktadır. 2011 yılı sonrası zorunlu göçle Türkiye’ye gelen Suriyeliler için de bu tabir gerek Türk halkı gerekse siyasetçiler tarafından sıkça kullanılmaktadır.

1.1.6. Misafir

Misafir, göç yazınında (özellikle yabancı kaynaklarda) çok karşılaşılmayan bir kavramdır. Daha çok misafir işçi kavramında sıfat görevi gören kavram, göçün geçiciliğini ya da kalıcı olmadığını vurgulamak için kullanılmaktadır. Misafir kavramı Türk kamuoyunda, Suriye iç savaşının ardından Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasıyla ülkemize gelen Suriyeliler için kullanılmıştır. Kavram, savaşın kısa süreceği ve Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin iç savaş bitiminde ülkelerine döneceği varsayımına dayanmaktadır. Başka bir deyişle misafir kavramıyla, Suriyelilere kısa süreliğine ev sahipliği yapmak anlaşılmaktaydı. Juliette Tolay, misafir kavramıyla, gelen kişilerin yalnızca geçici bir süreliğine kabul edildiğini, misafirperver toplum tarafından ilticanın bir hak ya da hukuki bir mesele olarak görülmediğini belirterek, bu durumda "mültecileri kabul etmek yükümlülük olarak değil, daha çok insanların yaptığı bir iyilik olarak görülmektedir" (Tolay, 2011: 204) diyerek kavramın olumsuz tarafına işaret etmiştir. Yine bu minvalde Suriyelileri misafir olarak nitelemek, onların haklarını ev sahibinin inisiyatifine bırakmak gibi de anlaşılabilir (Erdoğan, 2018: 182). Sonuç olarak kavramın olumsuz çağrışımlarına rağmen ülkemizdeki kullanımı, "sığınmacıların gelecekte kendi ülkelerine dönecekleri düşüncesi" (Çöllü, 2018: 239)'ni ifade etmek şeklindedir. Gündelik hayatta, politik gündemde ya da medyada sıkça kullanılan misafir kavramı, ne Türk hukukunda ne de göçmenleri konu edinen uluslararası sözleşmelerde tanımlanmamakta ve kullanılmamaktadır.

1.2. GÖÇÜN TÜRLERİ

Göç kavramıyla ilgili birden çok tanımın varlığı, göçün türleri konusunda da benzerlik göstermiştir. Göçler, ortada hiçbir neden yokken kendiliğinden ya da keyfi şekilde meydana gelen eylemler değildir. Göç olgusunun arkasında tarihin çeşitli dönemlerinde farklı motivasyonlar olduğunu; bu motivasyonların da farklı bireylerin, toplumların ya da kitlelerin içinde buldukları durumlara özgü şekillendiğini unutmamak gerekir. Göçlere sebep olan motivasyonlar, yani insanların bir yerden kalkıp başka yerlere yerleşmelerinin, anayurtlarını terk edip kendilerine yeni yurtlar edinmelerinin nedenleri tarih boyunca daima değişmiştir (Karpata, 2015: 29). İnsanoğlunun tarihsel süreç boyunca içinde bulunduğu şartlar ve her dönemin kendine has özellikleri göçün farklı şekillerde meydana gelmesine neden olmuştur.

Literatürde çok farklı göç türlerine rastlanmakla birlikte Faist göç türlerini beş kritere göre sınıflandırmıştır. Bunlar alan (yerel- uluslararası), zaman (geçici-kalıcı), boyut (bireysel- grup- kitlese), sebep (gönüllü- zorunlu) ve yasal durum (yasal- yasadışı) kriterleridir (Faist, 2003a: 47). Faist'in belirlediği kriterler dışında amaç (ekonomik- ekonomik değil), son yerleşim yeri (transit- yerleşik) ve göçmen özelliği (vasıflı- vasıfsız) kriterlerini de ekleyen Adıgüzel (2018: 20) daha genel bir sınıflandırma yapmıştır (bkz Tablo-1).

Tablo 1: Göç Kriterleri

Alanı	İç Göç	Dış Göç
Göçü Tetikleyen Unsur	Zorunlu	Gönüllü
Süre	Geçici	Sürekli
Son Yerleşim Yeri	Transit	Yerleşik
Yasal Statü	Düzensiz	Düzenli
Göçmen Özelliği	Vasıflı	Vasıfsız
Boyutu	Bireysel	Kitleesel

Kaynak: Adıgüzel (2018). *Göç Sosyolojisi*, 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayınları, s. 20'den derlenmiştir.

1.2.1. Alanına Göre Göçler: İç Göç- Dış Göç

Göç kavramıyla ilgili yapılan tanımlarda, göçün coğrafya değişimini konu alması dikkat çeken bir detaydır. Ancak bu coğrafya değişikliği, “ülke içinde mi yoksa ülke dışında mı gerçekleşiyor?” sorusu, iç göç ve dış göç ayrımını ortaya koymaktadır.

Kişilerin, kendi ülke sınırları içinde yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla yer değiştirmeleri eylemi iç göçü ifade etmektedir. Bu eylem, aynı ülke sınırları içinde bir kentten başka bir kente, kentten kıra, kırdan kıra ya da kırdan kente şeklinde gerçekleşebilir. Ancak ülkenin siyasi sınırlarını aşmamak iç göçlerin belirleyici unsurudur. İç göçler genellikle toplumsal, siyasal, ekonomik sebeplerle yaşanmakta olup daha gelişmiş kent ve bölgelere doğru göç süreci yaşanmaktadır (Özer, 2004: 24). Toprak (2015) da iç göçleri kendi içinde kırsal alandan kente göç ve kentlerden kırsal alana göç olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Dış göç ise birey, grup ya da kitlelerin başta ekonomik, sosyal, doğal ve zorunlu olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı ülkelerinin sınırları dışında bir başka yere göç etmeleri şeklinde tanımlanabilir. Bu göç türü, hem uluslararası hukuka hem de göç edilen ülkenin mevzuatına göre göç eden kişiye çeşitli statüler verilmesine neden olur. Ülke toprakları dışına göç edenler için uluslararası göçmen tabiri de sıkça kullanılmaktadır.

1.2.2. Tetikleyen Unsura Göre Göçler: Zorunlu Göç- Gönüllü Göç

Kişilerin kendi iradeleri dışında ikamet ettikleri yerlerinden edilmeleri durumu zorunlu göçleri meydana getirir. Zorunlu göçlerin en ayırıcı unsuru, kişinin kendi iradesi dışında yaşadığı yerden göç etmek zorunda kalmasıdır. Başka bir deyişle buradaki vurgu, fiziksel zorlamanın varlığı ve yokluğu üzerinedir (Faist, 2003a: 48). Bu durumu farklı bir şekilde ifade eden Wood'a göre kilit faktör, uygulanan baskı türünden öte göçmenlerin hayatta kalmak için kaçmaları gerektiğine olan inancıdır (Wood, 1994: 609). Çiçekli (2009: 75)'ye göre ise zorunlu göç, bir devlet sınırları içinde bulunan kişilerin ya da grupların kendi düzenli ikametlerinden

bir devlet politikası olarak uzaklaştırılmaları ve gönüllü olmadıkları halde transfer edilmeleridir. Çiçekli'nin tanımında zorunlu göç kavramı bir iç göç olarak görülse de bazı başka kaynaklarda dış göçler ve mübadele sonucu yer değiştirmiş kişilerin durumu örnek gösterilmiş ve dış göçlerin de zorunlu olabileceği vurgulanmıştır (Erdem, 2017: 23). Zorunlu göçle birlikte ani ve beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmanın getirdiği sosyo-ekonomik zorlukların yanı sıra; sığınmacılık, mültecilik gibi statülerin hukuki sorunları ile de karşı karşıya kalılabilmektedir (Aydemir ve Şahin, 2018: 127).

Gönüllü göçte ise, zorunlu göçlerin aksine, en ayırt edici unsur göç eyleminin, göç edenin kendi iradesiyle gerçekleşmesidir. Gönüllü göçte kişi, kendi istek ve arzusuyla, herhangi bir baskıya maruz kalmaksızın ikametini değiştirmektedir. Başka bir deyişle, bireylerin kendi kararlarıyla daha iyi imkânlardan yararlanmak ve daha yüksek bir hayat standardını yakalamak için gerçekleştirdiği göçler, gönüllü göç olarak ifade edilmektedir (Sayın vd, 2016: 3). Bu göç türünde genellikle kişilerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olma eğilimi etkili olmaktadır. Öte yandan günümüzde göç kavramının içeriğinin değiştiğinden dem vuran Adıgüzel, kişilerin kendi iradeleriyle, baskı ya da zulme maruz kalmaksızın yer değiştirmesine farklı bir kavram verilmesini teklif etmektedir. Ona göre eğitimli, beyaz yakalı ve kalifiye kişilerin yer değiştirmeleri durumunun göç yerine hareketlilik (mobility) kavramıyla karşılanması gerekmektedir (Adıgüzel, 2018: 12). Ancak bütün bu tartışmalara rağmen kişinin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği göç türü, göç yazınında gönüllü göç olarak geçmektedir.

1.2.3. Süresine Göre Göçler: Geçici Göç- Kalıcı (Sürekli) Göç

Göç türlerinin belirlenmesinde baz alınan bir diğer kriter, süredir. 1932 yılında gerçekleşen Cenevre Kongresi'nde geçici ve kalıcı (sürekli) göçmen ayrımları yapılmıştır (Emek İnan, 2016: 23). Kongre'de süresi 12 ay ve daha fazla olan göç hareketleri kalıcı göç olarak tanımlanmış; buna karşın süresi 12 aydan kısa olan göçler ise geçici göç olarak kabul edilmiştir (Gezgin, 1994: 16-17). Ancak burada bahsi geçen süre dış göç için geçerlidir (Recommendations on Statistics of International Migration, 1998: 10). Cenevre Kongresi'nde göçmenlerin kalış süresi baz alınarak yapılan bu ayırım, günümüz göç hareketlerini açıklamada çok yeterli değildir. Zira bu ayırımın bir neticesi olarak zorunlu, sosyal ve ekonomik nedenlere dayalı göçler sürekli (kalıcı) göç olarak görülmekte; bu karşın yalnızca ekonomik nedenlere dayanan göçler (işçi göçü gibi) ise geçici nitelikte göç anlamına gelmektedir. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine doğru yaşanan göçlere bakıldığında, bahsi geçen göçlerin her ne kadar başlangıçta geçici nitelik taşısa da zaman içinde gerçekleşen aile birleşimleri ile kalıcı niteliğe büründüğü görülmektedir (Özdal ve Vardar Tutan, 2018: 35). Benzer şekilde 1970'li yıllarda Türkiye'den Almanya'ya misafir işçi olarak giden göçmenlerin durumu da bu argümanı destekler niteliktedir.

1.2.4. Son Yerleşim Yerine Göre Göçler: Transit Göçler- Yerleşik Göçler

Göçlerde hedef ülkeye varılmak için coğrafi ya da hukuki şartlar, göç eden kişilerin bir süre transit devletlerde kalmasını mecbur kılabilir. Transit devlet, “bir kişinin bir hedef ülkeye yolculuk ederken geçtiği devlettir” (Perruchoud ve Redpath- Cross, 2013: 85). Transit göç (ya da transit halindeki mülteciler), başka bir ülkeye yerleştirilmeleri şartıyla, mevcut durumda bir devletin topraklarına geçici olarak giriş yapmasına ve hedef ülkeye gidene kadar kalmasına izin verilen göç türüdür. Ülkemizde en bilinen örneği, İran sınırı üzerinden Türkiye’ye gelip buradan da Avrupa’ya mülteci olarak başvurmak isteyen Afganlar ve Afrikalılardır.

Transit göçte, hedef ülkeye varılmadan önce bir süreliğine (ki bu süre genelde hedef ülkenin, mülteci başvurusunu cevapladığında biter) transit ülkede kalmasına müsaade edilmesi söz konusuydu. Başka bir deyişle burada kalıcılık söz konusu değildi. Ancak yerleşik göçlerde kalıcılık söz konusudur. Dolayısıyla yerleşik göçte, göçe karar verilirken varılmak istenen hedefe (ülkeye) varılış olunur.

1.2.5. Yasal Statüsüne Göre Göçler: Düzensiz Göç- Düzenli Göç

Göçmenler hiçbir zaman için sadece göç eylemini gerçekleştirdikleri için yasadışı olmazlar; ancak onların faaliyetleri böyle görülebilir. “Yasadışı”lıkla suç arasındaki ilişkiden ötürü, yasadışı göç yerine düzensiz göç kavramının kullanımı birçok yazar tarafından önerilmektedir (Schrover vd, 2008: 10). Yasadışı göç ya da düzensiz göçün kriterlerini belirleyen, devletlerin kendi göç politikaları ve göçle ilgili koyduğu kanunlardır. Bir diğer ifadeyle, aslında düzensiz göç devletler tarafından neyin yasal kabul edildiğiyle ilişkili olarak tanımlanmaktadır (Şenses Özcan, 2015: 24; Samers, 2001: 131- 132). Bu çerçevede yasadışı göçmenler ulus devletin egemenliğini tehdit eden bir unsur olarak da görülebilir (Atasü Topcuoğlu, 2016: 8). Kısacası yasadışı ya da düzensiz göç kavramları, devletlerin göç politikaları ve mevzuatlarına göre değişiklik gösterebilir; bunlar kimi zaman devletler için tehdit dahi sayılabilir.

Buna karşın düzensiz göçün en genel tanımı, kişilerin vatandaşları oldukları ülke dışındaki bir başka ülkeye girişlerinde, kalışlarında ve o ülkeden çıkışlarında yasadışı yolları kullanmaları şeklindedir. Düzenli göç kavramı ise kişilerin kendi ülkelerinden yasal yollarla çıkarak, bir başka ülkeye yasal şekilde girişlerini, kalışlarını ve o ülkeden yasal yollarla çıkılmalarını ifade etmektedir. Düzenli göçlerde en önemli unsurlar, göç eden kişinin göç ettiği ülkeye girişinde, ikamet etmesinde ya da oradan ayrılmasında ülkeye girişte gerekli görülen şartları taşıması, kaldığı süre boyunca yasallık durumunu kaybetmemesi ve ülkeden ayrılırken de yine herhangi bir kanunu ihlal etmemesidir.

1.2.6. Göçmenin Özelliğine (Bireysel Niteliğine) Göre Göçler: Vasıflı Göç- Vasıfsız Göç

Göçmenlerin bireysel nitelikleri ve eğitim durumları, göçü kategorize etmekte kullanılan bir diğer kriterdir. İyi eğitim görmüş, kalifiye ve yetenekli iş gücünün az gelişmiş ya da gelişmekte olan bir bölgeden veya ülkeden gelişmiş bir bölgeye veya ülkeye gitmesi vasıflı göçü tanımlamaktadır. Ancak bu göç türü günümüzde rekabete dayalı bir forma dönüşebilmektedir. Zira “uluslararası rekabet alanında güçlü olabilmek için yürütülen göç politikasında yüksek vasıflı göçmenler çekici bir hedef kitesidir” (Nohl vd, 2011: 11). Öte yandan vasıfsız göç ise göç alan ülkede mavi yakalı olamayacak, uluslararası rekabet alanında göç ettiği ülkeye nitelikli herhangi bir katkı sağlamayacak ve vasıf gerektirmeyen emek- yoğun işlerde istihdam edilebilecek kişileri kapsamaktadır.

1.2.7. Boyutuna Göre Göçler: Bireysel Göç- Kitlesele Göç

Bireysel göçler, “kişilerin bireysel olarak ya da aileleriyle birlikte göç etmeleri durumudur” (Perruchoud ve Redpath- Cross, 2013:). Bireysel göç, genelde kişinin kendi iradesiyle gönüllü olarak ikamet ettiği yerden başka bir yere yerleşmesini ele alsa da günümüzde bireylerin ekonomik şartların yanı sıra siyasi şartlar dolayısıyla da bireysel olarak göçe başvurdukları görülebilmektedir. Kişilerin göç etme eylemi bireysel olabildiği gibi topluluklar halinde (özellikle savaş gibi durumlarda) kitlesele de olabilir. Kitlesele göç; doğal, çevresel, kimyasal, nükleer, felaketler, kıtlık ya da kalkınma projeleri nedeniyle yaşanan yerin zorunlu olarak terk edilmesi ve menşe ülke dışına (istisnai ve düzensiz) gruplar halinde hareket etmeleri olarak tanımlanabilir (Canbey Özgüler, 2018: 14). Her toplu göç hareketi, kitlesele bir göç akını olarak kabul edilmeyebilir. Bir göç hareketini, kitlesele akın olarak kabul etmek için gereken unsurlar şu şekilde sıralanabilir: Kısa sürede bir ülkeye gelen mülteci veya göçmen sayısının çok fazla olması, bu kişilerin aynı ülke veya coğrafi bölgelerden geliyor olması ve gelen kişi sayısının fazlalığından dolayı bireysel mülteci statüsü belirleme işlemlerini yürütmenin mümkün olmamasıdır (İneli Ciğer, 2016: 67; UNHCR, 2005). Öte yandan Wood kitlesele göç kategorisi için iki kantitatif koşul belirlemiş ve bir göç hareketinin kitlesele göç sayılabilmesi için bu iki koşulun karşılanması gerektiğini savunmuştur. İlk koşul, zorla göç ettirilenlerin sayısının en az 100 bin kişi olmasıdır. Diğer koşul ise göç ettirilen grubun nüfusunun, göç edilen ülkenin nüfusunun en az yüzde biri olması ya da bu oranı geçmesidir (Wood, 1994: 609). Ancak bu koşullar konusunda literatürde genel bir konsensüs olduğu söylenemez. Bu kriterlere göre Suriye’den ülkemize yönelen göç dalgasının kitlesele bir göç olduğu söylenebilir.

1.3. GÖÇÜN NEDENLERİ

İnsanlık tarihiyle akran olan göç olgusunun nedenleri, tarihsel süreç içinde sabit saiklere göre şekillenmemiş; aksine dönemine göre farklılıklar göstermiştir. Özellikle küreselleşme olgusu göçün nedenlerini, süresini ve yönünü değiştirmiş; göç sürecini hızlandırmış ve göçü çeşitlendirerek farklı boyutlara taşımıştır. Bu yüzden göçün nedenleri konusunda literatürde bir fikir birliği söz konusu değildir. Örneğin Walij Tahir ve diğerlerine göre bireyler çoğu zaman aşağıda belirtilen nedenlerden biri ya da birkaçından dolayı göç ederler (Walij Tahir vd, 2017: 1-2):

- a) Yoksulluğu ortadan kaldırmak ve sosyo- ekonomik statülerini yükseltmek için,
- b) Uluslararası anarşi, terörizm ve güvensizliğin olumsuz etkilerinden korunmak için,
- c) Kendine yönelik sosyo- politik prestijini geliştirmek için,
- d) Daha iyi bir eğitime erişebilmek için,
- e) Dini hoşgörüsüzlüğün olduğu ortamdan kaçınmak için,
- f) Aile birleşimi için.

Kuşkusuz, Walij Tahir'in belirttiği nedenler dışında da göçü motive eden unsurların varlığından söz edebilmek mümkündür. Göçü motive eden faktörler "itici faktörler" ve "çekici faktörler" olarak da sınıflandırılabilir (Kerri, 1976: 2015). İtici faktörler, insanların yaşadıkları yerlerdeki koşulların katlanılamayacak boyuta varmasıdır. Bunlar işsizlik, düşük ücretler, toprağın verimsizliği, eğitim ve sağlık imkânlarından yoksunluk, kıtlık, savaş şartları, çatışmalar, terör olayları, siyasal baskılar olabilir. Çekici faktörler ise yüksek ücretler, ucuz ve verimli topraklar, kariyer olanakları, daha iyi bir sağlık ve eğitim imkânı, bireysel ve toplumsal huzur, can güvenliği, vb olarak özetlenebilir (Adıgüzel, 2018: 18).

Günümüzde olduğu gibi yakın gelecekte de göçün önemini sürdüreceği ve küresel bir sorun haline geleceğinden bahsolunabilir. Zira göçü besleyen nedenler varlığını her geçen gün sürdürmektedir (Eser ve Çiçek, 2020: 116). Dünya genelindeki hızlı ekonomik değişimler ve gelişmiş ülkelerdeki yerel emek piyasaları tarafından karşılanamayan işgücü talebine karşın doğum oranlarındaki düşüşler göçlerin süreceğinin belirtisidir. Dahası, düşük maliyetler ve daha fazla seyahat kolaylığı, daha fazla insanın ekonomik ve diğer fırsatlar için ülkelerinin sınırlarının ötesine bakmalarını mümkün kılmaktadır (Reitz ve diğerleri, 2009: 4).

Göçün meydana gelmesinde çok farklı motivasyonlar olabilmekle birlikte Thet (2014: 5) bu nedenleri ekonomik, sosyo-kültürel, politik ve doğal faktörler başlıklarında toplamıştır.

1.3.1. Ekonomik Nedenler

Göçü tetikleyen saiklerin neler olduğuna dair yapılan çalışmaların çoğu, göçün öncelikle ekonomik faktörler tarafından motive edildiğini göstermektedir (Castelli, 2018: 3). Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde düşük tarımsal gelir ve özellikle işsizlik oranlarının yüksek oluşu, göçmenleri iş imkânı fazla olan coğrafyalara göç etmeye itmektedir. Bu nedenle, neredeyse bütün çalışmalar göçmenlerin çoğunun daha iyi ekonomik fırsatlar arayışı içinde olduklarını kabul etmektedir.

Ekonomik nedenlere dayalı göçlerin büyük bir bölümünü işgücü göçü oluşturmaktadır. İşgücü göçleri kendi aralarında ikiye ayrılmaktadır. Kişilerin daha iyi ekonomik ve sosyal koşullarda yaşayabilecekleri inancıyla, yaşadıkları bölgeden ülke içindeki başka bir bölgeye göç etmeleri ülke içi işgücü hareketleri olarak bilinir (Özdal ve Vardar Tutan, 2018: 38). Uluslararası işgücü hareketleri ise göç yoluyla kişilerin iş bulmak, daha iyi şartlarda çalışmak ve daha iyi ekonomik imkânlarla sahip olma amacıyla ülkelerinden başka bir ülkeye ikamet etmek üzere gitmelerini ifade etmektedir.

1.3.2. Sosyo-Kültürel Nedenler

Göçlerde sosyal ve kültürel faktörler de önemli bir rol üstlenmektedir. Zira göç olgusunun sosyal ve kültürel yapıyla birlikte ele alınması ve sosyal politika, nüfus yapısı, eğitim ve bazı sosyal unsurlarla birlikte değerlendirilmesi daha doğru bir yöntemdir (Taşçı, 2009: 189). Burada özellikle eğitim unsuru daha fazla ön plana çıkmaktadır. Kişilerin, çocuklarına daha iyi eğitim imkânları sunabilmek için göçe meylettikleri bilinmektedir. Bunun yanı sıra özellikle kentlerin, kırsal bölgelerden daha çok sosyal imkâna sahip olması, görece daha konforlu bir hayat tarzı sunması gibi faktörler de göçü motive eden sosyo- kültürel nedenler arasında sayılabilir.

Bireyler, içinde doğduğu hâkim kültürün yerleşik hayat tarzına uyum sağlayamadıklarında, kendilerinin ya da çocuklarının geleceği konusunda tehdit ya da tehlike olduğu zannına kapıldıklarında ve hatta kendilerine biçilen toplumsal rolün veya sınıfın değişmeyeceğine olan inançları pekiştiğinde ya da buna benzer sosyo-kültürel nedenlerden dolayı göç etmeyi bir kurtuluş olarak görebilirler.

1.3.3. Politik Nedenler

Kişilerin göç etmeye karar vermesinin ardında politik nedenler de olabilir. Politik nedenler, genel olarak, savaşlardan ya da iç karışıklıklardan kaynaklanabileceği gibi uluslararası anlaşmalar gibi çatışma dışı saikleri de içinde barındırabilir. Bununla beraber, göçe sebep olan siyasal nedenler kapsamında; savaşlar, ihtilaller, totaliter yönetimler, bulunduğu ülkeden sürgüne gönderilme gibi (Tamer, 2019: 18) zorlayıcı etkenler sayılabilir. Uluslararası anlaşmalardan dolayı meydana gelen göçler için, Lozan Anlaşması sonrası yaşanan nüfus mübadelesi

örnek gösterilebilir. Suriye iç savaşı sonunda Türkiye'ye yönelik göç akını da politik nedenlerden kaynaklıdır. Bir başka örnek olarak da Küba'daki totaliter yönetimden kaçıp ABD'nin Miami kentinde Little Havana isimli semti kurarak buraya yerleşen Kübalıları sayabiliriz. Politik nedenlere bağlı göçlerin örneklerini çoğaltmak mümkündür.

1.3.4. Doğal Faktörler

Doğal faktörlerden kaynaklanan göçler; deprem, sel, kıtlık, kuraklık ya da çevresel felaketlerden dolayı insanların ikamet ettikleri yerden zorunlu olarak başka yerlere yerleşmelerini konu alır. Doğal faktörlere bağlı göçlerin sebebi çevreyi kirletme, ormanları yakma, tarım arazilerini verimsizce kullanma ve tahrip etme gibi insan kaynaklı olabileceği gibi deprem, sel, volkanik patlamalar gibi tamamen doğal kaynaklı da olabilir. Doğal faktörlere dayalı göçler, iç göçler olabileceği gibi dış göçler de olabilir. Bu göçler, genellikle kitlesel ve kalıcı göç niteliğinde olmaktadır (Özdal ve Vardar Tutan, 2018: 31).

Burada konu alınan ve göçün nedenlerini ortaya koymaya çalışan dört faktör (ekonomik, sosyo-kültürel, politik ve doğal faktörler), göç olgusunu açıklama noktasında geniş anlamda fakat yüzeysel bir perspektif sunmaktadır. Göç olgusunun nedenlerini daha detaylı ele alan kuramlar vardır. Bu kuramlar, bir sonraki alt başlıkta detaylıca incelenmiştir.

1.4. GÖÇ KURAMLARI

İlk olarak belirtmek gerekir ki göç olgusunu açıklayan kapsamlı ve tek bir kuramın varlığından bahsetmek imkânsızdır. Göç kuramları, insanların niçin göç ettiklerini açıklamaya yönelik çabaların bir ürünü olarak akademik çalışmalara konu olmuş teorilerdir. Bu kuramlar, bazı kaynaklarda farklı şekilde sınıflandırmalara tabi olduğu gibi bazı kaynaklarda ise herhangi bir sınıflandırma olmaksızın işlenmiştir. Çalışmamızda, göç kuramlarının sınıflandırması üç alt başlıkta incelenecektir. İlk alt başlıkta Ravenstein'in Göç Kanunları, Everett Lee'nin İtme Çekme Kuramı ve Petersen'in Göç Tipleri'ni konu alan temel kuramlar ele alınmıştır. İkinci alt başlıkta Neo-Klasik Ekonomi Kuramı, Yeni Ekonomi Kuramı ve İkiye Bölünmüş Emek Piyasası'nı konu alan ve daha çok ekonomik gerekçelere dayalı kuramlar konu edilmiştir. Son alt başlıkta ise; Denge Kuramı, Dünya Sistemi Kuramı, Network Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve Kesişen Faaliyet Kuramı gibi sosyo-kültürel nitelikteki kuramlar incelenmiştir.

1.4.1. Temel Kuramlar

Göç olgusunu açıklayan temel kuramlar, göç yazınında en sık atıf yapılan ve birçok çalışmaya da ilham kaynağı olan Ravenstein'in Göç Kanunları, Everett Lee'nin İtme Çekme Kuramı ve Petersen'in Göç Tipleri'nden oluşmaktadır. Temel kuramcılardan Ravenstein göç kanunlarını yazmış, Everett Lee göçün motivasyonunu açıklamak için itme ve çekme faktörlerine değinmiş ve Petersen de göçleri nedenlerine göre sınıflandırmıştır.

1.4.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Her ne kadar göç olgusu, insanlık tarihiyle başlamış olsa da 19. yüzyıla kadar bilimsel tartışmalara konu olmamıştır. 19. yüzyılda ise Alman-İngiliz kökenli coğrafyacı ve harita uzmanı olan George Ravenstein, bu konuda ilk defa 1885 ve 1889 yıllarında Londra Royal Statistical Society'ye "Göç Kanunları" konulu iki tebliğ sunarak (Abadan Unat, 2002: 4) göçle ilgili evrensellik iddiası taşıyan kuramını literatüre kazandırmıştır. Göç hareketlerini ekonomik, sosyal ve siyasal faktörler bağlamında ele alan Ravenstein, analitik ve ampirik bir göç modeli kurmuştur (Özcan, 2017: 185). Ravenstein'in Göç Kanunları daha yakından incelendiğinde, bahsi geçen faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlere, eğitim olanaklarına ve göç edenlerin göç ettikleri yerlerdeki yaşam maliyetine de değinildiği görülebilir (Topbaş, 2007: 12).

Esasında Ravenstein'in Göç Kanunları, William Farr'ın göçle ilgili fikirlerini tenkit etmeye yönelik bir çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Lee, 1966: 47). Zira Farr, "göçün, hiçbir kesin kanuna bağlı olmaksızın gerçekleştiğini" (Alderson, 2009: 50; Colbertt, 2005) savunmaktaydı. Ravenstein her ne kadar Farr'ı yanlışlamak için genel-geçer bir iddia taşıyan Göç Kanunları'nı yazmış olsa da çalışmasının derinlikten ve güçlü bir analizden yoksun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gerek dönemi gerekse daha sonraki çalışmalara öncü olması (Çağlayan, 2006: 69) ve diğer kuramların bu yasalar üzerine inşa edilmesi bakımından Ravenstein'in kanunları değerlidir. Ravenstein önce 1885 ve daha sonra 1889'da yedi maddeden oluşan Göç Kanunlarını yazmıştır. Bu kanunlar şu şekildedir (Ravenstein, 1885: 199; Çağlayan, 2006):

- a) Ravenstein'in ilk kanunu "göç ve mesafe" konusunu içermektedir. Göçmenlerin önemli büyüklükteki kısmı, kısa mesafeli yerlere göç ederler. Bu kısa mesafedeki göçler ise gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları, daha fazla sayıda göçmeni içine alabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimi taşır. Büyük merkezlere doğru yönelen göçün boyutlarını belirleyen de gelişen sanayi kentlerindeki yerli nüfusun yoğunluğudur.
- b) İkinci kanun "göç basamakları"dır. Sanayileşme ve ticaret alanındaki gelişmelerin yanı sıra kentlerde meydana gelen ekonomik büyüme, kentlerin yakınlarındaki yerleşim birimlerinde yaşayan kişileri hızlı bir şekilde kente çekmektedir. Göçün kırsal bölgelerden kentlere yönelişlerinin artmasıyla, kırsalda meydana gelen boşluklar da uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulmaktadır. Kısacası göç basamakları, her uzak bölgeden gelen göç ile oluşan seyrelmelerin, o bölgelere daha yakın yerlerden gelenlerle doldurulduğu savını taşır. Başka bir deyişle göç, silsile halinde devamlılık arz edecektir.
- c) Üçüncü kanun "yayıma ve emme süreci"dir. Yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliğinden bahsedilebilir. Ravenstein, göçün kendi

başına bir amaç olamayacağını ve kişilerin yalnızca göç etmek istedikleri için yer değiştirmeyeceklerini vurgulamaktadır. Göçmenlerin amacı, kentte gelişen ekonomik ve ticari faaliyetlerden pay almaktır. Bu pay alma arzusu (yahut daha iyi yaşama isteği), yayılma sürecini desteklemektedir. Öte yandan sanayinin ihtiyaç duyduğu işgücü, göç sayesinde karşılanmakta; gelen göçmenler ise kentsel sanayi bölgelerinde emilmektedirler.

- d) Dördüncü kanun “göç zincirleri”dir. Ravenstein’e göre göç, zaman içinde zincirleme olarak gelişmektedir. Göç alan yerleşim birimleri aynı zamanda göç de vermekte ve sonuç olarak zincirleme şekilde bir göç dalgası meydana gelmektedir.
- e) Beşinci kanun “doğrudan göç”tür. Bu yasaya göre doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız göçte, göç eden kişiler büyük ticaret ve endüstri merkezlerine doğrudan yerleşmeyi tercih ederler. İlk dört kanun/model basamaklı ve zincirleme bir karaktere sahipken, beşinci kanun basamaksız ve doğrudandır.
- f) Altıncı kanunun “kır- kent yerleşimcileri farkı”nı konu alır. Ravenstein, bu yasada, kentlilerin kırsal bölgede yaşayanlara göre göç etmeye daha az eğilimli olduklarını savunmaktadır.
- g) Son yasa ise “kadın- erkek farkı”dır. Bu kanunda Ravenstein, kadınların erkeklere göre daha çok göç etme arzusuna sahip olduğu argümanını ileri sürmektedir.

1.4.1.2. Everet Lee’nin İtme- Çekme Kuramı

Everet Lee’nin göçün motivasyonuna ilişkin itici ve çekici faktörleri konu alan kuramı ilk kez 1966 yılında yazılmakla birlikte, daha sonra bu kurama başka yazarlar da katkı sağlamış ve geliştirmiş; ancak kuramın formülasyonu mümkün olduğunca korunmuştur (Çağlayan, 2006: 72). Lee, A Theory of Migration isimli eserinde göçü kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği olarak tanımlamaktadır (1966: 49). Lee’nin itme ve çekme kuramına göre hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde itici ve çekici faktörler vardır (Yalçın, 2004: 30-31). Lee(1966: 50), göçü başlatan dört temel süreçten bahsetmektedir. Bunlar; (i) yaşanan yerle ilgili faktörler, (ii) varış yeri ile ilgili faktörler, (iii) aşılacak engeller ve (iv) bireysel faktörlerdir.

Lee’nin kuramına göre insanları yaşadıkları yerden başka bir yere göç etmeye motive eden itici ve çekici faktörler bulunmaktadır. Bahsi geçen itici ve çekici faktörler kişiden kişiye değişebilmektedir. Başka bir deyişle bazıları için çekici olan faktörler, başka bazıları için itici faktör ya da kayıtsız kalınacak nötr faktör sayılabilir (Lee çekici faktörleri +, itici faktörleri - ve kayıtsız/nötr faktörleri 0 işaretleriyle formüle etmektedir). Bu durumu örneklendiren Lee, göç eğilimlerinde, özellikle çocuklu aileler için eğitim imkanlarının iyi olduğu bir varış noktasını çekici bir faktör olarak gösterirken; aynı hedef noktasının çocuğu olmayan

bir aile için nötr faktör olabileceği ve hatta vergi oranları yüksekse itici bir faktör olabileceği belirtilerek, itici ve çekici faktörlerin kişiden kişiye değiştiğini vurgulamıştır (Lee, 1966: 50). İtici ve çekici faktörlerin yanı sıra Lee, çekici faktörlerin etkisi ile bir yere ulaşmak isteyen bireylerin önüne bazı engeller çıkacağından bahsetmektedir. Bu engellerin en önemlileri; gidilecek yere olan uzaklık ya da mesafenin kısa olması, göç yolculuğunun zorlu ve tehlikeli olma potansiyelini taşımasıdır (1966: 51). Bahsi geçen itici ve çekici faktörler kişiden kişiye değişse de bazı itici faktörler arasında uluslararası çatışmalar, iç çatışmalar, totaliter rejimler, zulümler, zorunlu yer değiştirmeler, azınlık ayrımcılığı, insan haklarının ihlali, gerilla eylemleri ve terörizm, yoksulluk ve açlık, işsizlik ve düşük maaşlar, doğal afetler ve ekolojik felaketler yer almaktadır. Devlet garantili asgari ücret politikaları, daha yüksek ücret seviyelerine sahip emici işgücü piyasası, yeni iş elde etmek için eğitim olanakları, ekonomik gelişme ve büyüme, refah elde etme şansının yüksek oluşu, siyasi istikrar, hukuk devleti ve demokrasi, çoğulculuk, insan hakları ve yaşam alanlarının etkin bir şekilde korunması gibi örnekler ise çekici faktörlerden bazılarıdır (Hailbronner, 2000: 16-17).

Lee, göç etme kararının hiçbir zaman rasyonel olmadığını belirtmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da, göç eden kişilerin bunu kendi kararları ile yapmadıkları gerçeğidir. Çocuklar ve eşler, kendi kararları sorulmamasına karşın zorunlu olarak aile ile birlikte hareket ederler. Lee, başlangıçtaki ve varış yerindeki faktörleri, araya giren engelleri ve kişisel faktörleri belirledikten sonra, göçün hacmi veya yoğunluğu, akışlar ve karşı akışlar ve göçmenlerin özellikleriyle ilgili bir dizi hipotez oluşturmaya devam etmektedir. Lee'nin, göç hacmi veya yoğunluğuyla ilgili hipotezleri şunlardır (Lee, 1966: 56- 57):

- i. Belirli bir bölgedeki göç hacmi, o bölgeye dâhil olan alanların çeşitlilik derecesine göre değişir.
- ii. Göç hacmi o bölgedeki insanların çeşitliliğine göre değişmektedir.
- iii. Göç hacmi, araya giren engelleri aşmanın güçlüğü ile ilgilidir. Başka bir deyişle, araya giren engeller ne kadar fazlaysa, göçün hacmi o kadar az olur.
- iv. Göç hacmi ekonomideki dalgalanmalara göre değişmektedir.
- v. Ağır kontroller uygulanmadıkça, hem hacim hem de göç oranı zaman içerisinde artma eğilimindedir.
- vi. Göç oranı ve hacmi, ilçedeki veya bölgedeki ilerlemenin durumuna göre değişir.

1.4.1.3. Petersen'in Göç Tipolojileri

William Petersen, her insanın aynı olduğu ve herkesin göç etmesinin de normal olduğu argümanına karşı çıkmış ve "madem bütün insanlar aynı, o halde bazıları göç ederken diğerleri neden göç etmezler?" sorusuyla A General Typology of Mig-

ration başlıklı çalışmasında göçleri anlayıp sınıflandırmak için bir tasnifte bulunmuştur. Bunun yanı sıra Petersen, itme ve çekme faktörlerinin arkasında yatan temel sebebi aramış; tarihsel süreç içerisinde belli bir dönem için itme faktörü sayılabilen şeyin bir başka dönemde çekme sebebi olabileceğini dile getirmiştir (Petersen, 1958: 261).

Petersen, göç tiplerini; ilkel, zoraki, itilen veya yönlendirilmiş, serbest ve kitlesel olmak üzere beş kategoride incelemiştir (Petersen, 1958: 259- 266). Tanımlanacak ilk göç sınıfı, ekolojik bir baskıdan kaynaklanmaktadır ve Petersen bu göç tipini ilkel göç olarak da adlandırmaktadır. İlkel göç, doğal çevreden kaynaklı itme faktörleriyle oluşmaktadır. Daha çok göçebe toplulukların çeşitli dönemlerde gerçekleştirdiği yer değiştirme eylemini bu kapsamda ele alan Petersen, bu göçlerin kuraklık, kötü hava şartları gibi çevresel kaynaklı ya da fiziksel zorluklardan kaynaklandığının altını çizmektedir. İkinci göç tipi zoraki göçlerdir. İlk göç tipinde doğal nedenler ayırt edici unsur iken bu göç tipinde sosyal nedenler ön plana çıkmaktadır. Şayet potansiyel göçmenler, göç kararı üzerinde herhangi bir inisiyatifte bulunamıyorsa, bu durum Petersen'in kuramında zoraki göçe denk gelmektedir. Suriyelilerin göçü zoraki göçe örnek olarak gösterilebilir. Üçüncü göç tipi de ikinci tip gibi sosyal zorlamalardan kaynaklı olup, potansiyel göçmenlerin göç edip etmeme konusunda kendi inisiyatiflerini kullanabilme özgürlüklerine sahip olduğu duruma tekabül etmektedir. Petersen bu göç tipine itilen veya yönlendirilmiş göç demektedir. Bu göç tipinde sosyal zorlamalar olsa da kişinin varlığını ortadan kaldıracak bir tehdit söz konusu değildir, zoraki göçten en önemli farkı budur. Dördüncü göç tipi serbest göçtür. Serbest göçte kişi ya da toplulukları göçe zorlayıcı herhangi bir neden olmadığı gibi itici faktörlerden de söz edilememektedir. Bu göç tipi daha çok bireysel göçleri kapsamaktadır. Son göç tipi ise kitlesel göçlerdir. Bu türde göç, kolektif bir eylem olup, bireysel bir karakter taşımamaktadır. Bu göç tipinde öncü göçmenlerin, yeni göçmenleri cesaretlendirerek kitlesel olarak göçe teşvik etme durumu da söz konusudur. Petersen, göç tasnifini yalnızca itici ve çekici faktörlere dayalı şekilde gerçekleştirmemiş, bunun yanı sıra bireysel ve toplumsal motivasyonları da analizlerine dâhil etmiştir.

1.4.2. Ekonomik Temelli Göç Kuramları

Ekonomik Temelli Göç Kuramları; Neo-Klasik Ekonomi Kuramı, Yeni Ekonomi Kuramı ve İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı'ndan oluşmaktadır. Bahsi geçen bu kuramların tamamı, göçün temel motivasyonunu olarak ekonomiyi (ya da başka bir deyişle kişilerin daha iyi yaşam koşullarına erişebilme isteğini) işaret etmektedir. Ancak aralarında bazı nüans farklılıkları da vardır.

1.4.2.1. Neo-Klasik Ekonomi Kuramı: Mikro Kuram

Bu kurama göre, bireyler; rasyonel düşünce sistemlerini kullanarak maliyet- kar hesabını yapmak suretiyle daha yüksek bir kazanç elde edeceklerini hesap ederek göç etme kararı alacaklardır (Abadan Unat, 2002: 7). Bir ülkede emek arzının

yüksek buna karşın sermayenin kıt olması, ücretlerin (maaşların) kaçınılmaz olarak düşük bir seyirde olmasına neden olur. Öte yandan sermayenin bol, emek arzının az olduğu ülkelerde ise ücretler yüksek bir seyir izler. Bu iki dikotomik durum, uluslararası göç seyrini etkilemektedir. Neo-Klasik ekonomi, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam şartlarındaki farklılara ve göçün maliyetine odaklanmakta ve göçü, genel manada, geliri maksimize etmek amaçlı bireysel bir karar olarak görmektedir (Massey vd, 2014: 13). Başka bir deyişle, göçmenler gelirlerini, tasarruflarını ve yatırım stratejilerini hem kendi ülkelerinde hem de göç edecekleri ülkede istihdam seçeneklerine ve fırsatlara göre optimize ederler ve bunun sonucunda göç etmeye karar verirler (Constant vd, 2013: 55). İnsanlar her ne kadar daha yüksek ücretlerle ve daha iyi şartlarda çalışmayı göze alsada, bu imkânları sağlayacak hedef ülkeye gidişin de bir takım maliyetleri olduğunu bilirler ve göç kararı alırken bu maliyetleri göz önünde bulundurarak karar verirler. Seyahat masrafları (yolculuk ve taşınma masrafı), iş arama esnasında geçirilen işsizlik süresince hayatını idame ettirecek masraflar, gidilecek yerde konuşulan dili ve kültürü öğrenme maliyeti, göç edilen yerde entegrasyon sürecini aşabilmek için katlanılacak psikolojik maliyetler bunlardan bazılarıdır (Massey, 1993: 433).

Bu kuramın, çeşitli önerme ve varsayımları vardır. Bu varsayımlardan ilki, işçilerin uluslararası göçüne, ülkeler arasındaki ücret farklılıklarının neden olduğudur. İkincisi, ücret farklarının ortadan kalkmasıyla işçi göçünün de ortadan kalkacağıdır. Üçüncü varsayıma göre uluslararası göçü belirleyen emek piyasalarıdır; diğer piyasaların göçe önemli bir etkisi yoktur. Son olarak denilebilir ki, hükümetlerin göç akımlarını kontrol etmeleri, göç veren ve göç alan ülkelerdeki emek piyasalarını düzenlemek ve etkilemek yoluyla başarılabilir (Massey vd, 2014: 14).

1.4.2.2.Yeni Ekonomi Kuramı: Makro Kuram

Yeni ekonomi kuramı, neo-klasik ekonomi kuramına gelen eleştiriler üzerine ortaya çıkmıştır. Yeni ekonomi kuramı, aile bağlarının önemine vurgu yapmakta ve neo klasik modeldeki bireysel seviyenin aksine, göçmenlik kararlarının hane düzeyinde gerçekleştiğini varsaymaktadır (Karpestam ve Andersson, 2013: 16). Daha da açarak söylemek gerekirse, bu kurama göre göç etme kararı, “tek tek bireyler tarafından değil; bir hane halkının tüm fertleri hatta bazen bir topluluğun tümü gibi birbiriyle ilintili çok sayıda kişi tarafından alınmaktadır” (Abadan Unat, 2002: 8).

Bu kurama göre, hane halkı geliri söz konusu olduğunda, haneler riskten korunma eğilimindedir. Hane halkı gelirinin yetersiz kalma riskini azaltmanın bir yolu, bir aile üyesinin emek göçüdür. Zira yurtdışındaki aile üyeleri, haneye para havale ederek destek olabilir (Porumbescu, 2015: 58). Yeni ekonomi kuramına göre, bu gönderilen paralar, ülkedeki ekonomik sorunların hane halkına yansıtacağı olumsuz etkileri azaltacak ya da hissettirmeyecektir.

1.4.2.3. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu kuram, uluslararası göç hareketlerinin, gelişmiş ülkelerdeki modern sanayilerin işgücü talebini karşılamayı konu almaktadır. Bir önceki alt başlıkta ele aldığımız hem neo-klasik teori hem de yeni ekonomi teorisi, bireyler ve hane halklarına odaklanan, temel olarak mikro- ekonomik teorilerdir. Bununla birlikte İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı ise, hedef ülkelerdeki bölünmüş bir işgücü piyasası ve göçmen işgücü talebinin oluşmasına katkıda bulunan çeşitli makro-ekonomik yapısal özellikleri vurgulamaktadır. Örneğin, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası teorisi ekonomiyi birincil ve ikincil sektörler ayırır (Sousa Posa, 2004: 132). Göçmenler ikincil sektörde bulunur. Birincil sektördeki işler büyük ölçüde yerliler için ayrılmıştır. Bu nedenle, göçmenlerin işleri ile yerlilerin işleri arasında temel bir ikilik vardır (Piore, 1975: 36). Birincil sektörde ücretler yüksektir, işler güvenlidir ve eğitime önemli geri dönüşler vardır; buna karşın ikincil sektör düşük ücretli, vasıfsız işgücü istihdam etmektedir. Dahası ikincil sektörde iş güvenliği düşüktür ve işçiler de düşük eğitilmiş kişilerden oluşur. Birincil ve ikincil sektör arasındaki ayrım, birincil sektörü belirsiz unsurlardan koruyan kurumsal düzenlemelerin varlığı ile teorik olarak motive edilir. Örneğin birincil sektörlerde çalışan yerliler için asgari ücret, sosyal güvenlik, emeklilik gibi iş hukukundan kaynaklı çeşitli haklar söz konusu iken göçmenlerin çalıştığı ikincil sektörlerde çoğu zaman bu haklar söz konusu değildir. Ayrıca ikincil sektörlerde çalışan göçmenler için kariyer ilerlemesine yer verilmeyebilir ya da onlara, yerlilerin yapmak istemedikleri işler yaptırılabilir.

Bahsi geçen ikincil sektör, ileri derecede endüstrileşmiş toplum ve ekonomilerde dört temel özellikten dolayı devamlı olarak ucuz işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Bunlardan ilki yapısal enflasyondur. Buna göre ücret, emeğin karşılığı olmasının yanı sıra aynı zamanda bir sosyal işlevi üstlenir; kişiye statü ve prestij verir (Piore, 1975: 31). Endüstrileşmiş toplumlarda işçiler, hiyerarşik olarak alt kademe işlerde çalışmayı istemezler. Zira bu işler, kişilerin statü ve prestijini olumsuz etkileyebilir. Öte yandan işverenler de mesleki hiyerarşinin en altında bulunan ve özel bir yetenek gerektirmeyen işleri cazip kılmak için, bu işlerin maaşında ücret artırımına gitmek istemezler. Zira en dipteki ücretlerin artması, hiyerarşinin diğer kısımlarında da artışa sebep olacaktır. Bu yüzden işverenler, düşük ücrete talip olan yabancı göçmenleri istihdam etmekte; böylece işgücü kıtlığı mağduriyeti de yaşamamaktadır. Böylece, düşük ücretli ve statülü işleri yapmak istemeyen kişilerin de tepkisini çekmemektedir. İkinci özellik motivasyon sorunlarıdır (Piore, 1975: 33). Buna göre endüstri toplumlarındaki yerli işçiler gelirin yanı sıra yaşadıkları ülkede toplumsal statülerine de önem vermekte ve mesleki hiyerarşinin en altında yer alan işlerde çalışmaya meyilememektedirler. Oysa göçmenlerin böyle bir kaygısı olmayıp, bulunduğu ülkedeki amaçları mümkün olduğunca para kazanmaya dönüktür. Onlar, kazandıkları bu paralar yoluyla toplumsal statülerini yükseltmeye çalışırlar. Üçüncü özellik, ekonomik düalizmdir. İkincil sektördeki ücretlerin düşük olması, mesleki gelişim imkânlarının azlığı

gibi sebepler yerli işçilerin bu sektörde çalışmasını engellemektedir. Bu yüzden “ikincil sektördeki talep eksikliğini doldurmak için, işverenler yüzlerini göçmenlere çevirir” (Massey vd, 2014: 22). Son özellik ise emek arzının demografisidir. Buna göre modern toplumlarda kadınların işgücüne katılmasıyla birlikte ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleri boşanma oranlarını artırmış; bu doğrultuda doğum oranlarını da azaltmıştır. Bu yüzden ortaya çıkan işgücü açığı göçmen işçiler marifetiyle giderilecektir.

1.4.3. Sosyo- Kültürel Göç Kuramları

Sosyo-Kültürel Göç Kuramları, göçün ardındaki motivasyonu yalnızca ekonomik saiklerle açıklamayan, bunun yanı sıra ülkelerin göç politikalarına, uluslar arası sisteme, sosyal ilişkiler ağına, vb nedenlere de dikkat çekmektedir. Denge Kuramı, Dünya Sistemi Kuramı, Network Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve Kesişen Faaliyet Kuramı bu bağlamda değerlendirilebilir.

1.4.3.1. Denge Kuramı

“Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen Denge Kuramına göre göç, sanayileşmiş bölge ve ülkeler arasında nüfus hareketi ve iş gücü transferi sağlayarak bir dengenin oluşmasına yarayan olumlu bir durumdur” (Adıgüzel, 2018: 29). Göç, bu bakış açısına göre değerlendirildiğinde, hem nüfus hem de işgücü bakımından ortaya çıkabilecek dengesizlikleri ortadan kaldırılabılır, bunun yanı sıra kalkınmaya olumlu şekilde katkı sağlar. Öte yandan gelişmemiş yörelerden gelişmiş, yani sanayileşmiş kentsel yörelere göçen nüfusun yaratacağı yeni talep ve işgücü transferi, az gelişmiş kırsal yörelerde üretim artışı ve işgücü talebi doğuracak ve böylelikle göç oranı düşecektir (Çakır, 2011:135).

1.4.3.2. Dünya Sistemi (Merkez- Çevre Kuramı)

Bu teorik çizgi, modern kapitalist dünya ekonomisinin, farklı tarihsel evrelerde biçimlenişini makro perspektif ile açıklamaya çalışmaktadır (Faist, 2003b: 47). Kuram, devletlerin ve işletmelerin göçü şekillendirmedeki rolünü ve emek göçünün zenginlerin çıkarına olduğunu vurgulamak için Immanuel Wallerstein ve A. Gunder Frank (De Haas, 2014: 10)’in fikirlerinden yola çıkılarak bazı sosyoloji kuramcıları tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, Merkez- Çevre Kuramı ya da Bağımlılık Okulu olarak da bilinmektedir. Merkez- Çevre Kuramı, iş gücü göçünü ortaya çıkaran en önemli saik olarak, dünyadaki kapitalist sistemin varlığını görmektedir. Burada bahse konu iş gücü göçü, merkez diye tabir edilebilen ve endüstriyel açıdan gelişmiş kapitalist ülkeler ile gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizlikten doğmaktadır. Kuramın geliştirdiği şemaya göre; merkezdeki kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlayınca, çevredeki nüfus göç etmeye başlar. Bu süreç, sömürgecilik olgusuyla yakından ilintilidir (Abadan Unat, 2002: 15). Dünya Sistemi Kuramı’nın, Marksist bir çehresi vardır. Çevre ülkelerden gelen ucuz iş gücü ve hammadde, üretimde maliyetleri düşürerek merkezi daha güçlü kılarken; merkez ülkelerin

ürettiği ürünler, hem iç pazarda hem de çevredeki pazarlarda satılarak kapitalist sistemi beslemektedir. Başka bir deyişle, merkezdeki ülkeler, çevre ülkeleri sömürerek kalkınma süreçlerini sürdürürken; çevre ülkeleri kendilerine bağımlı hale getirirler. Nihayetinde, ortaya çıkan asimetrik bağımlılık ilişkileri aracılığıyla çevre ülkelerin kalkınması engellenmektedir (Toksöz, 2006: 17). Dünya Sistemi yaklaşımında uluslararası göç, daha çok eski sömürge ülkelerden sömürgeci ülkelere doğru şeklindedir. Zira eski sömürge ülke ile sömürgeci ülke arasındaki kültürel, dilsel, idari, yatırımsal, ulaşımsal ve iletişimsel bağlar erken dönemde oluşmuş (Massey vd, 2014: 27) ve daha sonraki devirlerde sömürge ilişkisi bitmiş olsa bile kapitalist dönemde bu çevre ülkelerdeki işgücü eski sömürgeci merkez ülkeleri hedef almıştır.

1.4.3.3. Network Kuramı

Bu teorinin temelini, uluslararası işgücü göçünde etkili bir faktör olarak görülen göçmenler arasındaki ilişkiler ağı oluşturmaktadır (Özcan, 2017: 202). Teori; daha önce göç etmiş olan eski göçmenler ve göçmen olmayan insanlar arasındaki bağı akrabalık, arkadaşlık ve paylaşılan toplumun kökleri aracılığıyla kurar (Massey vd, 2014: 28). Bahsi geçen ilişkiler ağı (akrabalık, arkadaşlık, soydaşlık, vb) sayesinde uluslararası göç; göç edilecek yerde yeni göçmene iş bulmak, kalacak yer ayarlamak ve yardım etmek gibi özendirici unsurları içerir. Yine bu teoriye göre, bir yerleşim yerine olan göç akının sürmesinde, öncü göçmenlerin oluşturduğu ağlara büyük önem atfedilir. Zira öncü göçmenler, göç ettikleri yerdeki iş imkânları, zorluk ve kolaylıkları, göç yollarını, barınma gibi önemli faktörleri ve göç edilen yerin göçmene bakış açısı gibi konularda bilgi aktarımını teşvik edebilmektedir. Bahsi geçen ağ, zamanla kurumsallaşarak devam ederken göçmen ağları her geçen gün kendini de yeniden üretir.

Network Kuramı ve göç üzerindeki etkileri temel olarak sosyolojide kullanılmıştır ancak o, ekonomiye de genişletilebilir. Network Kuramı, Yeni Ekonomi Kuramı ile iki önemli şekilde ilişkilidir. Birincisi, bireylerin riskten kaçındıklarını varsayar. İkincisi ise göç eden bireylerin, aileleri ve arkadaşlarıyla irtibatla kaldıklarını varsayar. Göç edilmesi halinde beklenen gelir, varış yerlerinde ülke-lerindeki gelirlerinden daha yüksek olsa bile göç etmek konusunda isteksiz kalabilirler. Ancak, daha önce göç etmiş olan kişiler, arkadaşlara ve aileye iş ve seyahatle ilgili tecrübe ve bilgilerini aktarabilir. Bu tecrübe ve bilgi aktarımı, göç etmesi durumunda potansiyel göçmenlerin işsizlik riskini azaltır ve dolayısıyla göç etme olasılığını artırır (Karpesta ve Andersson, 2013: 18).

1.4.3.4. Göç Sistemleri Kuramı

Göç Sistemleri Kuramı, iki ya da daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimi yaparak kendi aralarında bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluşturması modeline dayanır. Bahsi geçen ilişkiler zinciri birbirine yakın ülke arasında olabileceği gibi birbirine uzak iki ülke arasında da gerçekleşebilir. Birbirine yakın

iki ülke arasındaki göç sistemine ABD ve Meksika arasındaki göç ve göçmen ilişkisi örnek verilebilir. Birbirine uzak iki ülke arasındaki göçmen ilişkisinin en tipik örneği ise Kuzey Afrika ülkelerinden Fransa ve Belçika gibi ülkelere yönelen göçlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, göç sistemlerinin genel olarak daha önce birbiriyle arasında sömürge ilişkisi olan ülkelerde meydana gelmesidir (Çağlayan, 2006: 82). Ancak bunun istisnalarından da söz edilebilir. Nitekim Türkiye ve Almanya arasındaki uluslararası işgücü göçünden kaynaklı göç sisteminin tarihinde bir sömürgecilik geleneği yoktur.

Göç sistemi uygulamalarında, bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilirler. Ancak uygulamada çoğulcu üyelik daha çok gönderen devletlerde görülmektedir. Öte yandan ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılabilir. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur (Abadan Unat, 2002: 23). Örneğin, geçmişinde yoğun bir Çinli işgücü göçü alan ABD, bu göç sistemine son vererek istisnai durumlar dışında Çinli göçmen kabul etmemeye başlamış ve hatta her yıl Green Card çekilişi dâhilinde kabul ettiği göçmenler listesine Çin'den başvuruyu yasaklamıştır.

1.4.3.5. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Bu teori, Samuel A. Stouffer tarafından 1940 yılında yayımlanan *Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance* (Kesisen Fırsatlar: Hareketlilik ve Mesafeye İlişkin Bir Teori) isimli eserde ele alınmıştır. Göç konusunda genellikle hareketlilik ve mesafe arasında gerekli bir ilişkiye değinen diğer kuramlara karşın bu kuram, kesişen fırsatlar kavramı üzerinde durmaktadır. Kurama göre, belirli bir mesafeye giden kişilerin sayısının, bu mesafedeki fırsatların sayısı ile doğru orantılı olduğunu ve araya giren fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğunu öne sürmektedir. Diğer bir ifadeyle, belirli bir mesafeye giden kişilerin sayısının, bu mesafedeki fırsatlardaki artış yüzdesiyle doğru orantılı olmasıdır (Stouffer, 1940: 846). Stouffer'ın teorisine göre bir kişi şayet X kentinde yaşıyor ve buradan Y kentine taşınmak istiyorsa, Y kentinde bu kişi için açık bir pozisyon bulunmalıdır (bu pozisyon örneğin iş ve konaklama olabilir). Bu teoriye göre, kişinin göç ettiği bu Y kentinde doldurduğu bu pozisyon ve Y kentinin herhangi bir başka yerinde doldurulabilecek olan ama bu kişi tarafından doldurulmayan diğer pozisyonların tümü "fırsatlar" şeklinde tanımlanmıştır. Daha önce yaşadığı X kentindeki evine, Y kentinde doldurduğu pozisyondan daha yakın olan benzer pozisyonlar ise "kesişen fırsatlar" şeklinde tanımlanmıştır (Özcan, 2017: 190).

Stouffer çalışmasında, net bir şekilde herhangi iki merkeze yönelecek olan göçte, çekme faktörlerinin önemli olduğunu, fakat bu faktörlerin önemini belirleyen temel noktanın da mesafe olduğunu dile getirmektedir. Buna göre, belirli bir mesafeye göç eden kişilerin sayıları, bu mesafedeki iş imkânlarının çokluğuyla doğru orantılıdır (Çağlayan, 2006: 77). Bunun yanı sıra göç edilecek mesafenin

kısa olması durumu kişinin göç etme motivasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Dolayısıyla göç edilecek yerdeki iş imkânlarının çokluğu ve göç edilecek mesafenin kısalığı unsurları ne kadar bir araya gelirse, göç edilecek yerin cazibesi de o oranda artış gösterecektir.

1.5. GÖÇ KURAMLARI VE SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇÜ

Bir önceki başlıkta ele alınan göç kuramları genel olarak değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak ekonomik motivasyonlara dayalı şekilde göç olgusunun açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu teorilerin, hemen hepsinin haklı taraflarının olmasının yanı sıra, çok büyük oranda geçerliliklerini sürdürdükleri ve güncelliklerini korudukları söylenebilir. Ancak yukarıdaki teorilerin, Suriye iç savaşı neticesinde meydana gelen göç dalgalarını açıklamakta yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bahsi geçen teoriler, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye sığındıktan sonra, ülke içindeki mobilizasyonlarını anlamak ya da yorumlamak için kullanılabilir. Ancak Türkiye'deki genel durumu açıklar nitelikte net bir teorinin olmadığı da söylenebilir.

Her ne kadar göç teorilerinde zorunlu şekilde yerinden edilmiş uluslararası göçmenlere yeterince yer verilmemiş olsa da bahsi geçen göç teorileri, göç edilen ülkeye entegre olma veya uyum sağlama noktasında ülke içindeki göçün motivasyonunu anlayabilmek açısından önem taşımaktadır.

Bu bölümde ele alınan göç teorileri, daha çok ekonomik açıdan göçü motive eden saiklere dayanmaktadır. İnsanlar, çok eski çağlardan günümüze kadar daha iyi koşullara sahip olabileceklerini düşündükleri coğrafyalara göç etmişlerdir. Bu göç hareketliliği günümüzde de devam etmektedir. Bu bakımdan dünya tarihi aynı zamanda göçler tarihidir de denebilir. Bu bölümde işlenen göç kuramları, göçün siyasal nedenlerine yeterince yer vermemiştir. Bunun tek istisnası Petersen'in zoraki göç tipolojileri arasında yer alan zoraki göçtür. Bahsi geçen çalışmada zoraki göç derinlemesine incelenmiş olmasa da Suriyelilerin durumunu açıklayan göç tipolojisi olması bakımından değerlidir. Bunun yanı sıra Suriyelilerin Türkiye içindeki göç hareketliliği için Ravenstein'in göç kanunlarına uygun örneklerin yanı sıra network kuramı, ikiye bölünmüş emek piyasası kuramı ve neo-klasik ekonomi kuramına dair örnekler çalışmanın 5. Bölümündeki bulgular kısmında değerlendirilecektir.

Göçü ortaya çıkaran nedenler kadar göçün sonuçları da büyük önem taşımaktadır. Zira göçün nedeni her ne olursa olsun, göç edilen coğrafyaya toplumsal, siyasal, kültürel, vb. açılardan uyum sağlayabilmek toplumsal harmoninin oluşması açısından elzemdir. Dolayısıyla göçün nedenleri kadar göçün sonuçları üzerine konuşabilmek için entegrasyon konusuna bir sonraki bölümde detaylıca değinilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

ENTEGRASYON

Çalışmanın bu bölümünde entegrasyon kavramı ele alınacaktır. Entegrasyon, gö-nüllü ya da zorunlu olduğuna bakılmaksızın bütün göçmenlerin yeni yaşam alan-larına tutunabilmeleri, geçmişteki alışkanlıkları, kendi kültürleri ve tecrübeleri, göç ettiği yerin sosyolojisi, ekonomisi, siyasal kültürü de dâhil olmak üzere bir-çok konuda göçmenlerin karşılaştıkları farklılıklarla, uyum içinde yaşayabil-mesi ve dışlanmamaları için üzerinde durulması gereken bir konudur.

Göçmenlerin çok önemli bir bölümü genellikle göç ettiği yerde kalıcılaşırlar. Bu yüzden göçmenlerin göç ettikleri yerlerin koşullarına, kurallarına, yaşam tarzına, siyasi kültürüne, vb. uyum sağlaması gerekmektedir. Diğer yandan bunun başa-rılabilmesi için göç alan yerdeki yerleşik halkın da göçmenleri kabullenmesi ve farklılıklarını toptan reddetmesi toplumsal harmoniyi sağlayacak entegrasyon sürecine zarar verir. Bu durumda ise göçmenler ile yerleşikler arasında toplu-mal çatışmaların yaşanabilme potansiyeli yükselecek, göçmenler “ayrık s otlar” olarak birer düşman odağı haline gelecektir. Bu durumu Bauman güzel bir ale-gori ile açıklamaktadır: “Vahşi kültürden bahçe kültürüne geçiş, yalnızca bir top-rak parçasında gerçekleştirilen bir işlem değildir; aynı zamanda ve belki sonu-çları açısından daha önemli olarak bu geçiş, daha önce bilinmeyen amaçlara yö-nelmiş ve daha önce var olmayan becerileri gerektiren yeni bir rolün ortaya çık-ması demektir: bahçıvan rolünün” (Bauman, 2003: 66). Dolayısıyla ayrık s ot-ların “has bahçeyi” tehdit etmemesi için budanması gerektiği ileri sürülür. Bau-man’ın bu tezini, göçmen entegrasyonu bağlamında değerlendirdiğimizde, en-tegrasyon kavramı hakkında farklı yorumlara ulaşmak mümkündür. Göçmen-lerin, göç edilen yerdeki yerleşiklerin toplumsal kurallarına, yaşam tarzına, örf ve adetlerine, kültürüne, hukuk sistemine ya da siyasal kültürüne uygun şekilde hareket ederek yaşamalarının zorunluluk olup olmadığı, bu konuda tavizi yal-nızca göçmenlerin mi vereceği ya da yerleşiklerden de taviz verilmesinin bekle-nip beklenemeyeceği, göçmenlerin kendi kültürünü, dilini, yaşam tarzını geride bırakıp bırakmayacağı ya da hangi haklara sahip olabileceği gibi birçok konu en-tegrasyon kavramının tartışılmasına ve hatta çeşitli kavramsal sınıflandırmala-rın yapılmasına neden olmaktadır. Öte yandan entegrasyon kavramını birey, grup ya da toplulukların göçmen olarak yerleştikleri topluma uyumu olarak dü-şündüğümüzde, bahsi geçen birey, grup ya da topluluğu yerleşiklerden farklı kı-lan şeyi, yani kimliği anlamamız gerekmektedir.

2.1. KİMLİK

Sosyal bilimlerde, birçok kavramın üzerinde var olan muğlâklık kimlik kavramında da kendini göstermektedir. Kimlik, geniş kapsamda ve esnek biçimde, insanın kendi benlik duygusuna, kendisi hakkındaki duyguları ve fikirlerine (örneğin toplumsal cinsiyet kimliği ya da sınıf kimliği terimlerindeki gibi) atıf yapılarak kullanılmaktadır. Kimliklerimizin bazen, içinde bulunduğumuz ve daha sonra içselleştirdiğimiz toplumsal rollere atfedilen beklentilerle oluştuğu varsayılmıştır. Bir başka varsayıma göre ise biz kimliklerimizi daha etkin biçimde, toplumsallaşma sürecinde veya oynadığımız çeşitli rollerde bize sunulan malzemelerle kurarız (Marshall, 2005: 407- 408). Aidiyete ilişkin bir kavram olan kimlik, bazı kişilerin ortaklaşa olarak neye sahip olduğu ve kişiyi başkalarından farklı kılan şeylerin neler olduğunu ortaya koymaktadır (Weeks, 1990: 88). Entegrasyon kavramının anlaşılması açısından önemli bir kavram olan kimliğin, kültürel kimlik boyutuna da dikkat çekmek gerekmektedir. Zira kültürel kimlik, entegrasyonu zorlaştırıcı bir unsur olma potansiyelini de taşımaktadır. Nitekim Gaziantep ve Kilis illerinde ikamet eden Suriyeliler üzerine yapılan bir araştırmada, Suriyelilerin kültürel kimliklerinden dolayı sosyal dışlanmaya muhatap oldukları (Deniz vd, 2016: 36) ve bu durumun entegrasyonu zorlaştırıcı olduğu belirtilmiştir.

Sosyoloji sözlüğü, kültürel kimlik (cultural identity) kavramını, “ferdi aşan sosyal bir boyuta sahip, daha ziyade doğuştan kazanılan ve elde edilen özelliklerle ilgili ben kimim, biz kimiz? Sorularına verilecek cevabın ana hatlarını içeren bir kavram” olarak tanımlamaktadır. (Erkal vd, 1997: 174). Kültürel kimlik, içinde yaşanılan, katılma ve paylaşma özellikleriyle üyesi olunan bir kültür çevresinin yaşama tarzının fertlere ve sosyal gruplara yansımadır (Erkal, 2000: 22).

Kültürel kimliklerin biçimlenmesi, “öteki”nin tanımlanması da büyük önem taşır. Kendi kendini kültürel olarak tanımlama eğilimi her zaman ötekilerin değerlerinden, özelliklerinden ve yaşam tarzlarından ayırt edici olmayı içerir (Larrain, 1995: 197). Kültürel kimliğin “bizlik” asabiyesi içerisinde kendisine bir meşruiyet alanı çizmesi ve öteki kimlikleri kendi meşruiyet alanı için birer potansiyel tehdit unsuru olarak görmesi; toplumsal, ekonomik ya da siyasal entegrasyonun önüne set çekebilme, entegrasyonu zorlaştırabilmektedir. Ancak kültürel kimliğin bu çetin yapısını örselemek, “öteki”yi etkilemek ve “öteki”den etkilenecek kültürler arası yakınlaşma ve geçişkenliği sağlamak da kültürleşme ile mümkün olabilmektedir.

2.2. KÜLTÜRLEŞME

Kültürleşme kavramı, farklı kültürlerin sürekli temasıyla ortaya çıkan dinamik ve çok boyutlu bir uyum süreci olarak tanımlanabilir (Organista vd, 2009: 105). Kavram, kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kül-

türden birey ve grupların, belli bir kültürel etkileşime girmesi ve karşılıklı etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesi olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 2010: 121). Güvenç'e göre kültürleşme, iki ya da daha çok sayıdaki kültür grubunun aşağı yukarı sürekli ilişki ve etkileşimi sonucunda, gruplardan birisinin ötekine ait kültürel öğeleri kabul etmesi, benimsemesi ve sonuç olarak ortaya yeni bir kültür bileşiminin çıkması sürecidir (Çağlar ve Onay, 2015: 46). Ülken'e göre ise (1969: 187) iki veya daha çok kültür birbiriyle teması geldiği zaman doğan değişmelere kültürleşme denir. Bu cinsten temaslarda, bir toplumdaki bazı maddî olan veya olmayan kültür unsurları geçer. Batı kültürünün eşliğinde bulunan bütün toplumlarda kültür değişmesi veya kültürleşme en temelli olaydır. Bu durumda olan toplumlarda eski kültürle yeni kültürün çatışması esaslı bir problem meydana getirdiği için, onları adlandırmak da güçleşir.

Kültürleşme kuramında, dominant grup zayıf olanı etkileyebildiği gibi ondan etkilenmektedir de. Zira kültürleşme adı verilen süreçte, az veya çok fakat daima karşılıklılık ilkesi vardır (Güvenç, 1995: 183). Göç olgusu, gerek yerleşik gerekse göçmen bireylerin kimliklerini etkileyen ve kültürleşmesine neden olan zorunlu bir süreçtir. Göç edenler, göç ettikleri yerlere yaşam biçimleri, alışkanlıkları, kültürleri ve gelenekleri ile birlikte gelmektedirler. Bu yaşam biçimi, bazı zamanlar yerleşik toplumun kültüründen farklı olabilmekte ve bir gerilime sebebiyet verebilmektedir (Deniz vd, 2016: 37). Bazı zamanlarda ise göçmenlerle bazı ortak kimliklere sahip olması (örneğin aynı dine sahip olması gibi) kültürleşme sürecinin daha yumuşak şekilde gerçekleşmesini ve toplumsal kabulü hızlanmasını sağlayabilmektedir. Şayet göçmen birey, kültürleşmeyi kolaylaştırıcı özelliklere sahip değilse, bu sefer çoğunlukla yerleşiklerin kültürlerine uyum sağlamayı ve kendi kimliğinden ödün vererek topluma entegre olmayı denemektedir.

Berry (2005: 698), kültürleşme olgusunu "iki veya daha fazla kültürel grup ile bireysel üyeleri arasındaki temasın bir sonucu olarak ortaya çıkan ikili kültürel ve psikolojik değişim süreci" olarak tanımlamaktadır. Ona göre kültürleşme asimilasyon, entegrasyon, ayrılma/dışlama ve marjinalizasyon olmak üzere dört farklı davranış modelinden meydana gelmektedir (Berry, 2005: 705). Buna göre asimilasyon; kişinin önceki kimliği yerine, yerleşik (ev sahibi) toplumun kimliğini alması ve kabullenmesi sürecidir. Asimilasyon sürecinde göçmen, geçmişine dair her şeyden vazgeçer ve göç ettiği toplumun anlam ve değerler dünyasını her şeyiyle kabul eder. Bir başka deyişle asimile olur. İkinci model olan entegrasyonda, göçmenin kendi etnik kimliğini sürdürmesinin yanı sıra hâkim kültürün bakış açısını kazanması da söz konusudur. Entegrasyon bu yönüyle çift taraflı bir süreçtir. Göçmen geçmişine, yaşam tarzına, değerlerine, kültürüne ve anlam dünyasına yabancı kalmaz ve bunları yok saymaz. Başka bir deyişle göçmen, bir yandan kendi kültürünü, değerlerini ve anlam dünyasını kendi isteği dâhilinde korur ve yaşatır; bir yandan da yeni tanıştığı (göç ettiği) toplumun kültürünü, değerler ve anlamlar dünyasını da öğrenir ve bu toplumla karşılıklı etkileşim kurar. Entegrasyon sürecinde hâkim toplum göçmenlere kendi kültürlerini dayatmaz,

kimliklerini ve geçmişteki kültürlerini unutmaları yönünde baskı yapmaz. Üçüncü model olan ayrılma/dışlama durumunda, göçmen kişi ya da grubun kendi kültürünü kaybetmemesi ancak buna karşın hâkim kültürle iletişim içerisine girmekten çekinmesi süreci tarif edilmektedir. Bu durumda birbirinden ayrılmış paralel toplumların meydana gelmesi olasıdır. Özellikle göçmenlerin hâkim toplumdaki ayrı mekânlarda yaşaması ve yeni geldikleri toplumla minimum seviyede iletişimde olmaları söz konusudur. Bu durumda özellikle hâkim toplum göçmen kişi ya da toplumu öteki olarak görürken göçmen kişi ya da toplum için de hakim toplum öteki bireylerden meydana gelir. Son olarak marjinalizasyon ise göçmen kişinin kültürel mazisini yitirmesi, buna karşın hâkim kültüre girmeyi de reddetmesiyle kendini toplumdaki soyutlaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durumda göçmen yalnızca hakim kültüre yabancılaşmakla kalmaz, aynı zamanda kendi toplumuna, kültürüne ve içine doğduğu değerler dünyasına da yabancılaşmaktadır. Berry'nin modeli her ne kadar basitleştirilmiş varsayımlar üzerine temellendirilse de göçmenlerin kendi seçimlerini yapmaları konusunda, kapasitelerini göstermesi açısından önemlidir (Bloch, 2002: 81- 82).

Tablo 2: Yeni Bir Kültür Öğrenmeye ve Miras Kültürü Tutmaya Yönelik Kültürleşme Stratejileri

	Kültürel Miras Kültürünü ve Kimliklerini Tutmaya Yönelik Tutum		
	Olumlu	Entegrasyon	Olumsuz
Öğrenmeye Karşı Tutum ve Yeni Kültürle Etkileşim	Olumlu	Entegrasyon	Asimilasyon
	Olumsuz	Ayrılma/Dışlama	Marjinalizasyon

Kaynak: Organista, P. B.,- Gerardo, M.,- Chun, K. M., (2009), *The Psychology of Ethnic Groups in United States*, California, Sage Publications, s. 111.

Berry, kültürleşme sürecini re-kültürasyon ve de-kültürasyon olmak üzere iki kategoriye ayırmakta; entegrasyon ve asimilasyon kavramlarını re-kültürasyon başlığında değerlendirirken, ayrılma/dışlama ve marjinalizasyon kavramlarını da de-kültürasyon başlığında değerlendirmektedir. Berry'e göre kültürleşme süreci, etkileşimdeki tüm grup, birey ve kültürlerde bir değişim yaratırsa söz konusu olan entegrasyondur. Buna karşın baskın kültürün diğer(ler)ini dönüştürmesi şeklinde işlerse burada asimilasyondan bahsedilebilir (aktaran Çağlar ve Onay, 2015: 49). Göçmen grubun hangi saiklerle göç ettiği olgusu, göçmenlerin entegrasyonu mu yoksa asimilasyonu mu yaşayacağı sorusunu belirlemede kritik bir öneme sahiptir. Ogbu ve Simons (1998: 164), gönüllü göçmen azınlıkların az ya da çok isteyerek göç ettiklerini, çünkü kendi ülkelerinde veya buldukları yerlerde olduğundan daha iyi fırsatlar (daha iyi işler, daha fazla siyasi veya dini özgürlük) elde etmek için başka bir toplumla yaşamayı göze aldıklarından, geldikleri yerin hâkim kültürüne göre kendilerini uyarlamalarını doğal karşılamaktadır. Gönüllü şekilde gelen birey ya da gruplar, göç edecekleri yerin kültürünü

de kabullenmeyi göze alarak göç edecekler ya da bir başka deyişle asimile olacaklardır. Buna karşın zorunlu göç etmek zorunda kalan birey ya da gruplar, göç ettikleri yerin kültürünü tamamen kabullenme noktasında daha fazla direnç gösterebilirler. Bu durum, zorunlu göçle gelenlerin entegrasyoncu modele daha meyilli olduklarını gösterir. Zira ülkelerinden zorunlu bir şekilde göç etmek zorunda kalanlara göre, göç ettikleri toplumun kültürünü, yaşam tarzını, alışkanlıklarını, vb tamamen kabullenmek asimile olmak demektir.

2.3. ASİMİLASYON

1921 yılında Park ve Burgess (1969:735), asimilasyon kavramını, “kişilerin ve grupların diğer kişilerin ve grupların hatıralarını, duygularını ve tutumlarını edindiği ve deneyimlerini ve tarihlerini paylaşarak ortak bir kültürel hayata katıldığı bir iç içe geçme ve füzyon süreci” şeklinde tanımlamıştır. Aynı eserde Park ve Burgess, göçmen asimilasyonunun ilk kullanımlarından birini fizyoloji metaforuyla açıklamaya çalışmıştır. Buna göre asimilasyon, yabancıların nesne “yutma ve sindirmesini” içeren, geçişli bir fiildir (Rumbaut, 2015: 3). Bu metafora göre, insan fizyolojisi dışarıdan alınan herhangi bir gıdayı nasıl yutar ve sindirirse hâkim kültürün de farklı bireyleri kendi bünyesine dâhil etmesi (yani yutması ve sindirmesi) doğaldır.

Yukarıdaki tanıma benzer şekilde Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü de asimilasyon kavramını, “farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme” (tdk.gov.tr, 2019) şeklinde tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra asimilasyon, olası bir sonuçtur. Sosyolojik olarak, etnik bir ayrımı ve onunla ilişkili sosyal ve kültürel farklılıkları ve kimlikleri bulanıklaştıran veya çözen çok boyutlu bir sınır azaltma ya da homojenleştirme süreci olarak tanımlanmıştır (Alba ve Nee, 2003: 11). Şikago Okulu’nun asimilasyon tanımı ise, farklı etnik kökenlere ve kültürel mirasa sahip kişilerin ortak bir ulusal varoluşlarını sürdürmelerini sağlayan ortak bir kültürü geliştirdikleri farklı bir ana akım toplumu öngörüyordu (Park, 1930: 281).

Asimilasyon süreci, genel olarak ev sahibi topluma kültürel (dil ve değer sistemi), yapısal (istihdam, eğitim ve toplumsal konular), sosyal (yerel toplumun üyeleriyle temaslar) ve duygusal seviyelerde (yeni vatan ve toplumun kimliğini benimseme) tam bir adaptasyonu gerektirir (Çağlar ve Onay, 2015: 50). Burada bahsi geçen ve kültürel, yapısal, sosyal ve duygusal evreler içselleştirildiği müddetçe asimilasyondan da bahsedilebilir. Zira asimilasyonun amacı, toplumun homojen yapısını korumak için hâkim kültür içinde diğer kültürler ve farklılıkları eritme potasına alma ve asimile etme üzerine kuruludur.

Berry’nin kültürleşme stratejileri arasında yer alan ve hâkim olmayan grupların (ya da azınlık grupların) asimilasyonu; kendi tercihleriyle gerçekleştirmeleri durumunda eritme potası (melting pot) modelini meydana getirir. Buna karşın

azınlık grubun asimile olmaya zorlanması durumu ise (fazla kaynatıldığı ve dolayısıyla patlama potansiyeline işaret eden) düdüklü tencere (pressure cooker) modeli olarak tanımlanmaktadır (Berry, 1997: 12 aktaran Çağlar ve Onay, 2015: 51). Entegrasyon ise ancak baskın toplum kültürel çeşitliliğe yönelik, açık ve kapsayıcı olduğunda baskın olmayan gruplar tarafından “özgürce” seçilebilir ve başarılı bir şekilde takip edilebilir. Böylece entegrasyonun sağlanması için her iki grubun da farklılıklarına rağmen, kültürel çeşitliği zenginlik olarak görmesi ve birlikte yaşamaya rıza göstermesi gerekir (Berry, 1997: 10).

Sonuç olarak asimilasyon kavramı, azınlık grupların ya da göçmenlerin, egemen grubun homojen yapısını tehdit olarak görme anlayışının bir tezahürü olarak farklı kültürleri ortadan kaldırmaya yönelik bir çabanın ürünüdür. Böylece “göçmenler, homojen hâkim kültürün harmonisini bozmamak için asimile edilmelidir” anlayışı güçlenir. Asimilasyon olgusunda, azınlık grubun ya da göçmenlerin tek yanlı taviziyle hâkim grubun kültürünü ve kurallarını benimsemesi durumu söz konusudur. Tam da bu noktada entegrasyon kavramının asimilasyon mu olduğu yoksa ondan farklı bir olgu mu olduğu tartışma konusu olmaktadır. Nitekim asimilasyon kavramını, “çoğunluğun tahakkümünün kurumsal hale gelmiş ve hukukleşmiş hali” olarak tanımlayan Ceceli Köse (2012: 17), günümüzde asimilasyon teorilerinden entegrasyon teorilerine geçişe ihtiyaç olduğunu iddia etmektedir.

2.4. ENTEGRASYON

“Geçtiğimiz yirmi yılda ekonomik liberalleşme, ucuz işgücüne artan talep, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeleri kapsayan küreselleşme akımları insanların hareket kabiliyetlerini önemli ölçüde iyileştirmiştir” (Uğur Göksel, 2019: 13). Bu pozitif gelişmelere karşın dünyada çatışmalar, iç savaşlar, yoksulluk ve sefalet bitmemiş; bazı birey ya da gruplar, hakim toplumun fikirlerine, kültürüne, yaşam tarzına aykırı görüldüğü için ötekileştirilmiş ve göç etmek zorunda kalmış ya da hakim otorite tarafından zorla yerinden edilmiştir. Bütün bu süreçler, uluslararası göçleri artırmıştır.

Öte yandan özellikle Batı ülkelerindeki düşük doğurganlık oranlarının yanı sıra cazip görünen ekonomik şartlar ve işgücü talebindeki sürekli değişim, bu ülkelerde ekonomik açıdan göçmen ihtiyacının artmasına neden olmuştur (Castles ve Kosack, 1973: 26). Başka bir deyişle göçmenler için Batılı ülkeler, ekonomik şartların ve özgürlüklerin çekici faktörler olmasıyla birlikte göç edilmesi gereken hedefler olarak görülmeye devam etmiştir. Ancak Batıya yönelen bu yoğun göç; yerleşikler için toplumsal ve siyasal alanda oluşturduğu potansiyel tehditlerle, göç alan ülkelerin göçmen politikalarını gözden geçirmelerine neden olmuştur. Göç akımının durdurulamayacağını anlaşılmaya birlikte, Batılı ülkelerde göçü kontrol etmek yerine göçü yönetmek odaklı pragmatik yaklaşımlar benimsenmiştir (Lacroix, 2014: 4). Daha genel bir ifadeyle, ülkelerin entegrasyonla il-

gili hedefleriyle, göçmenlerin entegrasyondan beklentileri, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermiştir. Bu durum da entegrasyona ilişkin alternatif kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Topçu, 2019: 22). Bahsi geçen alternatif kavramlardan bazılarında (kültürleşme ve asimilasyon) önceki alt başlıklarda değinilmiş olup, bu başlıkta entegrasyon olgusu, göç yönetimi kapsamında değerlendirilecektir.

Göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumla bütünleşebilmeleri konusunda yapılan çalışmalarda, önceleri göçmenleri içinde yaşadıkları topluma uydurmak anlamındaki adaptasyon (ya da asimilasyon) kavramı kullanılırken, günümüzde göçmenlerin kendi kültürlerini de koruyarak, ev sahibi toplum ile bütünleşmesini içeren entegrasyon kavramı kullanılmaktadır (Adıgüzel, 2016: 184). Entegrasyon kelimesi, Fransızca "integration" kelimesinden Türkçeye geçmiş olup; Türk Dil Kurumu, kelimenin Türkçe karşılığını "uyum", "bütünleşme" olarak tanımlamıştır (tdk.gov.tr, 2019). Kelime aynı zamanda Türkçeye de uyarlanarak entegrasyon şeklinde söylenmekte ve kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumuna göre uyum kelimesi, "bir bütünüün parçaları arasında uygunluk, ahenk" (tdk.gov.tr, 2019) anlamını taşımaktadır.

Göçmen entegrasyonu üzerine çalışan bazı yazarlar bu kavramı tanımlamanın zorluğundan bahsederken (Uğur Göksel, 2019: 16; Castles vd, 2002: 112), bazıları da bu kavrama "farklı kültürlerin bir arada yaşamalarını" sağlayan pozitif bir görev biçmiş (Kaya, 2014: 12)'tir. Öte yandan entegrasyon kavramının aslında asimilasyonun türevi olduğuna (McGaryy ve O'Leary, 1993: 17) işaret eden yazarlarda vardır. Buradan da anlaşılacağı gibi entegrasyon kavramıyla ilgili mutabık kalınmış bir tanım yoktur.

Karpat (2010: 27-28) entegrasyon kavramını, farklı bir kültür içine giren ve bu kültürle uyuşmaya çalışırken kendi kültürünü koruma refleksi göstermenin mümkün olduğu süreç olarak tanımlarken, aslında kavramın asimilasyondan farkını da ortaya koymaktadır. Mestheneos ve Ioannidi (2002: 306) ise entegrasyonu bireylerin, devletin ve toplumun hepsinin bir rolü olduğu, çok boyutlu bir süreç olarak görmektedir. Birey ya da gruplar göç ederken geçmişteki (yahut geldikleri yerlerdeki) yaşam tarzlarını, geleneklerini, kültürlerini ve alışkanlıklarını da beraberinde getirdiklerinden, bu değerlerden kolay kolay vazgeçmezler. Asimilasyon politikaları, göçmenlerin bu değer olarak gördükleri ve bırakmak istemedikleri faktörleri, onlara unutturmak ve göç ettikleri yerin yaşam tarzı ve kültürüyle yer değiştirmesini isterler. Böylece toplumun homojen yapısını koruyacaklarına inanırlar. Oysa entegrasyon politikaları, bütün bu farklı değerlerin bir arada yaşayabileceği üzerine kurulmuştur. Bu yüzden entegrasyon politikaları, asimilasyonda olduğu gibi tek yönlü bir süreç değildir. Asimilasyonda bütün sorumluluk ve yük, göç eden birey ya da gruba verilirken, göçmenlerden mümkün olan en kısa zamanda egemen toplumun kültürünün, geleneklerinin, yaşam tar-

zının, kurallarının, vb'nin benimsenmesi istenmektedir. Buna karşın entegrasyon politikaları göçmenlerin, yerleşik halkın, sivil toplum kuruluşlarının ve göç alan devletin sorumluluklarını ortak şekilde düzenler. Entegrasyon politikaları, sorumluluk ve yükü olabildiğince böler ve paylaşır. Böylece göçmenlerin asimile olmasını değil; kendi değerleriyle yeni toplum içinde ahenkli bir şekilde yaşamalarını arzu eder.

Asimilasyon politikalarındaki homojen toplum vurgusunun yanı sıra yabancıların ekonomik yük olarak görülmesi, terör olaylarının artacağı ya da toplumun yapısında aşınmaya sebebiyet vereceği korkusu gibi zanlar, göçmenlerin ontolojik olarak kabul görmemesine; kabul görse dahi bu kabulün tek şartının, göçmenlerin “bizden” sayılabilecek nitelikleri kabullenmesiyle mümkün olacağı düşünülmüştür. Bahsi geçen bu “biz”lik vurgusu, egemen toplumun yaşam tarzı, gelenekleri, yazılı ve yazısız kuralları, dili, bayrağı, kimliği ve zaman zaman dini de dâhil olmak üzere geniş bir skaladan oluşmaktadır. Bu katı tutum karşısında ilk kuşak göçmenler boyun eğse dahi ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin marjinalleşebileceği ihtimali yadsınamayacak seviyededir. Öte yandan “göçmenler için uygulanan asimile etme baskıları, bu grupların açıkça düşmanlığını kazanmaya neden olacaktır. Baskı gören göçmenler, aralarında dayanışma yoluna gidecek ve toplum içinde etnik azınlık grubunun oluşmasına neden olacaktır” (Heckman, 1992: 45 aktaran Kuzucanlı, 2019: 86). Sonuç olarak, potansiyel bir tehdidi önceden ortadan kaldırmayı amaçlayan asimilasyon politikaları, yalnızca bir ya da iki kuşak sonra daha ciddi, öngörülemez ve müdahale edilemez problemlerin doğmasına set olmayı amaçlar. Bu yüzden adil bir entegrasyon süreci, göçmenlerin marjinalleşmesini önlemek adına etkili bir politika olarak siyasa yapıcıları ve uygulayıcıları tarafından ortaya atılmıştır.

Bahsi geçen adil entegrasyon süreci, öncelikle göçmenleri farklılıklarıyla tanımayı ve kabullenmeyi gerektirmektedir. Göçmenler, farklılıklarıyla toplumdan kabul göreceğini ve tanınacağını bilirlerse bahsi geçen toplumla aidiyet bağı kurabileceklerdir. Bunun yanı sıra “toplumun bireysel bir üyesi için hakları olmadan yaşamak, özsaygı geliştirme ihtimalini ortadan kaldıracığından” (Honneth, 1996: 119) mümkün olduğunca toplumdaki her bireyle eşit haklara sahip olmaları sağlanmalıdır. Başka bir deyişle “entegrasyon sürecinde kişilere yabancıyerli halk fark etmeksizin hukuk önünde eşit davranılması, yaşam ve düşünce özgürlüğünün sağlanması, onur kırıcı, küçük düşürücü bir takım muamelelere maruz kalmaması gibi hakların her bir bireye eşit uygulanması entegrasyon sürecine yardımcı olacaktır (Yıldız, 2017: 43; Kuzucanlı, 2019: 87).

Ancak bunun öncesinde, entegrasyon politikalarını gerçekleştirmek ve göçmenlerin kalıcılığını kabul üzerinden bu politikaları inşa etmek gerekmektedir. Göçmenlerin kalıcılığı konusunda net bir irade ortaya konduktan sonra ise entegrasyon çeşitlerinin her biri için politikalar üretmek ve bu politikaları da entegrasyon göstergelerinin çıktılarını sürekli kontrol ederek eksiklikleri gidermek gerekir.

Bahsi geçen entegrasyon politikalarının nasıl gerçekleştirileceğinin anlaşılması açısından entegrasyonun aşamaları, çeşitleri ve göstergelerine değinmek çalışmamızı daha anlaşılır kılacaktır.

2.4.1. Entegrasyon Aşamaları

Şikago Sosyoloji Okulu'nun bir üyesi olan Robert Ezra Park ve arkadaşları (1923) "İrk İlişkileri Döngüsü" (Race Relations Cycle) adlı teorileriyle, göçler yoluyla kentsel alanlarda karşılaşılacak birey ya da grupların uyum süreçlerini dört farklı aşamada incelemiştir (Kaya: 2014: 12):

- a) Karşılaşma ve ilişki kurma,
- b) Sınırlı kaynaklar üzerinde rekabet,
- c) Devletin yeni gelenleri barışçıl şekilde kamusal alana dahil etmesi,
- d) İsteğe bağlı veya zorunlu uyum.

Bu teoriye göre, göçmenler kentsel alana giriş yapmalarıyla birlikte kent sakinleriyle karşılaşmaktadır. Böylece özellikle yerli halk nezdinde; kendilerinden farklı dini inançlara, kültürlere, etnik kökene, yaşam tarzına sahip göçmenlerle aynı çevreyi paylaşmak hoş karşılanmayacak ve hatta gerilimlere neden olabilecektir. Park, bu potansiyel gerilimin ilk karşılaşma döneminde normal olduğu görüşündedir. İkinci aşamada göçmenler ve yerleşikler arasında ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel kaynaklar üzerinde rekabetler meydana gelecektir. Bu rekabet ilişkilerin daha da gerilmesine ve siyasallaşmasına neden olabilecektir. İşte bu yüzden devlet bir aktör olarak gerilimleri büyümeden çözmek, uzlaşmayı sağlamak ve eşitlikçi bir müdahale tarzı benimsemek durumundadır. Üçüncü aşamada, gerilimlerin önüne geçen ve uzlaşmayı sağlayan devlet göçmenleri kamusal alana dâhil etmelidir. Son aşamada ise "kente yeni gelen grupların toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel süreçlere tam olarak eklenmesi beklenir. Park'ın uyum konusundaki vurgusu, kentten yeni sakinlerinin daha çok yapısal, toplumsal, ekonomik ve siyasal süreçlere katılımı konusundadır" (Kaya, 2014: 13).

Greeley (1971: 53-58) ise entegrasyon sürecinin altı aşamadan mürekkep olduğunu belirtmektedir. Greeley'in teorisine göre göçmenler ancak birkaç kuşak sonra yerleştikleri topluma entegre olabileceklerdir. İlk aşama kültürel şok aşamasıdır ve bu aşamada göçmenler, kendi kültürlerini tehlikede hissetmektedirler. Bu aşamada daha çok kendi aralarında bir dayanışma kurmaktadır ve kimliklerini koruma eğilimindedirler. İkinci aşamada kültürel şok aşamasını geçen göçmenler, artık yerleşiklerle ilişki içerisine girerler ve dil öğrenip daha vasıflı işlerde istihdam edilirler. Böylece üçüncü aşamada göçmenlerin asimilasyonu gerçekleşecektir. Dördüncü aşamada ekonomik olarak ilk koşullara nispeten daha iyi durumda olan göçmenler, artık sınıf atlamışlardır ve yaşadıkları kenti istedikleri gibi yönetebileceklerini düşünmeye başlarlar. Bu aşamada, yaşadıkları kenti sahiplendikleri daha net görülür. Ancak dördüncü aşama etnik çatışmalara da gebecektir. Bu yüzden beşinci aşamaya geçilmesi gerekir. Zira beşinci

aşama etnik çatışmaları bitirebilecek bir profesyonelliğin ve bütünleşmenin olduğu aşamadır. Son aşamada ise göçmenler artık kendilerine yabancılaşmış, içinde buldukları toplumla bütünleşmiş ve uyum sürecini tamamlamıştır (Ceceli Köse, 2012: 18).

Hem Park hem de Greeley'in entegrasyon aşamalarında, entegrasyondan çok asimilasyona vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Zira her ikisinde de göçmen grupların kendi kültüründen ve yaşam tarzından vazgeçtiği sonucu çıkarılabilir. Bu yönüyle her iki entegrasyon teorisi de entegrasyonu asimilasyonla benzer bir süreç olarak göstermektedir.

2.4.2. Entegrasyon Çeşitleri

Entegrasyonun bir süreç olarak tek boyutlu olmadığına ve göçmen gruplar kadar yerleşik toplumu, sivil toplum örgütlerini ve devleti de kapsayan geniş bir kümede ele alınması gerektiğine değinilmişti. İster bireysel ister kitlesel, ya da ister gönüllü ister zorunlu olsun, bütün göçler yalnızca yaşanılan mekânın değiştirilmesinden ibaret değildir. Zira göçmenler, geçmişten getirdikleri alışkanlıklarından, yaşam tarzlarından, dillerinden, inançlarından ve kültürlerinden bir anda vazgeçemeyeceklerdir. Göç edilen yerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapısı, göçmenlerin geldiği ülkelerden farklılık gösterdiğinde kendilerini yerleşik toplumla çatışma içinde bulabilirler. Bu yüzden yerleşiklerle göçmenleri entegre etmek tek çözüm yoludur.

Löffler, entegrasyonun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olmak üzere dört çeşidi olduğundan bahsetmektedir (Löffler, 2011: 20'den aktaran Çağlar ve Onay, 2015: 56).

2.4.2.1. Ekonomik Entegrasyon

Kuşkusuz, ekonomik entegrasyon, göç alan ülke için büyük bir maliyeti karşılamayı gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, göç alan toplumun bireyleri göçmenlerin ekonomik maliyetlerinin yanı sıra işlerini kaybedecekleri korkusuyla ekonomik entegrasyona sıcak bakmayabilirler ve bu durum vatandaşların oylarına talip olan siyasetçilere de cazip gelmeyebilir. Ancak uzun vadeli düşünüldüğünde göçmenlerin ekonomik entegrasyonunun sağlanmaması durumu göç alan devlete ve o devletin vergi mükelleflerine (yani yerleşik topluma) daha büyük ekonomik maliyetler olarak dönecektir. Başka bir deyişle, "uyumun bir maliyeti vardır ancak uyum sağlayamamanın sosyal maliyeti ve neden olacağı ekonomik maliyet çok daha fazladır. Ancak uyum faaliyetleri ile göç bir kriz olmaktan çıkarılıp, bir fırsata dönüştürülebilir. Uyumla desteklenen göç, hem toplum için hem de göçmen için kazan-kazan sürecidir ve uyum politikaları ile göç herkesin yararına yönetilebilir" (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018: 253).

Genellikle göçmen karşıtı fikirler, ekonomiyi sıfır toplamı bir oyun olarak görür. Sıfır toplamı oyun, ekonomiyi sabit bir pasta olarak algılar ve her yeni gelenin

bu pastanın bir kısmını talep ederek önekilere daha küçük bir pay bırakacağına inanır. Bu görüş, göçmenlerin ekonomiyi olumsuz yönde etkileyeceği iddiası üzerine kurulmuştur. Buna göre, mevcut durumda ülkenin istihdam olanakları bellidir. Göçmenlerin de gelmesiyle beraber bu istihdam olanaklarında rekabet yaşanacak, sonuç olarak bu işgücü arzının yüksekliği maaşların düşmesine yol açacaktır. Sonuç olarak yerleşikler, göçmenler tarafından işlerinin ellerinden alındığını iddia ederek çatışma ortamına sebebiyet verebileceklerdir.

İlk görüşün karşısında ise “ekonomiyi pozitif toplamlı bir oyun olarak gören ya da ekonominin belirli şartlar altında pozitif toplamlı bir oyun olabileceğini belirten iddia vardır. Buna göre ekonomiye katılan insanların çalışma özgürlükleri ve mülkiyetleri kanuni güvence altına alındığında, çalışanlar toplumdaki diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok motive olurlar. Böylece var olan pasta, yeni gelenlerin katkıları ile büyümeye devam eder ve toplumdaki herkes bu refah artışından faydalanır” (Kalkan, 2018: 14).

Tarihsel olarak bakıldığında göçü hem sıfır toplamlı bir oyun olarak gören hem de ekonomi üzerinde olumsuz etkilerin ciddi sorunları beraberinde getirdiğini savunan görüşe atıf yapabilecek örnekler mümkün olduğu gibi; bunun karşısında bulunan (ekonomiyi pozitif toplamlı bir oyun gören) teoriye atıf yapabilecek örnekler bulmak da mümkündür.

Örneğin uluslararası göç, ev sahibi ülkelerin emek arzını artırırken istihdama da katkı sağlamaktadır. Böylece göç alan ülkenin üretim kapasitesi ve dolayısıyla GSYH’si artacak (Özkul ve Dengiz, 2018: 900), bunun yanı sıra göçmenlerin farklı iş dallarında tecrübelerinden de yararlanmış olunacaktır. Ancak göçlerin ekonomi üzerinde olumsuz etkileri de görmezden gelinemez. Özellikle kitlesel göçlerin işsizlik rakamlarını artıracığı, ücretleri (maaşları) azaltacağı, kiralara yükselemesine neden olacağı gibi negatif yönlü etkileri de vardır. Ancak bu olumsuz etkiler, göçmenlerin entegrasyonunun sağlanmasıyla birlikte ortadan kalkabilecektir.

Göç alan ülkeler ve toplumlar, başlangıçta göçün olumlu ve olumsuz etkilerine maruz kalabileceklerdir. Göçün negatif etkilerini azaltmak ve pozitif etkilerini artırmak ise göçmenlere, göç alan ülkenin vatandaşlarına verilen ekonomik hakların da sağlanmasından geçmektedir. Böylece göçmenlerin informel sektörlerde çalışmalarının önü kapanacak, göçmenlerden de vergiler alınacaktır. Daha önemli etkisi ise göçmenlerin ekonomiye katkı sağlamasıyla birlikte, devletin üstündeki yükleri azalacak; yerleşik toplumun kendi vergilerinin göçmenlere transfer edildiği zannının da önüne geçilerek toplumsal çatışmaların önü alınabilecektir.

“Devletin, göçmenlerin toplumsal entegrasyonu için yapabileceği pek çok politika olmakla birlikte, hiç bir politika göçmenlere çalışma hakkı vererek onların kazançlarını hukuki güvence altına almaktan daha başarılı ve temel bir politika

değildir” (Kalkan, 2018: 15). Yapılan birçok akademik çalışma, çalışan mültecilerin ev sahibi topluma, işsiz mültecilere göre daha kolay uyum sağladığını göstermektedir (Bloch, 2000). Göçmenlerin iş piyasasından dışlanmaları, mültecilerin topluma başarılı bir şekilde entegrasyonunun önündeki en önemli engeldir (Robila, 2018: 11). Göçmenlerin işgücüne katılımının yanı sıra iş yeri açma ruhsatı almasında herhangi bir engelleme yapmamak, emeklilik hakları için gerekli yasal düzenlemeleri yapmak, göçmen oldukları için işe alınma süreçlerinde ayrımcılığa maruz kalmalarının önüne geçebilecek yasal düzenlemeleri gerçekleştirmek ve çalışmaları için kısa süreli teşvikler yapmak göçmenlerin ekonomik entegrasyonunu kolaylaştıracaktır. Sonuç olarak göçmenler, “çalışmaya başladıkları, vergi ödedikleri, yasalara uydukları ve ülkenin kalkınmasına katkıda buldukları zaman ekonomik entegrasyon süreci tamamlanmış denilebilir” (Kuzucanlı, 2019: 92).

2.4.2.2. Sosyal Entegrasyon

Göçmenlerin entegrasyon süreci, yerleşik toplumla karşılaştıkları anda başlamaktadır. Ancak bu entegrasyonun; yerleşikler, göçmenler, göç alan ülkenin sivil toplum örgütleri ve devletin birer aktör olarak sorumlulukları paylaşması durumunda sağlıklı bir entegrasyon sürecinin inşa edilebileceğinden bahsedilmiştir. Entegrasyon politikalarının başarılı şekilde yürütülmesinde, entegrasyonun sosyal ayağı büyük önem arz etmektedir.

“Sosyal entegrasyon, göçmenlerin yeni topluma entegre olmasını sadece ekonomi kurumu ya da yasal sorumluluklar açısından değil, diğer alanları da kapsayacak şekilde ele almaktadır” (Şahin, 2010; 107). Zira entegrasyonun en çetrefilli alanını, gündelik yaşam içinde sık sık karşı karşıya gelen göçmenler ve yerleşiklerin sosyal ilişkiler inşa edebilmesi ya da edememesi belirler. Göçmenler, geldikleri toplumdan getirdikleri alışkanlık ve yaşam tarzlarıyla, göç ettikleri toplumda yadrganabilir ve hatta dışlanabilir.

Sosyal entegrasyon, sosyal dışlanma durumunun önüne geçebilmek için bir nevi önleyici faaliyet olarak da görülebilir. Sosyal dışlanma olgusu ile toplumun geri kalanından yalıtılma, dışlanma ve ötekileştirilme durumu ifade edilmektedir. Topluma dahil olma sürecinde yaşanan entegrasyon problemleri, sosyal dışlanmanın nedenidir. Avrupa Konseyi sosyal dışlanma (social exclusion) kavramını, “kişilerin yoksulluk, temel eğitim becerilerinden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılmalarının engellenmesi süreci” (Deniz vd, 2016: 28) şeklinde tanımlamaktadır. Yerleşiklerin sosyal, ekonomik, politik alanın her sahasında ve bu alanlardaki her etkinlikte yer almasına ve belirleyici olmasına karşın göçmenlerin sosyal, ekonomik, politik ya da kültürel faaliyetlerden yararlanamaması durumu da sosyal dışlanmayı ifade etmektedir. Sosyal dışlanmaya muhatap olan göçmenler, yerleşik toplumla aynı sosyal alanlarda buluşamayacak, iletişime geçemeyecek, onlarla

duygudaşlık hissiyatını kuramayacak ve sonuç olarak alternatif bir toplum kurarak yerleşik toplumdaki izole, "öteki" toplumun üyesi olmayı kabullenecektir. Alternatif toplumlarda yetişen bireyler, toplumsal çatışmaların potansiyelini artırmaları gibi özellikle izole toplumun ardıl kuşakları, aidiyet bağı hissetmedikleri yerleşik topluma düşmanca hisler duyabilecektir. Bunun önüne geçilmesi adına göçmen gruplarla yerleşik toplumu kamusal alan içinde mümkün oldukça birlikte tutmak, iletişim kurmalarını teşvik edici politikalar inşa etmek devletin görevi iken sivil toplum örgütlerinin de yerleşik ve göçmenlerin birbirlerini tanıma ve anlamaları noktasında faaliyetler yapması sosyal entegrasyonu kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır.

Esser, sosyal entegrasyon alanını dört boyutta belirlemektedir. Bunlar; kültürleşme (acculturation), sosyo-ekonomik-politik konum (placement), etkileşim (interaction) ve kimlik (identity)'ten meydana gelmektedir. Sosyal entegrasyon, bahsi geçen bu dört boyuta ve bunlar arasındaki etkileşime bağlı olarak gerçekleşebilir. Bu dört boyuttan ilki olan kültürleşme, daha önce de değinildiği üzere; gelenekler ve dil gibi çeşitli konularda yeni toplumun kültürü ile etnik kültürün etkileşimini ifade etmektedir. Sosyal-ekonomik-politik konum, topluma yeni katılan bireyin sosyal, ekonomik ve politik konumu ve haklarını içermekte; etkileşim ise topluma yeni katılan üyelerin kendi toplumu ve yeni toplumun üyeleri ile olan etkileşimlerini içermektedir. Son olarak kimlik, "ben kimim ve neyim?" sorularının cevabı olarak, kişinin toplumsal yaşam içinde kendisini nereye ait hissettiğini ifade etmektedir (Şahin, 2010; 107). Göçmenlerin kültürleşmesi sonucu göç ettikleri toplumda zamanla sosyo-ekonomik bir konum elde etmeleri ve sosyo-politik konumlarının "öteki" kapsamında ele alınmaması, etkileşim süreçleri sonucunda alternatif toplum yaratmak yerine yerleşiklerle sağlıklı etkileşim kurmaları ve son olarak kendilerini toplumun ortak kimliği içinde görmeleri sosyal entegrasyonun gerçekleştiği manasına gelmektedir.

2.4.2.3. Siyasal Entegrasyon

Göçmenlerin siyasal entegrasyonu için göç ettikleri ülkede sosyal hayata eşit bireyler olarak katılmaları, toplumda yükselebilecek kimlik kaygılarına karşı göçmenlerin o toplumun kültürüne aşina olması ya da benimsemesi, göç ettiği yerin kültürüne kendini ait hissettiğini göstermesi gerekir. Ancak göçmenlerden her ne kadar göç ettiği toplumun kültürüne aidiyet beslemesi beklense de bu beklenti onların kendi kültür ve kimliklerinden vazgeçmelerini isteyecek kadar aşırı seviyelere ulaşmamalıdır. Siyasal uyumun en ideal çerçevesi göçmenlerin göç ettiği kültürle uyumlu olurken kendi kültürel kimliklerinden de vazgeçmemeleri ile mümkün olabilir (TBMM Göç ve Uyum Raporu, 2018: 253). Göçmenlerin siyasi yaşamdaki rolü, ev sahibi hükümetin siyasi katılıma izin verip vermediğine veya oy hakkını vermesine bağlıdır. Entegrasyonun siyasal boyutu, yabancı bir pasaportu olan göçmenlere siyasi haklar vermayla ilgilidir ancak birçok devlet bu fikre çok sıcak bakmamaktadır. Bu çekincelere rağmen, göçmenlerin siyasal katılımı, entegrasyonlarını değerlendirirken dikkate alınmalıdır. Çünkü siyasal

yaşam bir insanın hayatının ayrılmaz bir parçasını teşkil eder. Ayrıca siyasi katılım; oy kullanma veya siyasi görev için seçilme hakkından daha fazlasını içerir. Dahası, birinin görüş ve inançlarını ifade etme hakkını da içerir. Siyasal katılım ayrıca, derneklerin kurulmasını veya siyasi partilere üyelikleri de kapsamaktadır (Council of Europe; 9-10).

Göçmenlerin siyasal uyumu, kendilerini göç ettikleri ülkenin tıpkı yerleşik vatandaşları ve o toplumun eşit bir üyesi gibi hissetmeleri ile mümkün olabilir. Böylece göçmenler, o ülkenin sorunlarına kendi sorunları olarak bakabilecekler ve sorunların çözümü için siyasal katılımı bir vatandaşlık görevi olarak görebileceklerdir. Bu durumda göçmenler, tıpkı o ülkenin vatandaşları gibi siyasal partilere üye olabilir, mitinglere katılabilir, oy verme eyleminde yerleşiklerin oranına benzer oranlara ulaşabilir, dernek ya da siyasi parti kurabilir ve hatta siyasi partilerden aday olabilirler. Ancak bütün bunların gerçekleşmesi için birçok ülkede vatandaşlık şartı aranmaktadır. Bu yüzden göçmenlerin siyasal entegrasyonu önemli ölçüde vatandaşlık hakkına sahip olmayla gerçekleşebilir. Siyasal entegrasyon ayrıca, göçmenlere kanunlar önünde diğer vatandaşlarla eş hak ve yükümlülükler vermeyi gerektirir.

Siyasal katılım için göç edilen ülkenin vatandaşı olmak ya da en azından seçme hakkına sahip olmak önemli bir kriter olmakla birlikte, bu hakka sahip olmayan göçmenler de farklı siyasal katılım biçimlerine başvurarak göç ettiği ve mevcut durumda yaşadığı kentin ya da ülkenin sorunları hakkında söz sahibi olabilir. Oy vermek, siyasal parti faaliyetlerinde bulunmak, bağımsız ya da partiler üzerinden aday olmak çoğu zaman seçme hakkına sahip olmayan göçmenler için mümkün olmayan siyasal katılma yöntemleri olsa da; mitinglere katılmak, baskı grupları üzerinden siyaseti etkilemeye çalışmak lobicilik faaliyetlerinde bulunmak, bağış ya da sponsorluk (Bülbül, 2019: 149), toplu dilekçe vermek, toplantı ya da gösteri yapmak ve fikirlerini kamuoyuna açıklamak gibi bireysel ya da tüzel kişilikler üzerinden göçmenlerin siyaseti etkilemesi söz konusu olabilir. Bu şekilde de göçmenler kendilerini ilgilendiren bir sorunu ya da yerel, ulusal veya küresel bir konuyu tartışmaya açabilirler. Bu yöntemlerle siyasal karar alma mekanizmalarını etkilemeye çalışabilir.

Siyasal entegrasyon konusunda önemli bir tartışma konusu göçmenlerin ne zaman vatandaşlık haklarına sahip olacağıdır. Bazıları, göçmenler için vatandaşlığa kolay erişim sağlanması ve vatandaşlığa teşvik edilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Çünkü vatandaşlığa geçme, göçmenlere ev sahibi ülkedeki bir geleceğe hızla entegre olmaları ve yatırım yapmaları için gerekli kaynakları ve teşvikleri sağlamaktadır. Bu görüşe göre vatandaşlığın kazanılması, siyasal entegrasyon sürecinin hızlandırılması ve derinleştirilmesinde bağımsız bir etkiye sahip olan önemli bir katalizördür. Buna karşılık diğerleri, vatandaşlığa erişimin oldukça kısıtlanması gerektiğini; çünkü vatandaşlığa kabulün entegrasyonu teşvik etmek için yeterince önemli olmadığı görüşündedir. Onlara göre aslında vatandaşlığa

kabul etme, entegrasyona yönelik teşvikleri azaltma eğilimindedir. Zira göçmenlere bir kez ev sahibi toplumun vatandaşlığı (ve pasaportu) verildiğinde, artık vatandaşlıkla birlikte gelen faydaları elde etme vaadiyle (örneğin refah yardımlarına erişim sağlama veya ülkede süresiz olarak kalma) entegrasyon için motive edilemezler. Bu açıdan vatandaşlık, entegrasyonu geliştirmek için bir araç değil, yalnızca entegrasyon sürecini başarıyla tamamlamaları karşılığında göçmenlere vaat edilen bir ödül olmalıdır. Bununla birlikte, göçmenler için vatandaşlık haklarının zorlaştırılmasının geri tepebileceği ve göçmen kimliklerini güçlendireceği ihtimali de unutulmamalıdır (Hainmueller vd, 2015: 12651).

Öte yandan siyasal entegrasyon, göçmen nüfusunun artması ve yerleşikler arasında göçmen karşıtı tepkiler ile karşı karşıya kalan birçok ülke için büyük bir zorluktur. Bu durum bir süreliğine iç çatışmaları da beraberinde getirebileceği gibi bu politikayı gerçekleştirmek isteyenlere ciddi bir siyasi maliyet olarak dönebilir; oy kaybına yol açabilir. Ancak göçmenleri siyasi sürece başarıyla dâhil etmek sadece göçmenler için değil, ev sahibi ülkedeki demokrasinin kalitesi için de önemlidir. Çünkü bu tür bir entegrasyon, göçmenlerin arasında sıradan görülen şiddet ve terörden ziyade; meşru seçim ve seçim dışı araçlarla şikayetlerini dile getirmelerini sağlayabilmektedir.

2.4.2.4. Kültürel Entegrasyon

Küreselleşme olgusunun yanı sıra iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki muazzam gelişmeler, toplumların homojen yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Dünyadaki birçok kültürün aynı anda ve fakat farklı coğrafyalarda yaşanması, bu kültürlerin birbiriyle iletişim ve etkileşime girmesi yine küreselleşme fenomeniyle açıklanabilir. Seyahat ve göç etme kolaylığı, uluslararası göçleri hızlandırmış, ülkelerin ve kentlerin yapısını dönüştürmüştür. Böylece kentler; birçok dini, etnik ve kültürel topluluğun birlikte yaşadığı yerler haline getirmiştir (Adıgüzel, 2016: 171).

Uluslararası göçün çok boyutlu bir süreç olduğuna daha önce değinilmişti. Bu boyutlardan biri de farklı kültürel kodlara sahip olan göçmenler ve yerleşiklerin gündelik hayatta karşılaşmaları ve birbirlerinin kültürünü kendilerine tehdit olarak görmeleridir. Yerleşikler, özellikle ekonomik açıdan kendi sınıflarından görmedikleri göçmenlerin kendi ulusal kültürlerini yok edecekleri algısına sahip olabilirler. "Biz"lik hissini en önemli besleyici damarı, ortak kültürdür. Oysa göçmenler bu ortak kültürün birer parçası olmadığından, "biz" in meşruiyet ve güven alanı içinde görülmeyebilirler. Bahsi geçen güvensizlik ve korku, göçmenler için de geçerli olabilir. Göç ettikleri ülkenin egemen kültürüne karşı kendilerini savunmasız gören göçmenler, göç ettikleri ülkenin dilini dahi öğrenmeyi kültürel asimilasyonun başlangıcı sayabilir ve yerleşiklerle sosyal ve kültürel münasebetlere girme noktasında çekinceli davranıp kendi "biz" alanlarını oluşturabilirler. Sonuç olarak her iki tarafından da birbirine karşı önyargılar beslemesi, kültürel entegrasyonu önleyebilir.

Özmen (2012: 66), göç alan toplumların sosyal hayatını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmesi için kültürel alanda entegrasyonun sağlanmış olmasını şart koşmaktadır. Özellikle azınlık olan göçmenlerin, çoğunluk olan yerleşikler karşısında farklı ve öteki olarak görülmesi gelecek jenerasyonları olumsuz etkileyebilecek ve hatta Berry'nin tabiriyle marjinalleştirebilecektir. Kültürel entegrasyon sağlanmadığında, dışlanmış olan göçmen grubun marjinalleşmesi ve yerleşik toplumdaki daha da uzaklaşması paralel toplumlar ortaya koyacaktır. Bu toplumlar birbiriyle izole yaşayacak ve hatta çoğu zaman toplumsal gerginliklere kaynaklık edebilecektir. Bu yüzden kültürel entegrasyon, bahsi geçen potansiyel tehditleri önleyici bir politika olarak düşünülmelidir.

“Farklı etnik kökenden gelmek ya da farklı bir din veya mezhep üyesi olmak, çoğunluk dilini rahat konuşamamak ya da aksanlı konuşmak, farklı giyim-kuşam ya da cinsel yönelim gibi nedenlerden ötürü toplumsal yaşamın genelinde süregitmekte olan etkinliklere alınmama, soğuk davranılma, engellerin çıkarılması şeklinde tezahür eden (Deniz vd, 2016: 30) kültürel dışlanma, kültürel entegrasyonu zorlaştırıcı davranış şekillerinden oluşmaktadır. Ancak yine de kültürel entegrasyon uyum sürecini kolaylaştıracak bazı politika ve kurumların olduğunu da unutmamak gerekir. Entegrasyonun diğer türlerinde olduğu gibi kültürel entegrasyonda da hem göçmenler hem de yerleşiklere çeşitli sorumluluklar düşer. Bu sorumlulukların en önemlisi ise birbirlerinin kültürüne saygı göstermek ve empati kurmaktan geçer. Elbette bu saygı ve empati sürecini devletin iyi şekilde yönetmesi ve uyum politikaları geliştirirken, tüm toplumsal kesimleri, eğitim kurumlarını, medyayı, sivil toplum kuruluşlarını, hatta aileleri ve bireyleri kuşatacak, geniş kapsamlı bir politika geliştirmesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır (Adıgüzel, 2016: 174).

2.4.3. Entegrasyonun Göstergeleri ve Alanları

Göçmen entegrasyonu, her toplumda farklılıklar gösterebilmektedir. Zira göç edilen her ülkenin ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel yapısı aynı olmayacağı gibi bu ülkelerin göçmenlerin hukuki statülerine yönelik eğilimleri ve hukuki tutumları farklılık gösterebilir. Öte yandan göç eylemini gerçekleştiren göçmenlerin de göç etme nedenleri, geldikleri ülkedeki sınıfları/sosyal statüleri de dahil olmak üzere bir çok faktör onlara yönelik entegrasyon politikalarını etkileyebilir.

Entegrasyon politikalarının çeşitliliğini yukarıda bahsi geçen birçok faktör etkilese de göç alan devletlerin genel olarak hangi alanlarda uygulayacağı politikalarla göçmenlerin entegrasyonunu sağlayabileceği bazı göstergelerle tasnif edilmiştir. İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM)'nin Sivil Toplum Diyaloğu Mültecilerin Uyum Projesi başlıklı metinde, entegrasyon göstergeleri ve alanları yedi farklı başlıkta ele alınmıştır:

Tablo 3: Göçmen Entegrasyonu Alt Dalları ve Göstergeleri

Entegrasyon Alanları/Göstergeleri	İçerikleri
Kültürel Entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumun kültürünü tanıma ve değerlerini benimseme • Toplum fertlerine duyulan güven ve yakınlık • Göç edilen topluma aidiyet hissi • Göç edilen yerdeki dile hâkimiyet
Siyasal Entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Vatandaşlık sayıları/oranları • Mesleki sendikalara ve profesyonel derneklere katılım • Diğer derneklere katılım • Siyasi partilere katılım • Oy vermek • Yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlere seçilerek görev almak
Hukuksal Entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkede yasal olarak oturma hakkına sahip olmak • Ülkede yasal olarak çalışma hakkına sahip olmak • Sosyal güvenlik ve refah hizmetlerine erişim hakkına sahip olmak • Vatandaşlığa sahip olmak
Sosyal Entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Mekânsal ayrışma • Farklı etnik gruplar arasında evlilik oranı • Dil öğrenimi ve dili kullanma becerisi • Kendi grubu içinde ve dışında sosyal etkileşim ve ilişkiler • Bir suça maruz kalma oranları • Irkçı nedenlerle işlenen suç oranları • Suç işleme oranları
Akademik ve Mesleki Eğitim ile İstihdam Entegrasyonu	<ul style="list-style-type: none"> • Mesleki eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri • Yüksek akademik eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri • Kendi ülkelerinde kazandığı dereceleri geçerli saydırabilme ve meslekleri uygulayabilme istatistikleri • Yapılan iş başvurusu, mülakata çağırılma ve iş teklifi sayıları • Kendi işini kuran ve işleten göçmen sayısı • Göçmenler arasındaki işsizlik oranları • Meslekler ve sektörler bazındaki istihdam dağılımı • Ekonomik sonuçlar (örneğin gelir düzeyi ya da ev sahibi olma oranı) ve bunların toplumun geneli ile kıyaslanması
Sağlık Alanında Entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Ortalama yaşam süresi • Yaşa ve cinsiyete göre ölüm oranları • Yaşa ve cinsiyete göre hastalıklara yakalanma oranları • Kaza oranları • Sağlık hizmetlerine erişim
Genel Entegrasyon (İlk altı başlığın dışında yer alanlar)	<ul style="list-style-type: none"> • Demografik göstergeler • Sunulan yardım programları ve hizmetlerin erişilebilirliği, kalitesi ve yeterliliği üzerine göçmenlerin şahsi değerlendirmesi • Dâhil olduğu toplumdaki hayatından ve başarısından duyduğu tatmin üzerine göçmenin şahsi değerlendirmesi

Kaynak: IGAM, (2017), "Sivil Toplum Diyaloğu Mültecilerin Uyumunu Projesi", s. 16.

Tablo-3'te verilen entegrasyon alanlarında politikalar üretmek ve buradaki göstergelerin oranını, yerleşiklerin (o ülkenin vatandaşlarının) oranlarına denk getirmek elbette birçok ülke için maliyetli bir iş olarak görülebilir. Dahası bu politikaları gerçekleştirecek siyasetçilerin, popülizmin cazibesine kapılıp entegrasyon sürecini bozmaması da gerekmektedir. Ancak hepsinden ötesi göçmenlerin kalıcılığı noktasında kesin bir kararın verilmesidir. Başka bir deyişle göçmenlerin misafir mi yoksa kalıcı mı olduğu konusunda hükümetler net bir karar verip entegrasyon politikalarının hem ekonomik hem toplumsal hem de siyasal maliyetlerine bu karara göre katlanmaları gerekmektedir.

Bahsi geçen durum Türkiye için de geçerlidir. Dünya tarihinin en büyük mülteci akınlarından birine maruz kalan Türkiye, Suriyelilerin geçici mi yoksa kalıcı mı olduğuna karar vermeli ve her durumda entegrasyon politikalarını ivedilikle yürütmeye devam etmelidir. Türkiye'nin, geçici koruma statüsünde Suriyelilere yönelik entegrasyon politikaları bir sonraki bölümde incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

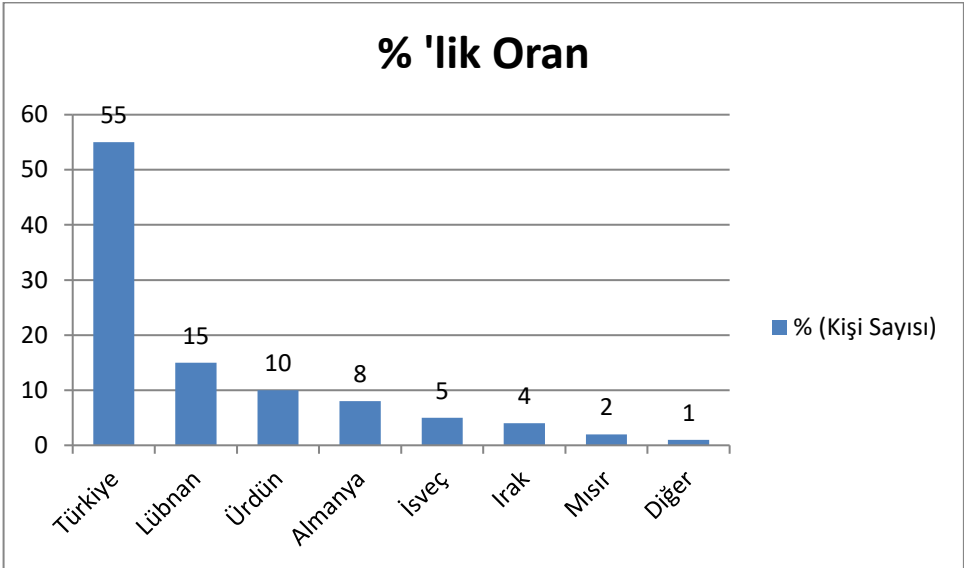
SURİYELİLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇ SÜREÇLERİ, TÜRKİYE'NİN GÖÇ YÖNETİMİ VE ENTEGRASYON POLİTİKALARI

2011 yılının Mart ayında Suriye'de ortaya çıkan rejim karşıtı gösterilerin ülke geneline yayılarak bir iç savaşa dönmesi sonucu can güvenliğinden endişe duyan çok sayıdaki Suriyeli çevre ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. İç savaş sonrasında ülkede çeşitli terör örgütlerinin de ortaya çıkması ve özellikle DAESH'in¹, Suriye'nin çeşitli bölgelerinde kurduğu hâkimiyet sonrası ülkelerinden zorunlu olarak göç edenlerin sayısı önemli ölçüde artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK- UNHCR)'nin 2018 yılında yayımlanan raporuna göre 2011 yılında 22.5 milyon nüfusa sahip olan Suriye'de iç savaş sonrası 6.6 milyon insan başka ülkelere sığınmak zorunda kalmış, buna karşın 6.1 milyon insan da ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Buna göre toplamda 13 milyona yakın bir nüfus Suriye'de iç ve dış göçe maruz kalmıştır (UNHCR Global Trends 2018: 6). Suriye'den zorunlu göç başlangıçta çevre ülkelere doğru gerçekleşmiş olsa da zamanla göçmen sorunu küresel bir krize dönüşmüştür. Zira başlangıçta uluslararası kamuoyunun beklentisi Suriye iç savaşının kısa süreceği zannına dayanmaktaydı. Bu zannın sebebi kuşkusuz Zeynel Abidin Bin Ali'nin, Hüsnü Mübarek'in, Muammer Kaddafi'nin ve Ali Abdullah Salih'in peşe iktidardan düşmesi nedeniyle Suriye rejiminin de başına aynı senaryonun geleceği beklentisinden kaynaklıydı (Baczkó vd, 2018 :73) Fakat iç savaşın süresinin uzaması ve günümüzde onuncu yılını bitirmesiyle birlikte Suriye'de iç ba-

¹ 1999 yılında Tevhit ve Cihat Örgütü olarak kurulan, daha sonra Irak el-Kaidesi, Mücahitler Şura Konseyi, Irak Şam İslam Devleti gibi isimler alan örgüt, son olarak Irak ve Suriye'de hâkimiyet sağlayarak İslam Devleti ismiyle kendini deklare etmiştir. Suriye'nin Rakka kentini başkent ilan eden örgüt, terörizmin ideolojik, şiddet ve eylem unsurlarını kullanarak kendince dar bir Selefî ve Vehhabî yorumla(!) hilafet ilan etmek ve kendilerine biat etmeyen Müslümanları ya da Müslüman olmayan herkesi yok edilmesi gereken bir düşman olarak görmektedir. Suriye ve Irak'ta uzun süre etkili olan ve dünya genelinde gerçekleştirdiği terör eylemleriyle adını duyuran örgüt ülkemizde IŞİD, DEAŞ ya da DAESH gibi kısaltmalarla adlandırılmaktadır. İslam dinini istismar ederek gençleri (kendince) cihata davet eden örgüt, 2017 yılından sonra ABD'nin müdahalesiyle büyük darbe almış ve dağılmış olsa da tekrar toparlanmasından korkulan bir terör örgütü olarak varlığını sürdürmektedir. Örgütün güçlü olduğu zamanlarda örgüte katılan terörist üyelerin önemli bir bölümünün Avrupa'dan gelen Müslümanlardan olması, Avrupa'nın göçmen entegrasyonuna dair politikalarını da tartışmaya açık hale getirmiştir. Özellikle ikinci ve üçüncü nesil göçmen çocuklarının DAESH'e meyilli olması ve bu terör örgütüne katılım göstermesi, göçmenlerin sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik açıdan entegrasyonlarının önemini de ortaya koymaktadır.

rışın gerçekleşeceğine dair umutlar da azalmıştır. Suriyelilerin çok önemli bir bölümü bu süreçte Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır gibi komşu ve çevre ülkelere sığınmış; bunun yanı sıra Almanya ve İsveç dâhil olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine kaçak olarak giriş yapmışlardır. Suriyelilerin yaklaşık olarak % 55'ini kapsayan 3 milyon 624 bin 941 kayıtlı Suriyeli, Türkiye'ye göç etmiş ve böylece Türkiye bu süreçte en fazla sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'den sonra en çok Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke Lübnan olmuştur. Toplam Suriyeli göçmenlerin % 15'ini oluşturan 948 bin kişi Lübnan'a sığınmıştır. 10 yıllık Suriye iç savaşı süreci içinde yaklaşık 654 bin Suriyeli Ürdün'e, 532 bin Suriyeli Almanya'ya, 350 bin Suriyeli İsveç'e, 254 bin Suriyeli Irak'a ve 150 bin Suriyeli de Mısır'a göç etmek zorunda kalmıştır (Erdoğan, 2020: 3).

Grafik 1: Suriyeli Sığınmacıların Göç Etmek Zorunda Kaldığı Ülkeler

Kaynak: Erdoğan, M., (2020), *Suriyeliler Barometresi 2019*, Ankara, Orion Kitabevi, s. 3.

3.1. SURİYELİLERİN GENEL DURUMU

3.1.1. Suriyelilerin Türkiye'ye Gelişleri ve Yerleşmeleri

Suriye'de rejim karşıtı gösterilerin başlaması ve ardından rejimin bu gösterileri şiddetli bir şekilde bastırması sonrası gelişen olaylarda, iç savaştan kaçmak isteyen Suriyeliler başta Türkiye olmak üzere çevre ülkelere sığınmışlardır. Bu kapsamda Suriye'den Türkiye'ye yönelik ilk kitlesel göç hareketliliği 29 Nisan 2011 tarihinde 252 Suriyelinin sınırdan geçerek Türkiye'ye gelmesiyle başlamıştır. Türk hükümeti, aynı tarihlerde zulüm ve savaştan kaçan Suriyeli misafirler için sınırları açık tutacağını, gelenlerin Türkiye'de temel ihtiyaçlarının karşılanacağını ve kimsenin rızası dışında zorla ülkesine geri gönderilmeyeceğini deklare

etmiştir. Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak canlarını kurtarmaya çalışan Suriyelilere, Türkiye açık- kapı politikasıyla mukabele etmiş ve sınırlarını açmıştır. O dönemde Türkiye'nin bu insani tavrı, uluslararası toplum tarafından büyük takdir görmüştür. Başka bir deyişle Suriye iç savaşının başlamasından itibaren Suriye'ye 911 kilometrelik sınırı bulunan Türkiye, açık-kapı politikasıyla zulümden kaçan Suriyelilere kapısını açmış ve onları geçici koruma altına almaya başlamıştır. Bahsi geçen ilk grup sığınmacı, Altınözü ve Boynuyoğun çadır kentlerinde mısafir edilerek ihtiyaçları karşılanmıştır. Ancak kısa sürede ülkeye giriş yapacak olan Suriyelilerin sayıları, bütün beklentilerin çok daha üzerinde olmuştur.

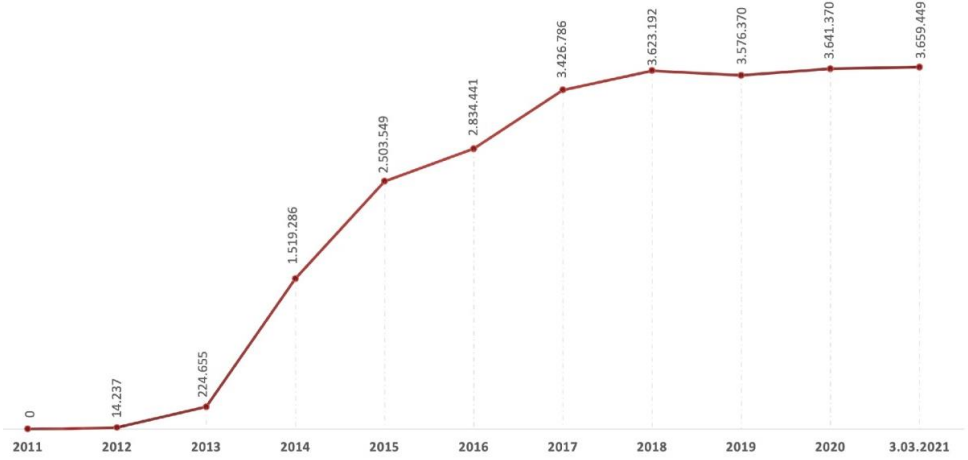
2012 yılının ortalarına kadar 50 bin Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye'de göçün kontrol edilemez boyutlara varacağı görülünce 2012 yılı Temmuz ayında dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu tarafından 100 bin Suriyeli alınabileceği ve bunun Türkiye'nin kırmızı çizgisi olduğu ilan edilmiştir. Ancak henüz 2012 yılı Eylül ayında Suriyeli sığınmacıların sayısı 133 bine çıkmış ve Türkiye'nin kırmızı çizgisi aşılmıştır. Bundan sonraki süreçte ise Suriye'den gelenlerin sayısı katlanarak artış göstermiştir (Erdoğan, 2018: 7-8). Başlangıçta çok şiddetli olmayan iç savaş, 2012 yılı sonunda 14 bin 237 kişinin Türkiye'ye göç etmesine neden olmuştur. 2013 yılında iç savaşın şiddetinin artmasıyla birlikte Suriye'den göç edenlerin sayısında dramatik bir artış yaşanmış ve göçmen sayısı 224 bin 655'e yükselmiştir. 2014 yılından itibaren ise iç savaşa DAES'in de dâhil olmasıyla birlikte Türkiye'deki Suriyeli göçmen sayısının 1 milyon 519 bin 286'ya ulaşmıştır. 2015 yılında Suriyelilerin sayısı 2 milyon 503 bin 549'a yükselmiştir. Göçmen sayısındaki artış 2018 yılına kadar yükseliş trendi göstermiş ve 2018 yılı sonunda Suriyeli sayısı 3 milyon 623 bin 192'e yükselmiştir. 2020 yılının sonunda Suriyelilerin sayısı 3 milyon 641 bin 370 olmuştur. 2021 yılı Mart ayı verilerine göre ise geçici koruma statüsündeki kayıtlı Suriyelilerin sayısı 3 milyon 659 bin 449'dur.

Burada bahsi geçen resmi rakamların, kayıtlı olan Suriyeliler olduğuna dikkat çekmekte yarar vardır. Zira kayıtlı olmayan Suriyeliler de bu sayıya eklenirse, kitlesel göçün boyutları daha net görülecektir. Özdağ (2019: 56), kayıtlı olmayan Suriyeli sayısını 1,5 milyon olarak belirtmektedir. Bu rakam ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün vermiş olduğu rakam arasında çok ciddi bir fark vardır. 20 Haziran 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dünya Mülteciler günü için twitter'da bir paylaşım yapmıştır. Bu paylaşımında yer alan grafikte, Türkiye'nin 4 milyon sığınmacıya ev sahipliği yaptığı belirtilmektedir (Anadolu Ajansı aa.com.tr, 20.06.2020). Cumhurbaşkanı 9 Kasım 2020 tarihinde 12. Büyükelçiler Konferansı'nda da bir konuşma yapmış ve bu konuşmada Türkiye'nin 4.5 milyon mülteciye ev sahipliği yaptığını belirtmiştir (Ülkemize ve milletimize yeni pişmanlıklar yaşatmamaya kararlıyız, www.sputniknews.com, 09.11.2020). 28 Kasım 2019 tarihinde bir Alman televizyon programına katılan Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın ise Türkiye'nin 7 milyon Suriyeliye ev sahipliği yaptığını belirtmiştir (İbrahim Kalın Conflict Zone'da, www.youtube.com,

28.11.2019). Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayısı konusunda tam bir mutabakat yoktur. Ancak bu çalışma boyunca İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verdiği resmi rakamlar baz alınacaktır. Bu rakamlar Türkiye’de bulunan kayıtlı Suriyelileri kapsamaktadır.

Grafik 2: Suriyelilerin Yıllara Göre Türkiye’deki Sayıları

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN İLK 10 İLE GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 03.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünün başlangıç yıllarında Türk hükümeti bu göç hareketliliğini geçici bir mesele olarak görmüş ve sığınmacılara yönelik politikalarını da bu geçicilik fikri üzerine inşa etmiştir. Zira bahsi geçen dönemde Türk hükümeti Esad rejiminin devrileceğini (Çubukçu, 2012: 129), daha sonra Türkiye’ye göç etmiş olan az sayıdaki Suriyelinin de ülkelerine döneceğini hesap etmekteydi. Fakat iç savaşın süresinin uzaması ve bu iç savaşta aktörlerin sayısının artması Türkiye’nin öngörülerini boşa çıkarmıştır. Dahası göçün fitratındaki kalıcılık da Türkiye’yi Suriyeli sığınmacılar konusunda çeşitli politikalar üretmeye mecbur kılmıştır.

Suriye’deki iç savaşın başlangıcında, Türkiye’ye sığınan Suriyelileri kamplarda misafir eden Türkiye, Suriyeliler ile yerel halkın iç içe geçmesine pek sıcak bakmamıştır. Zira Türk hükümetine göre Suriyeliler yakın zamanda ülkelerine geri dönecektir. Türk hükümetinde bu anlayış uzunca bir süre hâkim olmuştur. Dolayısıyla ilk yıllarda çok sayıda geçici barınma merkezi ve konteynerkent açılarak Suriyelilerin barınma, sağlık, gıda, daha sonradan eğitim gibi temel ihtiyaçları buralarda karşılanmıştır. Bahsi geçen barınma merkezlerinin sayısı 2017 yılında 22’ye çıkarılmış ve barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 228 bin

546'ya çıkmıştır. Buna karşın Suriyelilerin kalıcılığının anlaşılması, kampların bir kısmının çadır kent ya da konteynerkent olmasından dolayı yazın aşırı sıcak, kışın da soğuk olması, Suriyelilerin barınma merkezlerinde kalmak istememesi ve barınma merkezlerinin ekonomik maliyeti gibi birçok nedenden dolayı sayıları azaltılmış ve Suriyelilerin Türk toplumuyla yaşayacak şekilde kamp dışında ikamet etmeleri devlet politikası haline getirilmiştir.

Grafik 3: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Yaşayan Suriyeliler

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	20.695	20.695
HATAY (3)	Altınözü	2.630	9.201
	Yayladağı	3.511	
	Apaydın	3.060	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	10.415	10.415
KİLİS (1)	Elbeyli	8.483	8.483
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	9.244	9.244
TOPLAM		58.038	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI			3.601.411

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 03.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumama5638>.

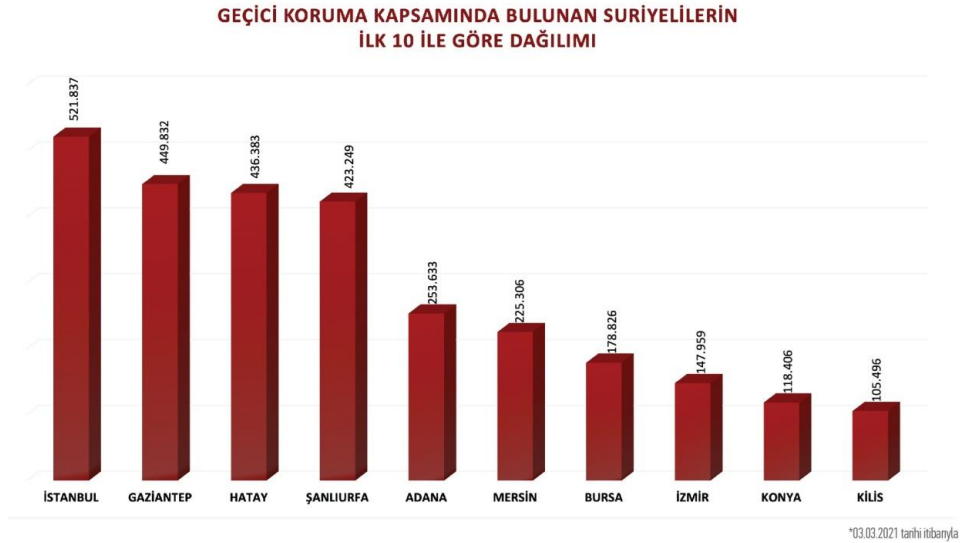
Günümüzde kampların sayıları gittikçe azaltılmakta, kentlerde tutunamayan Suriyeliler için bir kısmı açık bırakılmaktadır. Türkiye’de yaşamını sürdüren 3 milyon 659 bin 449 kayıtlı Suriyelinin 58 bin 038’i; 1’i Adana, 1’i Kilis, 1’i Kahramanmaraş, 3’ü Hatay ve 1’i Osmaniye’de olmak üzere toplam 7 barınma merkezinde ikamet etmektedir. Türkiye’de bulunan kayıtlı Suriyelilerin yalnızca yaklaşık % 1.5’i geçici barınma merkezlerinde ikamet etmekte; buna karşın % 98.5’i Türk toplumuyla aynı gündelik hayatı ve sosyolojiyi paylaşmaktadır. Geçici barınma merkezlerinin sistematik olarak kapatılması ve sembolik sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapması, Türkiye’nin Suriyelilerin kalıcılığına ikna olduğunun ipucunu vermektedir (Çiçek, 2020: 258).

3.1.2. Suriyelilerin Demografik Özellikleri

Suriyelilerin çok önemli bir kısmının Türklerle aynı yaşam alanlarını paylaşmaları, onların entegrasyonunu önemli kılmaktadır. Suriyeliler, başlangıçta Türkiye’nin Suriye sınırına yakın şehirlerine göç etmeyi tercih etmişlerdir. Çünkü sınıra yakın şehirlerde savaş öncesi akrabalık ilişkileri, ticari ilişkiler ve ziyaretler sıkça yaşandığından sınır şehirlerini kendilerine yakın bulmuşlardır. Dahası

sınıra yakın illerde, özellikle Hatay ve Şanlıurfa gibi Arapçanın konuşulma oranının nispeten yüksek olduğu illerde iletişim sorununun da daha az problem teşkil edeceği düşünülebilir. Bunun yanı sıra ülkelerindeki iç savaşın bitmesi halinde Suriyelilerin kendi ülkelerine daha hızlı dönebilmeleri düşüncesi, onları başlangıçta bu bölgelere göç etmeye yöneltmiştir. Fakat daha sonra özellikle işsizlik ve barınma gibi sorunlar yüzünden Türkiye'nin çeşitli illerine dağılmışlardır². 2021 yılı Mart ayı verilerine göre, Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin bulunduğu ilk on il şunlardır: İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya ve Kilis.

Grafik 4: Türkiye'de Suriyeli Nüfusun En Yüksek Olduğu 10 İl

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 03.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

2021 yılı Mart ayı itibari ile Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin toplam nüfusa oranı % 4.37'dir. Başka bir deyişle ülkemizdeki yaklaşık yüz kişiden beşi Suriyelidir. Bu oranı, Suriyelilerin kitlesel göçünün, Türkiye'nin toplumsal yapısını değiştireci ve dönüştürücü bir etkiye sahip olabileceği şeklinde okumak mümkündür. Türkiye'nin entegrasyon politikalarına önem vermesi gerektiğinin bir diğer nedeni de kuşkusuz budur. Geri dönüşlerin yaşanmaması durumunda Suriyeli sayısı, Türkiye'nin toplumsal yapısının yanı sıra kültürel ve etnik dokusunu da değiştirecek bir orana ulaşacaktır (Özdağ, 2019: 60). Özdağ, Cumhurbaşkanlığı tarafından Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Merkezi'ne yaptırılan araştırma sonucu Suriyelilerin doğurganlık hızının ortalama %5.3 oranında olduğuna dik-

² Bu konudaki çalışmalar için bakınız: Deniz vd (2016), Çatak (2018).

kat çekerek bu durumun Türkiye'nin demografik yapısını gelecekte değiştireceğini belirtmektedir. Suriyelilerin ölüm ve doğum oranlarından yola çıkarak yaptığı hesapta 2040 yılında Suriyelilerin sayısının 11 milyon 300 bine yükseleceğini ve Türkiye'deki her 9 kişiden birinin Suriyeli olacağını iddia etmektedir (Özdağ, 2020: 54). Bu rakamlar baz alınırsa toplumsal harmoninin sağlanması, birlikte yaşama kültürünün inşası ve birbirini öteki olarak gören paralel toplumların türememesi için Türkiye'nin entegrasyon politikalarına ağırlık vermesi elzem bir hal almaktadır. Bu entegrasyon sürecinin başarılı olmaması durumunda Suriyeliler ekonomik açıdan dışlanarak Türk devletine ekonomik bir yük haline gelecek; Suriyelilere ayrılan ekonomik yardımlar özellikle orta ve alt gelir grubundan Türkleri memnuniyetsiz edecek, her türlü ekonomik olumsuzluğun/krizlerin sorumlusu olarak Suriyeliler gösterilecek ve toplumsal barış tehdit altına girerek kutuplaşmalar sivrilecektir.

Suriyelilerin Türkiye'deki nüfusal dağılımları da dikkat çekici düzeydedir. Bazı illerde çok az sayıda olan Suriyeliler, bazı illerde ise Türk vatandaşlarını azınlıkta bırakacak kadar büyük bir nüfusa sahiptir. 2021 yılı Mart ayı verilerine göre Kilis ilinde yaşayanların % 73.88'i Suriyelidir. Başka bir deyişle Kilis ilinde yaşayan her 4 kişiden 3'ü Suriyelidir. Bunun yanı sıra Hatay'ın % 26.30'u, Gaziantep'in % 21.41'i, Şanlıurfa'nın % 20.01'i, Mersin'in % 12.06'sı, Adana'nın % 11.23'ü ve Mardin'in % 10.43'ü Suriyelilerden oluşmaktadır.

Grafik 5: Türkiye'deki Kayıtlı Suriyelilerin İl Bazlı Nüfusları

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE BULUNAN GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMLARI (03.03.2021 itibarıyla)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURIYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURIYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURIYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURIYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ
TOPLAM		3.659.449	83.614.362	4,38%	TOPLAM		3.659.449	83.614.362	4,38%
1	ADANA	253.633	2.258.718	11,23%	42	KAHRAMANMARAŞ	93.328	1.168.163	7,99%
2	ADİYAMAN	22.303	632.459	3,53%	43	KARABÜK	1.159	243.614	0,48%
3	AFYONKARAHİSAR	11.422	736.912	1,55%	44	KARAMAN	810	254.919	0,32%
4	AĞRI	1.219	535.435	0,23%	45	KARS	189	284.923	0,07%
5	AKSARAY	3.703	423.011	0,88%	46	KASTAMONU	3.004	376.377	0,80%
6	AMASYA	1.005	335.494	0,30%	47	KAYSERİ	79.454	1.421.455	5,59%
7	ANKARA	100.352	5.663.322	1,77%	48	KIRIKKALE	1.906	278.703	0,68%
8	ANTALYA	2.950	2.548.308	0,12%	49	KIRKLARELİ	969	361.737	0,27%
9	ARDAHAN	112	96.161	0,12%	50	KIRŞEHİR	1.676	243.042	0,69%
10	ARTVİN	41	169.501	0,02%	51	KİLİS	105.496	142.792	73,88%
11	AYDIN	8.059	1.119.084	0,72%	52	KOCAELİ	55.254	1.997.258	2,77%
12	BALIKESİR	4.846	1.240.285	0,39%	53	KONYA	118.406	2.250.020	5,26%
13	BARTIN	289	198.979	0,15%	54	KÜTAHYA	2.012	576.688	0,35%
14	BATMAN	15.531	620.278	2,50%	55	MALATYA	30.448	806.156	3,78%
15	BAYBURT	22	81.910	0,03%	56	MANİSA	13.745	1.450.616	0,95%
16	BİLECİK	620	218.717	0,28%	57	MARDİN	89.113	854.716	10,43%
17	BİNGÖL	1.058	281.768	0,38%	58	MERSİN	225.306	1.868.757	12,06%
18	BITLİS	1.252	350.994	0,36%	59	MUĞLA	11.199	1.000.773	1,13%
19	BOLU	3.968	314.802	1,26%	60	MUŞ	1.596	411.117	0,39%
20	BURDUR	8.250	267.092	3,09%	61	NEVŞEHİR	11.604	304.962	3,81%
21	BURSA	178.826	3.101.833	5,77%	62	NİĞDE	6.004	362.071	1,66%
22	ÇANAKKALE	5.289	541.548	0,98%	63	ORDU	936	761.400	0,12%
23	ÇANKIRI	811	192.428	0,42%	64	OSMANIYE	47.346	548.556	8,63%
24	ÇORUM	3.135	530.126	0,59%	65	RİZE	1.111	344.359	0,32%
25	DENİZLİ	13.002	1.040.915	1,25%	66	SAKARYA	15.467	1.042.649	1,48%
26	DİYARBAKIR	23.633	1.783.431	1,33%	67	SAMSUN	7.657	1.356.079	0,56%
27	DÜZCE	1.751	395.679	0,44%	68	SİİRT	4.470	331.070	1,35%
28	EDİRNE	1.058	407.763	0,26%	69	SİNOP	224	216.460	0,10%
29	ELAZIĞ	12.419	587.960	2,11%	70	SİVAS	3.543	635.889	0,56%
30	ERZİNCAN	115	234.431	0,05%	71	ŞANLIURFA	423.249	2.115.256	20,01%
31	ERZURUM	1.142	758.279	0,15%	72	ŞİRKAK	15.026	537.762	2,79%
32	ESKİŞEHİR	5.535	888.828	0,62%	73	TEKİRDAĞ	12.477	1.081.065	1,15%
33	GAZİANTEP	449.832	2.101.157	21,41%	74	TOKAT	1.089	597.861	0,18%
34	GİRESUN	232	448.721	0,05%	75	TRABZON	3.474	811.901	0,43%
35	GÜMÜŞHANE	89	141.702	0,06%	76	TUNCELİ	40	83.443	0,05%
36	HAKKARİ	5.141	280.514	1,83%	77	UŞAK	2.762	369.433	0,75%
37	HATAY	436.383	1.659.320	26,30%	78	VAN	2.202	1.149.342	0,19%
38	İĞDIR	72	201.314	0,04%	79	YALOVA	3.529	276.050	1,42%
39	İSPARTA	7.014	440.304	1,59%	80	YOZGAT	5.066	419.095	1,21%
40	İSTANBUL	521.837	15.462.452	3,37%	81	ZONGULDAK	693	591.204	0,12%
41	İZMİR	147.959	4.394.694	3,37%					

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 03.03.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

Bu oranlar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin Suriyeli göçü sürecinde illerin nüfus yoğunluğuna göre Suriyelileri ikamete zorlamadığını, başka bir deyişle istedikleri illerde yaşamalarına izin verdiği görülmektedir. Bu durum özellikle Suriyelilerin doğum oranının Türklerden fazla olması nedeniyle (TBMM Mülteci Hakları Alt Komisyonu Tutanakları, 2016: 6) ilerleyen yıllarda nüfus dengesinin birçok ilde Suriyeliler lehine değişebileceğinin ipucunu verebilir. Bu durumda illerde yaşanabilecek nüfus bazlı potansiyel tehditlerin giderilmesi ve

toplumsal barışın şimdiden tesisi için Suriyeliler ile Türk toplumunun entegrasyonu büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye, illerin nüfus dengesine göre Suriyelilerin dağılımını sağlayacak yollar bulmalı, onları Suriyelilerin daha az olduğu ve işgücüne daha çok ihtiyaç duyulan kentlere gitmeye teşvik etmelidir. Bu konuda önceki sayfalarda yer verilen Özdağ (2019)'ın eleştirileri³ de dikkate alınmalıdır.

Grafik 6: Türkiye'deki Kayıtlı Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımları

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.968.388	1.691.061	3.659.449
0-4	258.835	241.625	500.460
5-9	288.443	270.905	559.348
10-14	216.792	203.657	420.449
15-18	136.910	117.256	254.166
19-24	281.182	211.839	493.021
25-29	219.229	159.105	378.334
30-34	165.319	119.983	285.302
35-39	124.045	97.144	221.189
40-44	84.765	73.903	158.668
45-49	57.456	56.170	113.626
50-54	45.579	44.458	90.037
55-59	34.681	34.732	69.413
60-64	22.863	23.607	46.470
65-69	14.892	15.721	30.613
70-74	8.800	9.693	18.493
75-79	4.327	5.364	9.691
80-84	2.371	3.164	5.535
85-89	1.128	1.666	2.794
90+	771	1.069	1.840

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 03.13.2021, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

Grafik-6, 0- 24 yaş arasındaki Suriyelilerin nüfusunun 2 milyon 173 bin 444 olduğunu göstermektedir. Buna göre Türkiye'de bulunan koruma altındaki Suriyelilerin mevcut durumda % 60'ından fazlası genç nüfustan (0- 24 yaş arası) oluşmaktadır. Buna karşın 50 yaş ve üzerindeki Suriyelilerin sayısı yalnızca 277 bin

³ Özdağ; Suriyelilerin Türkiye'ye siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik maliyetlerinin çok yüksek seviyelerde olduğunu ve Suriyelilerin derhal Suriye'ye geri gönderilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Bunun için çeşitli çözüm önerilerini *Kaçınılmaz Çöküş* (2019) ve *Stratejik Göç Mühendisliği* (2020) isimli kitaplarında ele almıştır. Özdağ, 2020 yılı itibarıyla Türkiye'de kayıtlı ve kayıtsız Suriyelilerin sayısını 5 milyon 300 bin olduğu dile getirmektedir. Özdağ, Cumhurbaşkanlığı tarafından Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Merkezi'ne bir çalışma yaptırdığını ve bu çalışma sonucunda Suriyelilerin doğurganlık hızının ortalama 5.3 olduğuna referans yapmaktadır. Buna göre, bahsi geçen doğum hızı ile Türkiye'nin 2040 yılında nüfusunun yaklaşık % 12,15'i Suriyelilerden oluşacaktır. Yine bu çalışmaya göre 2040 yılında Türkiye'de yaşayan her 9 kişiden biri Suriyeli olacaktır (Özdağ, 2020: 54). Özdağ, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığını Türk milli kimliğine, milli güvenliğe, Türkiye'nin ekonomik refahına ve sınır bölgelerinde demografik yapıyı değiştirme potansiyeline sahip büyük bir tehdit olarak görmektedir (Özdağ, 2020: 17).

886'dır. Bu rakamlar, Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olmaları halinde, yukarıda Özdağ'a ait öngörülerin haklı çıkabileceğini göstermektedir. Suriyelilerin çok önemli bir bölümünün gençlerden oluşması ve bir kısmının zaten Türkiye'de doğması, onların vatanlarıyla (Suriye ile) bağlarının çok güçlü olmayabileceğinin ipucunu verebilir. Hayatlarının önemli bir bölümünü Türkiye'de geçiren bu gençlerin, Türkiye'de kalma iradesi göstermeleri önemli bir ihtimal dâhilindedir. Fakat ülkemizdeki yasal statüleri, kalıcılıkları noktasında önemli ipuçları veren ve üzerinde durulması gereken bir parametredir.

3.1.3. Suriyelilerin Yasal Statüsü

1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu (ya da yaygın şekilde bilinen adıyla Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'e taraf olan Türkiye, sığınmacı ve mültecilerin hukuki statülerini bu uluslararası metinlere göre düzenlemiştir. Ancak özellikle bunlardan ilkinde coğrafi çekince koyarak yalnızca Avrupa'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalanları ya da irtica talep edenleri mülteci statüsünde kabul etmektedir. 1951 tarihli sözleşme mültecileri şu şekilde tanımlamaktadır:

“Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatan-dışı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanmayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen ya da söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir” (Text of the 1951 Convention, 2010: 14).

Birey ya da kitlelerin çeşitli nedenlerle iradeleri dışında ve zorunlu olarak göç etmesini esas alan bu mülteci tanımı, 1967 yılında yapılan yeni bir protokolle güncellenmiştir. Zira 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucu mülteci olan kişileri ilgilendirmekteydi. Fakat bu tarihten sonra da dünyanın her yerinde mülteci olmaya zorlayacak şartların varlığı devam edeceğinden, bahsi geçen statünün 1951 tarihinden sonrakileri de kapsamı (ki günümüze kadar bu statü ve tanım varlığını sürdürmüştür) ihtimali göz önünde bulundurularak tarih sınırlaması ve coğrafi kısıtlamalar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bahsi geçen zorlayıcı nedenlerden dolayı ülkesinden göçmek zorunda kalanlara eşit şekilde mültecilik hakkı tanıyan “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Fakat burada Türkiye, Kongo, Madagaskar ve Monako gibi ülkeler coğrafi çekincelerini kaldırmamıştır (Erdoğan, 2019: 4). Dolayısıyla Türkiye, günümüzde halen yalnızca Avrupa'dan irtica talep eden kişileri mülteci olarak ülkeye kabul etmektedir. Bunun bir diğer anlamı Türkiye'deki Suriyeliler her ne kadar 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımına uygun olsalar da Türkiye'nin coğrafi çekincesinden dolayı

hukuki statüleri mülteci değildir. Bu durumda Suriyelilerin ya da Avrupa dışından Türkiye'ye göç etmek zorunda kalanların hangi statü ile ülkede bulduklarına dair bir netlik ortaya konması için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Özellikle 1980'li yılların sonu ve 90'lı yılların başından itibaren Türkiye'nin sınırlarında yaşanan yoğun göç hareketlilikleri 1994 yılında "Türkiye'ye İltica Eden ve Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" (Resmi Gazete, 30 Kasım 1994)'in çıkarılmasını elzem kılmıştır. Bahsi geçen yönetmelik, 2006 yılında bazı değişikliklerle tekrar kabul edilmiştir (Resmi Gazete, 16 Ocak 2006). Yönetmeliğin 2. maddesinde, yönetmeliğin kapsamı şu şekilde belirtilmiştir:

"Yasal veya yasal olmayan yollardan ülkemize gelerek münferiden iltica etmek isteyen veya başka ülkelere iltica etmek üzere ikamet izni talep eden yabancılar ile topluca iltica veya sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar ve olabilecek nüfus hareketlerine karşı alınacak tedbirleri, yapılacak işlemleri, müracaat, karar ve işbirliği yapacak makamlar ile bunların görevlerini ve yabancıların tabi olacakları esasları kapsar".

Bahsi geçen yönetmelikte Türkiye, 1951 ve 1967 tarihli uluslararası sözleşmelerde koyduğu coğrafi çekincelerine uygun şekilde mülteci ve sığınmacı ayrımı yapmıştır. Bu yönetmeliğe göre mülteci; Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı tanımlamaktadır. Tanımın henüz başında net bir şekilde coğrafi sınırlama konulmuştur. Öte yandan özellikle Körfez Krizi'nde yaşanan göç akını ve benzer durumlara yönelik olarak da sığınmacı statüsü Türk hukukuna eklenmiştir. Bahsi geçen yönetmelikte sığınmacı; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 30 Kasım 1994).

Normal şartlarda sığınmacı, bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin başvuru sonucunu bekleyen kişi (Adıgüzel, 2018: 6) olarak düşünüldüğünde, Türkiye'nin sığınmacı tanımında bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. "Türk hukukunda sığınmacı, genel olarak tanımlandığı gibi

mültecilik başvurusu için işlemlerini tamamlama sürecindeki kişi olarak değil, Avrupa dışındaki bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulana kadar kendisine geçici oturma izni verilen kişi olarak tanımlanmaktadır” (Erdoğan, 2018: 47). Nitekim 1994 tarihli yönetmeliğin 28. maddesi *“Başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancılara verilen ikamet izni, yabancının makul bir süre içinde üçüncü ülkelere gidememesi halinde uzatılmayabilir. Bu durumdaki yabancı ülkeyi terke davet edilir”* hükmü ile sığınmacının mutlak suretle başka bir ülkeye iltica talep etmesi beklenen kişi olduğunu göstermektedir. Bahsi geçen dönemde Türkiye’nin özellikle Avrupa’ya göç etmek isteyenler tarafından transit ülke olarak görülmesi de etkili olmuştur. Ancak özellikle 2000’li yıllarla birlikte Türkiye transit ülke olmanın yanı sıra göçmenler için hedef ülke haline de gelmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra özellikle 2011 yılından itibaren Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçü, 2013 yılında Türkiye’nin “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nu çıkarmasına zemin hazırlamıştır.

6548 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, bir yandan Avrupa Birliği başta olmak üzere çeşitli uluslararası kurumlardan gelen talepler, Türkiye’nin göçmenler açısından transit ülke olmanın yanı sıra hedef ülkeye dönmesi ve Suriye iç savaşı sonrası oluşan koşullar neticesinde 04/04/2013 tarihinde hayata geçmiştir. Kanunla birlikte en dikkat çekici değişim, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kurularak, 11 Nisan 2014 yılında bu kurumun faaliyete geçmesi olmuştur. İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye’de göç yönetiminin sivilleşmesi açısından önemli bir değişikliktir. Zira bu kurum öncesinde Türkiye’de mülteciler ve sığınmacılarla ilgili süreci daha çok Emniyet Genel Müdürlüğü ve ona bağlı Yabancılar Şube Müdürlükleri yürütmekteydi.

6548 Sayılı Kanun, “etkin bir iltica ve göç yönetimini sağlam bir yasal zemine oturtturarak göçmenlerin ve uluslararası koruma arayanların haklarının teminat altına alınması ve göçmen ve mülteci haklarının yasal çerçevesinin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesinin hedeflendiği” (Erdoğan, 2018: 50) bir misyonla hazırlanmıştır. Kanun, yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlamaktadır (Resmi Gazete, 4 Nisan 2013). 6548 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye’deki göç yönetimi konusunda önemli değişiklikler getirmiş olsa da 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ndeki mültecilere yönelik coğrafi çekinceyi muhafaza etmiştir. Kanunla birlikte, daha önce Türkiye’de uluslararası koruma konusunda yer almayan çeşitli kavramlara yer verilmiştir. Kanunun Uluslararası Koruma başlıklı üçüncü kısmında Türkiye’deki uluslararası koruma çeşitleri mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma şeklinde düzenlenmiştir. Kanun’un 61. maddesinde mülteci şu şekilde tanımlanmıştır:

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir”.

Kanun bu haliyle mülteci tanımını muhafaza ettiğini göstermektedir. Öte yandan kanunda sığınmacı kavramı yerine şartlı mülteci kavramının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kanun’un 62. maddesinde şartlı mülteci şu haliyle düzenlenmiştir:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir”.

Doğan (2018: 145), kitleler halinde Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin şartlı mülteci olarak kabul edilmediklerinin altını çizmektedir. Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin sayıları itibariyle üçüncü ülkeye yerleştirilme durumu söz konusu olmadığından bu yorum haklıdır. Öte yandan burada bahsi geçen göç hareketliliği kitlesel göçleri kapsamamaktadır. 6548 Sayılı Kanun’un 63. maddesinde ise ikincil koruma kavramına yer verilmiştir. İkincil koruma şu şekilde tanımlanmıştır: *“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir”* (Resmi Gazete, 4 Nisan 2013). İkincil koruma da tıpkı şartlı mülteci gibi kitleler halinde göç etmek zorunda kalan kişileri konu almadığından Suriyeliler bu statüye dâhil edilmemişlerdir.

Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin hukuki statüsü, 6548 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun dördüncü bölümünde yer alan Geçici Koruma başlıklı 91. maddesine uygundur. Bu maddeye göre;

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir”.

Bu maddenin ilk halinde, yönetmeliğin çıkarıldığı dönemde henüz 2017 yılındaki Anayasa değişikliği gerçekleşmediğinden geçici korumanın içeriğinin Bakanlar Kurulu tarafından bir yönetmelikle belirleneceği hükmü vardı (2017 referandumundan sonra “Bakanlar Kurulu” ifadesi “Cumhurbaşkanı” olarak değiştirilmiştir). Dolayısıyla dönemin Bakanlar Kurulu tarafından 22/10/2014 tarihinde çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte 1994 tarihli “Türkiye’ye İltica Eden ve Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” yürürlükten kalkmıştır. Yönetmelik, Suriyelilerin de hukuki statüsünü kapsayacak şekilde *geçici korumayı* şu şekilde ifade etmektedir:

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma (Geçici Koruma Yönetmeliği, Md.3)

Yönetmeliğin 6. maddesinde *“hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez”* hükmüne yer verilerek geri gönderme yasağı garanti altına alınmıştır. 10. maddede ise geçici korumanın süresinin ne kadar olacağını Cumhurbaşkanının belirleyeceğine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla geçici korumayı Cumhurbaşkanı sonlandırma yetkisine sahiptir. Bunun yanı sıra geçici korunanların kendi istekleriyle Türkiye’den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korunmasından faydalanması, üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması, ölmesi ya da Türk vatandaşlığı kazanması gibi durumlarda geçici koruma statüleri bireysel olarak sona ermektedir. Geçici korumayla birlikte Suriyelilerin kayıt altına alınmaları ve geçici koruma kimlik belgesi almaları da sağ-

lanmıştır. Geçici koruma kimlik belgesi, Suriyelilere Türkiye’de kalış hakkı sağlamakla birlikte bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmamakta, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımamaktadır. Geçici korumanın süresi, ikamet izni toplamında dikkate alınmamakta ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamamaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, Md. 25).

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin altıncı bölümünde geçici koruma sağlanacak kişilere sunulacak hizmetlere yer verilmiştir. Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabileceğine değinilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Md. 26). Dolayısıyla Suriyelilerin entegrasyonuna yönelik politikaların önu de bu madde ile açılmıştır.

4.2. SURİYELİLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK POLİTİKALAR

Gerek göç yazını incelendiğinde gerekse göç pratikleri takip edildiğinde çok net olarak, göçün fitratında kalıcılık olduğu görülecektir. Bu bahis, hem ulus-içi hem de ulus-aşırı (uluslararası) göçler için geçerlidir. Göçmenlerin kalıcılığı, göç ettikleri yerleşim birimlerinin daha önce de bahsedildiği üzere etnik, dini, kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapısını kısmen veya tamamen değiştirebilir. Bu durum özellikle ev sahibi toplum için bir tehdit olarak algılanabilir. Öte yandan baskın ev sahibi toplumun, yaşam tarzından siyasal görüşüne kadar birçok unsuru kendisine dayatacağını ya da empoze edeceğini düşünen göçmen gruplar için de bir tehdit algısı oluşabilir. Sonuç olarak birbirine öteki olarak bakan, şüphe ile yaklaşan, kutuplaşan ve bölünmüş bir toplum meydana gelebilir. Bütün bu tehditleri gidermenin yolu etkili entegrasyon politikalarına sahip olmaktan geçer. 21. yüzyılın önceki asırlardan belki de en ayırt edici yönü, muazzam bir şekilde ulus-devletlerin sınırlarının muğlaklaşmasına sahne olmasıdır. Her ne kadar formel olarak sınırlar korunsada ülkeler arasında sermaye ve insan mobilitesi müthiş derecede artmış; iktisadi, politik ve demografik açıdan bir iç içe geçiş durumu ortaya çıkmıştır. Küreselleşme olarak da adlandırılabilir bu süreçte, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde dünyanın herhangi bir yerinden başka bir yerine göç eylemi eskiye nazaran daha zahmetsiz ve ucuz hale gelmiştir. Dahası, yine bu teknolojik gelişmeler sayesinde farklı toplumlar birbirlerinin kültürleri, ekonomileri, siyasi ve toplumsal yapıları vb konular hakkında bilgiye daha çabuk erişebilir olmuşlar ve birbirlerinden etkilenmeye daha açık hale gelmişlerdir. Bu etkileşim süreci, özellikle uluslararası göç kapsamında çeşitli politikalarla desteklenmeye muhtaçtır. Kendiliğinden gerçekleşmesi durumunda büyük toplumsal çatışmalara gebe olabilecek bu süreç, entegrasyon politikaları sayesinde farklılıkların bir toplumsal harmoniye dönüşmesini sağlayabilir (Çiçek, 2020: 249).

Elbette farklılıkları, çatışmaya zemin hazırlayıcı bir potansiyel tehdit olmaktan çıkıp toplumsal harmoniye çevirmek teoride bahsedildiği kadar kolay gerçekleşmez. Hatta çoğu zaman bu durum ulaşılması güç bir idealden öte değildir. Özellikle iç savaştan kaçarak her şeylerini geride bırakarak yeni bir ülkede belirsiz bir süre yaşamak zorunda kalanların yeni toplumla uyum içinde yaşaması büyük zorluklara gebe bir süreçtir. Bu süreci zorlaştıran ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel zorlukların yanı sıra özellikle Suriyeliler örneğinde olduğu gibi çok büyük bir kitlesel göçün yaşanması, dahası göçe maruz kalan kişilerin travmatik bir süreçten geçmiş olmaları (ve bu sürecin devam etmesi) entegrasyonun önündeki önemli engeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç ve entegrasyon konulu çalışmalar ve başarılı ülke örnekleri incelendiğinde, bahsi geçen başarıların arkasında dört temel saik olduğu görülmektedir. Bu ülkeler daha çok Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ya da Almanya gibi örnekler üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu ülkelerdeki başarılı göç yönetimi ve entegrasyon süreçlerini sağlayan dört temel saikten ilki, bu ülkelerin önemli bir kısmının zaten göçmenlere ihtiyaç duyması ve her yıl belirli sayıda nitelikli göçmeni ülkelerine çekmek için duyuruya çıkmalarıdır. Başka bir deyişle bu ülkelerin işgücüne ihtiyaçları vardır. İkinci olarak bahsi geçen ülkeler, kendi ülkelerine alacakları göçmenleri çeşitli yeteneklere haiz olması durumunda kabul etmektedirler. Örneğin Kanada'nın göç politikası, "yüksek vasıflı yabancılara eğitim ve iş deneyimi için puan vererek onlara ayrıcalık tanıyan ve yüksek puan kazananları kabul eden bir puanlama sistemine dayalıdır (Uğur Göksel, 2019: 138). Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkeler de tıpkı Kanada gibi belirli seviyede dil becerisine sahip, ülkenin ihtiyaçlarına uygun iş becerisi bulunan ve belirli sermayeleri bulunan kişileri ülkelerine göçmen olarak kabul etmekte; bunların psikolojik ve sağlık sorunları olmadığını belgelemelerini istemekte ve kriminal geçmişi olan kişileri kabul etmemektedir. Dolayısıyla üçüncü olarak bu ülkelerde, göçmen politikaları ülkenin çıkarlarına göre oluşturulmakta, ihtiyaca uygun sayıda ve nitelikte kişilerin göçmen kabul edilmesine önem verilmektedir. Bir başka deyişle göçmen kabulündeki kriterlerin en önemlisi insani kaygılar değildir. O yüzden bu tarz ülkelerde (Almanya dışında) sadece sembolik sayıda Suriyeli mülteci vardır. Dördüncü olarak göçmen kabul eden ülkelerin neredeyse tamamı ekonomik olarak gelişmiş, kişi başına düşen milli gelirin yüksek olduğu ve işsizlik oranlarının az olduğu ülkelerdir. Bu dört saik, entegrasyon sürecini başarıyla yürüten, toplumsal harmoniyi büyük oranda gerçekleştiren ve çokkültürlülük politikasını temel alan ülkelerin ortak özellikleridir.

Türkiye'de ise bahsi geçen dört kriterin hiçbiri tam olarak mevcut değildir. Türkiye, Suriye iç savaşı öncesinde dünyanın farklı yerlerden gelecek niteliksiz işgücüne ihtiyaç duymamaktaydı. Dahası Türkiye'ye gelen Suriyeliler, Türk devleti tarafından seçkiyle ülkeye alınmamış; can güvenliğinden endişe duyan herkese

kucak açılmış ve bu yönüyle insani bir duruş sergilenmiştir. Bunların yanı sıra Türkiye'ye çok kısa sürede çok yüksek sayıda insan göçü yaşanmıştır. Göçle gelenlerin çoğunun travmatik vakalar olduğu da unutulmamalıdır. Şirin ve Rogers Şirin (2015:12)'in 2015 yılında İstanbul'da yapmış olduğu bir saha çalışmasında, Suriyeli çocukların % 79'unun ailelerindeki bir kişinin yaralanmasına ya da ölümüne şahitlik ettiğini ortaya koymaktadır. Suriyeli her üç mülteçiden biri ruh sağlığı sorunlarından muzdariptir ve depresyon ve endişe oranları genel nüfusa göre mülteçiler arasında en az üç kat fazladır. "BMMYK'nin Suriyeli mülteçilerin ruh sağlığı sorunlarıyla ilgili bir raporuna göre, Suriyeli ergenler yaşadıkları travmayla başa çıkma mekanizması olarak içine kapanmayı seçmektedir. Sıklıkla kullanılan diğer başa çıkma yöntemleri, Suriye'deki (eski) iyi zamanları düşünme, Kur'an okuma, müzik dinleme ve ağlamadır" (Culture, Context: 2015'ten aktaran Uğur Göksel, 2019: 182). Dolayısıyla büyük bir travma yaşamış olan Suriyelilerin Türk toplumuyla kolay bir şekilde entegre olmasını beklemek ya da Kanada gibi ülkelerdeki göçmenlerle Suriyelileri karşılaştırmak yersizdir. Türkiye'de Suriyelilerin entegrasyonun önünde bunun gibi birçok engelin varlığı unutulmamalıdır. Buna rağmen Türkiye, geçici koruma yönetmeliğinde de belirttiği üzere özellikle sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetleri Suriyelilere sunmaya çalışmakta ve Suriyelilerin entegrasyonunu kolaylaştırıcı hamlelere son dönemde ağırlık vermektedir. Bu çabalar, Suriyelilerin kalıcılığı noktasında Türkiye'nin de ikna olduğunun ipucu olarak değerlendirilebilir.

2021 yılı itibari ile zorunlu göç ile Türkiye'ye gelenlerin %90'ından fazlası kentlerde ikamet etmektedir ve bu durum hem söz konusu kişiler açısından hem de yerel halk açısından sorun alanları oluşmasına neden olabilmektedir (Memişoğlu, 2018: 8). Zaman zaman ortaya çıkan gerilimlerin giderilebilmesi, potansiyel çatışmalarına önceden tedbir alınabilmesi ve bir arada huzur ve mutluluk içinde yaşanabilmesi için zorunlu göçle Türkiye'ye gelmiş kişilerin yerel halkla uyum içinde yaşamalarının sağlanması hayli önemlidir (Özçürümez ve İçduygu, 2020: 21). Bunu başarabilmenin yolu ise etkili entegrasyon politikalarına sahip olmaktan geçer. Bu manada, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik entegrasyon politikaları genel olarak aşağıda verilen başlıklarla açıklanabilir.

4.2.1. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Suriyelilerin, ülkemizde buldukları süre içerisinde gerek geçici barınma merkezlerinde gerekse barınma merkezleri dışında Türk vatandaşlarıyla iç içe yaşadıkları şehirlerde, ilçelerde, kasaba ya da köylerde varlıklarını sürdürebilmeleri, hem kendi sağlıklarını hem de genel toplum sağlığını tehdit etmemeleri için çeşitli sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânlarına sahip olmaları elzemdir. Çok zor koşullarda iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin çok büyük bir kısmının olumsuz ekonomik şartlar altında hayatlarını sürdürdükleri de göz önünde bulundurulursa, sağlık hizmetlerine özellikle ücretsiz erişimin ne denli

önem arz ettiği anlaşılacaktır. Gerek toplum sağlığını gerekse insani değerleri ön planda tutan bir anlayışla Türkiye devleti, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 27. maddesiyle Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişiminin yolunu açmıştır. Ancak geldikleri ilk günden beri Suriyelilerin tamamı için sağlık hizmetlerine ücretsiz erişimin sağlandığını söylemek mümkün değildir. Bu durum, Suriyelilerin kalıcılığının uzaması ve Geçici Koruma Yönetmeliğiyle gerçekleşmiştir.

Türkiye, Suriye'den göç ederek kendisine sığınmak zorunda kalanlarla ilgili politikalarını başlangıçta Suriye iç savaşının kısa sürede biteceği üzerine kurgulamıştır. Fakat iç savaşın uzaması ve geçici barınma merkezlerinin kapasitesini aşan çok sayıda Suriyelinin devam eden göçü, Suriyelilerin kalıcılığının anlaşılmasına ve dolayısıyla onlara yönelik politikaların da değişmesine neden olmuştur. Örneğin Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ücretsiz erişimi için başlangıçta (2011 yılından 2014 yılının başına kadar) geçici barınma merkezlerinde kalma şartı bulunmaktaydı. Başka bir deyişle Suriyelilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmesi için kamplarda ikamet ediyor olma şartı koşulmuştu. Dolayısıyla ilk dönemde, Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimi çok sınırlı bir alanda (sadece kamplarda ikamet etmek şartıyla) tutmuştur. Fakat kamplarda yeterli yer kalmayınca ve göçün süresinin (ve dolayısıyla kalıcılığının) uzayacağı anlaşılmınca ücretsiz sağlık hizmetleri geçici barınma merkezleri (kamplar) dışındaki Suriyeliler için de geçerlilik kazanmıştır. Ama bu ikinci aşamada geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden Suriyelilerin bölge illerinde olması şartı vardır. Üçüncü aşamada ise Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişimdeki kriterler kaldırılmış ve nerede ikamet ettiğine bakılmaksızın bütün Suriyelilere bu hak tanınmıştır. Bu hak, 22.10.2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği'yle düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra Geçici Koruma Yönetmeliği'ne istinaden geçici koruma altına alınanlara yönelik sağlık hizmeti verecek sağlık kurum ve kuruluşlarının gönüllü sağlık hizmetini ve bu hizmeti sunan vakıf veya derneklerin çalışma esaslarını belirlemek üzere 2015 yılında Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar hakkında bir yönerge de hazırlanmıştır (Şen, 2020: 130). Fakat daha sonra özellikle Suriyelilerin kayıt altına alınabilmesi maksadıyla, ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlanmak için buldukları şehirlerde geçici koruma kimlik belgesi almaları ve kayıt altına girmeleri istenmiştir. Her Suriyeli kayıt olduğu ilde sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilecek ve fakat izinsiz şekilde başka şehirlere gitmeleri durumunda, gittikleri yerde bu hizmetlerden ücretsiz şekilde yararlanamayacaktır (Erdoğan, 2018: 90-92).

Önleyici sağlık hizmetlerine ücretsiz erişimin yanı sıra Suriyeliler için bebek, çocuk ve ergenlere yönelik sağlık hizmetleri imkânı da sağlanmış, özellikle üreme sağlığı konusunda tüp bebek tedavisi de dâhil olmak üzere Türkiye'de yaşayan kadınlara sunulan ücretsiz imkânların tamamı Suriyelilere de tanınmıştır. Geçici Koruma Altına Alınanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslar'ı belirten yönergenin 9. Maddesine göre, hastaların bütün sağlık giderleri kayıtlı oldukları

Valilik adına fatura edilmekte, Suriyelilerin sağlık ve ilaç giderleri Valilikler tarafından ödenmektedir.

4.2.2. Eğitim Hizmetlerine Erişim

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Ekim 2020 yılı verileri, Türkiye'de kayıtlı şekilde bulunan geçici koruma altındaki 3 milyon 624 bin 941 Suriyelinin, 1 milyon 191 bin 153'ünün 5-18 yaş arasında olduğunu göstermektedir. Okul çağına gelecek 0-4 yaş arasında ise 503 bin 312 Suriyelinin olduğu görülmektedir. Bu rakamlara, üniversite çağındaki 19- 24 yaş arasındaki Suriyelilerin eklenmesi halinde okul çağındaki Suriyelilerin sayısının 2 milyonu geçtiği görülecektir. Dolayısıyla Türkiye'deki kayıtlı Suriyelilerin çok önemli bir kısmını okul çağındaki çocukların ve gençlerin oluşturduğu söylenebilir. Entegrasyonun en temel parametrelerinden biri göçmenlerin eğitim olanaklarına ev sahibi halk düzeyinde erişebilmeleri durumudur. Zira göçmenlerin ivedilikle eğitim sistemine dâhil edilmeleri ve özellikle geldikleri ülkenin dilinde eğitim almaları, uyumu kolaylaştırıcı bir etken olarak bilinmektedir. Türkiye de göçmenlerin entegrasyonlarını kolaylaştırmak için Suriyeli çocukların ve gençlerin eğitimlerine önem vermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 42. maddesi eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi başlığıyla, kimsenin eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılmayacağını belirtmektedir. Bu maddede geçen kimse ifadesi, bu haktan vatandaşlar kadar yabancıların da yararlanacağı anlamına gelmektedir (Kaya, 2017: 153). Benzer şekilde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 89. maddesi de başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyelerinin, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanacağını vurgulamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki uluslararası koruma altındaki çocuklar, durumlarını belirtir belge ile ikamet ettikleri yerdeki eğitim kurumlarına velileri ya da yasal temsilcileri aracılığıyla kayıt yaptırabilme hakkına sahiptir (Büyükçalık, 2015: 224). Bu kanuna uygun biçimde Geçici Koruma Yönetmeliği de yabancıların eğitim faaliyetlerinin, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütüleceğine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda;

- a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.
- b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.
- c) Yaygın eğitim kapsamında kişisel gelişim, sosyal-kültürel, mesleki ve teknik, sanatsal ve sportif alanlarda talebe bağlı olarak kurslar düzenlenebilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, Md. 28).

Aynı madde, geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esasların Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirleneceğini; ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verileceğini; farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgelerin, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilerek uygun bulunan seviyelere denkliklerinin yapılacağını da düzenlemiştir. Dolayısıyla yasal olarak Suriyelilerin eğitim hizmetlerinin önünde herhangi bir engel olmadığı görülmektedir. Fakat yasal düzenlemenin kapsayıcılığına rağmen Suriyelilerin okullaşma oranları Türklere nispeten düşük seviyelerdedir. Zira çocukların Türkçeye hâkim olmamaları ve özellikle “yaşadıkları geçim zorluğu ve yeni hayata tutunma çabaları göz önünde bulundurulduğunda, eğitim meselesi onlar için tali bir mesele haline gelmektedir” (Çağlar Deniz vd, 2016: 153). Erdoğan (2020: 33)’ın yaptığı çalışma da Suriyelilerin okullaşma oranının, Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğunu göstermektedir.

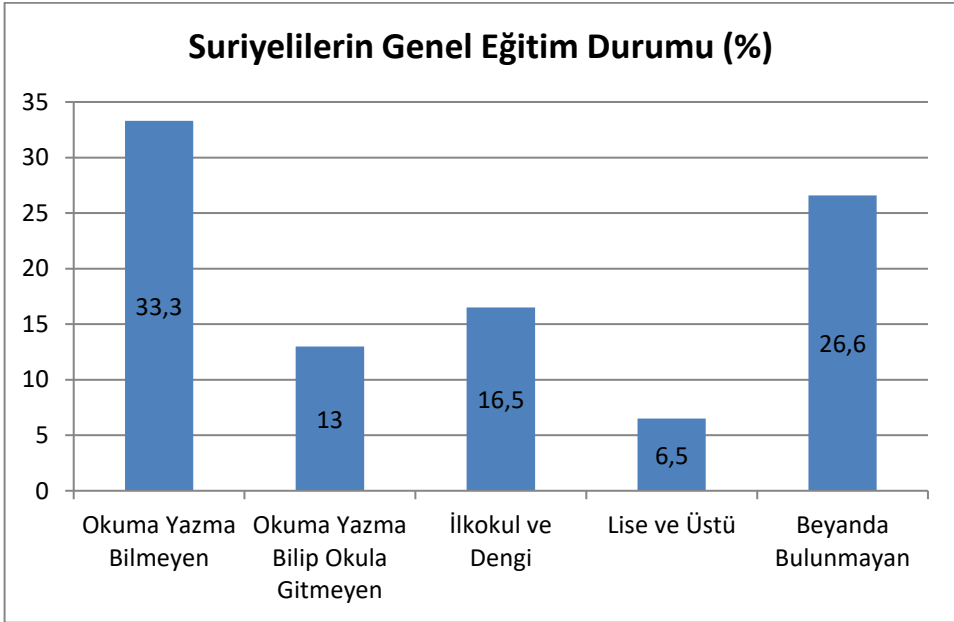
Ülkemizde, geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklar için eğitim süreçlerindeki entegrasyonu, *Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİKTES)* dâhilinde sürdürülmektedir. “PİKTES Projesi’nin temel amacı, Geçici Koruma Altındaki çocukların, Türkiye’deki eğitime erişimlerine ve sosyal uyumlarına katkı sağlamaktır” (PİKTES, 2020). PİKTES’in rakamlarına göre okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısı 1 milyon 82 bin 172’dir. Bu çocuklardaki okullaşma oranı 11.10.2019 tarihi itibarıyla % 62,23 olarak belirtilmiştir. Okul öncesi eğitimde Suriyelilerin okula gitme oranı % 27’dir. Bu oran ilkokul için % 93 ve ortaokulda % 70’tir. Fakat lise çağındaki Suriyeli çocukların okula gitme oranı % 33 dolaylarındadır. Bu öğrencilerden 599 bin 670’ine Türkçe dil eğitimi verilmektedir (PİKTES Çıktıları, 2020). Suriyeli öğrencilere Türkçe dil eğitimi yanı sıra Arapça eğitim de verilmekte ve kendi dillerine yabancılaşmalarının önüne geçilmektedir. Bu durumda, çalışmamızın entegrasyon teorileri kısmında ele alınan Berry’nin entegrasyon tanımına uygun şekilde bir politika izlendiği söylenebilir⁴. Ancak okullaşma oranı Türk toplumunun okullaşma oranına göre geridedir. Özellikle ortaokul sonunda Suriyeli çocukların okullaşma oranında dramatik bir düşüşten söz etmek mümkündür. Bu durumun nedeni daha çok ekonomik imkânsızlıklardır denebilir. Özellikle ailede tek kişinin çalıştığı durumlarda kira, mutfak giderleri, giyim-kuşam gibi çeşitli giderlerin karşı-

⁴ Berry’ye göre göçmen ve yerleşik halkın tamamı kültürleşme sürecinde, gruplar arası etkileşime dikkat çekmektedir. Şayet gruplar arası etkileşim düzeyi yüksek ise göçmen kendi etnik kimliğini sürdürmenin yanı sıra hakim kültürün bakış açısına da sahip oluyorsa, bu durumda entegrasyon sağlanabileceği olasılığı vardır. Türkiye, Suriyelilere hem kendi dillerinde hem de Türkçe eğitim vererek onları kendi kültür ve kimliklerinden soyutlamamakta, bir başka deyişle asimile etme çabasına girmemektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin Suriyelilere yönelik hem Arapça hem de Türkçe eğitim sunması Berry’nin kültürleşme sürecinde belirttiği entegrasyon modeline uygundur.

lanması için okul çağındaki Suriyeli çocuklar, ailelerinin geçimlerine yardım etmek için çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu çocuklar daha çok sokakta mendil satma, ayakkabı boyacılığı, kâğıt toplayıcılığı ya da konfeksiyonda ara eleman gibi işlerde düşük ücretler mukabilinde çalışmaktadır (Çiçek, 2020: 263).

Eğitim konusuna, okullaşmadan daha genel bir çerçeveden bakıldığında da entegrasyonu zorlaştırıcı bazı veriler dikkat çekmektedir. T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın 2016 yılı Mart ayında yayınladığı *Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016- 2018 Dönemi Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi* başlıklı raporu, Türkiye'deki Suriyelilerin %33,3'ünün okuma yazma bilmediğini; %13'ünün ise okuma yazma bilmesine karşın hiç okula gitmediğini ortaya koymaktadır.

Grafik 7: Suriyelilerin 2016 Yılı Genel Eğitim Durumu

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, s.7.

Bu verilere göre Türkiye'de kayıtlı Suriyelilerin önemli bir bölümünün eğitim seviyesi çok düşüktür. Ancak bahsi geçen verilerin gerçeği ne kadar yansıttığı konusunda kesinlik söz konusu değildir. Zira Erdoğan'ın (2018b: 27) Suriyeliler Barometresi çalışmasında okur-yazar olmayan Suriyelilerin oranı %18,5; okul bitirmemiş ancak okur-yazar olanların oranı ise %11,8 olarak gösterilmektedir. Yalnızca yetişkinler düzeyinde değil, Suriyeli çocukların okullaşma oranı da Türk çocuklara göre önemli ölçüde düşük oranda olduğu göz önünde bulundurulursa, her iki toplum arasında eğitim açısından uçurumlar olacağı öngörülebilir. Suriyelilerin okullaşma oranının Türklere göre daha düşük seviyede olması aslında

Suriyelilerin eğitim konusundaki alışkanlıklarıyla da alakalıdır. Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılı öncesinde Suriye’de anaokullarına katılım oranı %12, ilköğretime katılım oranı %92, ortaöğretime katılım oranı %69, liseye katılım ise %26’dır. Günümüzde ise Türkiye’deki Suriyelilerin anaokuluna katılım oranı %33.9, ilkokula katılım oranı %95.5, ortaokulu katılım oranı %57,6 ve liseye katılım oranı ise %26.77’dir (Erdoğan, 2020: 36). Bu iki durum karşılaştırıldığında Suriyelilerin Türkiye’deki okullaşma oranlarının ortaokul haricinde Suriye’deki durumdan daha iyi olduğunu göstermektedir. Bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın eğitim konusunda önemli bir başarısının olduğu da söylenebilir. Ancak Türklerin okullaşma oranıyla Suriyelilerin okullaşma oranı arasında önemli farklar olduğunu belirtmek gerekir. Zira Türklerin ilkokuldaki okullaşma oranı %99, Ortaokulda %93 ve lisede %70 seviyelerindedir (Erdoğan, 2020: 34). Dolayısıyla Suriyeliler, okullaşma oranı açısından Türklerin önemli ölçüde gerisinde kalmaktadır.

Suriyeli çocukların okullaşma oranını yüksek tutmak için Milli Eğitim Bakanlığı’nın çeşitli girişim ve teşvikleri olmuştur. Bunlardan en önemlisi *Şartlı Eğitim Desteği*’dir. Milli Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği’nin işbirliğinde yürütülen bu proje, özellikle yoksul Suriyeli ailelerin çocuklarını okula göndermesi durumunda onlara nakdi yardım sunulmasını amaçlamaktadır. Şartlı Eğitim Desteği projesi, 2003 yılından bu yana Türkiye’de çocukların okula kayıt olmaları ve okula devam etmelerini özendirmek için Avrupa Birliği’nin fonladığı bir programdır. 2017 yılından itibaren bu proje kapsamına okul çağındaki yoksul Suriyeli çocuklar da dâhil edilmiştir (UNICEF, Şartlı Eğitim Desteği Projesi). Şartlı eğitim desteğinin en önemli kriteri anaokulundan 12. sınıfa kadar öğrencilerin okula düzenli olarak devam etmesidir. Her çocuk için iki ayda bir yapılan ödemeler, ilkokuldaki erkek çocuğu için 35 TL, kız çocuğu için 40 TL civarındadır. Lisede okuyan erkek çocuklarına bu ödeme 50 TL ve kız çocuklarına 60 TL şeklinde gerçekleştirilmektedir (Türkiye Şartlı Eğitim Yardım Programları, mülteciler.org). Uluslararası kuruluşların bahsi geçen cüzi yardımlarına karşın Türkiye’nin Suriyeli çocukların eğitimine verdiği önem ve ayırdığı bütçenin çok ciddi seviyelerde olduğuna da dikkat çekmek gerekir. TÜİK’in 2018 yılı hesaplamasına göre ortalama bir öğrencinin (ilkokul, ortaokul ve lise) Türkiye’ye maliyeti 2018 yılı için 9790 TL’dir (TÜİK Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2018). Bu maliyete yeni açılacak olan okulların fiziki maliyeti de eklendiğinde Türkiye’nin Suriyelilerin eğitim hizmetlerine erişimi konusunda ne denli özen gösterdiği daha iyi anlaşılacaktır.

Türkler ve Suriyeliler arasındaki eğitim düzeyindeki önemli fark, ilerleyen yıllarda Suriyelilerin informal sektörlerde düşük ücretlerle çalışmalarına neden olabilecek ve aslında ekonomik entegrasyonlarını da olumsuz ölçüde etkileyecektir. Bunun yanı sıra kendi toplumuyla Türk toplumunu karşılaştıracak olan nesillerin marjinalleşmesi de söz konusu olabilecek ve sosyal entegrasyon süreci de başarısızlığa uğrayabilecektir. Dolayısıyla Suriyelilerin eğitim hizmetlerine

erişimi ve okullaşma oranının artması için Türkçe dil becerilerinin artırılmasına yönelik politikaların yanı sıra ekonomik şartların da önemli ölçüde gelişme sağlanması gerekmektedir. Bu ise işgücü piyasasına erişimde entegrasyon süreçleriyle yakından ilgilidir.

4.2.3. İşgücü Piyasasına Erişim

Türkiye’de, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin %1,7’sinin geçici barınma merkezlerinde (kamplarda); buna karşın %98,3’ünün de Türk toplumuyla birlikte iç içe yaşadığına değinmiştik. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan az sayıdaki Suriyelinin gündelik hayatını devam ettirebilmesi için temel ihtiyaçları Türkiye Cumhuriyeti devleti ve uluslararası örgütler marifetiyle karşılanmakta olup, buralarda ikamet edenlerin çalışmalarını zaruri kılacak bir durum yoktur. Buna rağmen geçici barınma merkezlerinde yaşayan ve ihtiyaçları karşılanan Suriyelilerin bile %30’undan fazlasının izin alarak gündüzleri kamp dışında çalıştıkları bilinmektedir (Erdoğan, 2020: 40). Öte yandan geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak (barınma, yeme-içme- giyim-kuşam, vb) için çalışmaları elzem bir durumdur. Bunun gerçekleştirilmesi için de Suriyelilerin işgücü piyasasına katılmalarının önündeki engellerin kalkması gerekir.

İşgücü piyasasına katılım/erişim, Suriyelilerin entegrasyonu için eğitimle birlikte en kritik entegrasyon göstergeleri arasında sayılabilir. Zira Suriyelilerin işgücüne katılımlarının düşük olması ya da işgücü piyasasına erişimlerinin önü kapanması halinde, hem kendi kendilerine yeterli olamayacaklar ve ekonomik dışlanmaya maruz kalacaklardır hem de ekonomik yükleri Türk devletinin üzerine kalacak ve dolayısıyla giderlerinin karşılanması için Türk vatandaşlarından daha fazla vergi toplanacak ya da onlara hizmet olarak harcanması gereken meblağ, Suriyelilerin yaşamlarını devam ettirmesi yönünde harcanmak zorunda kalacaktır. Bahsi geçen senaryolar ise Türk toplumu ile Suriyeliler arasında çatışma potansiyelini artırabileceği gibi hükümeti de insani değerler- siyasi seçimler arasında sıkıştırabilir. Dolayısıyla bütün bu potansiyel tehditlerin önüne geçmek, Suriyelilerin entegrasyonlarını sağlamak ve Suriyeli işgücünü kazan-kazan mantığı çerçevesinde Türk ekonomisine kazandırmak için işgücü piyasasına katılımlarının önünü açmak zaruridir. Fakat Suriyelilerin işgücüne katılımlarının sağlanması ile de işgücü piyasasında arz yükseleceğinden emek piyasasında azalış meydana gelebilecektir (ücretler azalabilecektir). Başka bir deyişle yerel halk, işgücü piyasasında bir yandan Suriyelilerle rekabet etmek zorunda kalacak diğer yandan da daha düşük ücretlerle ya da daha uzun zorlu çalışma koşullarını kabullenmek zorunda kalabilecektir. Özellikle Türk ekonomisinin olumsuz seyir izlediği, işsizlik rakamlarının arttığı ve enflasyon oranlarının yükseldiği dönemlerde, bütün olumsuzlukların kaynağı Suriyelilerin varlığı olarak gösterilebilecek ve bu durum toplumsal entegrasyon sürecini de aşındırabilecektir. Sonuç olarak

Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımı her yönüyle büyük önem arz etmekte, sürecin iyi yönetilmesi için büyük hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir.

Çalışma hakkı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler başlıklı üçüncü bölümünde, 49. maddede düzenlenmiştir. Bu madde, "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır" hükmü ile çalışma hakkından yalnızca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının değil, herkesin yararlanabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla çalışma hakkı Anayasa'da herkes için öngörülmüş olup, devlet tarafından da teminat altına alınmıştır. Fakat çalışma hakkı bağlamında yabancıların işgücü piyasasına erişimleri, dünyanın hiçbir yerinde vatandaş olan kişilerle eş koşullarda değildir. Yabancı kişilerin (buna uluslararası göçmenler, mülteciler, sığınmacılar da dâhildir) çalışma hakları çeşitli düzenlemelere tâbidir. Türkiye, başlangıçta Suriyelilerin işgücü piyasasına girişi için 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun hükümlerini uygulasa da daha sonra bu uygulamadan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Çünkü bu kanun, Türkiye'ye çalışma amaçlı gelen kişiler için düzenlenmiştir ve işverene önemli ölçüde mali yükümlülükler yüklemektedir. Dolayısıyla bu kanun çerçevesinde Suriyelilerin işgücü piyasasına katılımı çok zordur.

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi ve bu madde uyarınca 15.01.2016 tarihinde çıkarılan *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik* ile Suriyelilerin çalışma hakları düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 4.maddesi, geçici koruma sağlanan yabancıların çalışma izni olmadan Türkiye'de çalışamayacağını ya da çalıştırılmayacağını belirtmektedir. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma izni alabilmesi için öncelikle geçici koruma kimlik belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra çalışma izni için başvuru yaptığı tarihte, Türkiye'de en az 6 ay süreyle kayıtlı olarak geçici koruma süresini tamamlamış olması gerekir ve kayıt olduğu ilde çalışmak için başvuru yapmış olması gerekir. Ön izin alma zorunluluğu olan mesleklerde çalışmak isteyen Suriyelilerin, ilgili Bakanlıklardan ön izin belgesi alması şarttır. Dahası, çalışma izni almak isteyen Suriyelilerin, başka bir işverenin yanında çalışmak üzere düzenlenen çalışma izninin ya da daha önce yapılmış sonuçlanmayan bir başvurusunun bulunmaması da gerekmektedir (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi: 3). Bunun yanı sıra Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliği'nin 5/4. maddesi, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancıların (yani Suriyelilerin), çalışma izni muafiyeti kapsamında olduğunu belirtmektedir. Burada bahsi geçen çalışma izni muafiyeti ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından şu şartlarla verilmektedir (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi: 2) :

- a) Yabancınn geçici koruma kapsamında olduğunu belirten geçici koruma kimlik belgesinin/yabancı tanıtma belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması,
- b) Çalışma izni muafiyeti başvurusunun yapıldığı tarih itibarıyla en az altı aylık geçici koruma süresinin doldurulmuş olması,
- c) Geçici koruma kaydına göre yabancıya kalma hakkı sağlanan ilde ve sadece mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışmak üzere başvuru yapılması.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile Suriyelilere yönelik istihdam kotası da getirilmiştir. Buna göre bir işyerinde çalışan Suriyelilerin sayısı, Türklerin sayısının %10'unu geçemeyecektir. 10 kişinin altında çalışan olan işyerlerinde ise çalışma izni olması şartı ile en fazla bir Suriyeli çalıştırılabilecektir. Şayet işvereni, verdiği iş ilanına dört hafta içinde vatandaşlar ilgi göstermez ve başvuru yapmazlar ise kotanın uygulanmayabileceği de hüküm altına alınmıştır. Yönetmelik ayrıca işverenlerin Suriyelilere asgari ücretin altında bir ücret veremeyeceğini belirtmekte ve Suriyelilerin emek gücünü korumaya almaktadır. Ancak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 31/03/2019 tarihinde yaptığı bir açıklama ile Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 31 bin 185 olduğunu belirtmiştir. Oysa Türkiye'de çalışan Suriyelilerin sayısının en az 1,2 milyon olduğu tahmin edilmektedir (Erdoğan, 2019: 12). Dolayısıyla Türkiye'de kayıtlı bulunan koruma altındaki Suriyelilerin çok büyük bir kısmı çalışma izni olmaksızın işgücü piyasasında kendilerine yer bulmakta ve kayıt dışı olarak çalışmaktadırlar. Bu durum, işgücü piyasasında çoğu zaman Suriyelilerin düşük ücretlerde çalışmasına neden olmakta, Suriyelilerin yaşadıkları mağduriyetlerde haklarını aramalarının önünü kapatmakta; Türk devleti açısından da kayıt dışı ekonominin sınırlarını genişletmektedir.

Suriyelilerin işgücü piyasasındaki durumlarına tam olarak bakmak için Suriyeli girişimcilere de kısaca değinmek gerekir. Suriyelilerin Türkiye'de işveren olabilmeleri için en az bir Türk ortak ile işyeri açması gerekmektedir. Onlar, Türk ortakları olmaksızın resmi olarak işyeri açma ruhsatına sahip olamazlar. Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, 26 Şubat 2019 tarihinde, bir CHP milletvekilinin kendisine yönettiği soru üzerine, Türkiye'de Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159 olduğunu, bu şirketlerde 10 bin 46 Suriyeli işçinin istihdam edildiğini söylemiştir (Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, 2019). Öte yandan TEPAV'ın yaptığı bir araştırmaya göre Suriyeli işverenlerin finansmana erişim, vergi oranları ve iş kanunu düzenlemelerine yönelik önemli şikâyetleri olduğu belirtilmekte ve bu konuda düzenleme istedikleri dile getirilmektedir (TEPAV, 2019: 43). Bununla birlikte kayıt dışı olarak Suriyeli girişimcilerin çok sayıda işyerinin olduğunu söylemek mümkündür. Daha çok küçük ölçekli sayılabilecek ruhsatsız ve kayıt-sız şekilde açılan Suriyelilere ait işyerleri, herhangi bir vergi ödememekte ya da

çalışanlarına sigorta yaptırmamaktadır. Bu durum, onları küçük ölçekli Türk girişimcileri karşısında avantajlı duruma getirmekte ve şikâyetlere neden olmaktadır.

Genel olarak bakıldığında Suriyelilerin iş piyasasına katılımı için her ne kadar hukuki düzenlemeler yapılmış ve Suriyelilere diğer yabancılara nispeten çeşitli kolaylık sağlanmış olsa da çalışma iznine sahip Suriyelilerin oranının sembolik ölçülerde olduğu görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalar Suriyelilerin Türklerle aynı işi yapmasına rağmen daha düşük ücretlerde çalıştıklarını, Türklerden özellikle işlerini ellerinden aldıkları ve ülkenin ekonomisini bozdukları gibi ithamlara muhatap kaldığını göstermektedir (Çağlar Deniz vd, 2016: 130- 143).

4.2.4. Sosyal Yardımlar

Refah devleti uygulamalarında, dezavantajlı gruplara ve dar gelirli vatandaşlara yönelik bazı sosyal yardımların önemli bir kamu politikası olduğu bilinmektedir. Türkiye de refah devleti olmasının gereği olarak dezavantajlı gruplara ve dar gelirli vatandaşların insan onuruna layık şekilde yaşamalarını sağlamak için bir takım imkânlar sunmakta, sosyal yardımlarda bulunmaktadır. Göçmenlerin, göç ettikleri ülkeye entegrasyonun sağlanabilmesi için asgari şartlarda o ülkenin vatandaşlarının yararlandığı bazı haklardan yararlanması ve böylece o devleti kendi devleti; toplumu da kendi toplumu olarak görmesi elzemdir. Dolayısıyla göç alan devletin bunu sağlayabilmek adına göçmenlerin içindeki dezavantajlılara ve bakıma muhtaç kişilere imkanları ölçüsünde yardımda bulunması bir entegrasyon stratejisi olarak görülmelidir. Bu kapsamda Türkiye, Suriyelilere yönelik bir takım sosyal yardımlarda bulunmaktadır (Çiçek, 2020: 261). Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 30. maddesinde, yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlar için sosyal yardımlar yapılabileceği belirtilmektedir. Yönetmelik kapsamında, barınma merkezlerinde ya da dışarıda olduklarına bakılmaksızın özel ihtiyaç sahiplerinin sosyal hizmetler ve yardımlardan yararlanacağı ve bu hizmetin de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kontrolünde ve sorumluluğunda yürütüleceği hükmü vardır.

Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik sosyal yardımların en önemli kalemini Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY) oluşturmaktadır. Bu program, hem Suriyelilere hem de diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen yabancılara yönelik bir mali destek programıdır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen SUY Programı; Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Türk Kızılayı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ortaklaşa yürütülmektedir. Ayrıca bu program, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce de desteklenmektedir. SUY Programı, Türkiye'de geçici koruma merkezleri dışında (kamplar dışında) yaşayan Geçici Koruma, Uluslararası Koruma ve İnsani İkamet altındaki özel ihtiyaç sahibi kişilere nakdi yardımı kapsamaktadır (Erdoğan, 2018b: 34). Bahsi geçen nakdi yardım, muhtaçlık durumunun değerlendirilmesinden sonra Kızılay Kart aracılığı ile

gerçekleştirilmektedir. Yapılan değerlendirmelerde muhtaç olduğu belirlenen ailelere Kızılay Kart verilerek, bu yolla her aile bireyinin hesabına aylık 120 Türk lirası yatırılmaktadır. Kart, çoğunluğu devlete ait bir banka olan Halkbank aracılığıyla dağıtılmaktadır ve ATM'lerden (Halkbank şubelerinden ve Ziraat Bankası ile Vakıf Bank gibi diğer devlet bankalarından komisyonsuz olarak) para çekmek için kullanılabilir. Ayrıca, yardım alan mültecilere seçme özgürlüğü tanıyarak, yerel mağazalarda ya da marketlerde satış noktası makinelerinde (POS) ödeme yapmak için de kullanılabilir (SUY Programı, 2018: 23). Sosyal Uyum Yardım Programı'nın hedefleri şu şekildedir:

- a) Temel ihtiyaçlarını karşılamaları için muhtaç durumdaki mültecilere yardım etme,
- b) Ailelerin, çocuklarını okul yerine çalışmaya gönderme gibi hayat şartlarıyla başa çıkma stratejilerini kullanmalarını azaltma,
- c) Ailenin borcunu azaltma ve ailelerin mali kontrol ve bağımsızlıklarını yeniden kazanmalarına yardımcı olma,
- d) Mültecilerin ulusal sosyal koruma programlarına entegrasyonunu kolaylaştırma.

Programa kalabalık aileler, yaşlılar ve engelliler gibi en çok ihtiyaç sahibi ailelerin başvuruları kabul edilmektedir. Program dâhilinde yapılan yardımların tamamının Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından yapıldığına dair Türk toplumunda bir kanaat olup; bu kanaat dâhilinde Türklerin zaman zaman Suriyelilere yönelik olumsuz tepkiler verdiği gözlenmektedir. Tepkiler genellikle Türk vatandaşlarından alınan vergilerin Suriyelilere nakdi yardım şeklinde (SUY Programı kastediliyor) transfer edildiği zannı ile oluşmaktadır. Oysa bahsi geçen program daha önce de belirtildiği üzere Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. "SUY yardımları geçici koruma altındaki Suriyelilerin 1,5 milyonu yani %43'ü, uluslararası koruma altındaki diğer ülke vatandaşlarının 175 bini yaklaşık %50'si için önemli bir düzenli kaynağa dönüşmüştür" (Erdoğan, 2020: 42). Ancak bahsi geçen yardımın, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmadığını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu yüzden Suriyeliler ve bu yardımdan yararlanan diğer yabancılar çalışarak geçimlerini sağlamak zorundadırlar. Zira bu yardım kişilerin bütün ihtiyaçlarını karşılaması için yeterli değildir.

Suriyelilere yönelik bir diğer sosyal yardım programı, Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti'dir. Bu hizmet, esasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Türk ailelere sağladığı bir destektir. Ancak bu destekten, 2016 yılı haziran ayından itibaren geçici koruma kimliği bulunan ve uluslararası ikamet iznine sahip göçmenler de yararlanmaya başlamıştır (SED Nedir, multeciler.org). SED, çocuklarının temel ihtiyaçlarını temin etmekte zorluk yaşayan ailelerin, ekonomik durumları yeterli hale gelinceye kadar çocukların bakımı ve desteklenmesini karşılamak için geçici süreliğine verilen ekonomik ve psiko-sosyal destekleri kapsamaktadır. Ekonomik destekler süreli ve geçici olmak üzere nakit

ödeme şeklinde yapılmaktadır. Geçici ekonomik destek, bu hizmet dâhilinde yılda en çok 2 kez yapılabilir. Süreli ekonomik destek ise her ay yapılmaktadır (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti, ailevecalisma.gov.tr). Yardım miktarı ve süresi, çocuk sayısından bağımsızdır ve ailenin ihtiyacına göre belirlenir. Bir ailede en fazla iki çocuğa göre verilen destekte ödenen ortalama miktar şu şekildedir (SED Nedir, multeciler.org):

- a) Okul öncesi dönemde olan veya okula gitmeyen çocuk için: 733,69 TL
- b) İlköğretime giden çocuk (1. Sınıf-8. Sınıf): 1.100,53 TL
- c) Ortaöğretime giden çocuk (9. Sınıf-12. Sınıf): 1.173,90 TL
- d) Yüksek öğretime giden çocuk: 1.320,64 TL

Bu iki program haricinde Suriyeli çocukların okullaşma oranını artırmak ve ailelerin çocuklarını okula göndermeye teşvik etmek için Şartlı Eğitim Yardımı hizmeti de verilmektedir. Bu konuya, eğitim hizmetleri alt başlığında değinildiği için tekrar dönülmeyecektir.

4.2.5. Vatandaşlık

Vatandaşlık, başta siyasal entegrasyonu ilgilendiren bir konu olmakla birlikte, dolaylı olarak entegrasyonun sosyal ve ekonomik boyutlarını da etkileyen önemli bir göstergedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2009 yılında merkezi Avrupa’da mültecilerin entegrasyonunu konu alan bir raporunda, göçmenin vatandaşlığa alınmasının entegrasyonun yasal sürecindeki son nokta olduğuna dikkat çekmektedir (UNCHR, 2009: 10). “Vatandaşlık, siyasal bir topluluk içindeki bütün vatandaşların haklarının eşitliğini gösterdiği gibi bu hakları garanti altına alan bir dizi kuruma karşılık gelir” (Bauböck, 1991: 28 aktaran Castles ve Miller, 2008: 59). Genel anlamıyla devlete yasal üyelikle tanımlanan kavram, belirtilen bağın gereği olarak bir yönüyle haklar demeti sunarken bir yönüyle de yükümlülükleri beraberinde getirmektedir (Anbarlı Boztaş, 2010: 169). Vatandaşlık sayesinde göçmen, göç ettiği ülkenin hukuki ve siyasi açıdan ötekisi olmayacağı gibi çeşitli hak ve ödevlere tıpkı o ülkenin diğer vatandaşları gibi sahip olacaktır. O yüzden Castles ve Miller, toplumda kalıcılığına karar verilmiş göçmen bireyler de dahil olmak üzere herkese vatandaşlık verilmesi gerektiğini ve bunların siyasi topluma dahil edilerek entegrasyon sürecinin tamamlanması gerektiğine vurgu yapar (Castles ve Miller, 2008: 63). Fakat burada unutulmaması gerekir ki vatandaşlık her ne kadar formel olarak eşitliğe işaret etse de genellikle toplum içindeki çoğunluğun değerlerine ve çıkarına uygun olarak şekillenmektedir. Zira günümüzde ulus-devletler, yapıları gereği homojeniteye önem vermekte ve bunu da hâkim kültür üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Castles ve Miller (2008: 60-61), göçmenler için birinci önceliğin vatandaşlığın mahiyetinden çok diğerleriyle biçimsel olarak eşit olacak şekilde yasal statüye

sahip olmak olduğundan bahseder. Onlara göre göçmenlerin nasıl vatandaş olacağına yönelik 5 temel model vardır. Bunlardan ilki emperyal modeldir. Emperyal modelde ulusa aidiyet, aynı iktidarın ya da yöneticinin tebaası olma bağlamında tanımlanır. Bu örneklerle devrimler öncesi Fransa ve Amerika'da rastlanır. İkinci model, halk veya etnik modeldir. Bu modelde azınlıkların vatandaşlıktan ve ulusal topluluktan dışlanması anlamına gelen, ulusal aidiyetin etnisite (ortak soy, dil ve kültür) bağlamında tanımlanması söz konusudur. Üçüncü olarak Cumhuriyetçi modelde ise ulusun bir anayasa, kanunlar ve vatandaşlık temelinde siyasal bir topluluk olarak tanımlandığı görülür. Yeni gelenlerin vatandaşlığına imkân tanıyan bu model, onların siyasal kurallara bağlılıklarını sağlar ve ulusal kültüre uyum sağlamalarını amaçlar. Dördüncü model çokkültürlü modeldir. Ulusun bir anayasa, kanunlar ve vatandaşlık temelinde siyasal bir topluluk olarak tanımlandığı bu model, yeni gelenlerin kültürel farklılıklarını yaşayabilecek ve etnik cemaatler oluşturabilecek bir biçimde vatandaşlığa kabulüne imkân tanıyıp ve onların siyasal kurallara bağlılıklarını sağlar. Günümüzde İsveç, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkeler bu modelin öncüleridir. Beşinci ve son model olan ulus-aşırı model ise ulusal sınırları aşan sosyal ve kültürel kimliklerin çoğul ve farklılaşmış aidiyet biçimlerine yol açtığını baz alır. Buna göre demokrasinin yaşaması, bir dizi siyasal topluluk içerisinde çoğul kimliklere sahip kişilerin de kapsanmasını gerekli kılar. Bu siyasal toplulukta vatandaşların gerek ulusal gerekse ulus-üstü ya da altı ya da kamusal- özel olduğuna bakılmaksızın yeni güç merkezlerine katılımında özgür oldukları dile getirilir.

Türkiye, bahsi geçen modellerden üçüncüsüne, yani cumhuriyetçi modele yakındır. Türkiye Cumhuriyeti, vatandaşlık bahsini anayasanın 66. maddesinde "Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir" hükmüyle tanımlamıştır. Türk hukukunda yabancılar için vatandaşlığın kazanımı ile ilgili süreç, 5543 Sayılı İskân Kanunu ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda düzenlenmiştir.

İlk olarak 21/06/1934 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2510 Sayılı İskân Kanunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, özellikle Osmanlı'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanan Balkan devletlerindeki Türklerin Türkiye'ye gelişini sağlamak ve ülkedeki göçmenlerin dağılımını ulus devletin faydasına olacak şekilde düzenlemektir. Nitekim bu kanaati paylaşan Emek İnan (2016: 25), bu kanunun, ulus devlet idealinin gerçekleştirilmesinde oldukça önemli bir rol üstlendiğine dikkat çekmektedir. 2510 Sayılı İskân Kanunu'u, 26/09/2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5543 Sayılı İskân Kanunu ile lağvedilmiştir. Bu yeni Kanun, öncekine benzer şekilde göçmen tanımını 3. maddede şu şekilde yapmıştır: "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır".

5543 Sayılı İskân Kanunu'nun 4. maddesi, göçmen olarak kabul edilemeyecek kişileri "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyen" kişiler olarak tanımlamıştır. Kanunun 6. maddesinde, toplu göçmenlerin tanımı yapılmış ve bunlar serbest göçmen olarak adlandırılmıştır: "Yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalar gereğince Türkiye'ye gelmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı kimseler, anlaşma hükümlerine göre ve Cumhurbaşkanınca verilecek karar uyarınca İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul olunurlar". Kanunun 8. maddesinde ise "Göçmen olarak kabul edilenler, gerekli işlemlerin ilgili kuruluşlarca tamamlanmasından sonra Cumhurbaşkanı kararıyla vatandaşlığa alınırlar" hükmüne yer verilmiştir. Dolayısı ile İskân Kanunu çerçevesinde Türkiye'ye gelen Suriyeliler göçmen olarak kabul edilmediği gibi yine bu kanun dâhilinde vatandaşlık hakkı elde edemezler.

29/05/2009 tarihinde kabul edilip, 12/06/2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 5. maddesi, Türk vatandaşlığının doğumla ve sonradan kazanılabileceği hükmünü taşımaktadır. Doğumla kazanılan vatandaşlık; soy bağı ve doğum yeri esaslarına göre kendiliğinden kazanılmaktadır. Burada soy bağı esası, Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuğun Türk vatandaşı olduğunu tanımlar. Dolayısıyla Suriyelilerin çocukları her ne kadar Türkiye'de doğarsalar da anne ya da babalarından biri Türk değilse bu madde kapsamında vatandaşlık kazanamazlar. Ancak Kanun'un 5. maddesinde bahsi geçen "sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı", aynı kanunun 9. maddesinde "yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir" şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre Türk vatandaşlığı kazanmak isteyen yabancılarda; geriye dönük kesintisiz olarak en az 5 yıl Türkiye'de ikamet etmek, yeteri kadar iyi Türkçe konuşabilmek, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak gibi çeşitli şartlar aranmaktadır. Burada geçen 5 yıl şartının, geçici koruma altındaki Suriyelileri kapsamadığını belirtmek gerekir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25. maddesi, geçici koruma kimlik belgesinin Türkiye'de kalış izni hakkı sağladığını fakat ikamet izni ya da ikamet iznine eşdeğer bir belge olarak sayılmayacağını belirtmekte, geçici koruma süresi boyunca geçen sürenin Türk vatandaşlığına hak kazandırmayacağını net olarak ortaya koymaktadır.

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türk vatandaşlığına alınması daha çok 5091 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12., 13., 16., 17. ve 19. maddelerine uygun şekilde gerçekleştirilmektedir. Kanun'un 12. maddesi, Türk vatandaşlığına geçmenin istisnai hallerinden bahsetmekte ve bu işlemin Cumhurbaşkanı kararı ile olduğunu belirtmektedir. Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Cumhurbaşkanı kararı ile vatandaşlığa alımların önünü açan maddeye göre:

- a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler,
- b) 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu,
- c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler,
- d) Göçmen olarak kabul edilen kişilerdir.

Bunun yanı sıra Suriyeliler, Türk vatandaşı biriyle evlenme yoluyla Türk vatandaşlığına geçebilmektedirler. Bunun için evliliğin gerçek olması ve en az 3 yıl sürmesi şartı vardır. Bu durum, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 16. maddesinden mühlhemdir. Kanun'un 17. maddesi ise Türk vatandaşlığının evlat edinme yoluyla geçmesini düzenlemektedir. Buna göre ergin olmayan Suriyeli çocuğu, bir Türk vatandaşının evlat edinmesiyle çocuk Türk vatandaşlığına geçebilmektedir. Kanun'un 13 ve 19. maddeleri ise İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla Türk vatandaşlığına geçişin önünü açmaktadır. Başka bir deyişle Bakanlığa, Türk vatandaşlığına başvuru yapmak isteyen yabancılar konusunda geniş yetkiler tanınmıştır.

Öte yandan Mültecilerle Dayanışma Derneği'nin 2017 yılında yaptığı "Sonsuz Geçiciliğe Çare: Suriyeli Mülteciler Türkiye Vatandaşlığı Hakkında Ne Düşünüyor?" başlıklı saha çalışmasında, görüşme yapılan Suriyelilerin % 88'inin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediğini dile getirmiştir. Çalışmada, Türk vatandaşlığı için en sık ifade edilen sebep, çalışma iznine sahip olma isteğidir. Bu şekilde yanıt veren kişilerin oranı %63,6'dır. İkinci olarak da eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı gelmektedir. Türk vatandaşı olmak isteyen kişilerin %47,7'si eşit muamele görmek istedikleri için bunu istediklerini belirtmiştir. Bu neden, daha çok kadınlar tarafından dile getirilmiştir (Geçiciliğe Çare, 2017: 7). Erdoğan (2018: 252) ise niteliği olmayan Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sıcak baktığını; buna karşın Türkiye'nin vatandaşlık vermek istediği nitelikli Suriyelilerin ise üçüncü bir ülkeye gitmeyi planladığına dikkat çekerek bu durumun Türkiye açısından sorun teşkil ettiğini yazmıştır. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın 30 Aralık 2019 tarihinde yaptığı açıklamaya göre Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen Suriyeli sayısı 110 bindir. Buna göre Türkiye'de bulunan geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyelilerin yaklaşık yüzde 3'ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiştir. Ancak bunlardan hangileri nitelik sahibi kişilerden oluşmaktadır ya da entegrasyon sürecinden başarıyla geçmiştir, bu tam olarak bilinmemektedir (Çiçek, 2020: 264).

Göçmenlerin vatandaşlığa geçirilmesi konusu dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de önemli tartışmalara gebe olabilecek bir konudur. Ancak göçmenlerin vatandaşlığa kabulü, siyasal entegrasyon için önemli bir göstergedir. Göçmenlerin vatandaşlığa kabulünün, siyasal entegrasyonu teşvik edip etmeyeceği üzerine çalışma yapan Hainmuller, Hangartner ve Pietrantuono (2015), göçmenlere vatandaşlık verilmesinin siyasal entegrasyonu olumlu yönde etkilediğine dikkat çekmektedir. Göçmenlere vatandaşlık verilmesi konusunda bazıları vatandaşlığa erişimin kolay olması gerektiğini ve hatta göç alan devletlerin, göçmenleri vatandaşlığa almaları noktasında teşvik etmeleri gerektiğini savunmaktadır. Buna karşılık, başka bazıları ise göçmenlerin vatandaşlığa kabulünün oldukça kısıtlanması gerektiğini savunurlar. Zira onlara göre göçmenin vatandaşlığa kabul edilmesinden sonra göç ettiği toplumla bütünleşmesini zorunlu kılacak bir şey kalmayacaktır. Vatandaşlığa kabul edilen ve o ülkenin pasaportunu alan kişi (eski göçmen), artık vatandaşlıkla birlikte gelen faydaları elde etme vadiyle (örneğin refah yardımlarına erişim sağlama veya ülkede süresiz olarak kalma hakkı) entegrasyon için motive edilemezler. Bu açıdan vatandaşlık, entegrasyonu geliştirmek için bir araç değil, yalnızca entegrasyon sürecini başarıyla tamamlamaları karşılığında göçmenlere vaat edilen bir ödüldür (Hainmuller vd, 2015: 12651). Başka bir deyişle vatandaşlık, entegrasyon süreçlerini tamamen başarılı bir şekilde gerçekleştirmiş olan göçmenlere verilmelidir. Burada bahsi geçen göçmenlere vatandaşlık verilmesi fikirlerinin, sınırlı sayıdaki göçmen (bireysel başvurular ya da aile başvuruları) için geçerli olduğunu belirtmek gerekir.

4.2.6. Türkiye'nin Entegrasyon Projeksiyonu: Uyum Stratejisi Belgesi ve Ulusal Eylem Planı

Türk hukukunda ilk kez 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile uyum kavramına yer verilmiştir. Kanun'da uyumun temel amacı; yabancıların, sosyal hayatın tüm alanlarına, üçüncü kişilerin aracılığı olmadan dâhil olabilmesi olarak belirtilmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, bu tanımdan yola çıkarak Türkiye'nin uyum (entegrasyon) çalışmalarının şu içerikleri kapsadığını belirtmektedir (Türkiye ve Göç, goc.gov.tr: 25):

- a) Yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştıracak etkinlikler yapmak,
- b) Ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak,
- c) Yabancılar için; ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslar düzenlemek,

- d) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak,
- e) Kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlamak
- f) Kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum sağlamalarını desteklemek,
- g) Toplumda uyum sürecine karşı farkındalık ve anlayış ortamı oluşturmak.

Uyum ya da entegrasyon süreci, çok boyutlu bir süreçtir. Dolayısıyla göç alan ülkenin ilgili kurum ve kuruluşlarının, o ülkelerin entegrasyonuna (uyum politikalarına) yönelik yol haritasını çıkarması ve öncelikli hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası göçmenler açısından transit ülkeden yavaş yavaş hedef ülkeye evrilen Türkiye de söz konusu ihtiyaçların karşılanması amacıyla İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde ilgili tüm kurumların katılımıyla, 2018- 2023 yıllarını kapsayan *Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı* hazırlamaya karar vermiştir (Çiçek ve Taylan, 2021: 237). Bu belge, ilk olarak uyum (entegrasyon) çatısı altında *toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek (sosyal hizmet ve yardımlar)* konuları olmak üzere 6 tematik alanı stratejik öncelik konusu olarak belirlemiş ve bu alanlarda stratejik amaçları ortaya koymuştur.

Bu belgede ilk tema olarak toplumsal uyum; göçmenlerin kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yaşadıkları topluma dâhil edilerek ortak bir aidiyet hissi geliştirebilmesi, kültürlerarası etkileşim, istişare, toplumsal diyalog çerçevesinde farklılıkların karşılıklı tanınması, saygının devam ettirilmesi ve bir arada yaşamlarının sağlanması olarak tanımlanmaktadır ve toplumsal uyumla, göçmenlerin toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünü hedeflemektedir (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 12).

Göçmenlere yönelik toplumsal kabul düzeyinin güçlendirilmesi ve toplumsal kabulü arttırmak için gerekli tedbirlerin alınması, toplumsal kabulün stratejik amaçları arasında yer almıştır.

İkinci tema olarak göçmenlerin bilgilendirilmelerini kapsamaktadır. Türkiye’de artan göç hareketleriyle birlikte, farklı statüdeki göçmenlerin bilgi ihtiyaçları ve kaynaklarında artış ve çeşitlilik görülmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin, sahip oldukları hak ve hizmetler konusunda bilgilendirilmeleri ve bu bilgiye erişimleri önem arz etmektedir. Bu kapsamda, kamu kurum ve kuruluşları tarafından hazırlanmış, göçmenlere yönelik standart bilgilendirme mekanizmalarının yeni

araçlarla güçlendirilmesi ve bu mekanizmaların kamusal alanda temel bilgilendirme kaynağını oluşturması için çeşitli danışmanlık hizmetleri verecek birimlerin açılması hedeflenmektedir (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 22).

Belgede bir diğer bileşen (üçüncü tema) ise eğitimidir. Göçmenlerin iyi bir eğitim alarak sosyo-ekonomik açıdan gelişmelerinin desteklenmesi, göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmesi, nitelikli bireyler yetiştirilmesi yoluyla ülkenin insan kaynağının gelişmesi uyum açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin örgün eğitime erişimlerinin desteklenmesi için ilgili mevzuatın ve okulların fiziki, idari ve beşeri kapasitesinin geliştirilmesi gibi konuların yanı sıra göçmen çocukların okula gidememelerine ya da eğitime ara vermelerine neden olan (maddi yetersizlik, çocuk yaşta evlilik, okula uyum sağlayamama, ayrımcılığa maruz kalma vb.) etkenlerin araştırılması ve ortadan kaldırılması stratejik amaçlar olarak belirlenmiştir (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 23).

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın dördüncü teması sağlık alanını kapsamaktadır. Göçmenlerin, ev sahibi ülkenin sağlık sistemine uyum sağlayamaması, sağlık hizmetlerine erişim hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olması, sağlık çalışanlarının göçmenlerin özel gereksinimleri konusunda farkındalığının ve deneyiminin az olması, dil ve iletişim sorunları sağlık alanında uyumun gerçekleşmesini engelleyen faktörler arasındadır. Dolayısıyla bu belgenin stratejik amaçları, bahsi geçen bu sorunları giderici stratejik amaçları ortaya koymaktır. Bu amaçlardan bazıları şunlardır (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 24- 25):

- a) Göçmenlerin ülkeye giriş yaptıkları noktalarda ya da ilk temasın sağlandığı mahallerde; sağlık değerlendirmelerinin yapılması, eksik aşuların uygulanması, acil ve bulaşıcı hastalıklar başta olmak üzere sağlık risklerine yönelik tedbirlerin alınması ve hizmet verilerinin kaydedilmesi,
- b) Göçmenlerin sağlığa ilişkin hakları ile bunlara ulaşım yolları hakkında etkin bilgilendirilmelerin yapılması,
- c) Göçmenlere hizmet sunulan sağlık tesislerinde, tercümanlık hizmetlerini de içerecek şekilde hasta rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi.

Beşinci tema olarak göçmenlerin işgücü piyasasına erişimi belirlenmiştir. Belgeye göre Türkiye; düzenli göçü teşvik etmek, uluslararası koruma sistemini güçlendirmek ve düzensiz göçmen işgücünü engellemek amacıyla işgücü piyasası uyumuna yönelik daha kapsamlı bir vizyon geliştirmeye başlamıştır. 10'uncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) Türkiye'nin işgücü piyasası önceliklerine uygun olarak, göçmen işgücü ihtiyaçları ve düzenlemelerine yönelik bir vizyon ortaya konmuştur. Planda özellikle, eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ile stratejik öneme haiz herhangi bir alanda öne çıkmış yüksek nitelikli göçmen işgücünün, Turkuaz Kart uygulamasıyla Türkiye'ye kazandırıl-

ması ve yabancı öğrenci sayısının arttırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda göçmenlerin işgücü piyasasına hızlı ve etkili erişimlerinin sağlanması; işgücü piyasasına katılımlarına yönelik mesleki niteliklerinin tespit edilmesi; sosyal güvenliğe ve diğer çalışma haklarına dair bilgilendirilmesi, haklara erişimlerinin sağlanması ve çalışma koşullarının denetlenmesi gibi stratejik amaçlara belgede yer verilmiştir (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 26).

Son tema, sosyal hizmetler ve yardımlardır. Belgede sosyal hizmetler ve yardımlar; *göçmenlerin ülkeye ilk geldiklerinde ihtiyaç duydukları ve ilerleyen dönemlerde farklılaşmasına rağmen devam eden ihtiyaçlarına yönelik verilen desteklerdir* şeklinde tanımlanmıştır. Bu alandaki stratejik amaç, sosyal destek programlarının göçmenleri içerecek şekilde geliştirilmesi ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun güçlendirilmesi olarak belirlenmiştir (Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 27).

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nda görüldüğü üzere uyumla ilgili ana temaların hepsine değinilmiştir. Fakat planda vatandaşlık konusu uyumun bir bileşeni ya da çıktısı olarak geçmemektedir. Dolayısıyla bu belge göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin yakın gelecekte Suriyelilerin Türk vatandaşlığına geçirilmesi konusunda bir projeksiyonu olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat yine de Suriyelilerin sosyo-kültürel entegrasyonu hakkında kararlı politikalar izleneceğinin ipuçları da bu belgede mevcuttur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA'DA YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİLERİN SİYASAL VE SOSYAL ENTEGRASYONLARI: ALAN ARAŞTIRMASI

4.1 ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışmanın bu alt başlığında, Adana ilinde gerçekleştirilen saha araştırmasının metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın konusu ve amacı, araştırmanın yöntemi, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama yöntemlerinin neler olduğu gibi hususlara açıklık getirilmiştir.

4.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın konusu, Suriye iç savaşının bir sonucu olarak Adana iline göç ederek yaşamlarını burada sürdüren geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini incelemektir. Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere, entegrasyonun çift yönlü bir süreç olması nedeniyle araştırmada Adana ilinde ikamet eden Adana halkı ile geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal ve sosyal açıdan entegrasyonları konu alınmıştır.

Araştırmanın amacı, Adana ilinde birlikte ikamet eden hem Adana halkının hem de geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin birbirleri ile olan sosyal ve kültürel ilişkilerin boyutlarını incelemek, Adanalıların siyasal haklar açısından Suriyeliler hakkında ne düşündüklerini ortaya koymak, ülkenin siyasal problemlerine dair hem Adanalıların hem de Suriyelilerin benzer gündeme sahip olup olmadığını ölçmek ve nihai olarak Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon düzeylerini ölçmek ve entegrasyon süreçlerine Adana halkının nasıl baktığını ortaya koymaktır. Başka bir deyişle araştırma, hem Adana halkının hem de Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin entegrasyonlarının genel olarak başarılı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğini ölçmeyi amaçlamaktadır.

Bahse konu amaçları gerçekleştirmek için Adana halkına ve Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere ayrı ayrı olmak üzere öncelikle demografik bilgileri sorulmuş, ardından her iki tarafın birbirleriyle sosyal entegrasyonunu ölçmeyi amaçlayan sosyal ilişkilere dayalı sorular sorulmuştur. Son olarak ise yine her iki tarafa da siyasal entegrasyonu ölçmeyi amaçlayan bir dizi

soru sorulmuş, böylece tarafların birbirlerine bakış açılarının yanı sıra Türk siyasetine karşı tavırları da özellikle Suriyeliler nezdinde ölçülmeye çalışılmıştır. Bazı küçük değişiklikler olmakla birlikte hem Adana halkına hem de Suriyelilere uygulanan anketlerde benzer sorular sorulmaya dikkat edilmiştir. Böylece her iki tarafın da birbirleri hakkındaki düşüncelerinin ortaya çıkması amaçlanmıştır.

Araştırma, hem Türkler hem de Suriyelilerin karşılıklı fikir ve algılarını ölçmesi açısından değerlidir. Zira Suriyelilerin sosyal entegrasyonu hakkında yapılan çalışmaların neredeyse tamamı sadece Türklerin Suriyelilere dair fikirleri ya da sadece Suriyelilerin Türklere dair fikirlerini konu almıştır. Ulusal tez merkezinde literatür taraması yapıldığında, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler konusunda sosyal entegrasyon ya da sosyal uyum konulu çalışmalar olmakla birlikte siyasal entegrasyon ya da siyasal uyum konulu herhangi bir lisansüstü çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal entegrasyonlarını ortaya koyma iddiası taşıması açısından bu alanda yapılan ilk lisansüstü çalışma olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Diğer kişi veya kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış veya yaratılmış çeşitli yazı, belge, yapım veya kalıntının toplanması ve incelenmesi (Seyidoğlu,1995: 36) manasına gelen belgesel kaynak tarama tekniği, bu araştırmanın teorik bölümünde kullanılmıştır. Öte yandan yeni bulguların üretilmesi sürecinde önemli bir araç olan anket, bu araştırmanın bulgular ve değerlendirme bölümünün temelini oluşturan bir araç olarak kullanılmıştır (Kılınc, 2020: 89). Başka bir deyişle bu araştırma, nicel araştırma yöntemleriyle ve tarama deseniyle yürütülmüştür. Nicel araştırma yöntemi; deney, test, anket gibi daha çok sayısal ağırlıklı veri toplama, ölçme ve ölçümleme tekniklerinden ya da istatistiksel veri tabloları gibi veri kaynaklarından yararlanan, verilerin sayısal göstergelerle ifade edildiği ve değişkenler arasındaki ilişkileri daha kesin olarak saptama iddiasını taşıyan araştırma yöntemidir. Pozitivist epistemolojiyle bağlantılı olan bu yöntem sayesinde toplanan veriler sayısal olarak ifade edilebilecektir (Baydar vd, 2009: 127). Araştırma yöntemlerinden nicel araştırma yöntemi benimsenmiş olup araştırma desenlerinden anket metodu tercih edilmiştir. Anket çeşitlerinden yüz yüze anket uygulaması katılımcılara uygulanmıştır. Örneklem seçiminde olasılığa dayalı örneklem metodlarından tesadüfi (rastlantısal) örnekleme tekniği tercih edilmiştir.

4.1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Farklı kültürlerle, dillere, yaşam biçimlerine ve hatta siyasal yönetim tecrübelerine sahip sosyal grupların (Adanalılar ve Suriyeliler) birbirleriyle karşılaştığı ortak bir mekân olarak Adana ili, bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın evreninin belirlenmesinde 3 temel kriter belirlenmiştir. Bunlardan ilki Türkiye’de en kalabalık Suriyeli nüfusun bulunduğu 5 ilden birisi olması,

ikincisi nüfusun en az % 10'undan fazlasının Suriyelilerden meydana gelmesi ve üçüncü olarak o ilde Suriyelilerin sosyal ya da siyasal entegrasyonu konusunda lisansüstü çalışması yapılmamış olmasıdır.

Bahse konu kriterlerin tamamının yalnızca Adana ili tarafından sağlandığı görülmektedir. İlk olarak Türkiye genelinde geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin en kalabalık olarak ikamet ettiği beş ilden biri Adana'dır. Bu iller sırasıyla İstanbul (521 bin 837 kişi), Gaziantep (449 bin 832 kişi), Hatay (436 bin 383 kişi), Şanlıurfa (423 bin 249 kişi) ve Adana (253 bin 633 kişi)'dan oluşmaktadır⁵. Adana ilinin çalışmanın örnekleme olarak seçilmesinde ikinci husus, bu ilin nüfusunun % 10'undan fazlasının Suriyelilerden meydana gelmesidir. Türkiye genelinde, nüfusunun % 10'undan fazlasının Suriyelilerin oluşturduğu 7 il vardır. Kilis'in % 73.88'i, Hatay'ın % 26.30'u, Gaziantep'in % 21.41'i, Şanlıurfa'nın % 20.01'i, Mersin'in % 12.06'sı, Adana'nın % 11.23'ü ve Mardin'in % 10.43'ü Suriyelilerden oluşmaktadır⁶. Son olarak Yükseköğretim Kurulu'nun Ulusal Tez Merkezi verileri incelendiğinde Adana ilinde diğer en kalabalık dört ile göre çok az sayıda çalışma yapıldığı (yalnızca 3 adet yüksek lisans çalışması) görülmüştür. Dahası bu çalışmaların hiçbiri Suriyelilerin entegrasyonunu konu almamaktadır. Bu çalışmalardan ilki, Adana'da Suriyeli öğrencilere eğitim veren sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları ve psikolojik sağlamlılık düzeyini ölçmektedir ve 2018 yılında tamamlanmıştır⁷. Çalışmalardan ikincisi Adana'da ikamet eden Suriyelilerin geri dönüş eğilimlerini konu almıştır ve 2019 yılında tamamlanmıştır⁸. Üçüncü çalışmada ise Suriyelilerin konut sorunu Adana örneğinde incelenmiştir ve 2019 yılında tamamlanmıştır⁹.

Araştırma, hem Adanalılar hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelileri konu aldığından araştırmanın evreni de Adana nüfusu ve Adana'da ikamet eden Suriyelilerin toplam sayısı kadardır. 2021 yılı verilerine göre Adana ilinin nüfusu 2 milyon 258 bin 718'dir. Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısı ise 253 bin 633'tür¹⁰. Gerek Adanalı gerekse Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların 18 yaş ve üzeri olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmadaki hem Adana halkından hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için örnek kütle

⁵ Bakınız: Grafik-4, Türkiye'de Suriyeli Nüfusun En Yüksek Olduğu 10 İl.

⁶ Bakınız: Grafik-5, Türkiye'deki Kayıtlı Suriyelilerin İl Bazlı Nüfusları.

⁷ Cin, Gözde (2018), "Suriyeli Öğrencilere Eğitim Veren Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Psikolojik Sağlamlılık Düzeyi: Adana İli Örneği", Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

⁸ Altunoğlu, Duygu (2019), "Uluslararası Geri Dönüş Programları Çerçevesinde Suriyeli Mültecilerin Geri Dönüş Eğilimleri ile İlgili İnceleme: Adana İli Örneği", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

⁹ Efe, Feride (2019), "Kitlesel Göçlerde Konut Sorunu; Adana Kenti Suriyeli Mülteciler Örneği", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.

¹⁰ Bakınız: Grafik-5, Türkiye'deki Kayıtlı Suriyelilerin İl Bazlı Nüfusları.

(örnekleme), hedef alınan ana kütleyi (evren) temsil etmesi amacıyla ana kütle-den seçilmiş kişilerden oluşmaktadır. Araştırmada her iki grup için de ulaşılan örneklem büyüklüğü, evrenler esas alınarak hesaplanmıştır¹¹. Yapılan hesaplamada hem Adana halkı için hem de Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için 384’er adet anket yapılması sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmanın geniş kapsamlı bir evrende yapıldığı göz önünde bulundurularak Adana halkı için 606, Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için ise 560 adet olmak üzere toplamda 1166 adet anket uygulanmıştır. Araştırma % 95 ($\alpha=0,05$) güven aralığında ve %5 hata payı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak sosyal ve siyasal entegrasyonu ölçmeyi amaçlayan bir anket formu kullanılmıştır. Anket formları oluşturulurken sosyal entegrasyon bölümü için bu konuda yapılmış, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş üç ölçekten yararlanılmıştır. Anket formu hazırlanırken literatürde sıkça referans gösterilen ve belirli aralıklarla geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türk toplumu ile entegrasyonunu konu alan çalışmaların yer aldığı Suriyeliler Barometresi (Erdoğan, 2020)’nden yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra Eren Alper Yılmaz (2019)’ın “2011 Sonrası Türkiye’ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması” ve Gökhan Kuzucanlı’nın (2019) “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Entegrasyon Sürecinde Sosyal Medya Araçlarını Kullanım Alışkanlıkları: Şanlıurfa Örneği” başlıklı doktora tezlerindeki ölçeğinden de bazı sorular derlenmiştir. Böylece araştırma kapsamında hem Adanalılara hem de Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere uygulanacak olan anket formları son halini almıştır.

4.1.4. Veri Toplama Tekniği

Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formları, Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı’nın onayından geçtikten sonra 05.02.2021-20.02.2021 tarihleri arasında Adana il merkezinde bulunan Seyhan, Çukurova, Yüreğir ve Sarıçam ilçelerinde hem Adanalılara hem de Suriyelilere uygulanmıştır. Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkçeyi yeterli seviyede anlayamaması ihtimali de göz önünde bulundurularak anket formu 3 farklı çevirmen tarafından Arapça diline tercüme ettirilmiştir. Arapçaya tercüme ettirilen 3 anket formunun en anlaşılır olanı konunun uzmanları tarafından seçilmiş ve bu anket formu Suriyelilere uygulanmıştır. Türkçesi iyi olan Suriyelilere isteklerine göre Türkçe anket de uygulanmıştır. Okuma yazma bilmeyen kişiler

¹¹ Hesaplama yöntemi için bakınız: Altunışık, R. vd (2010), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, s.134-137; Baydar, M. L. vd (2009), *Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No:79, Isparta,s.138-140; Baş, T. (2013), *Anket Nasıl Hazırlanır Nasıl Uygulanır Nasıl Değerlendirilir?*, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, s.41-44; Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004), *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 40.

için anketörlerin Türk ve Araplardan oluşmasına özen gösterilmiştir. Suriyeli kadınlara ulaşmak için araştırma boyunca kadın anketörlerin de araştırma sürecine dâhil olması sağlanmıştır. Üniversite mezunlarından oluşan anketörler, her bir katılımcıya araştırma hakkında bilgi vermiş ve araştırmaya gönüllü katılım sağlamak istediklerini belirtmeleri halinde anketi uygulamıştır. Okuma yazma bilmeyen katılımcılar için anketörler, soruları tek tek okumak suretiyle katılımcılardan cevapları almış ve işaretlemişlerdir. Ardından işaretledikleri ifadeleri katılımcılara tekrar okuyarak yanıtları teyit etmişlerdir. Daha önce de değinildiği üzere araştırma kapsamında hem Adanalılar hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere büyük çoğunluğu benzerlik gösteren birer anket uygulanmıştır. Bu araştırma kapsamında Adana halkı için 606 adet, Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için ise 560 adet olmak üzere toplamda 1166 adet anket uygulanmıştır.

Her iki anket formu da üç bölümden oluşmaktadır. Her iki anket formunun ilk bölümünde demografik bilgiler sorulmuş, ikinci ve üçüncü bölümlerinde ise sırasıyla sosyal ve siyasal entegrasyonu ölçmeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Bu kapsamda Adanalılara toplamda 35 adet soru sorulurken Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere ise 36 adet soru yöneltilmiştir. Özellikle geçici koruma altındaki Suriyelilerin eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle likert ölçeği kullanılmaktan kaçınılmıştır. Zira çalışmanın dördüncü bölümünde de değinildiği üzere geçici koruma altındaki Suriyelilerin hem Türkiye'de hem de Türkiye'ye gelmeden önce yaşadıkları Suriye'de okullaşma ve eğitim oranlarının düşük olması, likert ölçeği kullanılmasını zorlaştıracığından katılımcılara yöneltilen sorular mümkün olduğunca basit, saf ve anlaşılır şekilde kurgulanmıştır. Hem Adanalıların hem de Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon sürecine dair görüşlerini karşılaştırmak için mümkün olduğunca aynı soruların her iki tarafa da sorulması yöntemi tercih edildiğinden Adanalılara yapılan anketlerde de likert ölçek kullanılmamış, mümkün olduğunca ikili veri yapısında ölçek (Kartal ve Bardakçı, 2018: 165) kullanılmıştır.

4.1.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Araştırma kapsamında daha önce de bahsedildiği üzere Adana halkı için 606 adet, Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için ise 560 adet olmak üzere toplamda 1166 adet anket uygulanmıştır. Bu anket formlarında öncelikle ters maddelere yönelik ters kodlamalar gerçekleştirilmiş, ardından anket formlarına katılımcılar tarafından verilen cevaplar kodlanmış (Gliner vd, 2015: 2013) ve SPSS (Statistical Package For Sciences-Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) For 20.0 sürümü ile analizler gerçekleştirilmiştir. SPSS, kantitatif veri analizlerini gerçekleştirmek için kullanılan gelişmiş bir programdır (Baş, 2013: 126). Araştırma verilerinin değerlendirilmesi bölümünde, elde edilen verilerin SPSS ile istatistiksel analizi yapılmış ve daha sonra çeşitli tablo ve grafiklerle bahsi geçen analizlerle açıklanmıştır. Bunun yanı sıra elde edilen sonuçların

istatistiksel açıdan anlamlılığı (anlamlı olup olmadığı) ve hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmaması da değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde Cronbach's Alpha, Frekans Analizi, Chi-Square (χ^2 Testi) testi kullanılmıştır.

Verilerin analizlerine geçmeden önce veri grubuna uygulanacak testlerin parametrik veya parametrik olmayan testler olup olmadığını belirlemek amacıyla verilere normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu ölçmek için "Tek Örnek Kolmogorov Smirnov Testi" kullanılmıştır. Tüm veri grupları için ayrı ayrı hesaplanan test istatistiği için;

H0: Verilerin dağılımı normal dağılıma uygundur.

H1: Verilerin dağılımı normal dağılıma uygun değildir.

hipotezlerinin sınanması yapılmıştır. SPSS 20.0. sürümüyle hesaplanan test istatistiğinin $\text{sig}=0,000 < \alpha = 0,05$ olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle, verilerin dağılımı, normal dağılıma uygun olmadığına karar verilmiştir. Bu doğrultuda hipotezlerin sınanmasında non-parametrik testlerden Ki-Kare (Chi-Square) testi uygulanmasına karar verilmiştir¹².

4.1.6. Güvenirlik Analizi

Bir ölçme aracının sahip olması gereken en önemli niteliklerden birisi, o ölçme aracının güvenilir olmasıdır (Kartal ve Bardakçı, 2018: 113). Güvenirlik, bir test ya da ölçeğin ölçmeyi amaçladığı şeyi tutarlı ve istikrarlı şekilde ölçme derecesini ifade etmektedir (Peter, 1981: 12). Güvenilir bir test, benzer şartlarda farklı zamanlarda ya da farklı yerlerde uygulanmış olsa bile benzer sonuçlar verir. Başka bir deyişle güvenirlik; test veya ölçek sonuçlarının kavramsal yapıya ilişkin olguyu doğru bir şekilde ortaya çıkarması, ölçüm sonuçları farklı yerlerde uygulandığında benzer sonucu vermesidir (Çakmur, 2012: 339). Bir test ya da ölçeğin güvenirliliği, ondan elde edilen verilerin güvenirliliğini de belirler (Altunışık vd, 2010: 122). Güvenirlik sayesinde bir test ya da ölçekte ölçüm aracının ve bu araçtan elde edilen sonuçların durağan, güvenilir, tutarlı ve istikrarlı olması mümkün olabilir (Baydar vd, 2009: 107).

Bir ölçme aracı için güvenirliliğin önemli bir göstergesi olan Cronbach Alpha (α) katsayısı literatürde yaygın olarak aşağıdaki şekliyle kabul görmektedir (Kartal ve Bardakçı, 2019: 88; Kayış, 2010: 403).

0,00 $< \alpha < 0,40$ arasında bir değerse ölçek güvenilir değildir.

0,40 $< \alpha < 0,60$ arasında bir değerse ölçek düşük güvenirliliktir.

0,60 $< \alpha < 0,80$ arasında bir değerse ölçek oldukça güvenirdir.

¹² Anket verileri için kullanılacak uygun analiz yöntemleri için bakınız: Baş, 2013: 122-124; Gliner vd, 2015: 275-288.

0,80 < α < 1,00 arasında bir değerse ölçek yüksek derecede güvenirdir.

Araştırmamız için hem Adanalılar hem de Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için iki adet anket formu hazırlanmıştır. Öncelikle her iki anket formunda da katılımcıların anketi gerçekten okuyarak işaretlediğini ölçmek için hazırlanan çapraz sorular çıkarılmıştır. Daha sonra, anket sorularında iç tutarlılığı yükseltmek ve ölçme gücü zayıf olan soruları elemek için Adanalılara uygulanan ankette 3, Suriyelilere uygulanan ankette ise 4 adet soru çıkarılmıştır¹³. Adanalı katılımcılara uygulanan anketin Cronbach Alpha (α) katsayısı 0,753 (başka bir deyişle %75,3 güvenilirlikte) ve Suriyelilere uygulanan anketin Cronbach Alpha (α) katsayısı ise 0,601 (başka bir deyişle %60,1 güvenilirlikte) şeklinde tespit edilmiştir. Dolayısıyla her iki anket de oldukça güvenirdir.

4.1.7. Araştırmanın Hipotezi

Hipotez; araştırmalarda olaylar ya da değişkenler arasında var olduğu söylenen ilişkiyi ifade etmektedir. Hipotezlerin mutlaka sınanabilir olması gerekir. Genel olarak H_0 sembolü ile kullanılan Null (sıfır) hipotezleri bir fark bulunmadığını, varsa bile bunun tamamen şans eseri ortaya çıktığını ve gerçek olmadığını iddia etmektedir (Altunışık vd, 2010: 60). Null hipotezine karşılık ise mutlaka bir alternatif varsayım olan ve H_1 ile sembolize edilen alternatif hipotez vardır.

Suriye'den Türkiye'nin Adana iline zorunlu göç ile gelen geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon problemlerini konu alan araştırma için hem Adana'da ikamet eden Suriyeliler hem de Adanalılara uygulanacak anketlerde aşağıda verilen hipotezler test edilmiştir. Çalışmamızın araştırma sorusu, "Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyeliler ile Adana halkı birbirleriyle sosyal ve siyasal entegrasyonu sağlamış mıdır?" şeklinde olup, bu soru nezdinde hem geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon düzeyleri ölçülecek hem problemler alanlar tespit edilecek hem de çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda çalışmamızın alt hipotezleri şunlardır:

H1: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin cinsiyetleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

H2: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile Adanalılarla daha önce geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

H3: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumları ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

¹³ Bu işlemin yapılma nedenleri için bkz: Kartal ve Bardakçı, 2018: 121.

- H4: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana'da icra ettikleri meslekleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.
- H5: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.
- H6: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana'da ikamet süreleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.
- H7: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türklerle geliştirdiği ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.
- H8: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H9: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H10: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumu ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H11: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin meslekleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H12: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H13: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana ilinde ikamet ettikleri süre ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H14: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H15: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma eğilimleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.
- H16: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kültürleşme düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H17: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana'da ikamet süreleri ile Suriye'ye geri dönme eğilimleri arasında anlamlı bir fark vardır.

- H18: Adana halkının gelir düzeyi ile Adanalı katılımcıların Suriyelilerin Türkiye’de kalması ya da ülkelerine gönderilmesine dair fikirleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H19: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türkiye’nin siyasal meselelerine ilgi duymaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H20: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H21: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim seviyeleri ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine aktif katılımları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H22: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyen Suriyeliler ile Türkiye’de en son yapılan seçimleri takip etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H23: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H24: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana’daki ikamet süreleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- H25: Suriyelilerin cinsiyetleri ile çocuklarının Adanalı çocuklarıyla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olma eğilimi arasında anlamlı bir fark vardır.
- H26: Suriyelilerin cinsiyetleri ile Suriyelilerin oy kullanma haklarına sahip olması düşüncesi arasında anlamlı bir fark vardır.
- H27: Suriyelilerin medeni durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.
- H28: Suriyelilerin medeni durumu ile Türkiye’nin siyasal meselelerine ilgileri arasında anlamlı bir fark vardır.
- H29: Suriyelilerin eğitim durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.
- H30: Suriyelilerin aylık gelirleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyasetindeki gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H31: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.
- H32: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.

- H33: Suriyelilere oy hakkı verilmesi konusunda hem Adanalılar hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır.
- H34: Adanalıların cinsiyeti ile Suriyelilerin Türk toplumuna saygılı davranmasına dair Türklerin algısı arasında anlamlı bir fark vardır.
- H35: Adanalıların medeni durumu ile Suriyelilerin yoğun yaşadığı bir mahalleye yerleşme eğilimleri arasında anlamlı bir fark vardır.
- H36: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türklere saygılı davrandığı fikrine sahip olmaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H37: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini tehdit ettiği algısı arasında anlamlı bir fark vardır.
- H38: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumu sömürdüğü algısı arasında anlamlı bir fark vardır.
- H39: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin geleceğini karar vereceği endişesi taşımaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H40: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin geri gönderilmesine dair Türklerin fikirleri arasında anlamlı bir fark vardır.
- H41: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık geliştirmeleri ile Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsiline yönelik algılar arasında anlamlı bir fark vardır.

4.2. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle katılımcıların demografik verilerine, sosyal entegrasyona ve siyasal entegrasyona ilişkin bulgulara yer verilecektir. Daha sonra ise katılımcılardan elde edilen veriler SPSS paket programı vasıtası ile analiz edilerek yukarıdaki hipotezler test edilecektir. Bu bölümde bulunan 17, 18, 19, 20, 21, 22 ve 30. Tabloları oluşturan anket soruları ve bulgular, hipotez testlerine dâhil edilmemiştir. Zira daha önce belirtildiği üzere Adanalılara uygulanan ankette 3, Suriyelilere uygulanan ankette ise 4 adet soru güvenilirliği düşürdüğü gerekçesiyle veri setinden çıkarılmıştır. Ancak bahsi geçen sorulara verilen yanıtlar, bu çalışmaya önemli katkılar sunacağı düşünülerek bulgular bölümüne eklenmiştir.

4.2.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında Adana halkı için 606 adet, Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için ise 560 adet olmak üzere toplamda 1166 adet anket uygulanmış olup bunlarla ilgili demografik bilgiler sırasıyla Tablo-4 ve Tablo-5’te verilmiştir.

Tablo 4: Adanalı Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Değişken Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	327	54,0
	Kadın	279	46,0
	Toplam	606	100,0
Yaş	18-24	215	35,5
	25-39	213	35,1
	40-59	130	21,5
	60 ve üzeri	48	7,9
	Toplam	606	100,0
Medeni Durum	Bekâr	312	51,5
	Eveli	294	48,5
	Toplam	606	100,0
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	29	4,8
	İlkokul	58	9,6
	Ortaokul	46	7,6
	Lise	204	33,7
	Üniversite	260	42,9
	Lisansüstü	9	1,5
	Toplam	606	100,0
Yaptığınız İş (Meslek)	Esnaf	51	8,4
	Serbest Meslek (avukat, Hekim vs.)	35	5,8
	Akademisyen / Öğretmen	14	2,3
	Memur	68	11,2
	Emekli	37	6,1
	Sendikalı İşçi	42	6,9
	Sendikasız İşçi	61	10,1
	Çiftçi	4	,7
	Öğrenci	112	18,5
	Ev hanımı	84	13,9
	İşsiz	90	14,9
	Teknisyen	8	1,3
	Toplam	606	100,0

Tablo 4 (Devamı): Adanalı Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Değişken Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Aylık Gelir	0-2500 TL	287	47,4
	2501-4500 TL	224	37,0
	4501-7000 TL	80	13,2
	7001 TL ve üzeri	15	2,5
	Toplam	606	100,0
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	1-2	100	16,5
	3-4	372	61,4
	5-6	117	19,3
	7 ve üzeri	17	2,8
	Toplam	606	100,0

Tablo-4 incelendiğinde araştırmaya katılan Adanalıların 327'sinin (%54) erkeklerden, 279'unun (%46) ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Adanalı katılımcıların yaş grupları incelendiğinde 215'inin (%35,5) 18-24 yaş, 213'ünün (%35,1) 25-39 yaş, 130'unun (%21,5) 40- 59 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Koronavirüs salgınından dolayı 65 yaş üzeri kişilere belirli saatlerde sokağa çıkma yasağı uygulandığından, 65 yaş ve üzeri katılımcılar yalnızca 48 kişiden (%7,9) oluşmaktadır.

Anket çalışmasına katılan Adanalıların 312'si (%51,5) bekâr, 294'ü (%48,5) evlidir. Katılımcıların eğitim seviyesine bakıldığında, önemli bir çoğunluğu üniversite (%42,9) ve lise (%33,7) mezunlarının (toplamı %76,6) oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların %4,8'i okuryazar olmadığını, %9,6'sı ilkokul mezunu olduğunu, %7,6'sı ortaokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların yalnızca %1,5'i lisansüstü eğitim (yüksek lisans ya da doktora) mezunudur.

Ankete katılan Adanalıların 112'si (%18,5) öğrenci, 90'ı (%14,9) işsiz, 84'ü (%13,9) ev hanımı, 68'i (%11,2) memur, 61'i (%10,1) sendikasız işçi ve 42'si (%6,9) sendikalı işçiden (işçilerin toplam oranı %17) oluşmaktadır.

Adanalı katılımcıların neredeyse yarısı (%47,4) 0-2500 Türk Lirası aylık gelire sahip iken %37'si de 2501-4500 Türk Lirası gelire sahiptir. 4501-7000 Türk lirası arasında gelire sahip olanların oranı %13,2 ve 7001 Türk Lirası ve üzerinde gelire sahip olanların oranı yalnızca %2,5'tir.

Hane halkının kaç kişiden meydana geldiğine yönelik soruya Adanalı katılımcıların %16,5'i evde 1-2 kişi yaşadığını, %61,4'ü evde 3-4 kişi yaşadığını, 19,3'ü evde 5-6 kişi yaşadığını ve %2,8'i yedi ve üzerinde kişinin yaşadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan Adanalıların demografik bilgilerinin özeti bu şekilde olup, araştırmaya katılan Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin demografik bilgileri Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo 5: Adana'da İkamet Eden Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Demografik Bilgileri

Değişken	Değişken Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	378	67,5
	Kadın	182	32,5
	Toplam	560	100,0
Yaş	18-24	168	30,0
	25-39	262	46,8
	40-59	114	20,4
	60 yaş ve üzeri	16	2,9
	Toplam	560	100,0
Medeni Durum	Bekâr	164	29,3
	Evli	396	70,7
	Toplam	560	100,0
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	102	18,2
	İlkokul	164	29,3
	Ortaokul	182	32,5
	Lise	70	12,5
	Üniversite	42	7,5
	Lisansüstü	0	0
	Toplam	560	100,0
Yaptığınız İş (Meslek)	Düzenli çalışan işçi	65	11,6
	Yevmiyeli (günlük) çalışan işçi	219	39,1
	Mevsimlik işçi	45	8,0
	İşsiz	196	35,0
	İşveren (1 ve üzeri işçi çalıştıran)	16	2,9
	Esnaf	7	1,3
	Diğer	12	2,1
	Toplam	560	100,0
Aylık Gelir	0-2500 TL	421	75,2
	2501-4500 TL	128	22,9
	4501-7000 TL	6	1,1
	7001 TL ve üzeri	5	,9
	Toplam	560	100,0
Adana'da Yaşadığı Süre	1 yıldan az	8	1,4
	1-3 yıl	81	14,5
	4-5 yıl	154	27,5
	6-7 yıl	228	40,7
	8 yıldan fazla	89	15,9
	Toplam	560	100,0
Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	1-2	32	5,7
	3-4	125	22,3
	5-6	185	33,0
	7 ve üzeri	218	38,9
	Toplam	560	100,0

Araştırma kapsamında Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerden 560 katılımcıya anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin 378'i (%67,5) erkeklerden, 182'si (%32,5) kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmanın saha çalışması sürecinde kadın katılımcılara ulaşmak için Suriyeli ve Iraklı (anadili Arapça olan) anketörlerle çalışılmış, bu sayede 182 kadın katılımcıya ulaşmak mümkün olmuştur. Bu yöntem öncesinde Suriyeli kadınların erkek anketörlerle anket yapmak istemediği gözlemlenmiştir. Suriyeli ve Iraklı kadın anketörlerle çalışılmasına rağmen kadın katılımcıların oranı erkeklere göre daha düşük kalmıştır.

Katılımcıların 168'inin (%30) 18- 24 yaş aralığında, 262'sinin (%46,8) 25- 39 yaş aralığında, 114'ünün (%20,4) 40- 59 yaş aralığında ve 48'inin (%2,9) 60 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmının gençlerden oluştuğu dikkat çekicidir. Koronavirüs sürecindeki yasaklardan dolayı Adanalı katılımcılarda olduğu gibi Suriyeli katılımcılarda da 60 yaş ve üzeri kişilerin düşük bir oranda katılım sağladığı görülmüştür.

Katılımcıların 164'ü (%29,3) bekâr olduğunu, 396'sı (%70,7) ise evli olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında eğitim seviyelerinin nispeten düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %18,2'si okuma yazma bilmediğini (ümmi), %29,3'ü ilkokul mezunu olduğunu, %32,5'i ortaokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Bu üç grubun, Suriyeli katılımcıların %80'ini oluşturması dikkat çekicidir. Öte yandan katılımcıların %12,5'i lise mezunu olduğu, %7,5'inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcılardan hiçbiri lisansüstü eğitimden mezun olmamıştır.

Araştırmada Suriyeli katılımcılara ne iş yaptıkları da sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre Suriyelilerin 65'i (%11,6) düzenli çalışan işçi olduğunu, 219'u (%39,1) günlük yevmiye ile çalışan işçi olduğunu, 45'i (%8) mevsimlik işçi olduğunu belirtmiştir. Diğer bir deyişle işçi olarak çalışanların toplam oranı %58,7'dir. 1 ve üzeri işçi çalıştıran işveren olduğunu belirten katılımcıların sayısı 16 (%2,9), esnaf olduğunu belirtenlerin sayısı 7 (%1,3) ve diğer seçeneğini işaretleyenlerin sayısı ise 12 (%2,1)'dir. Suriyeli katılımcıların 196'sı (%35) işsiz olduğunu belirtmiştir. Saha çalışmasında Suriyeliler ve Suriyelileri çalıştıran Adanalılarla yapılan görüşmelerde Suriyelilerin çok önemli bir kısmının çalışma iznine sahip olmadığı görülmüştür. Bu durum ise çalışmanın dördüncü bölümünde *İşgücü Piyasasına Erişim* alt başlığında belirtilen, *Türkiye genelinde çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 31 bin 185 olduğu* bilgisini destekler niteliktedir.

Suriyeli katılımcılara aylık gelirlerinin ne kadar olduğu sorusu da yöneltmiştir. Katılımcıların %75,2'si 0-2500 Türk Lirası arasında aylık gelire sahip olduğunu, %22,9'unu 2501-4500 Türk Lirası arasında aylık gelire sahip olduğunu, %1,1'i 4501- 7000 Türk Lirası arasında aylık gelire sahip olduğunu ve %0,9'u 7001

Türk Lirası ve üzerinde aylık gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Suriyeli katılımcıların çok büyük bir bölümünün asgari ücretten daha az bir ücretle çalıştığını göstermektedir¹⁴. Bu oranlar ise çalışmamızın dördüncü bölümünde *İşgücü Piyasasına Erişim* alt başlığında belirtilen *bu durum işgücü piyasasında çoğu zaman Suriyelilerin düşük ücretli işlerde çalışmasına neden olmakta, Suriyelilerin yaşadıkları mağduriyetlerde haklarını aramalarının önünü kapatmakta; Türk devleti açısından da kayıt dışı ekonominin sınırlarını genişletmektedir* yorumunu desteklemektedir.

Suriyeli katılımcılara Adana ilinde ne kadar süredir ikamet ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların %1,4'ü bir yıldan daha az süredir Adana'da ikamet ettiğini, %14,5'i 1-3 yıl arasında Adana'da ikamet ettiğini, %27,5'i 4-5 yıl arasında Adana'da ikamet ettiğini, %40,7'si 6-7 arasında Adana'da ikamet ettiğini ve %15,9'u 8 yıl ya da daha fazla süredir Adana ilinde ikamet ettiğini belirtmiştir. Bu oranlara bakıldığında katılımcıların %56,6'sının 6 yıl ve daha fazla süredir Adana ilinde ikamet ettiği görülmektedir. Bu süre, birçok ülke için göçmen ya da mülteci entegrasyonu için önemli aşamaların kat edilmesi ve vatandaşlık verilmesi için yeterli görülmektedir¹⁵. Dolayısıyla Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin önemli bir bölümünün entegrasyon için yeterli bir süredir Türkiye'de buldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 6: Adanalılar ve Suriyelilerin Hanede Yaşayan Kişi Sayısı Karşılaştırması

Hanede yaşayan kişi sayısı	Adanalılar		Suriyeliler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1-2 Kişi	100	16,5	32	5,7
3-4 Kişi	372	61,4	125	22,3
5-6 Kişi	117	19,3	185	33,0
7 kişi ve üzeri	17	2,8	218	38,9
Toplam	606	100	560	100

Suriyeli katılımcılara, kendileri de dâhil olmak üzere hanelerinde kaç kişinin yaşadığı sorusu da yöneltilmiştir. Tablo 6'ya göre katılımcıların %5,7'si hanelerinde 1-2 kişinin yaşadığını, %22,3'ü hanelerinde 3-4 kişinin yaşadığını, %33'ü

¹⁴ Çalışmanın saha araştırmasının yapıldığı 05.02.2021- 20.02.2021 tarihlerinde Türkiye'deki net asgari ücret 2.825,90 Türk Lirasıdır.

¹⁵ Örneğin Hollanda, kalıcı oturma izni alan ya da insani nedenlerle ülkesinden göç eden kişilerin, 5 yıl bir aile üyesiyle bu ülkede yaşamaları durumunda göç eden kişiye entegrasyon diploması ve akabinde vatandaşlık vermektedir Bakınız: <https://ind.nl/en/Pages/Integration-in-the-netherlands.aspx>, (Erişim:08.03.2021). Amerika Birleşik Devletleri de vatandaşlık için 5 yıllık süreyi kriter olarak belirlemiştir. Bakınız: <https://www.uscis.gov/citizenship/learn-about-citizenship/citizenship-and-naturalization/i-am-a-lawful-permanent-resident-of-5-years>, (Erişim:08.03.2021). Türkiye'de de 5091 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 11. maddesi yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının verilmesinde başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye'de kesintisiz beş yıl ikamet etme şartı istenmektedir.

hanelerinde 5-6 kişinin yaşadığını ve %38,9'u hanelerinde 7 ve daha fazla sayıda kişinin yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 6'daki oranlar, Suriyelilerin Türklere nispeten daha kalabalık ailelerden oluştuğunu ya da birden fazla ailenin bir araya gelerek aynı hanede yaşadığı şeklinde yorumlanabilir. Saha çalışmasında anketler haricinde yapılan görüşmelerde Suriyelilerin genelde kalabalık ailelerden meydana geldiğine sıkça rastlanmıştır. Özellikle düşük ücretlerde çalışan Suriyeliler, aynı oda içinde kişisel alanları olmaksızın birlikte yaşamakta ve hane içindeki yaşamlarını tek odaya sığdırmaktadır. Bu durum özellikle okul çağındaki Suriyeli çocukların Türk yaşlılarıyla kendi koşullarını kıyaslamaları durumunda hane içinde kendisine ait alanın olmamasını Suriyeli kimliğinden kaynaklı olarak görmesine neden olabilecektir. Böyle bir akıl yürütme ise özellikle okul çağındaki çocukların entegrasyonunu olumsuz etkileyecek bir faktör olarak yorumlanabilir.

Tablo 7: Suriyelilerin Adana'da Yaşama Sebebi

Adana'da yaşama sebebi	Frekans	Yüzde
Adana'da yaşayan akrabalarının olması	206	36,8
Şehrin benim yaşamıma uygun olması	114	20,4
İş, eğitim, sağlık ve sosyal imkânların çeşitliliği ve geçim şartlarının elverişli olması	158	28,2
Geldiğim yere yakın olması	82	14,6
Toplam	560	100,0

Suriye'deki iç savaş sonrasında ülkelerinden ayrılmak ve Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeliler, başlangıçta Suriye sınırındaki illere sığınmış olsalar da daha sonra Türkiye'nin çeşitli illerine göç etmişlerdir. Suriyeliler Türkiye içinde yaşayacakları kentleri belirlerken farklı motivasyonlarla hareket etmiştir. Bu yüzden araştırmanın anket formunda, Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yaşamak için neden Adana kentini seçtikleri sorulmuştur. Suriyeli katılımcıların %36,8'i Adana'da yaşayan bir akrabalarının olmasından dolayı bu kente yerleştiğini belirtmiştir. Bu motivasyon türü, çalışmamızın birinci bölümünde ele alınan sosyo-kültürel göç kuramları arasındaki network kuramına uygundur¹⁶. Suriyeli katılımcıların %20,4'ü Adana şehrinin kendi yaşam-

¹⁶ İlgili bölümde bahsedildiği üzere network teorisinin temelini, uluslararası işgücü göçünde etkili bir faktör olarak görülen göçmenler arasındaki ilişkiler ağı oluşturmaktadır (Özcan, 2017: 202). Teori, daha önce göç etmiş olan eski göçmenler ve göçmen olmayan insanlar arasındaki bağı akrabalık, arkadaşlık ve paylaşılan toplumun kökleri aracılığıyla kurmaktadır (Massey vd, 2014: 28). Bahsi geçen ilişkiler ağı (akrabalık, arkadaşlık, soydaşlık, vb) sayesinde uluslararası göç; göç edilecek yerde yeni göçmene iş bulmak, kalacak yer ayarlamak ve yardım etmek gibi özendirici unsurları içerir. Weiner (1995:21-28)'ın "şayet göçle ilgili bir tek bir kural varsa bu, bir göçün bir kez başlayınca hızla seyrettiğidir, kendi akışını meydana getirdiğidir. Göçmenler ülkelerindeki arkadaşları ve akrabalarını nasıl göç edileceği konusunda bilgilendirerek, taşınmalarını kolaylaştıracak kaynaklar sağlayarak, iş ve kalacak yer

larına uygun olmasından dolayı buraya göç ettiğini belirtmektedir. Suriyeli katılımcıların %28,2'si Adana'yı tercih etmelerinde bu şehirdeki iş, eğitim, sağlık ve sosyal imkânların çeşitliliği ve geçim şartlarındaki elverişlilik olduğunu belirtmiştir. Bu motivasyon türü, çalışmamızın birinci bölümünde ele alınan göç kuramlarından neo-klasik ekonomi modeline uygundur¹⁷. Son olarak Suriyeli katılımcıların %14,6'sı Adana'nın geldikleri yere (Suriye'ye) yakın olmasından dolayı buraya göç ettiklerini belirtmiştir. Bu motivasyon türü ise çalışmamızın birinci bölümünde Ravenstein'in Göç Kanunları alt başlığı ile ele alınan göç kuramlarına uygundur¹⁸.

Adanalılar ve Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin demografik bilgileri arasında, gelir seviyeleri büyük önem taşımaktadır. Zira çalışmanın ikinci bölümünde de değinildiği üzere ekonomik entegrasyonun gerçekleşmesi, diğer alanlardaki entegrasyon türlerini (sosyal ve siyasal entegrasyon gibi) doğrudan etkilemektedir. Ekonomik açıdan bağımlılıktan kurtulmuş, iş piyasasında kendine yer bulmakta zorluk çekmeyen göçmenlerin buldukları ülkeye ekonomik açıdan katkı sunmaları, hem aidiyet duygularını artırabilecek hem de ev sahibi toplum tarafından göçmenlere dair olumsuz imaj silinebilecektir. Ekonomik açıdan entegrasyonun sağlanmasında iş piyasasına erişim büyük önem taşırsa da gelir dağılımındaki adalet de bir başka önemli göstergedir. Dolayısıyla göçmenler ile yerleşiklerin gelir dağılımında uçurumların minimize edilmesi, göçmenlerin entegrasyonu açısından değerlidir.

Tablo 8'e bakıldığında hem Adanalı (%47,4) hem de Suriyeli katılımcıların (%75,2) önemli bir bölümü asgari ücretten düşük bir gelir seviyesine sahip olduğunu belirtmiştir. 0- 2500 Türk Lirası aylık gelire sahip olduğunu belirten Suriyeli katılımcıların oranı, Adanalıların oranından yüzde %50'den daha fazla seviyededir. Benzer bir oran 2501- 4500 Türk Lirası arasında gelire sahip olan Adanalı ve Suriyeli katılımcılar için de geçerlidir. Bu oranlar arasındaki fark daha yüksek gelir grupları karşılaştırıldığında (4501-7000 TL ve 7000 TL ve üzeri) daha da artış göstermektedir. Dolayısıyla Adanalı ve Suriyeli katılımcıların gelir dağılımında önemli bir fark olduğu göze çarpmaktadır. Suriyelilerin ekonomik entegrasyonu için gelir seviyelerinin artış göstermesi olumlu bir gelişme olacaktır.

bulmada yardımcı olarak onların göç etmesini de olanaklı kılmaktadır" sözleri network kuramının özünü ifade etmektedir.

¹⁷ Bu kurama göre bireyler; rasyonel düşünce sistemlerini kullanarak maliyet- kar hesabını yapmak suretiyle daha yüksek bir kazanç elde edeceklerini hesap ederek göç ederler (Abadan Unat, 2002: 7). Bir ülkede ya da şehirdeki emek arzının yüksek olması buna karşın sermayenin kıt olması, ücretlerin (maaşların) kaçınılmaz olarak düşük bir seyirde olmasına neden olur. Öte yandan sermayenin bol, emek arzının az olduğu ülkelerde (ve şehirlerde) ise ücretler yüksek bir seyir izler. Bu iki dikotomik durum, göç seyrini etkilemektedir.

¹⁸ Hatırlanacağı üzere Ravenstein'in ilk kanunu "*göç ve mesafe*" konusunu içermektedir. Ravenstein bu kanunda, göçmenlerin önemli büyüklükteki kısmının kısa mesafeli yerlere göç ettiklerinden bahsetmektedir.

Tablo 8: Adanalılar ve Suriyelilerin Aylık Gelir Seviyesinin Karşılaştırması

Gelir Seviyesi	Adanalılar		Suriyeliler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
0-2500 TL	287	47,4	421	75,2
2501- 4500 TL	224	37	128	22,9
4501- 7000 TL	80	13,2	6	1,1
7000 TL ve üzeri	15	2,5	5	0,9
Toplam	606	100	560	100

Bu başlıkta daha çok Adanalılar ve Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik demografik bulgulara yer verilmiştir. Sonraki alt başlıkta her iki tarafın da sosyal entegrasyonuna dair bulgular incelenecektir.

4.2.2 Sosyal Entegrasyona Dair Bulgular

Entegrasyon sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesi ve tamamlanmasında hem hâkim (ev sahibi) toplumun hem de göçmenlerin birbirlerine karşı önyargılardan uzak olmaları ve kültürel farklılıklarını dışlama unsuru olarak değil, birer zenginlik olarak görmeleri önemli rol oynamaktadır (Özmen,2012: 69). Sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için de her iki toplumun aynı sosyal mekânları paylaşmaları; çocuklarının aynı okulları paylaşmaları; birlikte çalışmaktan, arkadaş olmaktan, iş kurmaktan rahatsızlık duymamaları; sosyal ilişkiler geliştirmeye açık olmaları gerekir. Başka bir deyişle sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için mekânsal ayrışmanın minimize edilmesi, ev sahibi toplum ile göçmenler arasındaki sosyal ilişki düzeyinin artması ve göçmenlerin göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmesi gerekir.

Araştırma anketinin ikinci bölümü hem Adanalılar hem de Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal entegrasyon düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır. Her iki tarafa da aynı sorular sorulmasının yanı sıra Suriyelilere dil becerileri ve aileleri haricinde kimlerle daha çok vakit geçirdikleri soruları sorulmuştur. Ayrıca sosyal entegrasyonu etkileyici birer faktör olması açısından Suriye’deki savaşta bir yakınlarını kaybedip kaybetmediği ve bir yakınlarının bu savaş sürecinde sakatlanıp sakatlanmadığı sorulmuştur. Bu başlıkta hem Adanalıların hem de Suriyelilerin sosyal entegrasyon süreçlerine dair bulgulara yer verilecektir.

Bu bağlamda sosyal entegrasyona dair ilk olarak Adanalıların ve Suriyelilerin aynı apartmanda birlikte yaşamaktan rahatsız olup olmayacağı sorulmuştur. Zira çalışmanın ikinci bölümünde değinildiği üzere mekânsal ayrışmanın önlenmesi sosyal entegrasyonun göstergeleri arasında yer almaktadır.

Bu bölümde özellikle Suriyelilere yöneltilen sorularda “Adanalılar” yerine “Türkler” kelimesi tercih edilmiştir. Zira Adana ilinin farklı illerden göç almış, farklı şehirlerden insanları içinde barındırmış olması ve bunların Adana’da ikamet et-

melerine rağmen kendilerini çoğu zaman Kayserili, Sivaslı, Diyarbakırlı, Osmaniye, vb gibi tanıtmamasından dolayı Adanalılar kelimesinin karışıklığa neden olabileceği düşünülmüştür. Geçmişte iç göç yoluyla çeşitli nedenlerden dolayı Adana'ya gelen bu gruplar, belirli mahallelerde bir arada yaşadığından Adana'nın çeşitli mahalleleri Kayserililerin mahallesi, Sivaslıların mahallesi, Kürt mahallesi ya da Zaza mahallesi şeklinde de halk arasında tanımlanabilmektedir. Suriyeliler ise bu mahallelerde yaşadıkları insanları Adanalı yerine zaman zaman memleketlerine göre tasnif edebilmektedir. Nitekim anket çalışması öncesinde Suriyelilerle yapılan çeşitli görüşmelerde, bu tasnife sıkça vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilere uygulanan anket formunda "Adanalılar" yerine "Türkler" kelimesinin tercih edilmesinin sebebi, sorulara daha sağlıklı yanıtlar alınması beklentisidir.

Tablo-9'a göre Adanalı katılımcıların %37,6'sı Suriyeli çocukların kendi (Türk) çocukları ile aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olmayacağını belirtirken, %62,4'ü Suriyeli çocukların kendi (Türk) çocukları ile aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olacağını belirtmiştir. Öte yandan Suriyeli katılımcıların %95,9'u Türk çocukların kendi çocukları ile aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olmayacağını, %4,1'i ise Türk çocukların kendi çocukları ile aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olacağını belirtmiştir.

Tablo 9: Adanalıların ve Suriyelilerin Çocuklarının Birbirleri İle Okumasına Dair Eğilimleri

	Frekans	Yüzde
Suriyeli çocukların, benim çocuklarımla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olmam	228	37,6
Suriyeli çocukların, benim çocuklarımla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olurum	378	62,4
Toplam	606	100,0
	Frekans	Yüzde
Türk çocukların, benim çocuklarımla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olmam	537	95,9
Türk çocukların, benim çocuklarımla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olurum	23	4,1
Toplam	560	100,0

Tablo-9 değerlendirildiğinde Türk ve Suriyeli çocukların aynı okulda eğitim görmesine Adanalı katılımcılar daha mesafeli iken Suriyeli katılımcıların bu konuya daha olumlu baktıkları tespit edilmiştir. Suriyeli çocukların Adanalı çocuklar ile birlikte eğitim görmesi, bir yandan Türkçeye hâkimiyetlerinin artmasını sağlayacak diğer yandan da henüz küçük yaşlarda Adanalı çocuklarla arkadaşlık bağlarının kurulmasına olanak verecektir. Bu durum ise özellikle çocukların sosyal entegrasyon sürecini olumlu yönde etkileyecektir. Dolayısıyla çocukların sosyal entegrasyonu için özellikle Adanalı ailelerin kendi çocukları ile Suriye çocukların

aynı okulda eğitim görmesinden rahatsızlık duymasını önleyecek tedbirlere ihtiyaç vardır.

Tablo 10: Adanalıların ve Suriyelilerin Aynı İşyerinde Çalışma Eğilimleri

	Frekans	Yüzde
Bir Suriyeli ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olmam	253	41,7
Bir Suriyeli ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olurum	353	58,3
Toplam	606	100,0
	Frekans	Yüzde
Bir Türk ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olmam	537	95,9
Bir Türk ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olurum	23	4,1
Toplam	560	100,0

Tablo-10'a göre bir Suriyeli ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olmam diyen Adanalı katılımcıların oranı %41,7 iken, rahatsız olurum diyenlerin oranı %58,3'tür. Suriyeli katılımcıların ise %95,6'sı bir Adanalı ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olmayacağını belirtirken, yalnızca %4,1'i bir Adanalı ile aynı işyerinde çalışmaktan rahatsız olacağını belirtmiştir. Tablo-10 değerlendirildiğinde birlikte aynı işyerinde çalışma konusunda Suriyeli katılımcıların daha olumlu bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo-11'e göre Adanalı katılımcıların %11,2'si Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmayacağını belirtirken, %88,8'si Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olacağını söylemiştir. Suriyeli katılımcıların ise %87'si Adanalıların yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmayacağını belirtirken, yalnızca %13'ü Adanalıların yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olacağını söylemiştir. Tablo-11 değerlendirildiğinde Adanalı katılımcıların, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye taşınma fikrine bakış açılarının olumsuz yönde olduğu; buna karşın Suriyeli katılımcıların ise Adanalıların yoğun yaşadığı bir mahalleye taşınma fikrine olumlu şekilde yaklaştıkları görülmektedir.

Tablo 11: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirlerinin Yoğun Olduğu Bir Mahalleye Yerleşme Eğilimleri

	Frekans	Yüzde
Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam	68	11,2
Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olurum	538	88,8
Toplam	606	100,0
	Frekans	Yüzde
Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam	487	87,0
Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olurum	73	13,0
Toplam	560	100,0

Araştırma anketinin sosyal entegrasyonu ölçen sorularından bir diğeri sosyal ilişkilere dairdir. Bu bağlamda hem Adanalı katılımcılara hem de Suriyeli katılımcılara şimdiye kadar birbirleri ile sosyal ilişki kurup kurmadıkları sorulmuş ve yanıtlar evet- hayır şeklinde istenmiştir. Tablo-12'ye göre Adanalı katılımcıların %61,6'sı daha önce Suriyelilerle sohbet ettiklerini belirtirken, Suriyeli katılımcıların ise %95,9'u daha önce bir Adanalı ile sohbet ettiğini belirtmiştir. Özellikle Suriyeli katılımcıların çok büyük bir bölümünün daha önce bir Adanalı ile sohbet ettiği görülmektedir.

Tablo 12'de Adanalı katılımcıların %18,8'i daha önce bir Suriyeli ile alışveriş ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, Suriyeli katılımcıların %86,4'ü daha önce bir Adanalı ile alışveriş ilişkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Adana ilindeki şirketlerin, marketlerin ya da esnafın büyük çoğunluğunu Adanalıların oluşturduğu düşünüldüğünde alışveriş ilişkilerindeki dağılım normal görülmelidir.

Tablo 12: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirleriyle Sosyal İlişkileri

İlişki Biçimi	Adanalıların Suriyelilerle Sosyal İlişkileri				Suriyelilerin Adanalılarla Sosyal İlişkileri			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Sohbetiniz	373	61,6	233	38,4	537	95,9	23	4,1
Alışverişiniz	136	22,4	136	22,4	484	86,4	76	13,6
Arkadaşlık	114	18,8	114	18,8	428	76,4	132	23,6
İş İlişkiniz	63	10,4	63	10,4	387	69,1	173	30,9

Tablo 12'de Adanalı katılımcıların %18,8'i daha önce Suriyelilerle arkadaşlık ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, Suriyeli katılımcıların da %76,4'ü Adanalılarla arkadaşlık ilişkisine sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 12'de Adanalı katılımcıların %10,4'ü Suriyelilerle iş ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, Suriyeli katılımcıların ise %69,1'i Adanalılarla iş ilişkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Adana ilindeki işverenlerin büyük çoğunluğunu Adanalı işverenlere ait olduğundan ve Suriyeli esnafın sayısı nispeten az olduğundan, Adana ve Suriyelilerin iş ilişkilerinde önemli bir oransal fark ortaya çıkmıştır.

Sosyal entegrasyon hakkında hem Adanalı hem de Suriyeli katılımcılara aynı tip sorular sorulmasının yanı sıra Suriyeli katılımcılara başka sorular sorulması da gerekli görülmüştür. Zira entegrasyon her ne kadar çift taraflı bir süreç olsa da örneğin göçmenlerin göç ettikleri yeni ülkenin özellikle dilini öğrenmeleri elzem bir durumdur. Bunun yanı sıra Suriye iç savaşı örneğinde olduğu gibi göç edilen coğrafyada savaş durumu söz konusu ise göç edenlerin entegrasyonunu zorlaştıracak anıları ya da travmaları söz konusu olabilir. Bunlar da sosyal entegrasyonu olumsuz etkileyecek unsurlar olarak ele alınmalıdır. Son olarak göçmenle-

rin kültürleşme eğilimleri de sosyal entegrasyon açısından bir diğer önemli göstergedir. Anket çalışmasında Suriyeli katılımcılara yönelik soruların bir kısmı bu göstergeleri ölçmeye yönelik olmuştur.

Tablo 13'e göre Adanalı katılımcıların %28'i bir Suriyeli ile arkadaş olabileceğini belirtmiştir. Buna karşın bir Suriyeli ile arkadaş olmayacağını belirten Adanalı katılımcıların oranı %62'dir. Öte yandan Suriyeli katılımcıların %82'si bir Türk (Adanalı) ile arkadaş olabileceğini belirtirken, bir Türk ile arkadaş olmayacağını belirten Suriyelilerin oranı %18'dir. Bu durumda Adanalı katılımcıların önemli bir bölümünün Suriyelilerle arkadaşlık kurmaya sıcak bakmadığı söylenebilir. Buna karşın Suriyeli katılımcılar Adanalılarla arkadaşlık ilişkisi kurma konusunda genel itibari ile olumlu bir eğilime sahiptir ve sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi açısından daha olumlu bir görünüme sahiptirler. Adanalıların Suriyelilerle arkadaşlık kurma eğilimlerinin düşük olması ise iki toplumun bütünleşmesi açısından önemli bir engel olarak yorumlanabilir.

Tablo 13: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirleriyle Arkadaşlık İlişkisi Kurmaya Dair Eğilimleri

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Suriyeli ile arkadaş olurum	230	28,0
Bir Suriyeli ile arkadaş olmam	376	62,0
Toplam	606	100

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Türk ile arkadaş olurum	459	82,0
Bir Suriyeli ile arkadaş olmam	101	18,0
Toplam	606	100

Tablo 14: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirleriyle Aynı Apartmanda Komşuluk Yapmaya Dair Eğilimleri

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olurum	370	61,1
Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam	236	38,9
Toplam	606	100

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Türk ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olurum	67	12,0
Bir Türk ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam	493	88,0
Toplam	606	100

Tablo 14'e göre Adanalı katılımcıların %61,1'i Suriyelilerle aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olacağını dile getirirken, %38,9'u ise Suriyelilerle aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmayacağını belirtmiştir. Öte yandan Suriyeli katılımcıların %12'si Adanalılarla aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olacağını

dile getirirken, %88'i ise Adanalılarla aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmayacağını belirtmiştir. Tablo 14, Suriyeli katılımcıların sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için Adanalı katılımcılara göre daha pozitif eğilimlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 15'e göre bir Suriyeli ile iş kurmak için ortaklık yapabileceğini belirten Adanalı katılımcıların oranı %9,4 iken, bu oran bir Suriyeli ile iş kurmak için ortaklık yapmam diyenlerde %90,6'dır. Suriyeli katılımcıların ise %58,9'u bir Adanalı ile iş kurmak için ortaklık yapabileceğini belirtmiş, buna karşın %41,1'i ise Adanalılarla iş kurmak için ortaklık yapma fikrine sıcak bakmadığını ortaya koymuştur.

Tablo 15: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirleriyle İş Kurma İlişkisine Dair Eğilimleri

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Suriyeli ile iş kurmak için ortaklık yapmak isterim	57	9,4
Bir Suriyeli ile iş kurmak için ortaklık yapmak istemem	549	90,6
Toplam	606	100

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Adanalı ile iş kurmak için ortaklık yapmak isterim	330	58,9
Bir Adanalı ile iş kurmak için ortaklık yapmak istemem	230	41,1
Toplam	606	100

Tablo 15'de Adanalı katılımcıların, Suriyeli katılımcılara nispeten birbirleriyle iş ortaklığı kurmaya çok daha mesafeli olduğunu göstermektedir. Suriyelilerin ve Adanalıların birbirleri ile iş ortaklığı kurma eğilimlerinin karşılıklı olarak yüksek oranlarda olması hem sosyal hem de ekonomik entegrasyon açısından değerlidir. Oysa Tablo 15'te özellikle Adanalı katılımcıların Suriyelilerle iş ortaklığı kurma konusunda isteksiz olmaları sosyal ve ekonomik entegrasyonun önünde bir diğer önemli engel olarak görülebilir.

Tablo 16'ya göre Adanalı katılımcıların %8,1'i bir Suriyeli ile evlenebileceğini, %91,9'u ise bir Suriyeli ile evlenmeyeceğini ifade etmiştir. Suriyeli katılımcıların ise %36,3'ü bir Türk (Adanalı) ile evlenebileceğini, buna karşın %63,7'si ise bir Türk (Adanalı) ile evlenmeyeceğini ifade etmiştir. Tablo 16'da Adanalı katılımcılar Suriyelilerle sosyal ilişkilerine koyduğu mesafeyi devam ettirirken Suriyeli katılımcıların çoğunluğunun da Türklerle (Adanalılarla) evlilik konusuna sıcak bakmadığı görülmektedir. Her iki toplumun sosyal entegrasyonun gerçekleşebilmesi açısından toplumlar arasında evliliklerin gerçekleşmesi önemlidir. Zira evlilikler aracılığıyla gelecek akrabalık bağları, iki toplumun üyelerinin birbirlerini daha yakından tanınmasını ve varsa önyargılarının ortadan kalkmasını beraberinde getirecektir.

Tablo 16: Adanalıların ve Suriyelilerin Birbirleriyle Evlilik İlişkisi Kurma Eğilimleri

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Suriyeli ile evlenebilirim	49	8,1
Bir Suriyeli ile evlenmem	557	91,9
Toplam	606	100

İfade	Frekans	Yüzde
Bir Türk ile evlenebilirim	203	36,3
Bir Türk ile evlenmem	357	63,7
Toplam	606	100

Tablo 17: Adanalıların Cinsiyetleri ile Suriyelilerle Evlenme Eğilimleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet		Bir Suriyeli ile evlenebilirim	Bir Suriyeli ile evlenmem	Toplam
Erkek	N	41	286	327
	%	%12,5	%87,5	%100
Kadın	N	8	271	279
	%	%2,9	%97,1	%100

Tablo 17'ye göre Adanalı erkek katılımcıların %12,5'i bir Suriyeli ile evlenebileceğini, %87,5'i ise bir Suriyeli ile evlenmeyeceğini belirtmektedir. Adanalı kadın katılımcılarda, Suriyelilerle evlilik konusuna daha olumsuz bir eğilim söz konusudur. Adanalı kadın katılımcıların yalnızca %2,9'u bir Suriyeli ile evlenebileceğini belirtmiş, buna karşın %97,1'i ise bir Suriyeli ile evlenmeyeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla her iki cinsiyetten de Adanalı katılımcıların geneli Suriyelilerle evlenme fikrine olumlu bakmamaktadır. Bu olumsuz bakış açısı, Adanalı kadın katılımcılarda daha yüksek oranlardadır.

Tablo 18: Suriyelilerin Cinsiyetleri ile Adanalılarla Evlenme Eğilimleri Arasındaki İlişki

Cinsiyet		Bir Türk ile evlenebilirim	Bir Türk ile evlenmem	Toplam
Erkek	N	178	200	378
	%	%47,1	%52,9	%100
Kadın	N	25	157	182
	%	%13,7	%63,8	%100

Tablo 18'e göre Suriyeli erkek katılımcıların %47,1'i bir Türk (Adanalı) ile evlenebileceğini, %52,9'u ise bir Türk (Adanalı) ile evlenmeyeceğini belirtmektedir. Tablo 17'ye benzer şekilde Suriyeli kadın katılımcılarda, Adanalılarla evlilik konusuna daha olumsuz bir eğilim söz konusudur. Suriyeli kadın katılımcıların yalnızca %13,7'u bir Türk ile evlenebileceğini belirtmiş, buna karşın %63,8'i ise bir Türk ile evlenmeyeceğini belirtmiştir.

Tablo 19: Suriyelilerin Türkçe Konuşabilme Seviyeleri

Türkçe konuşabilme seviyesi	Frekans	Yüzde
Hiç bilmiyorum	114	20,4
Az	228	40,7
Orta	172	30,7
İyi	46	8,2
Toplam	560	100,0

Tablo 19'a bakıldığında Suriyeli katılımcıların %20,4'ü Türkçeyi hiç konuşamadığını, %40,7'si az konuşabildiğini, %30,7'si orta seviyede Türkçe konuşabildiğini ve %8,2'si ise iyi seviyede Türkçe konuşabildiğini belirtmiştir. Dil, göçmenlerin kültürel ve sosyal entegrasyonu için önemli göstergedir. Çalışmamızın ikinci bölümünde *Entegrasyonun Göstergeleri ve Alanları* isimli alt başlıkta, kültürel entegrasyonun göstergeleri arasında göç edilen yerdeki dile hâkimiyet de sayılmıştır. Yine bahsi geçen bölümde sosyal entegrasyonun göstergeleri arasında dil öğrenimi ve dili kullanma becerisine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kültürel, sosyal ve hatta siyasal entegrasyonu için Türkçe dilini daha iyi öğrenmeleri gerekmektedir. Tablo-19'daki oranlar, Suriyelilerin Türkçeyi öğrenme konusunda çok başarılı olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 20: Suriyelilerin Aileleri Haricinde Vakit Geçirdiği Kişiler

Adana'da aileniz haricinde kimlerle vakit geçiriyorsunuz?	Frekans	Yüzde
Diğer Suriyelilerle	449	80,2
Türk arkadaşlarım ve komşularım	111	19,8
Toplam	560	100,0

Tablo 20'ye göre Suriyeli katılımcıların %80,2'si aileleri dışında daha çok Suriyelilerle vakit geçirdiklerini, %19,8'i ise aileleri dışında daha çok Türklerle vakit geçirdiklerini belirtmiştir. Sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için göç eden kişilerle hâkim toplumun üyelerinin birlikte vakit geçirmesi de önemli bir ölçüttür. Tablo 20'deki oranlar, Suriyelilerin aileleri dışında daha çok Suriyelilerle vakit geçirdiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın anket formunda, Suriyelilere iç savaşta yakınlarından birini kaybedip kaybetmediği (ölümü) ve yakınlarından birinin sakatlanıp sakatlanmadığı sorulmuştur. Tablo 21'de Suriyeli katılımcıların %59,8'i bir yakınını iç savaşta kaybettiğini, %58,8'i ise bir yakınını savaşta sakatlandığını belirtmiştir. Bu kadar ağır koşullardan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeliler evlerini, yaşamlarını, anılarını, akrabalarını geride bırakarak başta Türkiye olmak üzere birçok ülkenin yolunu tutarken iç savaşta kaybettikleri yakınları ya da bu savaş sürecinde sakatlanan yakınlarının varlığı, Suriyelilerin göç ettikleri yerlerde entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Zira her şeylerini kaybetmiş olmanın verdiği psikoloji, Suriyelilerin önemli bir bölümünün travmatik vakalara dönüşmesine

yol açmış olabilir. Bunların rehabilite edilmeden sosyal ve siyasal entegrasyonun gerçekleşmesini beklemek rasyonel bir yaklaşım olmayacaktır.

Tablo 21: Savaşta Yakını Ölen ya da Sakatlanan Suriyeliler

	Suriye'deki savaşta hayatını kaybeden bir yakınınız oldu mu?		Suriye'deki savaşta sakatlanan bir yakınınız oldu mu?	
	Frekans	%	Frekans	%
Evet	335	59,8	329	58,8
Hayır	225	40,2	231	41,3
Toplam	560	100,0	560	100,0

Tablo 22'ya göre Suriyeli katılımcıların %2,9'u dostlarının çoğunun Adanalı olduğunu, kendilerini Adanalılarla daha rahat hissettiklerini ancak aynı duyguları Suriyeliler için hissetmediklerini belirtmiştir. Suriyeli katılımcıların % 24,5'i dostlarının çoğunun Suriyeli olduğunu, Suriyelilerin yanında rahat hissettiklerini ancak aynı duyguları Adanalılar için hissedemediklerini belirtmiştir. Suriyeli katılımcıların %70,7 gibi büyük bir çoğunluğu ise hem Adanalılarla hem de Suriyelilerle arkadaşlıklarının değerli olduğunu ve her iki milletten de değerli dostları olduğunu belirtmiştir. Bu oran, Suriyelilerin sosyal ilişkiler konusunda Türklerle olumlu bir yaklaşım içinde olduğunu bir kez daha göstermektedir. Başka bir deyişle bu orana bakılarak Suriyelilerin Adanalılarla sosyal entegrasyon konusunda önemli oranda ılımlı ve istekli olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Ne Türklerle ne de Suriyelilerle olan arkadaşlık bağına önem vermeyen ve her iki milletten de dostlarının olmadığını söyleyenlerin oranı yalnızca %2'dir.

Tablo 22: Suriyelilerin Adanalılarla Arkadaşlıklarına Dair Fikirleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Dostlarının çoğu Türk'tür, onların yanında rahat hissediyorum, aynı duyguları kendi ülkem insanları için hissetmiyorum	16	2,9
Dostlarının çoğu Suriyelidir, onların yanında rahat hissediyorum ancak aynı duyguları Türkler için hissetmiyorum	137	24,5
Türklerle arkadaşlıklarım değerlidir, kendi ülkemden de arkadaşlıklarım da değerlidir. Her iki milletten de değerli dostlarım vardır	396	70,7
Ne Türklerle ne de Suriyelilerle olan arkadaşlık bağım önemli değildir, her iki milletten de dostlarım yoktur	11	2,0
Toplam	560	100,0

Tablo 23: Suriyelilerin Kültürleşme Düzeyi

İfadeler	Frekans	Yüzde
Kendimi Türk kültürüne yakın hissediyorum	18	3,2
Kendimi Suriye kültürüne yakın hissediyorum	267	47,7
Kendimi hem Suriye hem de Türk kültürüne yakın hissediyorum	267	47,7
Kendimi ne Türk kültürüne ne de Suriye kültürüne yakın hissetmiyorum	8	1,4
Toplam	560	100,0

Tablo 23, Suriyeli katılımcıların kültürleşme düzeyini¹⁹ ortaya koymaktadır. Buna göre Suriyeli katılımcıların yalnızca %3,2'si kendini sadece Türk kültürüne yakın hissettiğini belirtmiştir. Bu %3,2'lik oran, Berry'nin kültürleşme teorisine göre "asimilasyona meyilli" şeklinde yorumlanabilir. Suriyelilerin %47,7'si kendisini yalnızca Suriye kültürüne yakın hissettiğini belirtmiştir. Bu %47,7'lik oran ise Berry'nin kültürleşme teorisine göre ayrılma/dışlama eğilimindedir. Suriyeli katılımcıların diğer %47,7'lik bölümü ise kendisini hem Suriye hem de Türk kültürüne yakın hissettiğini belirtmiştir. Bu %47,7'lik oranı temsil eden Suriyeli katılımcılar, Berry'nin kültürleşme teorisine göre entegrasyona eğilimlidir. "Kendimi ne Türk kültürüne ne de Suriye kültürüne yakın hissetmiyorum" diyen %1,4'lük kesim ise Berry'nin kültürleşme teorisine göre marjinalizasyon eğilimindedir.

Sosyal entegrasyon bulguları genel olarak değerlendirildiğinde Suriyeli katılımcıların, Türklere oranla entegrasyona daha eğilimli oldukları şeklinde bir yorum yapılabilir. Zira aynı mekân paylaşma, komşuluk ilişkisine eğilim, çocukların aynı okullarda okuması, aynı iş yerinde çalışma, arkadaşlık kurma eğilimleri, iş ortaklığı kurma eğilimleri gibi birçok konuda Suriyeli katılımcıların Türklere bakış açısı daha olumlu yöndedir. Benzer eğilimi sosyal ilişkilere dair tecrübelerde de görmek mümkündür. Entegrasyon çift yönlü bir süreç olarak düşünülürse, Suriyeli katılımcıların sosyal entegrasyona meyillerinin Adanalılara nispeten daha fazla olduğu yorumu çıkarılabilir. Başka bir deyişle Adanalı katılımcılar sosyal entegrasyon konusunda daha isteksiz bir görünüme sahiptir. Bu durum ise Adanalıların, Suriyelilerle sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi için ikna edilmesi şartını ortaya koymaktadır.

¹⁹ İkinci bölümden hatırlanacağı üzere kültürleşme teorisini Berry (2005: 698), kültürleşme olgusunu "iki veya daha fazla kültürel grup ile bireysel üyeleri arasındaki temasın bir sonucu olarak ortaya çıkan ikili kültürel ve psikolojik değişim süreci" olarak tanımlamaktaydı. Ona göre kültürleşme asimilasyon, entegrasyon, ayrılma/dışlama ve marjinalizasyon olmak üzere dört farklı davranış modelinden meydana gelmektedir (Berry, 2005: 705). Burada asimilasyon; kişinin önceki kimliği yerine, yerleşik (ev sahibi) toplumun kimliğini alması ve kabullenmesi sürecini; entegrasyonda, göçmenin kendi etnik kimliğini sürdürmesinin yanı sıra hâkim kültürün bakış açısını kazanma potansiyelini de söz konusu olduğu çift taraflı bir süreci; ayrılma/dışlama durumu, göçmen kişi ya da grubun kendi kültürünü kaybetmemesi ancak buna karşın hâkim kültürle iletişim içerisine girmekten çekinmesi sürecini; ve son olarak marjinalizasyon ise göçmen kişinin kültürel mazisini yitirmesi, buna karşın hâkim kültüre girmeyi de reddetmesiyle kendini toplumdan soyutlaması sürecini ifade etmektedir.

4.2.3. Siyasal Entegrasyona Dair Bulgular

Bu alt başlıkta Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal entegrasyon süreçleri ve bu süreçleri kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı fikir- lere sahip olması bakımından Adanalıların fikirlerine dair bulgulara yer verile- cektir. Türkiye genelinde olduğu gibi Adana ilindeki geçici koruma statüsündeki Suriyeliler de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değildir. Dolayısıyla bu kişilerin ye- rel ve genel seçimlerde oy kullanma hakkı ya da siyasal partilere üye olma gibi bir takım siyasal faaliyetlerde bulunma hakları yoktur. Ancak geçici koruma sta- tüsündeki Suriyelilerin siyasal entegrasyonunu ölçmenin seçmen davranışı, si- yasal partilere üyelik, yerel yönetimlerde temsil gibi konuların dışında da yolları vardır. Bunlardan bazıları mitinglere katılmak, baskı grupları üzerinden siyaseti etkilemeye çalışmak lobicilik faaliyetlerinde bulunmak, bağış ya da sponsorluk (Bülbül, 2019: 149), toplu dilekçe vermek, toplantı ya da gösteri yapmak ve fikir- lerini kamuoyuna açıklamak olarak sayılabilir. Bunların yanı sıra Suriyelilerin, Türkiye'nin güncel siyasal olaylarını, siyasal tartışmaları, yerel ve ulusal seçim- leri, siyasal haberleri işleyen gazete ve televizyon kanallarını takip etme davra- nışları ölçülmüştür. Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suri- yelilerin siyasal entegrasyonuna dair bulgular aşağıdaki tablolarda yorumlan- mıştır.

Tablo 24'te Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcı- lara, Türkiye'de hangi statüde bulunmak istedikleri sorusu sorulmuştur. Suriyeli katılımcıların %77,3'ü hem Suriye hem de Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere çifte vatandaşlık istediklerini; %5,9'u statülerinin şimdiki gibi (geçici koruma statüsü) kalmasını istediklerini, %2,7'si mülteci statüsünde olmak istediklerini, %4,8'i Türkiye'den herhangi bir statü beklentisi içinde olmadığını ve en kısa za- manda Suriye'ye dönmek istediğini, %0,9'u sadece Türk vatandaşı olmak istedi- ğini, %6,1'i uzun süreli oturma izni almak istediğini ve %2,3'ü çalışma izni almak istediğini belirtmiştir. Hem Suriye hem de Türk vatandaşlığı olmak üzere çifte vatandaşlığa sahip olmak isteyenlerin oranı dikkat çekici ölçüde yüksektir. Katı- lımcıların %77,3'lük bölümü hem Suriye hem de Türkiye Cumhuriyeti vatanşa- lığı isterken, katılımcıların yalnızca %0,9'unun yalnızca Türkiye Cumhuriyeti va- tandaşlığına sahip olmak istemesi Suriyelilerin aslında ülkeleriyle olan duygusal bağlarının devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. Tablo 24, Suriyelilerin ülkele- rindeki iç savaş sürecinden kaçıp Türkiye'de (ve Adana'da) yeni bir düzen kur- malarına rağmen kendi ülkelerinin vatandaşlığını kaybetmek istemediğini de göstermektedir.

Tablo 24: Suriyelilerin Türkiye’de Sahip Olmak İstedikleri Statü

Statüler	Frekans	Yüzde
Hem Suriye hem de Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere çifte vatandaş olmak	433	77,3
Şimdi nasılsam o şekilde kalmak (Geçici Koruma Statüsü)	33	5,9
Mülteci statüsünde olmak	15	2,7
Türkiye’den bir statü beklentim yok, en kısa zamanda Suriye’ye dönmek isterim	27	4,8
Sadece Türk vatandaşı olmak	5	,9
Uzun süreli oturma izni almak	34	6,1
Çalışma izni almak	13	2,3
Toplam	560	100

Öte yandan bu konuda Adanalıların fikirleri de değerlidir. Zira daha önce de bahsedildiği üzere entegrasyon karşılıklı bir süreçtir. Sadece göçmenlerin entegrasyon için eğilimli olmaları ya da sorumluluklarını yerine getirmeleri entegrasyonun başta sosyal, kültürel, ekonomik ya da siyasi boyutlarının gerçekleşmesi için yeterli olmayacaktır. Zira ev sahibi toplum göçmenlerle arasında aşılmaz sosyal mesafeler koyar, onları dışlar, yok sayar ya da göçmen karşıtlığı ev sahibi toplumun genelinde kabul görürse entegrasyonun gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır. Bu bakımdan Suriyelilerin statüsü konusunda Adanalı katılımcıların fikirleri önem taşımaktadır. Tablo 25’e göre Adanalı katılımcıların %52,1’lik bölümü Suriyelilere herhangi bir statü verilmeksizin derhal ülkelerine gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durumda Adana ilinde Adanalı ve Suriyelilerin entegrasyonunu sağlamak için Adanalıların çok önemli bir bölümünün ikna edilmesi gerekir. Adanalı katılımcıların %24,6’sı Suriyelilerin mevcut hukuki statülerini devam ettirmeleri isterken, %21,6’sı ise Suriyelilere mülteci statüsü verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer dört seçeneği işaretleyen Suriyeli katılımcıların oranı yalnızca %1,7’dir.

Tablo 25: Suriyelilerin Statüleri Hakkında Adanalıların Fikirleri

Statüler	Frekans	Yüzde
Hem Suriye hem de Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere çifte vatandaş olmalılar	1	0,2
Şimdi nasılsa o şekilde kalmalı (Geçici Koruma Statüsü)	149	24,6
Mülteci statüsünde olmalılar	131	21,6
Herhangi bir statü verilmemeli, derhal Suriye’ye gönderilmeliler	316	52,1
Sadece Türk vatandaşı olmalılar	3	0,5
Uzun süreli oturma izni almalılar	2	0,3
Çalışma izni almalılar	4	0,7
Toplam	606	100,0

Tablo 26’da Suriyeli ve Adanalı katılımcıların, Suriyelilerin statüsüne dair fikirleri karşılaştırılmıştır. Suriyelilerin statüsü konusunda her iki tarafından görüşleri karşılaştırıldığında, Suriyelilerin önemli bir bölümünün Türkiye’de kalıcı olmak istedikleri sonucu çıkmaktadır. Ancak öte yandan Adanalıların önemli bir bölümü ise Suriyelilerin derhal gönderilmesi gerektiğini, dolayısıyla Suriyelilere herhangi bir statü verilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla iki toplum için entegrasyon politikaları belirlenirken özellikle Adanalıları bu sürece olumlu katkı sağlayacak şekilde ikna etmek elzem görünmektedir.

Tablo 26: Suriyeli ve Adanalı Katılımcıların Suriyelilerin Statüsüne Dair Fikirleri

Türkiye’de hangi statüde olmak isterdiniz?			Suriyelilerin Türkiye’de hangi statüde olmasını isterdiniz?		
Suriyeliler	N	%	%	N	Adanalılar
Hem Suriye hem de TC olmak üzere çifte vatandaş olmak	437	77,3	0,2	1	Hem Suriye hem de T.C. vatandaşı olmalılar
Şimdi nasılsam o şekilde kalmak (Geçici Koruma Statüsü)	33	5,9	24,6	149	Şimdi nasılsa o şekilde kalmalı (Geçici Koruma Statüsü)
Mülteci statüsünde olmak	15	2,7	21,6	131	Mülteci statüsünde olmalıdır
Türkiye’den bir statü beklentim yok, en yakın zamanda Suriye’ye dönmek istiyorum	27	4,8	52,1	316	Herhangi bir statü verilmemeli, derhal Suriye’ye gönderilmelidirler
Sadece Türk vatandaşı olmak	5	0,9	0,5	3	Sadece Türk vatandaşı olmalıdırlar
Uzun süreli oturma izni almak	34	6,1	0,3	2	Uzun süreli oturma izni verilmelidir
Çalışma izni almak	13	2,3	0,7	4	Çalışma izni verilmelidir
Toplam	560	100	100	606	Toplam

Araştırma anketinde hem Adanalı hem de Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcılara “Türkiye’nin en önemli problemi nedir?” sorusu sorulmuş ve 10 seçenek içinden yalnızca birini işaretlemeleri istenmiştir. Bu sorunun amacı her iki tarafından da Türkiye’nin en önemli problemine dair fikirlerinin ne ölçüde benzeştiğini ya da ayrıldığını görmektir.

Tablo 27’ye göre Adanalı katılımcıların %42,7’sine göre Türkiye’nin en önemli problemi ekonomi ve hayat pahalılığı, %20,6’sına göre işsizlik, %12,5’ine göre eğitim sistemi, %11,1’ine göre yargı-adalet sistemi, %5,9’una göre terör, %4,6’sına göre Suriyelilerdir. Ayrımcılık ve ırkçılık, güvenlik, sağlık sistemi gibi konuları Türkiye’nin en büyük problemi olarak görenlerin oranı oldukça düşüktür. Adanalı katılımcıların %0,8’i bu konuda bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Tablo 27: Adanalılara ve Suriyelilere Göre Türkiye'nin En Önemli Problemi

Problem	Adanalılar		Suriyeliler	
	N	%	N	%
Ekonomi ve hayat pahalılığı	259	42,7	268	47,9
İşsizlik	125	20,6	106	18,9
Sağlık sistemi	2	,3	44	7,9
Terör	36	5,9	1	,2
Yargı - Adalet sistemi	67	11,1	2	,4
Suriyeliler	28	4,6	1	,2
Ayrımcılık ve ırkçılık	5	,8	24	4,3
Güvenlik	3	,5	2	,4
Eğitim sistemi	76	12,5	31	5,5
Fikrim yok	5	,8	81	14,5
Toplam	606	100,0	560	100,0

Tablo 27'de Suriyeli katılımcıların cevapları da bulunmaktadır. Türkiye'nin en büyük problemi nedir sorusuna Suriyeli katılımcıların %47,9'u ekonomi ve hayat pahalılığı, %18,9'u işsizlik, %7,9'u sağlık sistemi, 5,5'i eğitim sistemi ve %4,3'ü ise ayrımcılık ve ırkçılık şeklinde yanıt vermiştir. Terör, yargı- adalet sistemi, Suriyeliler ve güvenlik şikâyetlerini işaretleyenlerin toplam oranı %1,2 iken Türkiye'nin en büyük problemi konusunda fikrim yok diyenlerin oranı %14,5'tir.

Tablo 27 genel olarak değerlendirildiğinde hem Adanalı hem de Adana ilinde geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyeli katılımcılar için en önemli gündemin ekonomi ve hayat pahalılığı olduğu dikkat çekmektedir. Başka bir deyişle ekonomi, hayat pahalılığı ve işsizlik gibi konular her iki tarafın da ortak gündemidir. Tablo-27'de dikkat çekici bir ayrıntı, Suriyeli katılımcıların %14,5'inin Türkiye'nin problemlerine dair fikri olmadığını belirtmesidir. Zira hem sosyal hem de siyasal entegrasyonun göstergelerinden birisi olarak göçmenin, göç ettiği yerdeki problemler hakkında az ya da çok bir kanaatinin olması gerektirir. Dolayısıyla Suriyeli katılımcıların %14,5'lik "fikrim yok" yanıtı sosyal ve siyasal entegrasyon konusunda yeterince başarılı olunamadığının ipucu olarak görülebilir.

Hem Adanalı hem de Suriyeli katılımcıların önemli çoğunluğu ekonomi ve hayat pahalılığı ile işsizlik konusunda aynı gündemi paylaşmış olsa da diğer konularda önemli ayrışmaların olduğu da dikkat çekmektedir. Örneğin yargı- adalet sistemi, eğitim sistemi ve terörü Türkiye'nin en önemli sorunu gören Adanalı katılımcıların toplam oranı %29,5 iken Suriyeli katılımcılarda bu oran yalnızca %6,1'dir. Ayrımcılık ve ırkçılık konusunu Türkiye'nin en önemli problemi gören Suriyelilerin oranı %4,3 iken, bu oranın Adanalılarda yalnızca %0,8 olması dikkat çekicidir. Başka bir deyişle Türkiye'nin en önemli problemi ayrımcılık ve ırkçılıktır diyen Suriyeli katılımcıların oranı, Adanalı katılımcıların beş katından daha fazladır. Bu durum, Suriyelilerin zaman zaman ayrımcı ya da dışlayıcı sözlerle muhatap kalmasından dolayı olabilmektedir. Nitekim saha çalışmasında da

sayıları çok fazla olmamakla birlikte özellikle genç Suriyeli erkeklerin bu konudan şikâyet ettiklerine rastlanmıştır.

Tablo 28'e göre Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların %6,1'i Türkiye'deki siyasi partileri bildiğini; %93,9'u ise Türkiye'deki siyasi partileri bilmediğini belirtmiştir. Tablo 28'in devamında Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların %5,4'ü Türkiye'deki siyasi partilerin fikirlerini bildiğini; %94,6'sı ise Türkiye'deki siyasi partilerin fikirlerini bilmediğini belirtmiştir. Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duyarım diyen Suriyeli katılımcıların oranı yalnızca % 4,8 iken Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymam diyen katılımcıların oranı %95,2'dir. Göçmenlerin genel olarak göç ettikleri ülkedeki siyasi partilerin fikirlerini (partilerin genel görüşü ya da prensiplerini) bilmesi beklenmeyebilir ancak geldikleri ülkede belirli bir süre kaldıktan sonra o ülkenin bazı siyasi partilerini bilmesi ya da siyasal meselelerine kısmen de olsa ilgi duyması beklenir. Tablo 28'de Suriyelilerin çok küçük bir bölümünün hem Türkiye'deki siyasal partileri hem de bu siyasal partilerin fikirlerini bildiğini belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların, Türkiye'deki siyasal meselelere ilgi düzeyi de minimal seviyededir.

Tablo 28: Suriyelilerin Türkiye'deki Siyasi Partileri ve Türkiye'nin Siyasal Meselelerine İlgileri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Türkiye'deki siyasi partileri biliyorum	34	6,1
Türkiye'deki siyasi partileri bilmiyorum	526	93,9
Toplam	560	100,0
Türkiye'deki siyasi partilerin fikirlerini biliyorum	30	5,4
Türkiye'deki siyasi partilerin fikirlerini bilmiyorum	530	94,6
Toplam	560	100,0
Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duyarım	27	4,8
Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymam	533	95,2
Toplam	560	100,0
Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasi partinin mitingine katıldım	14	2,5
Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasi partinin mitingine katılmadım	546	97,5
Toplam	560	100,0
Türkiye'de oy kullanma hakkım olsa hangi partiye oy vereceğimi biliyorum	204	36,4
Türkiye'de oy kullanma hakkım olsa hangi partiye oy vereceğimi bilmiyorum	356	63,6
Toplam	560	100,0

Tablo 28'in devamında Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasi partinin mitingine katıldığını belirten Suriyeli katılımcıların oranı %2,5'tir. Buna karşın "Türkiye'de oy kullanma hakkım olsa hangi partiye oy vereceğimi biliyorum" diyenlerin oranı

%36,4'tür. Dolayısıyla Suriyelilerin oy kullanma haklarının olmaması, Türk siyasetine olan ilgilerini zayıflatmaktadır şeklinde yorumlanabilir. Burada Türkiye'deki siyasi partileri bilenlerin oranının %6,1 buna karşın oy kullanma hakkı olsa hangi partiye oy vereceğimi biliyorum diyenlerin oranının %36,4 olması bir çelişki gibi görülebilir.

Ankette Suriyeli katılımcılardan, *Türkiye'de oy kullanma hakkım olsa hangi partiye oy vereceğimi biliyorum ve bilmiyorum* seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiş ve anket formunda katılımcılardan herhangi bir parti ismi zikretmeleri ya da belirtmeleri istenmemiştir. Buna rağmen "Türkiye'de oy kullanma hakkım olsa hangi partiye oy vereceğimi biliyorum" seçeneğini işaretleyen Suriyeli katılımcıların önemli bir bölümünün, işaretlemenin akabinde "Erdogan" ismini zikrettikleri gözlemlenmiştir. Araştırmacının bu isim üzerine sorduğu, "Erdogan'ın partisini biliyor musun?" sorusuna birçok katılımcı partiyi bilmediğini söyleyerek yanıt vermiştir. Dolayısıyla Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların yalnızca %6,1'i Türkiye'deki siyasi partileri bilirken, oy kullanma haklarının olması durumunda oy vereceği partiyi bilenlerin (%36,4) çok önemli bir kısmı aslında partiye değil de kişiye (Recep Tayyip Erdoğan'a) oy vereceklerini ima etmektedir. Başka bir deyişle, saha çalışmasından elde edilen tecrübeler, Suriyeliler nezdinde Recep Tayyip Erdoğan isminin AK Parti'den daha çok bilindiğini göstermektedir.

Tablo 29: Suriyelilerin Türkiye'nin Siyasal Gündemini Takipleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Türk televizyon veya gazetelerinden Türk siyasetiyle ilgili gelişmeleri takip ederim	113	20,2
Türk televizyon veya gazetelerinden Türk siyasetiyle ilgili gelişmeleri takip etmem	447	79,8
Toplam	560	100,0
Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip ettim	67	12,0
Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip etmedim	493	88,0
Toplam	560	100,0

Tablo 29'a göre Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların %20,2'si Türk televizyon veya gazetelerinden Türk siyasetiyle ilgili gelişmeleri takip ettiğini belirtirken, bu gelişmeleri takip etmeyenlerin oranı %79,8'dir. Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip eden Suriyeli katılımcıların oranı %12, buna karşın seçimleri takip etmeyenlerin oranı ise %88'dir. Suriyeli katılımcıların, Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip etme oranının yalnızca %12 olması dikkat çekicidir. Zira seçimlere katılımın çok yüksek olduğu ve toplumun çok büyük bölümünün gündeminin seçimler olduğu Türkiye'de, seçim zamanında bile Suriyelilerin bu konuya ilgisizliği şaşırtıcıdır. Bununla birlikte Suriyelilerin seçimlere yönelik ilgisizliğinin temelinde oy kullanma haklarının olmaması ve siyasal kültürlerinde seçimlerin önemli bir yer tutmaması bulu-

nabilir. Yine de Suriyelilerin oy kullanma haklarının olması durumunda, Türkiye'nin siyasi gündemi takip etme ya da seçimleri takip etme oranlarında radikal bir değişim olabileceğini iddia etmek rasyonel tutum olmayacaktır.

Tablo 30: Suriyelilerin Adana'daki Sivil Toplum Kuruluşlarına İlgileri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarını takip ediyorum	33	5,9
Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarını takip etmiyorum	527	94,1
Toplam	560	100,0
Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarına daha önce aktif katıldım	7	1,3
Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarına daha önce aktif katılmadım	553	98,8
Toplam	560	100,0

Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyeli katılımcıların, Adana'da bulunan sivil toplum örgütlerinin çalışmaları takip etme ya da faaliyetlerine katılma oranlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Tablo 30'a göre Suriyeli katılımcıların yalnızca %5,9'u Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarını takip ettiğini belirtirken, bu dernek ya da cemiyetlerin çalışmalarına aktif olarak katılanların oranı %1,3'tür. Katılımcıların Adana'daki dernek ve cemiyetlerin faaliyetlerini takip etme ve aktif katılım sağlama oranlarının düşük olmasında, Suriyelilere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sayısının az olması etkilidir. Bunun haricinde Suriyelilerle yapılan birçok görüşmede uzun çalışma saatlerinden dolayı kalan boş zamanlarını daha çok aileleri ile geçirdiklerini belirttikleri düşünülürse, dernek veya cemiyet faaliyetlerine ilgi ve katılımlarının sınırlı olması anlaşılır görülecektir.

Tablo 31'de Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların Türkiye'ye geldikten sonra çeşitli siyasal faaliyetlere (gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi) katılım oranları ve frekansları verilmiştir. Suriyeli katılımcıların yalnızca 4 tanesi (% 0,7) bahsi geçen siyasal faaliyetlere katıldığını belirtmiştir. Suriyeli katılımcıların, anketteki siyasal konuları kapsayan sorulara cevap verirken zaman zaman çekingen davrandıkları gözlemlenmiştir. Suriyelilerin ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak Türkiye'ye sığındıkları ve burada güven içinde yaşamak istedikleri göz önünde bulundurulduğunda, tepki toplama ihtimali olan siyasal eylemlerden uzak durmaları ya da Türkiye'nin güncel siyasetine ilişkin konuşmak istememeleri anlaşılır bir durumdur. Ayrıca kendi ülkelerinde protesto kültürünü kazandıracak bir özgürlük ortamının olmaması da Suriyelilerin bu tarz siyasal faaliyetlerden uzak durmalarında etkilidir.

Tablo 31: Suriyelilerin Türkiye’de Diğer Siyasal Faaliyetlere Katılımları

İfadeler	Frekans	Yüzde
Türkiye’ye geldikten sonra gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi siyasal faaliyetlere katıldım	4	,7
Türkiye’ye geldikten sonra gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi siyasal faaliyetlere katılmadım	556	99,1
Toplam	560	100,0

Tablo 32’de Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ülkelerine geri dönme ya da Türkiye’de kalma eğilimleri gösterilmektedir. Bu tabloya göre Suriyeli katılımcıların %57,7’si Suriye’de savaş biter ve istedikleri şekilde bir yönetim olursa Suriye’ye döneceğini belirtirken, katılımcıların %30,9’u ise Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmediğini ifade etmiştir. Suriye’deki çatışma ortamının bitmesi halinde, istedikleri bir yönetim iktidarda olmasa bile döneceklerini ifade edenlerin oranı %3, Suriye’de güvenli bir bölge kurulması durumunda döneceklerini söyleyenlerin oranı %1,8, Suriye’de savaş bitmesi bile döneceğini belirtenlerin oranı %0,2 ve geri dönme konusunda herhangi bir fikri olmayanların oranı ise %6,4’tür. Tablo 36, Suriyeli katılımcıların önemli bir kısmının (%30,9) Türkiye’de kalıcı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan “Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim olursa dönerim” diyen katılımcıların (%57,7) beklentisi kısa vadede gerçekleşmeye müsait değildir ve hatta belki de bu seçenek hiç bir zaman gerçekleşmeyecektir. Dolayısıyla bu tablodan, Suriyelilerin büyük bir kısmının kısa vadede kendi istekleri ile ülkelere dönmeyecekleri çıkarımında bulunmak mümkündür. Bu durumda geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonlarını gerçekleştirmeye yönelik politikaların uygulanmasına hız verilmez.

Tablo 32: Suriyelilerin Geri Dönme Konusundaki Eğilimleri

	Frekans	Yüzde
Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum	173	30,9
Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim olursa dönerim	323	57,7
Suriye’de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim	17	3,0
Suriye’de güvenli bölge olursa dönerim	10	1,8
Suriye’de savaş devam etse bile dönerim	1	,2
Fikrim yok/bilmiyorum	36	6,4
Toplam	560	100,0

Tablo 33, Suriyelilere oy kullanma hakkı verilmesi konusunda hem Adanalı katılımcıların hem de Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların fikirlerini konu almaktadır. Tabloya göre, Adanalı katılımcıların %95,9 gibi çok yüksek bir oranı Suriyelilere oy kullanma hakkı verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Buna karşın Suriyeli katılımcıların %43,8’i kendilerine oy kullanma hakkı verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu oranın zamanla artış

göstermesi Suriyelilerin siyasal entegrasyonu açısından önemlidir Ancak Adanalı katılımcıların büyük bir bölümü Suriyelilere oy kullanma hakkı tanınması konusunda olumsuz görüşe sahiptir ve bu durum siyasal entegrasyonun önünde büyük bir engel olarak durmaktadır.

Tablo 33: Suriyelilere Oy Verme Hakkı Verilmesine Dair Fikirler

	Adanalılar		Suriyeliler	
	N	%	N	%
Suriyelilerin oy kullanma haklarının olması gerektiğini düşünüyorum	25	4,1	245	43,8
Suriyelilerin oy kullanma haklarının olması gerektiğini düşünmüyorum	581	95,9	315	56,3
Toplam	606	100,0	560	100,0

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal entegrasyonu öncelikle yaşadıkları kentin yerel sorunlarına, Türkiye'nin genel siyasal meselelerine, siyasi partilere ilgi ve bilgileri ile paralel seviyede artış gösterecektir. Ayrıca sivil toplum örgütlerine katılım da bu süreci hızlandıracaktır. Suriyeliler, özellikle sivil toplum örgütleri aracılığıyla siyasal mekanizmalara isteklerini daha rahat ulaştırabilir, takibini yapabilir ve genişletilmesini istediği hakları bu şekilde elde edebilir. Ancak bütün bunların yanı sıra Suriyelilerin siyasal entegrasyonunun gerçekleşmesi için kendi istek ve çabalarının yanı sıra Türklerin istekleri de büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla araştırmada Adanalı katılımcıların Suriyelilerin siyasal entegrasyonunu destekleyip desteklemedikleri hakkında çıkarımında bulunmak için bazı sorular sorulmuştur.

Tablo 34: Adanalıların, Suriyelilerin Siyasal Temsiline Yönelik Fikirleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Suriyelilerin kendi siyasi partilerini kurmaları gerektiğini düşünüyorum	8	1,3
Suriyelilerin kendi siyasi partilerini kurmaları gerektiğini düşünmüyorum	598	98,7
Toplam	606	100,0
Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsil edilmesi gerektiğini düşünüyorum	33	5,4
Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsil edilmesi gerektiğini düşünmüyorum	573	94,6
Toplam	606	100,0
Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmelidir	24	4,0
Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmemelidir	582	96,0
Toplam	606	100,0
Türkiye'deki siyasi partilerin Suriyelilere değer verdiğini düşünüyorum	349	57,6
Türkiye'deki siyasi partilerin Suriyelilere değer verdiğini düşünmüyorum	257	42,4
Toplam	606	100,0

Tablo 34 (Devamı): Adanalıların, Suriyelilerin Siyasal Temsiline Yönelik Fikirleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Türkiye’deki siyasi partilerin Suriyelilerin sorunlarını çözmeye çalıştığını düşünüyorum	241	39,8
Türkiye’deki siyasi partilerin Suriyelilerin sorunlarını çözmeye çalıştığını düşünmüyorum	365	60,2
Toplam	606	100,0

Tablo 34’te Suriyelilerin siyasal temsili ve Türkiye’deki siyasal partilerin Suriyelilere yaklaşımı konusunda Adanalı katılımcıların fikirleri özetlenmiştir. Adanalı katılımcıların %98,7’si Suriyelilerin kendi siyasi partilerini kurmaları düşüncesine katılmadığını, %94,6’sı Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsil edilmemesi gerektiğini ve %96’sı da Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu üç soruya verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde Adanalı katılımcıların, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal temsiline büyük oranda karşı çıktığı anlaşılabilir.

Tablo-34’in devamında Adanalı katılımcıların %57,6’sı “Türkiye’deki siyasi partilerin Suriyelilere değer verdiğini düşünüyorum” derken, %39,8’si ise “Türkiye’deki siyasi partilerin Suriyelilerin sorunlarını çözmeye çalıştığını düşünüyorum” demiştir. Bu durumda Adanalı katılımcıların önemli bir kısmı, Suriyelilerin Türkiye’de siyasal temsiline karşı çıkarken Türkiye’deki siyasal partilerin Suriyelilere yeterince değer verdiğini ve onların sorunlarını çözmeye gayret gösterdiğini belirterek bu durumu Suriyeliler açısından yeterli görmektedir ve dolayısıyla başka haklara gerek duyulmadığını belirtmektedir.

Tablo 35: Adanalıların Suriyelilere Yönelik Çeşitli Algıları

İfadeler	Frekans	Yüzde
Suriyeliler, Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor	148	24,4
Suriyeliler, Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba göstermiyor	458	75,6
Toplam	606	100,0
Suriyeliler Türk toplumuna saygılı davranıyor	128	21,1
Suriyeliler Türk toplumuna saygılı davranmıyor	478	78,9
Toplam	606	100,0
Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor	485	80,0
Suriyeliler Türk toplumunu sömürmüyor	121	20,0
Toplam	606	100,0
Suriyeliler Türkler tarafından dışlanıyor	359	59,2
Suriyeliler Türkler tarafından dışlanmıyor	247	40,8
Toplam	606	100,0

Tablo 35'te ilk olarak Adanalı katılımcıların, Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösterip göstermediğine dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre Adanalı katılımcıların %75,6'sı Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba göstermediğini, %78,9'u Suriyelilerin Türk toplumuna saygılı davranmadığını ve %80'i ise Suriyelilerin Türk toplumunu sömürdüğünü belirtmektedir. Bu üç ifadede Türklerin, Suriyelilere yönelik olumsuz algılar içinde olduğu görülmektedir. İlginç bir şekilde Adanalı katılımcılar bu olumsuz tavrı beslediklerini ispat edercesine %59,2'lik bir katılımcı oranıyla *Suriyelilerin Türkler tarafından dışlandığını* belirtmektedir. Başka bir deyişle Adanalı katılımcıların Suriyelilere yönelik olumsuz algısı, Suriyelilerin dışlanmasını da beraberinde getirmektedir. Suriyelilerin bilinçli olarak dışlanması hem sosyal hem de siyasal entegrasyon süreçlerini zorlaştıran bir unsur olarak yorumlanabilir.

Tablo 36: Adanalıların Suriyelilerin Varlığından Kaynaklı Çeşitli Endişeleri

İfadeler	Frekans	Yüzde
Suriyelilerden dolayı Türklerin işini kaybedeceğinden endişeliyim	530	87,5
Suriyelilerden dolayı Türklerin işini kaybedeceğinden endişe duymuyorum	76	12,5
Toplam	606	100,0
Suriyeliler Türkiye'de güvenlik sorunu yaratmaktadır	514	84,8
Suriyeliler Türkiye'de güvenlik sorunu yaratmamaktadır	92	15,2
Toplam	606	100,0
Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin kaderine, geleceğine karar vermelerinden endişe duyuyorum	546	90,1
Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin kaderine, geleceğine karar vermelerinden endişe duymuyorum	60	9,9
Toplam	606	100,0
Suriyeliler Türk toplumunun kimliğini tehdit etmektedir	508	83,8
Suriyeliler Türk toplumunun kimliğini tehdit etmemektedir	98	16,2
Toplam	606	100,0

Tablo 36; Adanalı katılımcıların, Suriyelilerin varlığından dolayı taşıdıkları endişeleri göstermektedir. Tabloya göre Adanalı katılımcıların %87,5'i Suriyelilerden dolayı Türklerin işini kaybedeceğinden endişe duyduğunu belirtmektedir. Adanalı katılımcıların %84,8'i Suriyelilerin, Türkiye'de güvenlik sorunu yarattığını düşünmekte ve katılımcıların %90,1'i ise Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin kaderine ve geleceğine karar vermelerinden endişe duyduklarını belirtmektedir. Ayrıca Adanalı katılımcıların %83,8'ine göre Suriyeliler Türk toplumunun kimliğini de tehdit etmektedir. Tablo 36 genel olarak değerlendirildiğinde Adanalı katılımcıların, Suriyelilerin varlığını bir tehdit olarak gördükleri ve bu tehditten önemli ölçüde endişe taşıdıkları sonucu çıkarılabilir. Bu durum da elbette hem sosyal hem de siyasal entegrasyon sürecini zorlaştıran bir unsur olarak yorumlanabilir.

Tablo 37: Adanalıların, Devletin Suriyelilere Sağladığı Desteklere Yönelik Algıları

	Yeterli		Yetersiz		Toplam	
	F	%	F	%	F	%
Sağlık Desteği	599	98,8	7	1,2	606	100
Eğitim Desteği	570	94,1	36	5,9	606	100
Kalacak Yer Desteği	577	95,2	29	4,8	606	100
Gıda Yardımı	586	96,7	20	3,3	606	100
Para Yardımı	584	96,4	22	3,6	606	100

*P>0,05

Tablo 37, Adanalıların (ve muhtemelen diğer Türk vatandaşlarının) Suriyelilere yapılan yardımlarla ilgili gerçek dışı algılara sahip olduklarının çarpıcı bir örneğini ortaya koymaktadır. Zira devletin geçici koruma statüsündeki Suriyelilere doğrudan para yardımı (nakdi yardım) yoktur. Kalacak yer desteği uluslararası fonlar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin destekleri ile geçici barınma merkezlerinde sağlanmakta, onun haricinde Suriyelilere devlet tarafından doğrudan kira yardımı yapılmamaktadır. Devletin Suriyelilere yönelik doğrudan gıda yardımı da yoktur ancak çeşitli sivil toplum kuruluşları ya da yerel yönetim kuruluşlarınca zaman zaman gıda yardımları yapıldığının örnekleri vardır²⁰. Fakat düzenli olarak merkezi idare tarafından böyle bir yardım sağlanmamaktadır. Buna karşın özellikle halk nezdinde çoğu zaman bilgi kirliliği olabilmektedir. Özellikle ekonominin olumsuz bir seyir izlediği dönemlerde *vergilerin halka hizmet yerine Suriyelilere kaynak olarak aktarıldığı* ya da *devletin Türk vatandaşlar yerine Suriyelilere baktığı* gibi dedikodular Suriyelilere karşı olumsuz algıların oluşmasına neden olmaktadır.

Adanalı katılımcılar, Türk devletinin Suriyelilere sağladığı sağlık desteğini %98,8 oranında, eğitim desteğini %94,1 oranında, kalacak yer desteğini %95,2 oranında, gıda yardımını %96,7 oranında ve para yardımını %96,4 oranında yeterli görmektedir. Dolayısıyla Suriyelilere yönelik devletin yapmış olduğu yardım ve destekler, Adanalı katılımcılar tarafından genel olarak oldukça yeterli görülmektedir.

²⁰ Bununla birlikte geçici koruma statüsündeki Suriyelilere özellikle eğitim ve sağlık desteği sunulmasında Türkiye Cumhuriyeti devletinin muazzam bir katkısı söz konusudur. Bu konuya çalışmanın dördüncü bölümünde yer verilmiştir.

4.2.4. Hipotezlerin Sınanması

Araştırmanın hipotezlerinin sınanması için Ki- Kare (Chi Square - χ^2 Testi) testi kullanılmıştır. Farklı kategorilere ayrılmış ve iki olay arasındaki ilişkinin testi için χ^2 bağımsızlık testi yapılır (Karagöz, 2016: 665-679). Başka bir deyişle Ki-Kare bağımsızlık testi iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için kullanılır (Baş, 2013: 295). Hipotez testlerinde sosyal entegrasyonun ölçümü için Suriyeli katılımcıların daha önce bir Adanalı ile sohbet, alışveriş, arkadaşlık ve iş ilişkisine sahip olup olmadığını ortalaması alınmıştır. Siyasal entegrasyon için ise Suriyeli katılımcıların Türkiye'deki siyasi partilere dair bilgileri, Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgileri, Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri gazete ve TV'lerden takip edip etmemeleri, Türkiye'deki siyasal partilerin fikirlerini bilmeleri, oy kullanma hakkındaki düşünceleri, Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasal partinin mitingine katılıp katılmadıkları, oy verme hakları olması durumunda hangi partiye oy vereceklerini bilip bilmemeleri, Adana'da bulunan STK'ların faaliyetlerini takip etmeleri ve bu faaliyetlere aktif katılım düzeyleri ve son olarak Türkiye'ye geldikten sonra gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi siyasal faaliyetlere katılım düzeylerinin ortalaması alınmıştır.

Hipotez testleri aşağıda verilmiştir.

Hipotez-1:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin cinsiyetleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin cinsiyetleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 38'e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Adanalılarla sosyal ilişkiler geliştirme konusunda Suriyeli erkek katılımcılar lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tablo 38: Suriyeli Katılımcıların Cinsiyetleri ile Türklerle (Adanalılarla) Geliştirdikleri Sosyal İlişkilere (Sohbet, Alışveriş, Arkadaşlık, İş İlişkisi) İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Cinsiyet	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		X ²	P*	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır			
Erkek	N	378	371	7	351	27	311	67	308	70	92,048	0,000
	%	%67,5	%98,1	%1,9	%92,9	%7,1	%82,3	%17,7	%81,5	%18,5		
Kadın	N	182	166	16	133	49	117	65	79	103		
	%	%32,5	%91,2	%8,8	%73,1	%26,9	%64,3	%35,7	%43,4	%56,6		
Toplam	N	560	537	23	484	76	428	132	387	173		
	%	%100	%95,9	%4,1	%86,4	%13,6	%76,1	%23,6	%69,1	%30,9		

*P>0,05

Suriyeli erkeklerin, Suriyeli kadınlara nispeten kamusal alanda daha görünür- lüğe sahip oldukları saha çalışmasında da sıkça gözlemlenmiştir. Kültürlerinin ve Suriye'deki yaşam biçimlerinin etkisiyle, kadınlara daha çok ev işleriyle ilgi- lenme, çocuk yapma ve çocuk bakma rolleri verilen Suriyelilerde kadınlar hayat- larının önemli bir kısmını evde geçirmektedir. Dolayısıyla Adanalılarla karşı- laşma, sohbet etme, arkadaşlık kurma, alışveriş yapma ya da iş ilişkisi kurma gibi sosyal ilişkiler geliştirme olanakları çok sınırlı seviyededir.

Tablo 38'de Suriyeli erkek katılımcıların %98,1'i daha önce bir Türk ile sohbet ettiğini belirtirken, Suriyeli kadın katılımcılarda bu oran %91,2'dir. Bu oranlar arasındaki fark, özellikle alışveriş, arkadaşlık ve iş ilişkisi alanlarında daha art- maktadır. Daha önce bir Türk ile alışveriş yaptığını belirten Suriyeli erkek katı- lımcıların oranı %92,9 iken, Suriyeli kadınlarda bu oran %73,1'dir. Dolayısıyla sosyal ilişkinin boyutu değiştikçe cinsiyet değişkeni bağlamında oranlar arasın- daki fark da açılmaktadır. Nitekim daha önce bir Türk ile arkadaşlık ilişkisi kur- duğunu belirten Suriyeli erkek katılımcıların oranı %82,3 iken, Suriyeli kadın- larda bu oran %64,3'tür. Son olarak daha önce bir Türk ile iş ilişkisine sahip ol- duğunu belirten Suriyeli erkek katılımcıların oranı %81,5 iken, Suriyeli kadın- larda bu oran yalnızca %43,4'tür. Sohbet ilişkisinden iş ilişkisine doğru her iki cinsiyet grubunda da sosyal ilişki kurma oranları azalma gösterse de Suriyeli ka- dınlarda bu oran (kamusal alanda görünürlüklerinin azlığı ve kültürler neden- lerle) daha fazla olmuştur.

Tablo 38 genel olarak göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli kadın katılımcı- ların erkeklere nispeten Adanalılarla sosyal ilişkilerinin daha zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden Suriyeli kadınların, Adanalılarla sosyal ilişkilerinin artı-

rilmasını teşvik etmek gerekmektedir. Sosyal entegrasyon politikaları oluşturulurken, kadınların bu durumu göz önünde bulundurularak özellikle kamusal alanda görünürlüklerinin artırılması ve Türklerle sosyal ilişki kurmalarını sağlayabilecek alanların açılması hem kamu politikası yapımcılar hem yerel yönetimler hem de sivil toplum kuruluşları işbirliği ile sağlanmalıdır.

Hipotez- 2:

H0: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile Adanalılarla daha önce geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile Adanalılarla daha önce geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 39'a göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir, H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların yaşları artış gösterdikçe Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkilerin oranı daha da azalmaktadır. Gençlerin gerek okul, gerek iş piyasası ve sosyal hayatta Türklerle sosyal ilişkiler kurma noktasında yaşlılara oranla da aktif oldukları görülmektedir.

Tablo 39 incelendiğinde, 18-24 yaş arasında Suriyeli katılımcıların %98,2'si daha önce bir Türk ile sohbet ettiği belirtmiştir. Bu oran 25- 39 yaş arasındaki katılımcılarda %98,1, 40- 59 yaş arasındaki katılımcılarda %89,5 ve 60 yaş ve üzeri katılımcılarda %95,9'dur. Her yaş grubu için oranlar yüksek seviyede olsa da grupların yaş oranları arttıkça Türklerle sohbet ilişkilerinde küçük seviyelerde azalmalar görülmektedir. Ancak diğer sosyal ilişkilerdeki azalma oranı daha önemli seviyelerdir. 18-24 yaş arasındaki Suriyeli katılımcıların %94,6'sı daha önce bir Türk ile alışveriş ilişkisinde bulunduğunu belirtirken, bu oran 25-39 yaş arasındaki katılımcılarda %87,4 seviyesinde, 40-59 yaş arasındaki katılımcılarda %76,3 seviyesinde ve 60 yaş ve üzerindeki katılımcılarda %56,2 seviyesindedir. Diğer soysal ilişki türü olan arkadaşlıkta da benzer bir durum vardır. 18-24 yaş arasındaki Suriyeli katılımcıların %83,3'ü daha önce bir Türk ile arkadaşlık kurduğunu belirtirken, bu oran 25-39 yaş arasındaki katılımcılarda %76,7'ye, 40-59 yaş arasındaki katılımcılarda %70,2'ye ve 60 yaş ve üzerindeki katılımcılarda ise %43,8'e düşmektedir. Son olarak bir Türk ile daha önce iş ilişkisine sahip olduğunu belirten Suriyeli katılımcıların oranı 18-24 yaş aralığı için %76,2 iken, bu oran 25-39 yaş aralığı için %70,6'ya, 40-59 yaş aralığı için %59,6'ya ve 60 yaş ve üzeri için %37,5'e düşmektedir. Özellikle genç Suriyelilerin Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişki oranlarının yüksek olması, gelecek yıllarda iki toplum arasındaki sosyal ilişkilerin daha da artış göstereceğinin sinyallerini vermektedir. Bu

durum ise sosyal entegrasyonun gerçekleşmesinde önemli bir etkiye sahip olacaktır.

Tablo 39: Suriyeli Katılımcıların Yaşları ile Adanalılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerinin Ki Kare Testi Sonuçları

Yaş Aralığı	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır		
18-24	N 168 % %30	165 %98,2	3 %1,5	159 %94,6	9 %5,4	140 %83,3	28 %16,7	128 %76,2	40 %23,8	52,196	0,000
25-39	N 262 % %46,8	257 %98,1	5 %1,9	229 %87,4	33 %12,6	201 %76,7	61 %23,3	185 %70,6	77 %29,4		
40-59	N 114 % %20,4	102 %89,5	12 %10,5	87 %76,3	27 %23,7	80 %70,2	34 %29,8	68 %59,6	46 %40,4		
60+	N 16 % %2,9	13 %81,2	3 %18,8	9 %56,2	7 %43,8	7 %43,8	9 %56,2	6 %37,5	10 %62,5		
Toplam	N 560 % %100	537 %95,9	23 %4,1	484 %86,4	76 %13,6	428 %76,4	132 %23,6	387 %69,1	173 %30,9		

*P>0,05

Tablo 40: Suriyeli Katılımcıların Eğitim Durumu ile Adanalılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerinin Çapraz Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır		
Okur-yazar değiş	N 102 % %18,2	90 %88,2	12 %11,8	72 %75,5	25 %24,5	61 %59,8	41 %40,2	55 %53,9	47 %46,1	52,995	0,000
İlkokul	N 164 % %29,3	160 %97,6	4 %2,4	147 %89,6	17 %10,4	132 %80,5	32 %19,5	121 %73,8	43 %26,2		
Ortaokul	N 182 % %32,5	178 %97,8	4 %2,2	161 %88,5	21 %11,5	144 %79,1	98 %20,9	126 %69,2	56 %30,8		
Lise	N 70 % %12,5	69 %98,6	1 %1,4	62 %88,6	8 %11,4	58 %82,9	12 %17,1	53 %75,7	17 %24,3		
Üniversite	N 42 % %7,5	40 %95,2	2 %4,8	37 %88,1	5 %11,9	33 %78,6	9 %21,4	32 %76,2	10 %23,8		
Toplam	N 560 % %100	537 %95,9	23 %4,1	484 %86,4	76 %13,6	428 %76,4	132 %23,6	387 %69,1	173 %30,9		

*P>0,05

Hipotez-3:

H₀:Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumları ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁:Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumları ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 40'a göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların eğitim seviyeleri artış gösterdikçe Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkilerin oranı daha da artmaktadır.

Tablo 40'a göre okur-yazar olmayan Suriyeli katılımcıların %88,2'si daha önce bir Türk ile sohbet ettiğini belirtirken, ilkokul mezunlarında bu oran %97,6; ortaokul mezunlarında %97,8; lise mezunlarında %98,6 ve üniversite mezunlarında %95,2'dir. Okur-yazar olmayan Suriyeli katılımcıların %75,2'si daha önce bir Türk ile alışveriş ilişkisinin olmadığını belirtirken bu oran ilkokul mezunlarında %89,6; ortaokul mezunlarında %88,5; lise mezunlarında %88,6 ve üniversite mezunlarında %88,1'dir. Okur-yazar olmayan Suriyeli katılımcıların %59,8'i daha önce bir Türk ile arkadaşlık ilişkisinin olmadığını belirtirken bu oran ilkokul mezunlarında %80,5; ortaokul mezunlarında %79,1; lise mezunlarında %82,9 ve üniversite mezunlarında %78,6'dır. Son olarak okur-yazar olmayan Suriyeli katılımcıların %53,9'u daha önce bir Türk ile iş ilişkisinin olmadığını belirtirken bu oran ilkokul mezunlarında %73,8; ortaokul mezunlarında %69,2; lise mezunlarında %75,7 ve üniversite mezunlarında %76,2'dir. Bazı istisnai durumlar olmakla birlikte, Suriyeli katılımcıların eğitim seviyesinin artış göstermesine paralel olarak Adanalılarla (ve Türklerle) sosyal ilişkilerinin de arttığı görülmektedir. Böylece geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim seviyelerinin artışının, sosyal entegrasyonlarını olumlu yönde etkileyeceği yorumunu yapmak da mümkündür.

Tablo 41: Suriyeli Katılımcıların Meslekleri ile Adanılılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerin Ki Kare Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır			
Düzenli Çalışan İşçi	N %	65 %11,6	64 %98,5	1 %1,5	59 %90,8	6 %9,2	57 %87,7	8 %12,3	51 %78,5	14 %21,5	117,703	0,000
Yevmiyeli (günlük) Çalışan İşçi	N %	219 %39,1	215 %98,2	4 %1,8	212 %96,8	7 %3,2	186 %84,9	33 %15,1	186 %84,9	33 %15,1		
Mevsimsilik İşçi	N %	45 %8	43 %95,6	2 %4,4	36 %80	9 %20	32 %71,1	13 %28,9	37 %82,2	8 %17,8		
İşsiz	N %	196 %35	182 %92,9	14 %7,1	147 %75	49 %25	127 %64,8	69 %35,2	84 %42,9	112 %57,1		
İşveren (1 ve daha fazla işçi çalıştıran)	N %	16 %2,9	16 %100	0 %0	14 %87,5	2 %12,5	14 %87,5	2 %12,5	15 %93,8	1 %6,2		
Esnaf	N %	7 %1,3	7 %100	0 %0	6 %85,7	1 %14,3	4 %51,1	3 %42,9	6 %85,7	1 %14,3		
Diğer	N %	12 %2,1	10 %83,3	2 %16,2	10 %83,3	2 %16,7	8 %66,7	4 %33,3	8 %66,7	4 %33,3		
Toplam	N %	560 %100	537 %95,9	23 %4,1	484 %86,4	76 %13,6	428 %76,4	132 %23,6	387 %69,1	173 %30,9		

*P>0,05

Hipotez-4:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana'da icra ettikleri meslekleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana'da icra ettikleri meslekleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 41'e göre Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin icra ettikleri meslekler ile Adanılılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir.

Tablo 41'de dikkat edilmesi gereken en önemli husus, işsiz olan Suriyeli katılımcıların çalışan gruplara nispeten Adanılılarla sosyal ilişkilerinin daha zayıf olma-

sıdır. İşsiz Suriyelilerin özellikle Adanalılarla alışveriş, arkadaşlık ve iş ilişkisi geliştirme oranları diğer meslek gruplarına göre önemli ölçüde düşük görünmektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin sosyal entegrasyonunu artırmak için işsizlik oranlarının düşürülmesi teşvik edilmelidir.

Hipotez-5:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 42'ye göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir.

Suriyeli katılımcıların gelir düzeyi artış gösterdikçe Adanalılarla kurdukları sosyal ilişkilerin oranı da artış göstermektedir. Suriyeli katılımcıları gelir düzeyleri ile Türklerle geliştirdikleri sosyal ilişkileri (sohbet, alışveriş, arkadaşlık ve iş ilişkisi) gösteren Tablo 46 incelendiğinde, gelir seviyesi 0-2500 TL arasında olan Suriye katılımcıların daha önce bir Türk ile sohbet ilişkisi oranı %94,5 iken, daha üst gelir seviyelerinde bu oran %100 olmuştur. Aynı durum Suriyeli katılımcıların daha önce bir Türk ile alışveriş ilişkisinde de geçerlidir. Aylık gelir seviyesi 0-2500 TL olan Suriyeli katılımcıların %84,3'ü daha önce bir Türk ile alışveriş ilişkisinde bulunduğunu belirtirken, bu oran 2501-4500 TL arasında gelire sahip olan Suriyeli katılımcılarda %94,5'e çıkmaktadır. Suriyeli katılımcıların istisnai sayılabilecek bir bölümü (yalnızca %2'si- 11 kişi) 4501 TL ve üzeri gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Veri seti içinde bu oran çok düşük olduğundan 4501 TL ve üzeri gelire sahip olan Suriyeli katılımcılarla ilgili istatistiksel yorum yapmak yanıltıcı olacaktır. Dolayısıyla Tablo-39'da özellikle 0-2500 TL ile 2501-4500 TL'lik gelir grupları baz alınmalıdır. Bu durumda 0-2500 TL arasında aylık gelire sahip olduğunu belirten Suriyeli katılımcıların %73,9'u daha önce bir Türk ile arkadaşlık ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, bu oran 2501-4500 TL arasında aylık gelire sahip olanlarda %82,8'e çıkmaktadır. Benzer bir durum iş ilişkileri açısından da geçerlidir. 0-2500 TL arasında aylık gelire sahip olduğunu belirten Suriyeli katılımcıların %62,5'i daha önce bir Türk ile iş ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, bu oran 2501-4500 TL arası aylık gelire sahip olanlarda %89,8'e çıkmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli katılımcıların gelir seviyesinde meydana gelecek artışlar Adanalılarla (ve Türklerle) sosyal entegrasyonlarının gerçekleşmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

Tablo 42: Suriyeli Katılımcıların Gelir Düzeyleri ile Adanalılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerin Ki Kare Test Sonuçları

Gelir Düzeyi	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır			
0-2500 TL	N %	421 %75,2	398 %94,5	23 %5,5	355 %84,3	66 %15,7	311 %73,9	110 %26,1	263 %62,5	158 %37,5	32,810	0,001
2501 - 4500 TL	N %	128 %22,9	128 %100	0 %0	121 %94,5	7 %5,5	106 %82,8	22 %17,2	115 %89,8	13 %10,2		
4501 - 7000 TL	N %	6 %1,1	6 %100	0 %0	4 %66,7	2 %33,3	6 %100	0 %0	5 %83,3	1 %16,7		
7001+	N %	5 %0,9	5 %100	0 %0	4 %80	1 %20	5 %100	0 %0	4 %80	1 %20		
Toplam	N %	560 %100	537 %95,9	23 %4,1	484 %86,4	76 %13,6	428 %76,4	132 %23,6	387 %69,1	173 %30,9		

*P>0,05

Tablo 43: Suriyeli Katılımcıların Adana'da İkamet Süreleri ile Adanalılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerin Ki Kare Test Sonuçları

Adana'da Yaşanılan Süre	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır			
1 Yıldan Daha Az	N %	8 %1,4	8 %100	0 %0	7 %87,5	1 %12,5	6 %75	2 %25	4 %50	4 %50	52,512	0,000
1-3 Yıl	N %	81 %14,5	80 %98,1	1 %1,2	78 %93,6	3 %3,7	64 %79	17 %21	64 %79	17 %21		
4-5 Yıl	N %	154 %27,5	151 %97,1	3 %1,9	140 %90,9	14 %9,1	131 %85,1	23 %14,9	106 %68,8	48 %31,2		
6-7 Yıl	N %	228 %40,7	209 %91,7	19 %8,3	174 %76,3	54 %23,7	153 %67,1	75 %32,9	144 %63,2	84 %36,8		
8 Yıldan Daha Fazla	N %	89 %15,9	89 %100	0 %0	85 %95,5	4 %4,5	74 %83,1	15 %16,9	69 %77,5	20 %22,5		
Toplam	N %	560 %100	537 %95,9	23 %4,1	484 %86,4	76 %13,6	428 %76,4	132 %23,6	387 %69,1	173 %30,9		

*P>0,05

Hipotez- 6:

H₀: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana’da ikamet süreleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana’da ikamet süreleri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 43’e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana ilinde ikamet ettikleri süre ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir. Buna göre Adana ilinde daha uzun süre ikamet eden Suriyeli katılımcıların, daha az süre ikamet edenlere oranla Türklerle daha fazla sosyal ilişki geliştirdikleri görülmektedir. Bu duruma göre Suriyelilerin ilerleyen yıllarda da Adana ilinde ve Türkiye’de ikamet etmeleri halinde sosyal entegrasyon süreçlerini olumlu yönde etkileyebilecektir.

Hipotez- 7:

H₀: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türklerle geliştirdiği sosyal ilişkiler arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türklerle geliştirdiği ilişkiler arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 44’e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri sosyal ilişkiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir.

Tablo 44: Suriyeli Katılımcıların Türkçe Konuşabilme Seviyeleri ile Adanalılarla Daha Önce Geliştirdikleri Sosyal İlişkilerin Ki Kare Testi Sonuçları

Türkçe Seviyesi	Toplam	Bir Türk ile Sohbet		Bir Türk ile Alışveriş		Bir Türk ile Arkadaşlık		Bir Türk ile İş İlişkisi		χ^2	P*
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır		
Hiç Bilmiyor	N 114 % %20,4	104	10	92	22	61	53	67	47	56,560	0,000
	% %91,2 %8,8	%80,7	%19,3	%53,5	%46,5	%5,8	%41,2				
Az Biliyor	N 228 % %40,7	218	10	192	36	167	61	151	77		
	% %95,6 %4,4	%84,2	%15,8	%73,2	%26,8	%66,2	%33,8				
Orta Biliyor	N 172 % %30,7	170	2	155	17	156	16	131	41		
	% %98,8 %1,2	%90,1	%9,9	%90,7	%9,3	%76,2	%23,8				
İyi Biliyor	N 46 % %8,2	45	1	45	1	44	2	38	8		
	% %97,8 %2,2	%97,8	%2,2	%95,7	%4,3	%82,6	%17,4				
Toplam	N 560 % %100	53	23	484	76	428	132	387	173		
	% %95,9 %4,1	%86,4	%13,6	%76,4	%23,6	%69,1	%30,9				

*P>0,05

Tablo 44 incelendiğinde, Suriyeli katılımcıların Türkçe konuşabilme seviyesinin artışına paralel olarak Adanalılarla (ve Türklerle) sosyal ilişkilerinin her düzeyde (sohbet, alışveriş, arkadaşlık ve iş ilişkisi) artış gösterdiği görülmektedir. Türkçe dilini hiç bilmediğini belirten Suriyeli katılımcıların %91,2'si daha önce bir Türk ile sohbet ettiğini belirtmektedir. Bu gruptaki katılımcılar her ne kadar Türkçe bilmeseler de Türklerle gerçekleştirdikleri anlamlı ya da anlamsız her konuşmayı sohbet olarak görmektedir. Kısa süreli bir selamlaşma ya da bilinen birkaç kelimeyle hatır sorma da bu sohbet kapsamındadır.

Tablo 44'e göre Türkçe dilini az bilen Suriyeli katılımcıların %95,6'sı daha önce bir Türk ile sohbet ettiğini belirtirken, bu oran Türkçe dilini orta seviyede bilenlerde %98,7'dir. Türkçe dilini hiç bilmeyen katılımcıların %80,7'si daha önce bir Türk ile alışveriş ilişkisine sahip olduğunu belirtirken, bu oran Türkçe dilini az bilenlerde %84,2; orta seviyede bilenlerde %90,1 ve iyi bilenlerde %97,8'dir.

Tablo 44'te de gösterildiği üzere Türkçe dilini hiç bilmediğini belirten Suriyeli katılımcıların %53,5'i daha önce bir Türk ile arkadaşlık kurduğunu belirtirken, bu oran az bilenlerde %73,2; orta seviyede bilenlerde %90,7 ve iyi bilenlerde %95,7'dir. Son olarak Türkçe dilini hiç bilmediğini belirten Suriyeli katılımcıların %58,8'i daha önce bir Türk ile iş ilişkisi kurduğunu belirtirken, bu oran Türkçe dilini az bilenlerde %66,2; orta seviyede bilenlerde %76,2 ve iyi bilenlerde %82,6'dır.

Hipotez- 8:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 45: Suriyeli Katılımcıların Cinsiyetleri ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasi entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasi entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Erkek	N %	47 %12,4	331 %87,6	1,556	0,669
Kadın	N %	20 %11	162 %89		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 45'e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin cinsiyetleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H₀ hipotezi kabul edilir, H₁ hipotezi reddedilir.

Hipotez-9:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 46'ya göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yaşları ile siyasal entegrasyonları²¹ arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H₀ hipotezi kabul edilir, H₁ hipotezi reddedilir.

²¹ Siyasal entegrasyon başlığı altında Suriyeli katılımcıların Türkiye'deki siyasi partilere dair bilgileri, Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgileri, Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri gazete ve

Tablo 46 incelendiğinde, Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyonlarının, her yaş düzeyindeki çok düşük bir seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 46: Suriyeli Katılımcıların Yaşları²² ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Yaş Aralığı	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
18- 24	N %	17 %10,1	151 %89,9	18,695	0,096
25- 39	N %	36 %13,7	226 %86,3		
40- 59	N %	12 %10,5	102 %89,5		
60 ve üzeri	N %	2 %12,5	14 %87,5		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Hipotez-10

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumu ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumu ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

TV'lerden takip edip etmemeleri, Türkiye'deki siyasal partilerin fikirlerini bilmeleri, oy kullanma hakkındaki düşünceleri, Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasal partinin mitingine katılıp katılmadıkları, oy verme hakları olması durumunda hangi partiye oy vereceklerini bilip bilmemeleri, Adana'da bulunan STK'ların faaliyetlerini takip etmeleri ve bu faaliyetlere aktif katılım düzeyleri ve son olarak Türkiye'ye geldikten sonra gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi siyasal faaliyetlere katılım düzeyleri bulunmaktadır.

²² Tablo 46'de, Ki Kare testi yapabilmek için N değerleri 5'ten küçük olan hücrelerin oranını %20'nin altına çekebilmek için analiz yapılırken 40- 59 yaş grubu ile 60 yaş ve üzerindeki yaş grubu birleştirilmiş ancak tabloda her yaş grubuna yer verilmiştir.

Tablo 47: Suriyeli Katılımcıların Eğitim Durumu ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Okur-yazar değil	N %	13 %12,7	89 %87,3	3,339	0,275
İlkokul	N %	22 %13,4	142 %86,6		
Ortaokul	N %	15 %8,2	167 %91,8		
Lise ve Üniversite	N %	17 %15,2	95 %84,8		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 47'ye göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim durumları ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin siyasal entegrasyonları ile eğitim durumları arasında bir ilişki kurulamamıştır. Tablo 47'de her ne kadar eğitim durumu ve siyasal entegrasyon arasında istatistiksel olarak ilişki bulunmasa da lise ve üniversite mezunlarının siyasal entegrasyon oranları diğer gruplara oranla daha yüksektir. Ancak her eğitim durumu grubundan Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyon seviyelerinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Hipotez-11:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin meslekleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin meslekleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 48'e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin meslekleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Tablo 48'de düzenli çalışan Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyonlarının işsizlere nispeten yaklaşık iki kat yüksek olması dikkat çekicidir.

Tablo 48: Suriyeli Katılımcıların Meslekleri ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Meslek	n	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasi entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasi entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Düzenli Çalışan İşçi	N %	15 %23,1	50 %76,9	9,517	0,147
Yevmiyeli (günlük) Çalışan İşçi	N %	21 %9,6	198 %90,4		
Mevsimlik İşçi	N %	5 %11,1	40 %88,9		
İşsiz	N %	23 %11,7	173 %88,3		
İşveren (1 ve daha fazla işçi çalıştıran)	N %	1 %6,7	15 %93,8		
Esnaf	N %	1 %14,3	6 %85,7		
Diğer	N %	1 %8,3	11 %91,7		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Hipotez-12:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 49: Suriyeli Katılımcıların Gelir Düzeyleri²³ ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Gelir Düzeyi	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
0-2500 TL	N %	49 %11,6	372 %88,4	0,339	0,844
2501- 4500 TL	N %	17 %13,3	111 %86,7		
4501- 7000 TL	N %	0 %0	6 %100		
7001 +	N %	1 %20	4 %80		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 49'a göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin siyasal entegrasyonları ile gelir düzeyleri arasında bir ilişki kurulamamıştır. Ancak her gelir düzeyinden Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyon seviyelerinin düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Hipotez-13:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana ilinde ikamet ettikleri süre ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana ilinde ikamet ettikleri süre ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

²³ Tablo 53'te Ki Kare testi yapabilmek için N değerleri 5'ten küçük olan hücrelerin oranını %20'nin altına çekebilmek için analiz yapılırken gelir düzeyleri 4501-7000 TL ile 7001+ TL olan iki grup birleştirilmiştir ancak tabloda her gelir grubuna yer verilmiştir.

Tablo 50: Suriyeli Katılımcıların Adana’da İkamet Ettikleri Süre ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Adana’da Yaşanılan Süre	N	Adana’daki Suriyelilerin Türkiye’de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana’daki Suriyelilerin Türkiye’de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
1 Yıldan Daha Az	N %	1 %12,5	7 %87,5	5,530	0,237
1-3 Yıl	N %	8 %9,9	73 %90,1		
4-5 Yıl	N %	26 %16,9	128 %83,1		
6-7 Yıl	N %	21 %9,2	207 %90,8		
8 Yıldan Daha Fazla	N %	11 %12,4	78 %87,6		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 50’ye göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adana ilindeki ikamet süreleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Tablo 50 incelendiğinde, Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyonlarının, Adana’da ikamet edilen her yıl aralığı için çok düşük bir seviyede olduğu görülmektedir.

Hipotez-14:

H₀: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana’da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 51: Suriyeli Katılımcıların Türkçe Konuşabilme Seviyeleri ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

Türkçe Seviyesi	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Hiç Bilmiyor	N %	10 %8,8	104 %91,2	7,479	0,058
Az Biliyor	N %	27 %11,8	201 %88,2		
Orta Biliyor	N %	19 %11	153 %89		
İyi Biliyor	N %	11 %23,9	35 %76,1		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 51'e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Her ne kadar H1 hipotezi reddedilse de Tablo 51 incelendiğinde, Türkçeyi iyi konuşabilen katılımcıların, diğer katılımcılara oranla siyasal entegrasyon seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkçeyi iyi konuşan Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyon seviyelerinin, Türkçeyi hiç bilmeyenlere nispeten yaklaşık olarak 3 kat; az ve orta bilenlere nispeten ise 2 kat daha yüksek olduğu görülmektedir.

Hipotez-15:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma eğilimleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma eğilimleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 52: Suriyeli Katılımcıların Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olma Eğilimleri ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Türk vatandaşı olmak isteyenler	N %	53 %12,1	385 %87,9	0,035	0,851
Türk vatandaşı olmak istemeyenler	N %	14 %11,5	108 %88,5		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 52'ye göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma eğilimleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin siyasal entegrasyonları ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma eğilimleri arasında bir ilişki kurulamamıştır.

Hipotez-16:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kültürleşme düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kültürleşme düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 53'e göre Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kültürleşme düzeyleri ile siyasal entegrasyonları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir, H1 hipotezi kabul edilir.

Tablo 53'te kendini Türk kültürüne yakın hisseden Suriyeli katılımcılar ile kendini hem Türk hem de Suriye kültürüne yakın hisseden Suriyeli katılımcıların diğer iki gruba nispeten siyasal entegrasyon oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kendini yalnızca Türk kültürüne yakın hisseden

(Berry'nin teorisine göre asimilasyona meyilli olanlar) katılımcılar ile kendini hem Türk hem de Suriye kültürüne yakın hisseden (Berry'nin teorisine göre entegrasyona meyilli olanlar) katılımcıların siyasal entegrasyona daha meyilli oldukları çıkarımı yapılabilir ancak buna rağmen genel olarak her kültürleşme düzeyi grubunda, Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyon oranlarının düşük olduğu da söylenebilir.

Tablo 53: Suriyeli Katılımcıların Kültürleşme Düzeyleri ile Siyasal Entegrasyonları Arasındaki İlişkiye Dair Ki Kare Testi Sonuçları

	N	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumlu yaklaşımları	Adana'daki Suriyelilerin Türkiye'de siyasal entegrasyona yönelik olumsuz yaklaşımları	χ^2	P*
Kendimi Türk kültürüne yakın hissediyorum	N %	4 %22,2	14 %77,8	10,740	0,013
Kendimi Suriye kültürüne yakın hissediyorum	N %	21 %7,9	246 %92,1		
Kendimi hem Suriye hem de Türk kültürüne yakın hissediyorum	N %	42 %15,7	225 %84,3		
Kendimi ne Suriye ne de Türk kültürüne yakın hissetmiyorum	N %	0 %0	8 %100		
Toplam	N %	67 %12	493 %88		

*P>0,05

Tablo 54: Suriyeli Katılımcıların Adana İlinde İkamet Süreleri ile Suriye'ye Dönme Eğilimlerine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Ne kadar süredir Adana'da yaşıyorsunuz?		Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum	Suriye'de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim olursa dönerim	Suriye'de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim	Suriye'de güvenli bölge olursa dönerim	Suriye'de savaş devam etse bile dönerim	Fikrim yok/bilmiyorum	Toplam	χ^2	P*
1 yıldan az	N %	1 %1,5	5 %62,5	1 %12,5	0 %0,0	0 %0,0	1 %12,5	8 %100	28,773	0,092
1-3 yıl	N %	36 %44,4	37 %45,7	3 %3,7	3 %3,7	0 %0,0	2 %2,5	81 %100		
4-5 yıl	N %	53 %34,4	89 %57,8	2 %1,3	2 %1,3	0 %0,0	8 %5,2	154 %100		
6-7 yıl	N %	55 %24,1	141 %61,8	10 %4,4	2 %0,9	1 %0,4	19 %8,3	228 %100		
8 yıldan fazla	N %	28 %31,5	51 %57,3	1 %1,1	3 %3,4	0 %0,0	6 %6,7	89 %100		
Toplam	N %	173 %30,9	323 %57,7	17 %3,0	10 %1,8	1 %0,2	36 %6,4	560 %100		

*P>0,05

Tablo 55: Adanalı Katılımcıların Aylık Gelirleri ile Suriyelilerin Türkiye'de Kalmaya ya da Ülkelerine Gönderilmelerine Dair Fikirlerine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Aylık Gelir		Suriye'deki savaş bitse de Suriyelilerin Türkiye'de kalmasını isterim	Suriye'deki savaş biterse Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini isterim	Suriye'deki savaş bitmese bile Suriyeliler ülkelerine gönderilmeliler	Toplam	χ^2	P*
0-2500 TL	N %	3 %1	156 %54,4	128 %44,6	287 %100	20,926	0,139
2501-4500 TL	N %	4 %1,8	115 %51,3	105 %46,9	224 %100		
4501-7000 TL	N %	2 %2,5	47 %58,8	31 %38,8	80 %100		
7001 TL ve üzeri	N %	0 %0	9 %60	6 %40	15 %100		
Toplam	N %	9 %1,5	327 %54	270 %44,6	606 %100		

*P>0,05

Hipotez-17:

H0: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana'da ikamet süreleri ile Suriye'ye geri dönme eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana'da ikamet süreleri ile Suriye'ye geri dönme eğilimleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 54'de Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların Adana ilinde ikamet ettikleri süre ile Suriye'ye geri dönme eğilimleri arasında ilişki kurulamamıştır.

Hipotez- 18:

H0: Adana halkının gelir düzeyi ile Adanalı katılımcıların Suriyelilerin Türkiye'de kalması ya da ülkelerine gönderilmesine dair fikirleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Adana halkının gelir düzeyi ile Adanalı katılımcıların Suriyelilerin Türkiye'de kalması ya da ülkelerine gönderilmesine dair fikirleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 55'te Ki kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Adanalı katılımcıların aylık gelir seviyesi ile Suriyelilerin Türkiye'de kalması ya da ülkelerine gönderilmesine dair fikirleri arasında ilişki kurulamamıştır.

Tablo 56: Suriyeli Katılımcıların Türkçe Dilini Bilme Seviyeleri ile Türkiye'nin Siyasal Meselelerine İlgilerine İlişkin Ki Kare Tablosu Sonuçları

Türkçe Seviyesi		TV ve Gazetelerinden Türk Siyaseti ile İlgili Gelişmeleri;		Toplam	χ^2	P*
		İlgi Duyarım	İlgi Duymam			
Hiç Bilmiyor	N	1	113	114	10,749	0,013
	%	%0,9	%99,1	%100		
Az Biliyor	N	12	216	228		
	%	%5,3	%94,7	%100		
Orta Biliyor	N	8	164	172		
	%	%4,	%95,3	%100		
İyi Biliyor	N	6	40	46		
	%	%13	%87	%100		
Toplam	N	27	533	560		
	%	%4,8	%95,2	%100		

*P>0,05

Hipotez- 19:

H0: Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1:Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerileri ile Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymaları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 56'da Ki kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir, H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri arttıkça, Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgileri de artış göstermektedir.

Tablo 56'ya göre Türkçe dilini hiç, az, orta ve iyi seviyede bilen Suriyeli katılımcıların çok önemli kısmının Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymadıkları görülmektedir. Ancak tabloya dikkatlice bakıldığında Türkçe dilini iyi bilen Suriyeli katılımcıların Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi düzeyinin diğer gruplara nispeten daha fazla olduğu görülmektedir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Türkçe diline hâkim olmaları, onları Türkiye'nin siyasal meselelerini takip etmeye teşvik edecek ve böylece belki de Türk halkıyla gündemlerinin de ortak olmasının yolu açılacaktır. Zira Türkçe

konuşabilme yeteneği artan Suriyeliler, kendi dillerindeki haberlerin yanı sıra Türkçe televizyon ve gazetelerden de Türkiye'nin gündemini takip edebilecektir. Dolayısıyla Suriyelilerin Türkçe dilini daha iyi öğrenmeleri halinde siyasal entegrasyonlarının bu durumdan olumlu şekilde etkileneceği yorumu yapılabilir.

Tablo 57: Suriyeli Katılımcıların Gelir Düzeyleri ile Türk TV ve Gazetelerinden Türk Siyaseti ile İlgili Gelişmeleri Takip Etme Davranışlarına İlişkin Ki Kare Test Sonuçları

Aylık Gelir		TV ve Gazetelerinden Türk Siyaseti ile İlgili Gelişmeleri;		Toplam	χ^2	P*
		Takip Ederim	Takip Etmem			
0-2500 TL	N	68	353	421	25,845	0,000
	%	%16,2	%83,8	%100		
2501-4500 TL	N	38	90	128		
	%	%29,7	%70,3	%100		
4501-7000 TL	N	3	3	6		
	%	%50	%50	%100		
7000 TL ve üzeri	N	4	1	5		
	%	%80	%20	%100		
Toplam	N	113	447	560		
	%	%20,2	%79,8	%100		

*P>0,05

Hipotez-20:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 57'de Ki kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin aylık gelir seviyeleri ile TV ve gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların gelir seviyesi yükseldikçe, TV ve gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etme oranı da paralel şekilde artış göstermektedir. Gelir seviyesi yüksek olan Suriyeli katılımcıların, işleri ve aileleri haricinde, Türkiye'nin siyasal meselelerini takip etmeye de zaman ayırdığı söylenebilir.

Tablo 57'ye göre 0-2500 TL arasında aylık gelire sahip olan Suriyeli katılımcıların %16,2'si TV ve gazetelerden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip ettiğini belirtirken, bu oran 2501-4500 TL gelir seviyesindeki katılımcılar için %29,7; 4500-7000 TL arasındaki katılımcılar için %50 ve 7001 TL ve üzerinde gelire sahip olanlar için %80 seviyesindedir. Suriyelilerin gelir seviyelerini artırıcı önlemler alınması halinde, siyasal entegrasyon süreçleri bu durumdan olumlu yönde etkilenebilecektir. Suriyelilerin gelir düzeyini artırmak için ise çalışmanın dördüncü bölümünde işgücü piyasasına erişim alt başlığındaki önerilerimiz geçerliliğini korumaktadır.

Tablo 58: Suriyeli Katılımcıların Eğitim Seviyeleri ile STK'ların Faaliyetlerine Aktif Katılımlarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Eğitim Durumu		Toplam	Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarına daha önce aktif olarak;		χ^2	P*
			Katıldım	Katılmadım		
Okur-yazar değil	N	102	2	100	5,139	0,273
	%	%18,2	%2	%98		
İlkokul	N	164	0	1164		
	%	%29,3	%0	%100		
Ortaokul	N	182	4	175		
	%	%32,5	%2,2	%97,8		
Lise	N	70	0	70		
	%	%12,5	%0	%100		
Üniversite	N	42	1	41		
	%	%7,5	%2,4	%97,6		
Toplam	N	560	7	553		
	%	%100	%1,2	%98,8		

*P>0,05

Hipotez- 21:

H₀: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim seviyeleri ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine aktif katılımları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim seviyeleri ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine aktif katılımları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 58’de Ki kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların eğitim seviyeleri ile sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine aktif katılımları arasında ilişki kurulamamıştır. Sahada yapılan görüşmelerde de Suriyelilerin sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi sahibi olmadıkları, Suriyelilere yönelik faaliyetler yürüten sivil toplum örgütlerinden haberdar olmadıkları görülmüştür. Suriyelilere daha önce yardım yapmış olan sivil toplum örgütlerinin isimlerini bile bilmeyen Suriyeliler, bu örgütlerden kendilerine gelen yardımların Türkiye Cumhuriyeti devletinden geldiğini sanmaktadır. Suriyelilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal entegrasyonlarını hızlandırmak için Adana ilinde Suriyelileri odak alan sivil toplum örgütlerinin sayısının artırılması ve entegrasyon temelli faaliyetlerinin teşvik edilmesi gereklidir.

Tablo 58 incelendiğinde 560 Suriyeli katılımcıdan yalnızca 7 tanesi daha önce Adana ilindeki bir sivil toplum kuruluşunun faaliyetine aktif katılım sağladığı görülmektedir. Bu sayı bir yandan Suriyeli katılımcıların Adana’daki sivil toplum kuruluşlarına mesafeli olduklarını gösterirken diğer yandan da istatistiksel açıdan analiz yapılmasını güçleştirmektedir.

Tablo 59: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmak İsteyen Suriyeli Katılımcılar ile Türkiye’de Son Yapılan Seçimleri Takip Etme Davranışlarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

		Türkiye’de en son yapılan seçimleri;			χ^2	P*
		Takip Ettim	Takip Etmedim	Toplam		
Türk vatandaşı olmak isteyenler	N	53	385	438	0,035	0,479
	%	%12,1	%87,9	%100		
Türk vatandaşı olmak istemeyenler	N	14	108	122		
	%	%11,5	%88,5	%100		
Toplam	N	67	493	560		
	%	%12,0	%88	%100		

*P>0,05

Tablo 60: Suriyeli Katılımcıların Gelir Düzeyleri ile Kültürleşme Düzeylerine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Gelir Seviyesi		Suriyelilerin Kültürleşmesine Dair İfadeler;					χ^2	P*
		Kendimi Türk kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi Suriye kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi hem Suriye hem de Türk kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi ne Suriye ne de Türk kültürüne yakın hissetmiyorum	Toplam		
0-2500 TL	N	15	215	184	8	421	18,373	0,31
	%	%3,6	%50,8	%43,7	%1,9	%100		
2501-4500 TL	N	2	48	78	0	128		
	%	%1,6	%37,5	%60,9	%0	%100		
4501-7000 TL	N	0	3	3	0	6		
	%	%0	%50	%50	%0	%100		
7001 TL ve üzeri	N	1	22	2	0	5		
	%	%20	%40	%40	%0	%100		
Toplam	N	18	267	267	8	560		
	%	%3,2	%47,7	%47,7	%1,4	%100		

*P>0,05

Hipotez- 22:

H₀: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyen Suriyeliler ile Türkiye’de en son yapılan seçimleri takip etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyen Suriyeliler ile Türkiye’de en son yapılan seçimleri takip etme davranışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-59’da Ki Kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H₀ hipotezi kabul edilir, H₁ hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin Türk vatandaşı olmak isteyip istememesi ile Türkiye’de yapılan son seçimleri takip etme davranışları arasında bir ilişki kurulamamıştır. Tablo-59 incelendiğinde Türk vatandaşı olmak isteyenlerin son seçimleri takip etme oranlarının, Türk vatandaşı olmak istemeyenlerin oranına nispeten çok az bir farkla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu tabloya göre siyasal entegrasyonun bir göstergesi olan göçmenlerin göç ettiği yerdeki siyasal seçimleri takip etmedeki ilgisizliği ile vatandaş olmamaları arasında ilişki kurulamamıştır.

Hipotez-23:

H₀: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin gelir düzeyleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-60’da Ki kare testinin P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H₀ hipotezi kabul edilir, H₁ hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin gelir seviyesi ile kültürleşme düzeyleri arasında bir ilişki kurulamamıştır

Hipotez-24:

H₀: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana’daki ikamet süreleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁: Adana’da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin Adana’daki ikamet süreleri ile kültürleşme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 61’de ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H₀ hipotezi reddedilir, H₁ hipotezi kabul edilir.

Tablo 61’e göre Suriyeli katılımcıların %47,7’si kendini Suriye kültürüne yakın hissettiğini belirtmekte, öte yandan Suriyeli katılımcıların diğer %47,7’si de kendini hem Türk hem de Suriye kültürüne yakın hissettiğini belirtmektedir. Kendini yalnızca Türk kültürüne yakın hissedenlerin oranı %3,2 iken, kendini ne Türk ne de Suriye kültürüne yakın hissetmediğini belirtenlerin oranı %1,4’dür. Kendini Suriye kültürüne yakın hisseden Suriyeli katılımcıların oranı 8 yıldan daha fazla süredir Adana ilinde ikamet edenlerde daha az ikamet edenlere nispeten düşüş göstermektedir. Öte yandan kendini hem Türk hem de Suriyeli kültürüne yakın hissettiğini belirten Suriyeli katılımcıların oranı 8 yıldan daha fazla süredir Adana ilinde ikamet edenlerde yükseliş göstermektedir. Bu durum Suriyelilerin entegrasyonu için olumlu bir detay olarak yorumlanabilir. Zira çalışmanın ikinci bölümünde Berry’nin kültürleşme teorisine değinilirken, göçmenlerin kendilerini yalnızca kendi kültürlerine yakın hissetmeleri ayrılma/dışlama; hem kendi kültürlerine hem de göç ettikleri yerin kültürüne yakın hissetmeleri entegrasyon; yalnızca göç ettikleri yerin kültürüne yakın hissetmeleri asimilasyon; ve ne kendi kültürüne ne de göç ettiği yerin kültürüne yakın hissetmemesi ise marjinalizasyon olarak tanımlanmıştı. Bu tanımlama göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli katılımcıların özellikle 8 yıl ve fazla süreden sonra entegrasyon oranlarının artacağı beklenebilir.

Hipotez-25:

H₀: Suriyelilerin cinsiyetleri ile çocuklarının Adanalı çocuklarıyla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olma eğilimi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin cinsiyetleri ile çocuklarının Adanalı çocuklarıyla aynı okulda eğitim görmesinden rahatsız olma eğilimi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 61: Suriyeli Katılımcıların Adana'daki İkamet Süreleri ile Kültürleşme Düzeylerine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Ne kadar süredir Adana'da yaşıyorsunuz?		Suriyelilerin Kültürleşmesine Dair İfadeler;					χ^2	P*
		Kendimi Türk kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi Suriye kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi hem Suriye hem de Türk kültürüne yakın hissediyorum	Kendimi ne Suriye ne de Türk kültürüne yakın hissetmiyorum	Toplam		
1 yıldan az	N	1	4	3	0	8	33,027	0,000
	%	%12,5	%50	%37,5	%0,0	%100		
1-3 yıl	N	3	27	48	3	81		
	%	%3,7	%33,3	%59,3	%3,7	%100		
4-5 yıl	N	5	66	80	3	154		
	%	%3,2	%42,	%51,9	%3,7	%100		
6-7 yıl	N	5	137	84	2	228		
	%	%2,2	%60,1	%36,8	%0,9	%100		
8 yıldan fazla	N	4	33	52	0	89		
	%	%4,5	%37,4	%58,4	%0	%100		
Toplam	N	18	267	267	8	560		
	%	%3,2	%47,7	%47,7	%1,4	%100		

*P>0,05

Tablo 62: Suriyeli Katılımcıların Cinsiyetleri ile Çocuklarının Adanalı Çocuklarıyla Aynı Okulda Eğitim Görmesinden Rahatsız Olup Olmadıkları Durumlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Cinsiyet		Adanalıların çocuklarının, benim (Suriyeli) çocuklarımla aynı okulda eğitim görmesinden;		Toplam	χ^2	P*
		Rahatsız olmam	Rahatsız olurum			
Erkek	N	362	16	378	0,47	0,829
	%	%95,8	%4,2			
Kadın	N	175	7	182		
	%	%96,2	%3,8			

*P>0,05

Tablo 62'deki Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul edilir ve H1 hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle Suriyeli erkek ve kadınlar, çocuklarının Adanalı çocuklarla aynı okulda eğitim görmesinden istatistiksel olarak farklılık göstermeyecek seviyede rahatsız olmakta ya da olmamaktadır.

Hipotez-26:

H0: Suriyelilerin cinsiyetleri ile Suriyelilerin oy kullanma haklarına sahip olması düşüncesi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin cinsiyetleri ile Suriyelilerin oy kullanma haklarına sahip olması düşüncesi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 63'deki Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle geçici koruma statüsündeki Suriyeli kadınlar, erkeklere göre oy kullanma hakkına sahip olma fikrine daha az eğilimlidir. Suriyeli kadınların, erkeklere görece kamusal alanda görünürlüklerinin daha az olması onları Türk siyasetine nispeten daha ilgisiz olmaya sevk edebilir. Oy kullanma hakkına bakış açılarının erkeklere nispeten daha olumsuz olması da bu ilgisizlikten kaynaklanabilmektedir.

Tablo 63: Suriyeli Katılımcıların Cinsiyetleri ile Suriyelilerin Oy Kullanma Hakkına Sahip Olması Fikrine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Cinsiyet		Türk Siyasetindeki Partilerin Fikirlerini;		Toplam	χ^2	P*
		Biliyorum	Bilmiyorum			
Erkek	N	184	194	378	11,474	0,001
	%	%48,7	%51,3	%100		
Kadın	N	61	121	182	11,474	0,001
	%	%35,5	%66,5	%100		

*P<0,05

Hipotez-27:

H0: Suriyelilerin medeni durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin medeni durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri arkadaşlık ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 64'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak

anlamli bir fark vardir. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle geçici koruma statüsündeki bekâr Suriyeliler, evlilere oranla Adanalılarla daha fazla arkadaşlık ilişkisine sahiptir. Başka bir ki-kare analizinde 18-24 yaş arası Suriyelilerin %72,6'sının bekâr olduğu görülmüştür²⁴. Dolayısıyla hem genç hem de bekâr Suriyeliler, Adanalılarla arkadaşlık ilişkisi geliştirmeye daha meyillidir yorumu yapılabilir.

Tablo 64: Suriyeli Katılımcıların Medeni Durumu ile Adanalılarla Geliştirdikleri Arkadaşlık İlişkinine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Medeni Durum		Bugüne kadar bir Adanalı ile Arkadaşlığınız Oldu mu?		Toplam	χ^2	P*
		Evet	Hayır			
Bekâr	N	143	21	164	22,068	0,000
	%	%87,2	%12,8	%100		
Evli	N	285	111	396		
	%	%72	%28	%100		

*P<0,05

Hipotez-28:

H0: Suriyelilerin medeni durumu ile Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgileri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin medeni durumu ile Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgileri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 65: Suriyeli Katılımcıların Medeni Durumu ile Türkiye'nin Siyasal Meselelerine İlgilerine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Medeni Durum		Türkiye'nin Siyasal Meselelerine İlgisi;		Toplam	χ^2	P*
		Duyarım	Duymam			
Bekâr	N	16	148	164	12,307	0,000
	%	%9,8	%90,2	%100		
Evli	N	11	385	396		
	%	%2,8	%97,2	%100		

*P<0,05

Tablo 65'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul

²⁴ Ki-Kare: 200,950 ve Asymp. Sig (P):0,00

edilir. Başka bir deyişle geçici koruma statüsündeki bekâr Suriyeliler, Türkiye'nin siyasal meselelerine evlilere nispeten daha çok ilgi duymaktadır.

Hipotez-29:

H0: Suriyelilerin eğitim durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin eğitim durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 66: Suriyeli Katılımcıların Eğitim Durumları İle Adanalılarla Geliştirdikleri İş İlişkinin İlişkinin Ki Kare Tablosu

Eğitim Durumu		Bugüne kadar bir Adanalı ile İş İlişkiniz Oldu mu?		Toplam	χ^2	P*
		Evet	Hayır			
Okuryazar Değil	N %	55 %53,9	47 %46,1	102 %100	15,115	0,004
İlkokul	N %	121 %73,8	43 %26,2	164 %100		
Ortaokul	N %	126 %69,2	56 %30,8	182 %100		
Lise	N %	53 %75,7	17 %24,3	70 %100		
Üniversite	N %	32 %76,2	10 %23,8	42 %100		

*P<0, 05

Tablo 66'da Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin eğitim düzeyi arttıkça Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkileri de artış göstermektedir. Bunun yanı sıra Suriyelilerin eğitim durumu ile Adanalılarla geliştirdikleri arkadaşlık ilişkileri de incelendiğinde benzer bir sonuç görülmüştür²⁵.

Hipotez-30:

H0: Suriyelilerin aylık gelirleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyasetindeki gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir fark yoktur.

²⁵ Ki Kare: 19,593 ve Asymp. Sig (P): 0,001.

H1: Suriyelilerin aylık gelirleri ile Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyasetindeki gelişmeleri takip etme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 67: Suriyeli Katılımcıların Gelir Seviyesi İle Türk Televizyon ve Gazetelerinden Siyasal Gelişmeleri Takiplerine İlişkin Ki Kare Tablosu

Gelir Durumu		Türk Televizyon ve Gazetelerinden Türk Siyaseti ile İlgili Gelişmeleri;		Toplam	χ^2	P*
		Takip Ederim	Takip Etmem			
0-2500 TL	N %	68 %16,2	353 %83,8	421 %100	24,301	0,000
2501-4500 TL	N %	38 %29,7	90 %70,3	128 %100		
4501 TL +	N %	7 %63,6	4 %36,4	11 %100		

*P<0,05

Tablo 67'yi oluşturmak için hücrelerdeki değerlerin 5'in altına inmemesi için gelir seviyesindeki 4501- 7000 TL ve 7001 TL ve üzeri olan iki hücre 4501 ve üzeri şeklinde değiştirilmiştir. Çünkü 7001 TL ve üzeri geliri olduğunu belirtenlerin sayısı yalnızca 5'tir ve bu sayı "takip ederim- etmem" şeklinde bölününce de istatistiksel olarak sağlıklı sonuç almak güçleşmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen birleştirme işlemine gidilmiştir. Hücre birleştirme işlemi sonrası Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Bu yüzden H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin gelirleri arttıkça Türk televizyon ve gazetelerinden Türk siyasetindeki gelişmeleri takip etme davranışları da artmaktadır.

Hipotez-31:

H0: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri ilişki arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri ilişki arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 68: Suriyeli Katılımcıların Türkçe Konuşabilme Seviyesi İle Adanalılarla Geliştirdikleri Arkadaşlıklara İlişkin Ki Kare Tablosu

Türkçe Konuşabilme Seviyesi		Bugüne Kadar Bir Türk ile Arkadaşlık İlişkiniz Oldu mu?		Toplam	χ^2	P*
		Evet	Hayır			
Hiç Bilmiyor	N %	61 %53,5	53 %46,5	114 %100	63,399	0,000
Az Biliyor	N %	167 %73,2	61 %26,8	228 %100		
Orta Biliyor	N %	156 %90,7	16 %9,3	172 %100		
İyi Biliyor	N %	44 %95,7	2 %4,3	46 %100		
Toplam	N %	428 %76,4	132 %23,6	560 %100		

*P<0,05

Tablo 68'deki Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların Türkçe bilme seviyesi arttıkça Adanalılarla arkadaşlık ilişkilerinin oranı da artmaktadır. Nitekim tabloda hiç Türkçe bilmeyen Suriyeli katılımcıların %53,5'i daha önce bir Adanalı ile arkadaş olduğunu belirtirken, Türkçeyi az bilenlerde bu oran %73,2'ye, Türkçeyi orta bilenlerde %90,7'ye ve Türkçeyi iyi bilir diyenlerde %95,7'ye yükselmektedir.

Hipotez-32:

H0: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilerin Türkçe konuşabilme seviyeleri ile Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkisi arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 69: Suriyeli Katılımcıların Türkçe Konuşabilme Seviyesi İle Adanalılarla Geliştirdikleri İş İlişkinine İlişkin Ki Kare Tablosu

Türkçe Konuşabilme Seviyesi		Bugüne Kadar Bir Türk ile İş İlişkiniz Oldu mu?		Toplam	χ^2	P*
		Evet	Hayır			
Hiç Bilmiyor	N	67	47	114	14,527	0,002
	%	%58,8	%41,2	%100		
Az Biliyor	%	151	77	228		
	N	66,2	%33,8	%100		
Orta Biliyor	N	131	41	172		
	%	%76,2	%23,8	%100		
İyi Biliyor	N	38	8	46		
	%	%82,6	%17,4	%100		
Toplam	N	387	173	560		
	%	%69,1	%30,9	%100		

*P<0,05

Tablo 69'da Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların Türkçe bilme seviyesi arttıkça Adanalılarla geliştirdikleri iş ilişkilerinin oranı da artmaktadır. Nitekim tabloda hiç Türkçe bilmeyen Suriyeli katılımcıların %58,5'i daha önce bir Adanalı ile iş ilişkisi olduğunu belirtirken, Türkçeyi az bilenlerde bu oran %66,2'ye, Türkçeyi orta bilenlerde %76,2'ye ve Türkçeyi iyi bilirim diyenlerde %82,6'ya yükselmektedir.

Hipotez-33:

H0: Suriyelilere oy hakkı verilmesi konusunda hem Adanalılar hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Suriyelilere oy hakkı verilmesi konusunda hem Adanalılar hem de Adana'da ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 70: Adanalı ve Suriyeli Katılımcıların, Suriyelilerin Oy Kullanma Haklarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

		Suriyelilerin Oy Kullanma Haklarının Olması Gerektiğini;		Toplam	χ^2	P*
		Düşünüyorum	Düşünmüyorum			
Adanalılar	N	25	581	606	254,022	0,000
	%	%4,1	%95,9	%100		
Suriyeliler	N	245	315	560		
	%	%43,8	%56,2	%100		

*P<0,05

Tablo 70'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Suriyelilere oy kullanma hakkı verilmesi konusunda Adanalıların ve Suriyelilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Suriyelilerin önemli bir bölümü oy kullanma hakkına sahip olmak isterken, Adanalıların %95,9'u Suriyelilere oy kullanma hakkı verilmesini istememektedir.

Hipotez-34:

H0: Adanalıların cinsiyeti ile Suriyelilerin Türk toplumuna saygılı davranmasına dair Türklerin algısı arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların cinsiyeti ile Suriyelilerin Türk toplumuna saygılı davranmasına dair Türklerin algısı arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 71: Adanalıların Cinsiyeti ile Suriyelilerin Türk Toplumuna Saygılı Davranması Algısına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Cinsiyet		Suriyeliler Türk Toplumuna Saygılı;		Toplam	χ^2	P*
		Davranıyor	Davranmıyor			
Erkek	N	55	272	327	7,892	0,005
	%	%16,8	%83,2	%100		
Kadın	N	73	206	279		
	%	%26,2	%73,8	%100		

*P<0,05

Tablo 71'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle Adanalı kadınlar, Adanalı erkeklere nispeten Suriyelilerin Türk toplumuna daha saygılı davrandığını ifade etmektedir.

Hipotez-35:

H0: Adanalıların medeni durumu ile Suriyelilerin yoğun yaşadığı bir mahalleye yerleşme eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların medeni durumu ile Suriyelilerin yoğun yaşadığı bir mahalleye yerleşme eğilimleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 72’de Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Başka bir deyişle medeni durumu bekâr olan Adanalılar, Suriyelilerin yoğun yaşadığı bir mahalleye yerleşme konusunda evli Adanalılara göre daha çok rahatsız olacaklarını ifade etmektedir.

Tablo 72: Adanalıların Medeni Durumu ile Suriyelilerin Yoğun Yaşadığı Bir Mahalleye Yerleşme Eğilimine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Medeni Durum		Suriyelilerin Yoğun Yaşadığı Bir Mahalleye Yerleşmekten;		Toplam	χ^2	P*
		Rahatsız Olmam	Rahatsız Olurum			
Bekâr	N	24	288	312	8,039	0,005
	%	%7,7	%92,3	%100		
Evli	N	44	250	294		
	%	%14	%86	%100		

*P<0,05

Hipotez-36:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türklere saygılı davrandığı fikrine sahip olmaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türklere saygılı davrandığı fikrine sahip olmaları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 73’te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Suriyelilerle daha önce arkadaşlık kurmuş Adanalıların %34,2’si Suriyelilerin kendilerine saygılı davrandığını belirtirken, Suriyelilerle daha önce arkadaşlık yapmamış Adanalıların %18,1’i Suriyelilerin kendilerine saygılı davrandığını belirtmektedir. Her ne kadar Türklere saygılı davrandığını belirtse de bu oran Suriyelilerle arkadaş olan Türk-

lerde daha düşüktür. Bu durum ise iki toplum arasındaki sosyal ilişkilerin artmasıyla birbirlerine karşı olumsuz algıların giderileceği şeklinde bir öngörüü desteklemektedir.

Tablo 73: Adanalıların Suriyelilerle Arkadaşlıkları ile Suriyelilerin Türklere Saygılı Davranmasına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce Arkadaşlık Durumu		Suriyeliler Türklere Saygılı;		Toplam	χ^2	P*
		Davranıyor	Davranmıyor			
Evet	N	39	75	114	14,438	0,000
	%	%34,2	%65,8	%100		
Hayır	N	89	403	492		
	%	%18,1	%81,9	%100		

*P<0,05

Hipotez-37:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini tehdit ettiği algısı arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini tehdit ettiği algısı arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 74: Adanalıların Suriyelilerle Arkadaşlıkları ile Suriyelilerden Kaynaklı Tehdit Algısına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce Arkadaşlık Durumu		Suriyeliler Türk Toplumunun Kimliğini;		Toplam	χ^2	P*
		Tehdit Etmemektedir	Tehdit Etmektedir			
Evet	N	37	77	114	27,467	0,000
	%	%32,5	%67,5	%100		
Hayır	N	61	431	492		
	%	%12,4	%87,6	%100		

*P<0,05

Tablo 74'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Suriyelilerle daha önce arkadaşlık kurmuş Adanalıların %32,5'i "Suriyeliler, Türk toplumunun kimliğini tehdit etmemektedir" derken bu oran Suriyeli-

lerle daha önce arkadaşlık kurmamış Adanalılarda %12,4'tür. Her ne kadar Türklerin çoğunluğu "Suriyeliler, Türk toplumunun kimliğini tehdit etmektedir" algısına sahip olsa da bu oran Suriyelilerle arkadaş olan Türklerde nispeten daha düşüktür.

Hipotez-38:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumu sömürdüğü algısı arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin Türk toplumu sömürdüğü algısı arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 75'te Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Tablo 75'te daha önce bir Suriyeli ile iş ilişkisine sahip Adanalıların %49,2'si Suriyelilerin Adanalıları sömürmediğini belirtirken, daha önce bir Suriyeli ile iş ilişkisine sahip olmayan Adanalıların %16,6'sı Suriyelilerin Türk toplumunu sömürmediğini belirtmektedir. Başka bir deyişle her iki toplumda iş ilişkilerinin geliştirilmesi, özellikle Türklerin Suriyelilere olumsuz bakış açılarını giderebilecektir. Bu durum ise sosyal entegrasyonu hızlandıracaktır.

Tablo 75: Adanalıların Suriyelilerle İş İlişkileri ile Suriyelilerden Türk Toplumunu Sömürdüğü Algısına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce İş İlişkisi Durumu		Suriyeliler Türk Toplumunu;		Toplam	χ^2	P*
		Sömürmüyor	Sömürüyor			
Evet	N	31	32	63	37,616	0,000
	%	%49,2	%50,8	%100		
Hayır	N	90	453	543		
	%	%16,6	%83,4	%100		

*P<0,05

Hipotez-39:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin geleceğini karar vereceği endişesi taşımaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin geleceğini karar vereceği endişesi taşımaları arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 76: Adanalıların Suriyelilerle İş İlişkileri ile Türkiye'nin Geleceğine Dair Kaygılarına İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce İş İlişkisi Durumu		Suriyelilerin Vatandaşlık Alarak Türkiye'nin Geleceğine Karar Vermelerinden;		Toplam	χ^2	P*
		Endişe Duymuyorum	Endişe Duyuyorum			
Evet	N %	17 %27	46 %73	63 %100	23,001	0,000
Hayır	N %	43 %9,9	500 %90,1	543 %100		

*P<0,05

Tablo 76'da Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Tablo 76'da daha önce bir Suriyeli ile iş ilişkisine sahip Adanalıların %27'si Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye'nin geleceğine karar vermelerinden endişe duymadıklarını belirtirken, daha önce bir Suriyeli ile iş ilişkisine sahip olmayan Adanalıların sadece %9,9'u aynı bakış açısına sahiptir. Başka bir deyişle her iki toplumda iş ilişkilerinin geliştirilmesi, özellikle Türklerin Suriyelilere olumsuz bakış açılarını giderebilecektir. Bu durum ise sosyal entegrasyonun yanı sıra siyasal entegrasyonu da olumlu yönde etkileyecektir.

Hipotez-40:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin geri gönderilmesine dair Türklerin fikirleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden iş ilişkisi geliştirmeleri ile Suriyelilerin geri gönderilmesine dair Türklerin fikirleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 77: Adanalıların Suriyelilerle İş İlişkileri ile Suriyelilerin Geri Gönderilmesi Eğilimine İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce İş İlişkisi Durumu		Suriyelilerin Ülkelerine Dönüşü			Toplam	χ^2	P*
		Suriye'deki savaş bitse de Suriyelilerin kalmaması isterim	Suriye'deki savaş biterse Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini isterim	Suriye'deki savaş bitmese de Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini isterim			
Evet	N %	3 %4,8	42 %66,7	18 %28,6	63 %100	11,218	0,004
Hayır	N %	6 %1,1	285 %52,2	242 %46,4	543 %100		

*P<0,05

Tablo 77'de Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05'ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Tablo 81'e göre daha önce bir Suriyeli ile iş ilişkisine sahip Adanalıların %4,8'i Suriye'deki savaş bitse bile Suriyeliler Türkiye'de kalmalı derken, Suriyelilerle iş ilişkisine sahip olmayan Adanalıların %1,1'i aynı Suriye'de savaş bitse bile Suriyeliler Türkiye'de kalmalı demektedir. Tablo 77'de asıl dikkat çekici bulgu Suriye'deki iç savaş bitmese bile Suriyeliler gönderilmelidir fikrini savunanların Suriyelilerle iş ilişkilerine göre oranlarındaki değişimdir. Daha önce bir Suriyeliyle iş ilişkisine sahip Adanalıların %28,6'sı savaş bitmese bile Suriyeliler gönderilsin derken, iş ilişkisi olmayanlarda bu oran %46,4'lere çıkmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerle iş ilişkisine sahip olan Adanalılar, Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmesi konusunda iş ilişkileri bağlamında bir yaklaşıma sahip olabilmektedir.

Hipotez-41:

H0: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık geliştirmeleri ile Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsiline yönelik algılar arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Adanalıların Suriyelilerle önceden arkadaşlık geliştirmeleri ile Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsiline yönelik algılar arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 78: Adanalıların Suriyelilerle Arkadaşlık İlişkileri ile Suriyelilerin Yerel ve Ulusal Meclislerde Temsiline İlişkin Ki Kare Testi Sonuçları

Suriyelilerle Daha Önce Arkadaşlık İlişkisi Durumu		Suriyelilerin Yerel ve Ulusal Meclislerde Temsil Edilmesi Gerektiğini;		Toplam	χ^2	P*
		Düşünüyorum	Düşünmüyorum			
Evet	N	13	101	114	23,001	0,000
	%	%11,4	%88,6	%100		
Hayır	N	20	472	492		
	%	%4,1	%95,9	%100		

*P<0,05

Tablo 78’de Ki kare P (Pearson) değerine ilişkin anlamlılık düzeyi 0,05’ten küçük olmasından dolayı yukarıda belirtilen iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Dolayısıyla H0 hipotezi reddedilir ve H1 hipotezi kabul edilir. Tablo 78’de daha önce bir Suriyeli ile arkadaşlık ilişkisine sahip Adanalıların %11,4’ü Suriyelilerin yerel ve ulusal meclislerde temsil edilmesi gerektiğini belirtirken, bir Suriyeli ile arkadaşlık yapmamış Adanalılarda bu oran yalnızca %4,1’dir. Başka bir deyişle sosyal ilişkilerin her iki toplum arasında artması, Suriyelilerin siyasal entegrasyonuna Adanalıların desteği açısından olumlu yönde bir katkı sağlayacaktır.

Hipotez testleri genel olarak değerlendirildiğinde geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların Adanalılar ile sosyal entegrasyonlarının genel olarak sağlanamadığı görülmektedir. Suriyeli katılımcılar her ne kadar Adanalılar ile sosyal ilişkiler geliştirme noktasında istekli olsalar da Adanalıların Suriyelilerle sosyal ilişkiler geliştirmeye dair olumsuz bakış açıları sosyal entegrasyonun önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Mevcut durumda Suriyeliler ile Adanalılar arasında sosyal entegrasyonun sağlanmış olduğundan bahsetmek mümkün değildir. Ancak yine de her iki toplumun kamusal alanda karşılaşmaları, sosyal ilişkiler geliştirmeleri, komşuluk yapmaları, arkadaş olmaları, birbirlerinden alışveriş yapmaları ya da daha yüksek oranlarda iş ilişkisine sahip olmaları sosyal entegrasyonu olumlu yönde etkileyecektir. Buna karşın siyasal entegrasyon konusunda durum daha olumsuz bir haldedir.

Araştırmanın bulguları ve hipotez testleri, Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcıların siyasal entegrasyon süreçlerinin de başarısız olduğunu göstermektedir. Her ne kadar siyasal entegrasyonla ilgili seçeneklerin azlığı nedeniyle siyasal entegrasyonun sağlanmadığı yönündeki hipotezlerimiz istatistiksel olarak doğrulanmamış olsa da anketimizde siyasal entegrasyonla ilgili verilen cevaplar (entegrasyonun sağlandığını gösteren seçeneklerin çok düşük, sağlanmadığını gösteren seçeneklerin ise çok yüksek orana sahip olması) açık bir şekilde siyasal entegrasyonun sağlanmadığını göstermektedir. Zira saha çalışmasının bulguları Suriyeli katılımcıların %93,9’unun Türkiye’deki

siyasi partileri bilmediğini; %95,2'si Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymadığını; %79,8'i Türk televizyon ve gazetelerinde Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etmediğini; %88'i Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip etmediğini; %94,6'sı Türk siyasetindeki partilerin fikirlerini bilmediğini; %56,3'ü Suriyelilerin Türkiye'de oy kullanma haklarının olması gerektiğini düşünmediğini; %97,5'i Türkiye'ye geldikten sonra bir siyasi partinin mitingine katılmadığını; %63,6'sı Türkiye'de oy kullanma hakları olsa hangi partiye oy vereceğini bilmediklerini; %94,1'i Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarını takip etmediklerini; %98,8'i Adana'da bulunan derneklerin/cemiyetlerin çalışmalarına daha önce aktif olarak katılmadıklarını ve %99,3'ü Türkiye'ye geldikten sonra gösteri yürüyüşü, protesto, imza kampanyası gibi siyasal faaliyetlere katılmadığını belirtmiştir. Başka bir deyişle Suriyeli katılımcıların siyasal alana ilgi düzeyleri çok düşük seviyedir. Dolayısıyla çalışmanın ana hipotezi olan Suriyeli katılımcıların sosyal ve siyasal entegrasyonu mevcut durumda sağlanabilmiş değildir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arap Baharının domino etkisiyle Ortadoğu'da birçok rejimi değiştirecek kadar güçlü ayaklanmalara sebebiyet vermesinden etkilenen Suriye'deki halk kitleleri, kendi ülkelerinde de rejim değişikliği amacıyla sokaklara çıkmış fakat farkında olmayarak 2011 yılından günümüze devam eden bir iç savaş sürecinin de fitilini yakmışlardır. Daha demokratik bir Suriye arzulayan kitleler, 2011 yılından günümüze büyük acılar yaşamış, canlarını ve ailelerini kurtarmak pahasına ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu süreçte özellikle çevre ülkelere sığınmak zorunda kalan kitleler, Suriye'deki iç savaşın daha da karmaşık hale gelmesiyle ülkelerine dönme umudunu büyük oranda kaybetmiş ve başta Türkiye olmak üzere farklı ülkelere kendilerine yeni hayatlar kurmak zorunda kalmışlardır.

Bahsi geçen göç sürecinde Türkiye, dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke durumuna gelmiştir. Başlangıçta Suriyelileri misafir olarak gören ve Suriye'deki iç savaşın yakın bir süre içinde biteceği öngörüsüyle hareket eden Türkiye, kendisine sığınan Suriyelilerin sayısının her geçen yıl daha da artması ve iç savaşın bir kördüğümüne dönmesiyle Suriyelilerin varlığına bakış açısını değiştirmek zorunda kalmıştır. Başlangıçta Suriyelilerin varlığını misafirlik ve geçicilik üzerinden kodlayan ve kendisine sığınan Suriyelilere acil durum yaklaşımıyla insani yardıma dayalı politikalar geliştiren Türkiye, bitmeyen misafirlik sürecinin sonunda Suriyelilerin kalıcılığını kabullenmek zorunda kalmıştır. Suriyelilerin kalıcı olduklarının kabullenilmesi ise Suriyelilerin, Türkiye'deki statülerinden çeşitli kamu hizmetlerine erişimlerine kadar geniş bir alanda bir takım düzenlemeler yapılmasını gerekli kılmıştır.

Zorunlu göçle Türkiye'ye gelen kişilerin çok büyük bir bölümü günümüzde kentlerde Türk halkı ile iç içe yaşamaktadır. Bu iç içe geçiş süreci kendiliğinden bir entegrasyon sürecini gerçekleştirmemekte ve hatta çoğu zaman entegrasyonu zorlaştırmaktadır. Zira çok kısa bir süre zarfında, dünya tarihinde eşine az rastlanacak düzeyde mülteciye ev sahipliği yapmak zorunda kalan Türkiye'de halkın Suriyelilerle, Suriyelilerin de Türk halkı ile bir tür (zımnî) sözleşmeyle birbirleriyle yaşamak istediğini beyan ettiklerini söylemek imkânsızdır. Başka bir deyişle hem Türkler hem de Suriyeliler birbirleri ile yaşamak ve aynı kamusal alanı paylaşmak zorunda kalmıştır. Bu birlikte yaşama sürecinin daha ne kadar süreceği ise bilinmemektedir. Dolayısıyla bu birlikte yaşama sürecinin hem halde hem de gelecekte toplumsal çatışmalara gebe bir süreç olmasından dolayı entegrasyon politikalarını uygulamak zorunluluk haline gelmiştir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde göç kavramı detaylı bir şekilde incelenerek insanların hangi motivasyonlarla göç ettikleri çeşitli kuramlar aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise göç sürecinin bir sonucu olarak entegrasyon konusu ele alınmış, entegrasyonun farklı boyutlarına değinilmiş ve entegras-

yonun göstergeleri sınıflandırılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'nin tarihinden günümüze tecrübe ettiği uluslararası göçler ve bunların etkilerine yer verilmiştir.

Göçler Türkiye özelinde yalnızca tarihte bahsi geçecek bir olgudan ibaret değildir. Dünya tarihinde yaşanan en büyük göç hareketliliklerinden birinin hedefi 21. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye olmuştur. Başlangıçta geçici olduğu sanılan bu göç sürecinin zamanla kalıcı olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki siyasi otorite, entegrasyona yönelik çeşitli politikaları uygulamaya geçirmiş ve bunu sürdüreceğini çeşitli uyum planları ile beyan etmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın dördüncü bölümünde Türkiye'nin, Suriyelilerin entegrasyonuna yönelik politikaları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise Adana ili baz alınarak geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin Adanalılar ile entegrasyon süreçleri işlenmiş, problemler tespit edilmiştir.

Sosyal entegrasyonun sağlanabilmesi için hem Adanalıların hem de Suriyelilerin aynı sosyal mekânları paylaşmaları; aynı iş yerini paylaşmaları; sohbet, alışveriş, arkadaşlık ya da iş ilişkisi gibi sosyal ilişkilere sahip olmaları elzemdir. Araştırmanın bulguları Adanalılarla sosyal entegrasyon sürecine Suriyelilerin olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu, buna karşın Adanalıların Suriyelilerle sosyal entegrasyon sürecine daha kapalı olduklarını göstermiştir. Araştırmanın bulgularına göre Suriyelilerin, Adanalılarla birlikte yaşama konusunda daha pozitif bir bakış açısına sahip olmasına ve sosyal entegrasyon için en azından istekli görünmesine rağmen Adanalılar Suriyelilerle sosyal entegrasyon sürecine genel olarak sıcak bakmamaktadır.

Öte yandan araştırmanın sosyal entegrasyona dair bulgularında da değinildiği üzere Suriyelilerle daha önce sosyal ilişkiler kurmuş Adanalıların, Suriyelilerle sosyal ilişki kurmamış Adanalılara göre Suriyelilerle sosyal entegrasyon sürecine bakışlarında önemli bir farklılık dikkat çekmektedir. Başka bir deyişle Suriyelilerle sosyal ilişkileri zayıf olan Adanalılar, Suriyelilerle sosyal entegrasyona olumsuz bakmaktadır. Buna karşın sosyal ilişki düzeyi arttıkça Adanalıların Suriyelilere yönelik olumsuz bakış açısı nispeten azalmakta ve hatta pozitif dönüşmektedir.

Bu durumun somut bir örneği olarak, sosyal ilişkiler arasında bulunan ve sosyal entegrasyonun bir göstergesi olan iş ilişkilerine bakılabilir. Daha önce Suriyelilerle iş ilişkisine sahip olmuş Adanalıların, iş ilişkisine sahip olmayanlardan önemli derecede ayrıştığı görülmektedir. Araştırmanın bulgularından da görüleceği üzere, yalnızca iş ilişkisine bağlı olarak bile Adanalıların Suriyelilere bakış açısı olumlu yönde ve önemli bir oranda değişmektedir. Başka bir deyişle Suriyelilerle iş ilişkisine sahip olan Adanalıların, olmayanlara nispeten sosyal entegrasyon oranları önemli ölçüde artış göstermektedir. Dolayısıyla Suriyeliler ve Adanalıların sosyal entegrasyon düzeylerini artırmak için daha fazla sosyal ilişkiye sahip olmaları sağlamaktır önemli bir öneldir.

Suriyeliler ve Adanalıların sosyal ilişkilerini artırmaya yönelik çeşitli teşvikler sayesinde, Suriyelilerle entegrasyona mesafeli duran Adanalıların fikirlerini değiştirmek mümkün olacaktır. Bu konuda Türkiye'deki siyasal otoriteye ve sivil toplum örgütlerine büyük iş düşmektedir. Çeşitli etkinlikler ve kamu spotları gibi uygulamalarla Adanalıların (ve Türklerin) Suriyelilere olumsuz bakışının önüne geçilmesi sağlanmalı, Suriyeliler hakkında bilgi kirliliği mutlak suretle önlenmelidir. Zira Suriyelilere Türk toplumunun mesafeli oluşundaki en önemli unsurun, siyasal otoritenin Türk vergi mükelleflerinden topladığı vergiyi Suriyelilere aktardığı ve onların çalışmaksızın hayatlarını rahatça idame ettirdiği ve hatta nargile keyfi yaparak Türk kadınlarını taciz ettiği gibi dedikoduların önüne geçilmesi, Adanalılara (ve Türklere) doğru bilgi akışı sağlanmalıdır. Çalışmanın sosyal entegrasyona dair bulguları, Adanalılar ve Suriyelilerin sosyal ilişkilerini geliştirdikleri ölçüde birbirlerine olumsuz bakış açılarının zayıfladığını ortaya koymaktadır.

Suriyeliler her ne kadar Adanalılarla sosyal ilişkiler geliştirme noktasında daha istekli görünse de onların da mümkün olduğunca Türkçe konuşabilme becerilerini geliştirmeleri elzemdir. Zira Türkçe konuşabilme becerileri ile sosyal ilişkiler kurma arasında önemli bir ilişki olduğuna hipotezlerde değinilmiştir. Suriyelilerin Türkçe konuşabilme becerilerini geliştirmeleri için siyasal otoritenin düzenlemeler yapması bu süreci hızlandırabilir. Örneğin Suriyelilerin çalışma izinlerinin uzatılması için belirli bir Türkçe sınavından geçmeleri kriteri uygulanabilir. Bu tür uygulamalar Türkçe öğrenme konusunda Suriyelileri teşvik edecektir.

Araştırmanın diğer boyutu, Suriyelilerin siyasal entegrasyonunu konu almaktadır. Siyasal entegrasyon, sosyal entegrasyon kadar çift yönlü bir süreç değildir. Ancak göçmenlerin siyasal entegrasyonunun sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için ev sahibi toplumun kolaylaştırıcı tutum ve bakış açısına ihtiyaç duyulur. Siyasal entegrasyonun en önemli göstergesi siyasal partilere üyelik ve seçimlere katılım gibi daha çok siyasal katılma biçimleridir. Ancak bunların gerçekleşebilmesi için Türkiye örneğinde göçmenlerin Türk vatandaşlığına geçmiş olma şartı vardır. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ise statüleri gereği doğrudan Türk vatandaşlığına geçememektedir ve doğal olarak oy kullanma hakları da yoktur. Fakat siyasal entegrasyonun başka göstergeleri de vardır ve bu göstergelerdeki kriterleri geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ne ölçüde yerine getirdiğine bakmak, Suriyelilerin siyasal entegrasyonu konusunda fikir verecektir.

Bahsi geçen göstergeler arasında Türkiye'deki siyasi partileri bilmek, Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymak, televizyon ya da gazetelerden güncel siyasal gelişmeleri takip etmek, seçimleri takip etmek, oy kullanma hakkına sahip olma isteği, siyasal partilerin mitinglerine katılmak, sivil toplum örgütlerini takip etmek ya da faaliyetlerine katılmak, gösteri yürüyüşü, protesto ya da imza

kampanyası gibi siyasi faaliyetler sayılabilir. Buraya konu olan siyasal faaliyetlerde bulunmak için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma zorunluluğu yoktur. Dolayısıyla Suriyelilerin siyasal entegrasyonunun gerçekleşmesi için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları bir ön şart değildir. Ancak belirtmek gerekir ki Suriyelilerin siyasal entegrasyonunun gerçekleşmesi için Adanalılar (ve Türklerle) eşit siyasal haklara sahip olması beklenmemelidir. Zira statüleri gereği bu mümkün değildir. Başka bir deyişle, Suriyelilerin siyasal entegrasyonu konusunda çeşitli haklara sahip olmamasının (oy hakkı ve vatandaşlık gibi) nedeni bir insan hakkı kaybı olarak düşünülmemelidir. Çünkü mevzu bahis durum Suriyelilerin statülerinden kaynaklanmaktadır.

Suriyelilerin siyasal entegrasyonunu ölçmek için hazırlanan anket sorularında yukarıda bahsi geçen göstergeler üzerinden Suriyelilere sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar genel olarak Suriyelilerin siyasal entegrasyon konusunda başarılı olamadıklarını göstermektedir. Nitekim ilgili hipotez testleri de bu durumu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Buna göre Adana'da ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcılar için şu genellemeleri yapmak mümkündür:

Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeli katılımcılar, Türkiye'deki siyasi partileri ve bu siyasi partilerin fikirlerini (görüşlerini) bilmekte ve Türkiye'nin siyasal meselelerine ilgi duymamaktadırlar. Suriyeli katılımcıların, Türkiye'ye geldikten sonra herhangi bir siyasi partinin mitingine katılım oranları çok düşüktür. Bunun yanı sıra Türk televizyon ya da gazetelerinden Türk siyaseti ile ilgili gelişmeleri takip etmemektedir. Dahası, Türkiye'de daha önce yapılan seçimleri takip etme oranları çok düşük seviyelerdedir. Adana ilindeki sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine karşı da ilgisizdirler. Yalnızca oy kullanma hakkı konusunda Suriyeli katılımcıların yarısından fazlasının kendilerine bu hakkın verilmesi gerektiğini belirttiği görülmüştür. Siyasal entegrasyon konusunda en olumlu bulgu böylece oy kullanma hakkı konusunda olmuştur.

Suriyeli katılımcıların Türkçe konuşabilme seviyelerinin artmasına paralel olarak sosyal ve siyasal entegrasyonlarında da önemli bir artış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin Türkçe konuşabilme yeteneklerinin geliştirilmesinin ivedilikle teşvik edilmesi gerekir. Zira Türkçe diline hâkimiyet, Suriyeliler ile Adanalıların (ve genel olarak Türk halkını) daha fazla iletişim sürecine girmelerini sağlayacak, sosyal ilişkilerini arttıracak, sosyal ve siyasal entegrasyonun yanı sıra kültürel ve ekonomik entegrasyon süreçlerini de olumlu yönde etkileyecektir.

Türkçe dilini konuşabilmenin yanı sıra Suriyelilerin düzenli bir iş sahibi olmaları ve eğitim durumlarının da daha iyi seviyelere getirilmesi Suriyelilerin siyasal ve sosyal entegrasyonlarını olumlu şekilde etkileyecektir. Özellikle Türkçe konuşabilme seviyesi düşük katılımcılarda, işsizlerde ve eğitim durumu düşük kişilerde siyasal ve sosyal entegrasyon süreçlerinin daha olumsuz ilerlediği araştırmanın

bulgu ve hipotezlerinde tespit edilmiştir. Araştırmamızın bu bulgusu, Zahide Erdoğan'ın (2020: 225-226) Birleşik Krallık'ta öğrenim gören Suriyeli mülteciler için gerçekleştirdiği saha çalışmasına benzeşmektedir. Zira bahsi geçen çalışmada da göçmenlerin dile hakimiyeti ile iş piyasasına girmeleri ve dolayısıyla sosyal entegrasyonları arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Benzer durum çalışmamızda da görülmektedir.

Suriyelilerin siyasal entegrasyona mesafeli olmalarının arkasında birçok farklı motivasyon bulunabilir. Öncelikle siyasal kültürleri gereği demokratik bir siyasal ortamdan gelmediklerinden siyasal entegrasyon göstergelerine sıcak bakmadıkları yorumu yapılabilir. Bunun yanı sıra oy kullanma haklarının olmaması, onların siyasal meselelere mesafeli olmasına neden oluyor olabilir. Ayrıca temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında bile eksik oluşları, önceliklerinin mümkün olduğunca görünmezliğe bürünüp hayatlarını sürdürmek olduğu ve siyasal faaliyetlere katılmaları durumunda Türklerden tepki alacakları endişesini de taşıyor oldukları düşünülebilir. Özellikle bu son varsayım, Adanalılara uygulanan ankette büyük ölçüde gözlenmiştir.

Adanalı katılımcılar ise genel olarak Suriyelilere oy kullanma hakkı verilmemesi gerektiğini ifade etmekte ve Suriyelilerin siyasal alanda görünür olmalarına şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Adanalı katılımcılar, Suriyelilerin bu siyasal görünür-lüğünün artmaması için kendi siyasi partilerini kurmalarına karşı çıkmakta, yerel ve ulusal meclislerde temsil edilmelerine olumsuz bakmaktadır. Genel itibari ile Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilememesi gerektiğini savunan Adanalı katılımcılar; Suriyelilerin Türklere yeterince saygılı davranmadığını, Türk toplumunu sömürdüğünü ve ayrıca güvenlik tehdidi oluşturduklarını ifade etmektedir. Adanalı katılımcılara göre Türk toplumuna uyum sağlamak için yeterli çabayı göstermeyen Suriyeliler, Türk toplumunun kimliğini de tehdit etmektedir. Suriyelileri bir tehdit unsuru olarak görmek, Türkiye gibi ulus devletler için normal bir yaklaşım olarak görülmelidir. Zira Türkiye; Avustralya, Kanada ya da ABD gibi göçmenlerin kurduğu bir ülke olmadığından Türk halkı için kendi ülkesine göç edenleri hemen kendinden kabul etmesi beklenemez. Dolayısıyla sosyal ve siyasal entegrasyonun gerçekleşmesi de zaman almaktadır.

Siyasal entegrasyon konusunda Suriyelilerin yeterli derecede Türkiye'deki siyasal meselelere ilgi göstermediği görülmüştür; ancak öte yandan Adanalıların da Suriyelilerin siyasal entegrasyonuna genel olarak olumsuz bir bakış açısı içinde oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin siyasal entegrasyonu sağlanamadığı gibi bu konuda ileride Suriyeliler olumlu adımlar atsalar bile Adanalıların olumsuz tavrı ile karşı karşıya kalacakları söylenebilir. Siyasal entegrasyon sürecinin daha ileride sağlanabilmesi için öncelikle Adanalılar ile Suriyeliler arasında sosyal entegrasyon sürecinin sağlanması gerekmektedir. Bunların yanı sıra Adanalı katılımcılar, Suriyelilere Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan

sağlık desteği, eğitim desteği, kalacak yer desteği, gıda yardımı ve para yardımının yeterli olduğunu belirtmektedirler.

Adanalı katılımcıların Suriyelilerin siyasal katılımı ve siyasal entegrasyonuna ilişkin verdikleri yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, açık bir şekilde Suriyelilerin siyasal entegrasyonunu olumsuz yönde etkileyecek fikirlere sahip oldukları görülmektedir. Ancak bu motivasyonun arkasında da Suriyeli ve Adanalı katılımcıların sosyal ilişkilerinin zayıf olması ve sosyal entegrasyon sürecini başarılı bir şekilde tamamlamamış olmaları vardır. Siyasal entegrasyon, sosyal entegrasyonun başarılı bir şekilde tamamlanması sonrası gerçekleşecek bir safhadır. Dolayısıyla sosyal entegrasyon sürecinin başarılı olmadığı Adanalı-Suriyeli örneğinde siyasal entegrasyon sürecinde başarı beklemek rasyonel bir beklenti değildir. Ancak araştırmanın bulguları arasında sosyal entegrasyon sürecinin olumlu tamamlanması halinde bu durumun siyasal entegrasyon sürecine de yansıtacağına dair bir takım ipuçlarına ulaşılmıştır.

Saha çalışmasında uygulanan anket formlarında, Suriyelilerin hem eğitim seviyelerinin düşük olması hem de anket kültürüne yabancı olmaları nedeniyle likert ölçek kullanılmamış; bunun yerine Suriyeli katılımcıların kolayca anlayabileceği olumlu ve olumsuz olmak üzere ikili ifadeler yer verilmek zorunda kalmıştır. Bu durum ise Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonlarını ölçmeyi nispeten zorlaştırmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda hem Suriyelilerin Türkçe okuma ve yazma becerilerinin gelişmesiyle hem de anketlerin mantığını daha fazla kavramalarıyla sosyal ve siyasal entegrasyonlarını likert ölçeklerle ölçmek de mümkün olabilecektir. Dolayısıyla ilerleyen yıllarda araştırmacıların belirli aralıklarla Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonlarını ölçmeyi amaçlayan çalışmalar yapmaları kıymetli olacaktır.

Çalışmadaki saha araştırmasının bulguları genel olarak değerlendirildiğinde Adanalıların ve Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon düzeylerinin oldukça düşük bir seviyede olduğu görünmektedir. Suriyelilerin sosyal entegrasyona meyilli olmasına karşın Adanalıların Suriyelilerle sosyal entegrasyona sıcak bakmamaları ve onlara önyargı ile yaklaşmaları bu sürecin olumsuz seyir izlemesinde önemli bir etkiye sahiptir. Öte yandan Suriyeliler sosyal entegrasyona meyilli görünse de yeterli bir çaba içinde değildir. Zira çalışmanın bulgularında da görüldüğü üzere Türkçe konuşabilme yetenekleri genel olarak hala düşük bir seviyededir. Yine de okul çağındaki çocukların Türkçeyi çok daha iyi konuşabilmeleri umut vericidir. Siyasal entegrasyon ise ancak sosyal entegrasyon sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi halinde hedeflenebilecektir. Mevcut durumda Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin siyasal entegrasyon süreçleri de başarısız bir seyirdedir.

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyon süreçlerini daha sağlıklı bir zeminde yürütmek ve hızlandırmak için bir takım politikaların gerçekleştirilmesi elzemdir. Siyasal entegrasyonun, sosyal entegrasyondan sonra sürdürülebilecek bir süreç olduğunu dikkate alarak Suriyelilerin öncelikle sosyal sonra da siyasal entegrasyon süreçlerine yönelik önerilerim şunlardır:

Suriyelilerin sosyal entegrasyonunun azami seviyede gerçekleştirilmesi için öncelikle Türkçe dilini konuşabilme oranlarının önemli ölçüde geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bunun için de mevcut Türkçe kurslarının kapasitelerinin artırılması elzemdir. Özellikle Suriyeli kadınların hem Türkçe konuşabilme becerilerinin hem de Adanalılarla sosyal ilişkilerinin Suriyeli erkeklere nispeten zayıf olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Suriyeli kadınların sosyal entegrasyonu için ekstra bir çaba harcanması zorunluluktur. Suriyeli kadınların bir yandan dil becerisini ve sosyal ilişkilerini artırmak diğer yandan onları meslek sahibi yapmak için Adanalı kadınlarla birlikte mesleki eğitim programlarına dâhil edilmeleri teşvik edilmelidir. Böylece Suriyeli kadınların bir yandan meslek öğrenmeleri sağlanacak diğer yandan da Adanalı kadınlarla sosyal ilişkiler inşa etmesi kolaylaşacaktır.

Suriyelilerin iş gücü piyasasına erişimi için normal şartlarda çalışma izni almaları gereklidir ancak Suriyelilerin büyük çoğunluğu çalışma izni almanın zorluklarından dolayı bu izni almamaktadır. Bu durum, hem haksız rekabeti (ve dolayısıyla emek sömürsünü) hem de kayıt dışı ekonominin büyümesini beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla geçici koruma statüsündeki Suriyelilere çalışma izni verilmesi konusunda yeni bir düzenlemeye ivedilikle ihtiyaç vardır. Suriyelilere çalışma izni çıkarma noktasında sağlanacak kolaylıklar bir yandan Suriyelilerin düşük ücretlerle çalışmasını önemli ölçüde önleyecek (emek sömürsünü azaltacak), diğer yandan Suriyelilerin de vergi ödemelerini sağlayacak ve Suriyelilerden kaynaklı olan kayıt dışı ekonominin nispeten önüne geçilecektir. Böylece Suriyeliler, sırf Suriyeli kimliklerinden dolayı Türklerden daha az maaş alma ve çeşitli haklardan (özellikle iş hukukundan kaynaklı haklardan) mahrum kalma gibi mağduriyetlere nispeten daha az muhatap olacaklardır. Bu durum Suriyelilerin Türk toplumu ile daha güçlü sosyal bağlar kurmasını sağlayacak; gelir seviyelerinin artması ise siyasal entegrasyon sürecini olumlu şekilde etkileyecektir. Ayrıca Suriyelilere çalışma izni verilmesi ile birlikte artık vergi ödeyecek olmaları Adanalıların tepkilerini de nispeten azaltacaktır. Zira saha araştırmasında *“Suriyelilere bizim vergilerimizle bakılıyor”* gibi tepkilere sıkça rastlanılmıştır. Suriyelilere çalışma izni verilmesi ve gelirlerinin vergilendirilmesi bazı eleştirilerin önünü kapatabilecektir. Ayrıca Suriyeli katılımcılardan düzenli şekilde çalışan işçilerin, işsiz katılımcılara nispeten siyasal entegrasyon düzeylerinin 2 kat yüksek olduğunu da araştırmada ortaya konulmuştur.

Suriyelilere; Türkiye Cumhuriyeti'nin astronomik düzeyde kaynak ayırdığı, nakdi yardımdan gıda yardımına, ücretsiz barınma olanaklarından sınavsız üniversiteye kadar Türklere sağlanmayan çok sayıda imkânın sağlandığı Türk toplumunda sıkça dile getirilmekte ve bu durumdan duyulan şikâyetler zaman zaman Suriyelilere karşı öfkeye dönüşebilmektedir. Bu tür olumsuz algıların önüne geçmek için devletin ilgili kuruluşları tarafından Türk vatandaşlarının doğru bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Zira Suriyelilere Türk devleti tarafından çeşitli ayrıcalıklar tanındığı ve özellikle devlet tarafından her ay önemli ölçüde nakdi destek sağlandığı gibi bilgi kirlilikleri (Türkiye genelinde olduğu gibi) Adanalılarda toplumsal öfkeyi artırmaktadır. Türk vatandaşlarını doğru bilgilendirmeye yönelik atılacak her adım, Türklere ve Suriyelilerin sosyal entegrasyonlarının önündeki duvarları ortadan kaldıracaktır. Bilgi kirliliğinin giderilmesi iki toplum arasındaki sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyecektir. Nitekim araştırmanın bulguları, Suriyelilerle Adanalıların sosyal ilişkilerinin artmasına paralel olarak sosyal ve siyasal entegrasyonlarının da arttığını göstermektedir.

Suriyelilerin entegrasyonunu hızlandırmanın bir başka yolu da Suriyeli çocukların okullaşma oranını yüksek seviyelerde tutmaktan geçmektedir. Okula giden Suriyeli çocuklar hem Türkçeyi iyi seviyede öğrenmekte hem de Türk arkadaşlar edinerek sosyal ilişkileri henüz çocuk yaşta başlatmaktadır. Türklere aynı okula giden çocuklar, özellikle hanenin diğer üyelerine Türkçe öğrenmesine yardımcı olabileceklerdir. Ayrıca Türk çocuklar ile geliştirdikleri ilişkiler, Türk ve Suriyeli ailelerin sosyal ilişkiler kurmasına da katkı sağlayabilecektir. Benzer bir durum Almanya'ya göç eden Türklere entegrasyon sürecini konu alan bir çalışmada da görülmektedir. Demirağ ve Kakışım (2018), özellikle Almanlarla ilkokuldan itibaren arkadaşlık yapmış ve Almancaya hakim olan Türk işçilerin sonraki kuşaklarında Almanya'ya entegrasyon düzeylerinin çok yüksek olduğunu ve hatta Almanların kültürel değerlerine sahiplenmeye başladıklarını ve onların yaşam tarzlarını benimsediklerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla Suriyeli çocukların okullaşma oranının yükselmesi ile gelecek kuşaklarda birçok alanda Suriyelilerin entegrasyonunun olumlu yöne evrileceği yorumu yapılabilir.

Saha araştırmasında Adanalılarla yapılan görüşmelerde, çok sayıda insanın Suriyelilerin ülkelerindeki savaş bitse bile Adana'da ve Türkiye'de kalacaklarından ve Suriyelilere vatandaşlık verileceğinden büyük endişe duydukları gözlemlenmiştir. Adanalıların kaygılarının giderilmesi için Suriye'de barış ortamı sağlandığında Suriyelilerin ülkelerine gönderileceğine dair yetkili makamlar tarafından sıklıkla açıklama yapılmasında yarar vardır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliği'ne yapılacak referanslar da Türklere endişelerini gidermekte etkili olacaktır. Saha araştırmasındaki bulgular hatırlanacağı üzere Adanalı katılımcıların önemli bir bölümü Suriye'deki iç savaş bitmesi halinde Suriyelilerin ülkelerine dönmeleri gerektiğini ifade etmekteydi. Şayet Suriyelilere gelecekte vatandaşlık hakkı verilmeyeceği ve Suriye'de barış ortamının tesisi halinde ülkelerine geri gönderileceği vurgusu sıkça yapılırsa (bu durum

çalışmanın 4. bölümünde de değinildiği üzere Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na ve Geçici Koruma Yönetmeliği'ne uygundur) Türk toplumunun da Suriyelilere bakış açısında olumlu manada bir değişim söz konusu olabilir. Bu durum da sosyal entegrasyon sürecini kolaylaştıracaktır.

Saha araştırmasında Suriyelilerle yapılan görüşmelerde, Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkiye'deki statüleri ve bu statülerinden dolayı sahip oldukları haklar konusunda fikirlerinin olmadığı görülmüştür. Suriyelilere, hem statüleri ve statülerinden doğan haklar hakkında bilgi akışını sağlanmalı hem de toplumsal entegrasyonu kolaylaştıracak sivil toplum örgütlerinin açılması teşvik edilmelidir. Ayrıca sivil toplum örgütleri aracılığıyla Suriyeliler bireysel ya da kolektif sorunlarını gerek yerel yönetimlere ve kamuoyuna gerekse merkezi idareye daha etkili şekilde iletebilecektir. Böylece Suriyelilerin sosyal entegrasyonlarının yanı sıra siyasal entegrasyon süreçleri de olumlu bir aşama kaydedebilecektir.

Adana ilinin Suriye sınırına yakın olması, bu ildeki yaşam giderlerinin başka illere görece düşük olması, buna karşın istihdam olanaklarının fazla olması ve özellikle tarihsel açıdan göçlerle zengin bir kültürel dokuya sahip şehir olması Suriyelilerin Adana iline göç etmesinde önemli faktörler olarak sayılabilir. Başlangıçta Adana'daki çadır kent ya da konterynerkentlerde yaşayan Suriyeliler, kısa bir süre zarfında Adanalılarla iç içe yaşamaya başlamışlar ve böylece Adanalılarla sosyal ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Adana ilinin Suriyeliler için cazibe merkezi olmasının etkisiyle çevre illerde yaşayan Suriyeliler de (her ne kadar başka illerde kayıtlı olsalar da) Adana ilinde göç etmeye devam etmektedir. Dolayısıyla Adana ilinde ikamet eden Suriyelilerin sayısı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerinden çok daha fazladır ve güncellenen veriler Adana'daki Suriyeli sayısının günden güne arttığını göstermektedir. Bu durum, Adana ilinde özellikle yerel yönetimlerin yükünü artırmakta; başta ulaşım, kanalizasyon, su, barınma, vb birçok konuda yerel yönetimlere maddi ve manevi külfet getirmektedir. Başta Adana Büyükşehir Belediyesi ve Adana Kent Konseyi, Suriyeliler konusunda gösterdikleri hassasiyetle Türkiye'deki birçok yerel yönetim birimine örnek teşkil edecek girişimlerde bulunmuş olsalar da özellikle Suriyelilerle şehrin nüfusunun artmış olmasına karşın mali açıdan gelirlerinde paralel bir artış yaşanmamaktadır. Bu durum ise Adana Büyükşehir Belediyesi'nin sunduğu hizmetlerin doğal olarak niceliksel yönde olumsuz etkileme riski taşımaktadır. Başka bir deyişle Adana iline yönelik yoğun Suriyeli göçü yerel yönetimlerin hizmet sunduğu kişi sayısında artışa neden olurken gelirlerinde benzer bir artış yaşanmamakta ve hatta kayba neden olmaktadır. Bahsi geçen kayıp ise yerel yönetimleri (özelde Adana Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere Adana'daki tüm ilçe belediyeleri) zor duruma düşürebilecektir. Yerel hizmetlerde aksaklıkların meydana gelme ihtimali ise *Suriyelilerin kente yük olduğu* algısına neden olabilecek ve sonuç olarak Adanalılar ve Suriyeliler arasında bir çatışma potansiyeli yaratabilecektir. Dolayısıyla yerel yönetimlere sahip oldukları Suriyelilerin sayısı

oranında merkezi bütçeden destek verilmeli ve böylece sosyal entegrasyonun önünde engel teşkil edebilecek çatışma potansiyeli önlenmelidir.

Adana ilinde yerel yönetimlerin özellikle mali açıdan desteklenmesi, bu ilde yaşayan Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Özellikle Adana Büyükşehir Belediyesinin geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ve diğer mülteciler ve göçmenler konusunda sorumluluk sahibi projeler yürüttüğü saha çalışmasında yapılan araştırmada görülmüştür. Suriyelilerin bu kente göç etmeye başladıkları ilk andan itibaren Adana Büyükşehir Belediyesi, Adana ilindeki paydaşları ve ilgili kamu kurumlarını dâhil ederek çok sayıda toplantı ve çalıştaylar düzenlenmesine öncülük yapmıştır. 2018 yılında Adana Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü başta geçici koruma statüsündeki Suriyeliler olmak üzere Adana'daki bütün göçmenlerin entegrasyon süreçlerini desteklemek için eğitim, hukuk, sağlık, barınma ve meslek konularında destekler sunmakta ve bunun yanı sıra psikolojik konularda rehabilitasyon hizmeti de sağlamaktadır. Bütün çalışmalarını din, dil, mezhep, ırk, renk, cinsiyet ve cinsel tercih, siyasi felsefi düşünce, etnik köken ve benzeri yönlerden hiçbir ayırım gözetmeden ve başvuru sahiplerini rencide etmeden gerçekleştirmeyi taahhüt eden Adana Büyükşehir Belediyesi Göç ve Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü, geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin entegrasyonu noktasında Türkiye'deki en başarılı yerel yönetim örneklerinden biridir. Adana Kent Konseyi de bünyesinde bulundurduğu Göç ve Mülteci Meclisi ile başta Adana ilinde ikamet eden geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ve diğer göçmenlerin de kentte söz sahibi olması ve hatta kent yönetiminde katkı sunmayı teşvik etmesi bakımından önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların kesintiye uğramaması ve desteklenmesi, Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonu artıracaktır.

Suriyelilerin sosyal entegrasyonlarını sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilmek ve her iki toplumun (Türkler ve Suriyeliler) sosyal ilişkilerini maksimize etmek için özellikle merkezi idare ile yerel yönetimlerin işbirliğinde ilgili kurum, kuruluş, sivil toplum örgütleri, kent konseylerinde kurulacak mülteci meclisleri ve üniversitelerin dâhil olduğu entegrasyon çalıştayları düzenlenmeli ve bu çalıştaylarda her ilin ve ilçenin kendine has dinamikleri göz önünde bulundurularak eylem planları oluşturulmalıdır. Ayrıca belirli aralıklarla kamuoyu araştırmaları yaparak bahsi geçen uygulamaların ne ölçüde yararlı olduğu denetlenmeli, fayda sağlanamayan uygulamaların yerine alternatif uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Son olarak geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonları için üniversiteler ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün işbirliği güçlendirilmelidir. Özellikle Suriyelilerin yoğun yaşadığı illerdeki üniversitelerde göç çalışmalarını alanında lisansüstü programları açılmalı ve Suriyelilerin entegrasyonlarına yönelik akademik çalışmaların teşvik edilmelidir.

Türkiye, özellikle coğrafi konumu gereği gelecekte de göçlere maruz kalma potansiyelini taşımaktadır. Bu durum, Türkiye'ye yönelik göç hareketlilikleri hakkında daha fazla araştırma yapmayı gerekli kılmaktadır. Göçün fitratında kalıcılık olduğu unutulmamalı ve bu minvalde geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal entegrasyonlarının kolaylaştırılmasını sağlayabilecek özellikle bu konuda başarılı olan ülke uygulamalarını konu alan ve Türkiye örneği ile karşılaştıran çalışmaların yapılması başka araştırmacılara tavsiye olunur.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N., (2002), *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y., (2011), *Almanya Türklerinde Dil Din Kimlik*, İstanbul, Şehir Yayınları.
- Adıgüzel, Y., (2016), "Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu", içinde *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler*, Ed. Adem Esen- Mehmet Duman, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD).
- Adıgüzel, Y., (2018), *Göç Sosyolojisi*, 2. Baskı, Ankara, Nobel Yayınları.
- Alba, R. D.- Nee, V., (2003), *Remaking the American Mainstream: Assimilation and Contemporary Immigration*, Cambridge, Harvard University Press.
- Alderson, C., (2009), "From Migrations to Migration: Birth of a Phenomenon", Carleton University – Institute of Political Economy, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ottawa.
- Altunışık, R- Coşkun, R.- Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Altunoğlu, D. (2019), "Uluslararası Geri Dönüş Programları Çerçevesinde Suriyeli Mültecilerin Geri Dönüş Eğilimleri ile İlgili İnceleme: Adana İli Örneği", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Anadolu Ajansı, 20.06.2020: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogandan-dunya-multeciler-gunu-paylasimi/1884116>, Erişim:19/12/2020.
- Anbarlı Bozatay, Ş., (2010), "5091 Sayılı Vatandaşlık Kanunu'na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8 (2), s. 165- 182.
- Arslan, E. (2021a), "Uluslararası Göç Teorik Bir Bakış ve 21. Yüzyıl Göçleri: Göç Karşıtlığının Yükselişi ve Göçlerin Artması Üzerine Bir Değerlendirme" içinde *Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar*, Konya, Eğitim Yayınları.
- Arslan, E., (2021b), "Göçü Harekete Geçiren Bir Dinamik Olarak Güvenlik: Suriye'nin Devlet Kapasitesi ve Kırılgan Devlet Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme", içinde *Yerel ve Küresel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler*, Ed. Erkan Arslan, Ankara, Nobel Yayınları.
- Arslan, E., Çiçek, A. ve Baykal, Ö. N., (2021), "Türkiye'deki Siyasal Partilerin Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler Sorununa Bakışı Üzerine Bir İnceleme", içinde *İktisadi ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar*, Ed. Filiz Tufan Emni ve Erkan Arslan, Konya, Eğitim Yayınları.
- Atasü Topcuoğlu, R., (2016), "Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Sorgulama", *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 34, s. 1- 20.
- Aydemir, S.- Şahin, M. C., (2018), "Zorunlu- Kitlesele Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği", *Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt 21, Sayı 53, ss.121- 148.

- Baczko, A.- Dorronsoro, G. ve Quesnay, A., (2018), *Suriye: Bir İç Savaşın Anatomisi*, Çev. Ayşe Meral, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Baş, T. (2013), *Anket Nasıl Hazırlanır Nasıl Uygulanır Nasıl Değerlendirilir?*, 7. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Bauman, Z., (2003), *Yasa Koyucular ve Yorumcular*, Çev. Kemal Atakay, 2. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.
- Bauman, Z., (2018), *Kapımızdaki Yabancılar*, Çev. Emre Barca, İstanbul, Metis Yayınları.
- Baydar, M. L.- Gül, H.- Akçil, A. (2009), *Bilimsel Araştırmanın Temel İlkeleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayın No:79, Isparta.
- Berry, J. W., (1997), "Immigration, Acculturation and Adaptation", *Applied Psychology*, 46 (1), ss. 5- 34.
- Berry, J. W., (2005), "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", *International Journal of Intercultural Relations*, 29 (6), ss. 697- 712.
- Bloch, A., (2002), *The Migration and Settlement of Refugees in Britain*, New York, Palgrave.
- Bloch, A.-Galvin, T.- Harrell-Bond, B. (2000), "Refugee Women in Europe: Some Aspects of the Legal and Policy Dimensions", *International Migration*, 38(2), ss. 169-190.
- Bülbül, K. (2019). *Siyaset Bilimi Kavramlar, Kurumlar, İdeolojiler*, Liberte Yayınları, Ankara.
- Büyükçalık, M. E., (2015), *Mülteci Hukukunun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Canbey Özgüler, E., (2018), "Kitlesele Göç ve Suriyelilerin Eğitimi", *Efil Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), ss. 10-13.
- Castelli, F., (2018), "Drivers of Migration: Why Do People Move?", *Journal of Travel Medicine*, 25 (1), ss. 1- 7.
- Castles, S.- Korac, M.- Vasta, E.- Vertovec, S., (2002), *Integration: Mapping the Field*, Home Office Online Report 29/03, London, Home Office.
- Castles, S.- Kosack, G., (1973), *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe*, London, Oxford University Press.
- Castles, S.- Miller, M. J., (2008), *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ceceli Köse, S., (2012), "Çokkültürcülük Politikalarından Entegrasyon Politikalarına Geçiş: Hollanda'daki Türkiye Kökenli Göçmenler Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Cin, G. (2018), "Suriyeli Öğrencilere Eğitim Veren Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Psikolojik Sağlamlılık Düzeyi: Adana İli Örneği", Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

- Colbertt, J., (2005), "Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration 1985", *Center for Spatially Integrated Social Sciences*, <https://escholarship.org/uc/item/3018p230>, Erişim: 25/09/2019.
- Constant, A. F.- Nottmeyer, O.- Zimmerman, K. F., (2013), "The Economics of Circular Migration", içinde *International Handbook on the Economics of Migration*, Ed. Constant, A. F.- Zimmerman, K. F., Massachusetts, Edward Elgar Publishing, ss. 55- 74.
- Council of Europe, "Measurement and Indicators of Integration", Directorate of Social and Economical Affairs, Council of Europe Publishing, https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Series_Community_Relations/Measurement_indicators_integration_en.pdf (Erişim: 07/12/2019)
- Culture, Context and the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians (2015), UNHCR, <https://www.unhcr.org/55f6b90f9.pdf>, Erişim: 06/10/20200.
- Çağlar, A.,- Onay, A., (2015). "Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz", içinde *Göç ve Uyum*, Ed. Betül Dilara Şeker vd, London, Transnational Press London.
- Çağlayan, S., (2006), "Göç Kuramları ve Göçmen İlişkisi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, ss. 67- 91.
- Çakır, S., (2011), "Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 24, ss. 124- 142.
- Çakmur, H., (2012), "Araştırmada Ölçme- Güvenilirlik- Geçerlilik", *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(3), ss. 339-344.
- Çatak, B. D., (2018), "Gündelik Yaşamda Yerleşikler ve Dışarıklar: Suriyeliler ve Yerli Halkın Karşılaşmaları", Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin.
- Çiçek, A., (2020), "Uluslararası Göç, Türkiye'de Göç Yönetimi ve Entegrasyon Politikaları: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler", içinde *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Üzerine Yazılar*, Ed. Şeniz Anbarlı Boztaay, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Çiçek, A., ve Taylan, Ö., (2021), "Türkiye'nin Stratejik Göç Yönetimi Hamlesi: 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı'nın Analizi", içinde *Yerel ve Küresel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler*, Ed. Erkan Arslan, Ankara, Nobel Yayınları.
- Çiçekli, B., (2009), *Göç Terimleri Sözlüğü*, Cenevre, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Çöllü, O., (2018), "Göç Olgusunun Türk Sağlık Sistemi Üzerine Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği", *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* içinde Barış Özdal (Ed.), Ankara, Nobel Yayınları, ss. 235- 274. De Haas, H., (2014), *Migration Theory Working Papers*, Oxford, International Migration Institute.
- Çubukçu, M., (2012), *Yıkılın Bu Düzen Arap Ayaklanmaları ve Sonrası*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S. ve Ekiz Gökmen, Ç., (2011), *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Ankara, Efil Yayınevi.

- Demirağ, H. ve Kakışım, C., (2018), "Almanya'daki Türklerin Göç ve Entegrasyon Süreçleri: Birinci ve Üçüncü Kuşak Karşılaştırması", *Sosyal ve Siyaset Konferansları Dergisi*, (75), ss.123- 152.
- Deniz, A. Ç., ve diğerleri (2016), *Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı- Antep ve Kilis Çevresi*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Doğan, V., (2018), *Türk Yabancılar Hukuku*, 3. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Efe, F. (2019), "Kitlesele Göçlerde Konut Sorunu; Adana Kenti Suriyeli Mülteciler Örneği", Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Emek İnan, C., (2016), "Türkiye'de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), ss. 10-33.
- Erdem, C., (2017), "Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Gençlerin Gelecek Beklentileri: Malatya Örneği", İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Erdoğan, M. (2019), Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler, Konrad Adenauer Stiftung Vakfı Yayınları, <https://www.kas.de/documents/283907/7339115/T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyeliler.pdf/acf9d37-7035-f37c-4982-c4b18f9b9c8e?version=1.0&t=1571303334464>, Erişim: 15/10/2020.
- Erdoğan, M., (2018), *Türkiye'deki Suriyeliler*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., (2018b), *Suriyeliler Barometresi 2017*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M., (2020), *Suriyeliler Barometresi 2019*, Ankara, Orion Kitabevi.
- Erdoğan, Z., (2020), "Birleşik Krallıktaki Mülteci Entegrasyon ve Ulusaşırı Bağların Rolü: Yükseköğretimde Suriyeliler", Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Doktora Tezi, Ankara.
- Ergüven, N. S.- Özturanlı, B., (2013), "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, 62(4), 1007- 1061.
- Erkal, M., (2000), *Sosyoloji*, İlaveli Onbirinci Basım, İstanbul, Der Yayınları.
- Erkal, M., vd (1997), *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul, Der Yayınları.
- Eser, H. B. ve Çiçek, A., (2020), "Avrupa'da Aşırı Sağın Ayak Sesleri: Zenofobinin Patolojik Normalleşmesi, *Alternatif Politika*, 12(1), 114-144.
- European Commission Glossary, https://ec.europa.eu/home-affairs/e-library/glossary/migrant_en, Erişim: 01/09/2019.
- Faist, T., (2003a), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev. Azat Zana Gündoğan ve Canan Nacar, Ankara, Bağlam Yayıncılık.
- Faist, T., (2003b), *Devlettaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür*, Çev. Selin Dingiloğlu, Ankara, Bağlam Yayıncılık.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi (Tarih Belirtilmemiş): <https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/6248/gkkuygulamarehberi1.pdf>, Erişim: 14/10/2020.

- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (2016): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>, Erişim:14/10/2020.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014): <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>, Erişim:04/10/2020.
- Geçiciliğe Çare: Suriyeli Mülteciler Türkiye Vatandaşlığı Hakkında Ne Düşünüyor (2017): <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2017/06/Sonsuz-Ge%C3%A7icili%C4%9Fe-%C3%87are.pdf>, Erişim:17/10/2020.
- Gezgin, M. F., (1994), *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gliner, J. A.- Morgan, G. A.- Nancy, L. L., (2015), *Uygulamada Araştırma Yöntemleri Desen ve Analizi Bütünleştiren Yaklaşım*, 2. Basımdan Çeviri Editörü:Selahattin Turan, Ankara, Nobel Yayınları.
- Glossary on Migration (2019), http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf, Erişim:04/07/2019.
- Güvenç, B., (1995), *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*, 3. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B., (2010), *İnsan ve Kültür*, İstanbul, Boyut Yayınları.
- Hailbronner, K., (2000), "Immigration and Asylum Law and Policy of the European Union", *Kluwer Law International*, London, The Hague.
- Hainmueller, J.- Hangarter, D.- Pietrantuono, G., (2015), "Naturalization Fosters the Long-Term Political Integration of Immigrants", *Proceedings of the National Academy of Sciences of USA (PNAS)*, Vol. 12, N. 41, ss. 12651- 12656.
- Hayter, T., (2004), *Open Borders: The Case Against Immigration Controls*, Second Edition, London, Pluto Press.
- Honneth, A., (1996), *The Struggles for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*, Cambridge, MIT Press.
- IGAM, (2017), "Sivil Toplum Diyalogu Mültecilerin Uyum Projesi", https://www.multecilerinuyumu.org/files/KarsilastimaliRapor_tr-eng_baski.pdf (Erişim: 08/12/2019).
- İbrahim Kalın Conflict Zone'da: <https://www.youtube.com/watch?v=mJazIIPM53A>, Erişim: 19/12/2020.
- İneli Ciğer, M., (2016), "Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), ss. 62- 92.
- Kalkan, B., (2018), "Göçmenlerle İlgili Üç Temelsiz İnanış", *içinde Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi*, Ed. Bekir Berat Özipek, İstanbul, Uluslararası Teknoloji, Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (UTESAV), <http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/2018/suriyeli-siginmacilar-ve-turkiye-ekonomisi-raporu.PDF> (Erişim: 06/12/2019).
- Karagöz, Y. (2016), *SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler*, Nobel Yayınları, Ankara.

- Karpat, K. (2015), "Önsöz", *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Kadar Türkiye'de Göçler* içinde M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Ed.), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Karpat, K., (2010), *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Çev. Bahar Tırnakçı, İstanbul, Timaş Yayınları.
- Karpestam, P.- Andersson, F. (2013), "Economic Perspectives on Migration", içinde *Routledge International Handbook of Migration Studies*, Ed. Gold, S.-Nawyn, S. J., New York, Routledge Publishing, ss. 12- 27.
- Kartal, M.- Bardakçı, S., (2018), *Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri*, Ankara, Akademisyen Yayınevi.
- Kartal, M.- Bardakçı, S., (2019), *Tutum Ölçekleri*, Ankara, Akademisyen Yayınevi.
- Kaya, A., (2014), "Türkiye'de Göç ve Uyum Çalışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış", *İdeal Kent Dergisi Göç Özel Sayısı*, Sayı 14, ss. 11- 28.
- Kaya, C., (2017), *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Kayış, A., (2010), "Güvenirlik Analizi", (Ed. Şeref Kalaycı), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5. Baskı, 19. Bölüm, Ankara, Asil Yayıncılık.
- Kerri, J., (1976), "Push and Pull Factors: Reasons for Migration as a Factor in Amerindian Urban Adjustment", *Human Organization*, 35 (2), ss. 215-220.
- Kılınç, P., (2020), "Suriyeli Sığınmacı Çocukların Sosyolojik Profili (Elazığ İli Örneği)", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- Kirman, M. A., (2016), *Din Sosyolojisi Sözlüğü*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Kormaz, H., (2021), "Uluslararası Göç ve Yerel Yönetimler", içinde *Yerel ve Küresel Eksende Uluslar arası Göç Üzerine İncelemeler*, Ankara, Nobel Yayınları.
- Kuzucanlı, G., (2019), "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Entegrasyon Sürecinde Sosyal Medya Araçlarını Kullanım Alışkanlıkları: Şanlıurfa Örneği", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Lacroix, C. (2010), *Immigrants, Literature and National Integration*, Basingstoke, Palgrave Mcmillan.
- Larrain, J., (1995), *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*, Çev. Neşe Nur Domanıç, İstanbul, Sarmal Yayınevi.
- Lee, S. E., (1966), "A Theory of Migration", *Demography*, 3 (1), ss. 47- 57.
- Marshall, G. (2005), *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü, 2. Baskı, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, P. L., (2016), "Europe's Migration Crisis: An American Perspective", *Migration Letters*, 13 (2), ss. 307- 319.
- Massey, S. D.- Arango, J.- Hugo, G.- Kouaouci, A.- Pellegrino, A.- Taylor, E. J., (1993), "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", *Population and Development Review*, 19 (3), ss. 431- 466.

- Massey, S. D.- Arango, J.- Hugo, G.- Kouaouci, A.- Pellegrino, A.- Taylor, E. J., (2014), "Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi", *Göç Dergisi*, 1 (1), ss. 11-46.
- McGarry, J.- O'Leary, B., (1993), "Introduction: The Macro-Political Regulation of Ethnic Conflict", *The Politics of Ethnic Conflict Regulation: Case Studies of Protracted Ethnic Conflicts*, Ed: John McGarry ve Brendan O'Leary, London, New York, Routledge, ss. 1-40.
- Memişoğlu, F., (2018), *The Syrian Community in Turkey: Perspectives, Prospects and Policies*, İstanbul, PODEM Publications.
- Mestheneos, E.- Ioannidi, E., (2002) "Obstacles to Refugee Integration in the European Union Member States", *Journal of Refugee Studies* 15(3): 304-320.
- Nohl, A. M.- Schittenhelm, K.- Schmidtke, O.- Weib, A., (2011), *Göç ve Kültürel Sermaye*, İstanbul, Kitap Yayınevi.
- Ogbu, J. U.- Simons, H. D., (1998), "Voluntary and Involuntary Minorities: A Cultural-Ecological Theory of School Performance with Some Implications for Education", *Anthropology and Education Quarterly*, 29(2), ss. 155- 188.
- Organista, P. B.- Gerardo, M.- Chun, K. M., (2009), *The Psychology of Ethnic Groups in United States*, California, Sage Publications.
- Ortaylı, İ., (2006), "Genel Göç Olgusu", *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, Yayın No:6, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayınları.
- Ozankaya, Ö., (1975), *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özcan, D. E., (2017), "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme", *İş ve Hayat Dergisi Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika*, 2 (4), ss. 183- 215.
- Özçürümez, S.- İçduygu, A., (2020), *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özdağ, Ü., (2019), *Kaçınılmaz Çöküş*, İstanbul, Destek Yayınları.
- Özdağ, Ü., (2020), *Stratejik Göç Mühendisliği*, 2. Baskı, Ankara, Kripto Yayınevi.
- Özdal, B.- Vardar Tutan, E., (2018), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa, Dora Yayınları.
- Özer, İ., (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa, Ekin Yayınevi.
- Özgür Baklacioğlu, N., (2006), "Dual-Citizenship, Extraterritorial Elections and National Policies: Turkish Dual Citizens in the Bulgarian-Turkish Political Sphere", içinde *Beyond Sovereignty: From Status Law to Transnational Citizenship?*, O. Ieda (der.), Slavic Research Center, Sapporo, 2006, s. 319-358.
- Özkul, G.- Dengiz, S., (2018), "Göçmen Girişimcilik Bağlamında Suriyeli Göçmenlerin Hatay İline Olan Ekonomik Katkıları", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (26), ss. 897- 919.
- Özmen, N., (2012), *Çokkültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*, İstanbul, Çamlıca Yayınları.
- Özmen, N., (2012), *Çok Kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*, İstanbul, Çamlıca Yayınları.

- Park, R. E., (1930), "Assimilation, Social," içinde *Encyclopedia of the Social Sciences*, Ed. Edwin Seligman ve Alvin Johnson, New York, Macmillan.
- Park, R. E.-Burgess, E. (1969), *Introduction to the Science of Sociology-* 1921 (Reprint), Chicago, University of Chicago Press.
- Pazarıcı, H., (2005), *Uluslararası Hukuk*, 3. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Perruchoud, P.- Redpath- Cross, J., (2013), *Göç Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, No:31, Uluslararası Göç Örgütü (IMO) Yayınları.
- Peter, J. P., (1979), "Reliability: A Review of Psychometric Basics and Recent Marketing Practices", *Journal of Marketing Research*, 16(1), 6-17.
- Petersen, W.- Petersen, R., (1986), *Dictionary of Demography*, Washington DC:US, Government Printing Office.
- Petersen, W., (1958), "A General Typology of Migration", *American Sociological Review*, 23 (3), ss. 256- 266.
- PİKTES (2020): <https://piktes.gov.tr/Home/ProjeninAmaci>, Erişim:10.10.2020.
- PİKTES Çıktıları (2020): <https://piktes.gov.tr/Home/ProjeninCiktisi>, Erişim: 10.10.2020.
- Piore, M. (1979), *Birds of Passage: Migrants Labor Industrial*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Porumbescu, A., (2015), "Defining the New Economic of Labor Migration Theory Boundaries: A Sociological – Level Analysis of International Migration", *Revista de Stiinte Politice*, 45, ss. 55- 64.
- Recommendations on Statistics of International Migration; United Nation, New York, 1998
(https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1e.pdf, Erişim:09/09/2019).
- Reitz, J. G.- Breton, R.- Dion, K. K.- Dion, K. L., (2009), *Multiculturalism and Social Cohesion: Potentials and Challenges of Diversity*, New York, Springer.
- Resmi Gazete, 16 Ocak 2006, Sayı. 2006/9938, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/01/20060127-2.htm>, Erişim:03/10/2020.
- Resmi Gazete, 30 Kasım 1994, Sayı. 22127, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>, Erişim:03/10/2020.
- Resmi Gazete, 4 Nisan 2013, Sayı. 12019, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, Erişim:04/10/2020.
- Resmi Gazete, 5 Ağustos 1968, Sayı.12968, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12968.pdf>, Erişim:05/09/2019.
- Resmi Gazete, 5 Eylül 1961, Sayı.10898, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf>, Erişim:05/09/2019.
- Rittersberger Tiliç, H.- Özen, Y. ve Çelik, K., (2018), "Geriye Göçün Dinamikleri: Almanya'dan Eve Dönüş", içinde *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, Ed. Gülfer İhlamur Öner ve Aslı Şirin Öner, İstanbul, İletişim Yayınları.

- Robila, M., (2018), "Refugees and Social Integration in Europe", Human Development and Family Studies, New York.
- Rosen, J. S., (2007), *Remittances, Investment, and Portfolio Allocations: An Analysis of Remittance Usage and Risk-Tolerance*. Ohio: The Ohio State University.
- Rumbaut, R. G., (2015), "Assimilation of Immigrants", içinde *International Encycloedia of the Social and Behavioral Sciences*, ss. 81- 88.
- Samers, M., (2001), "Here to Work: Undocumented Immigration in the United States and Europe", *SAIS Review*, XXI (1), ss. 131- 145.
- Sayın, Y.- Usanmaz, A.- Aslangiri, F., (2016), "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), ss. 1-13.
- Schrover, M.- Leun, J. V.- Lucassen, L.- Quispel, C., (2008), *Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective*, Amsterdam, Amsterdam University Press.
- SED Nedir: <https://multeciler.org.tr/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti-sed-nedir/>, Erişim:16/10/2020.
- Seyidoğlu, H., (1995), "Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı", 6. Baskı, Gözlem Yayınları, İstanbul.
- Songur, H.- Sırtkaya, F., (2018), "Türk Hukuk Tarihi ve Tefekkürü Bakımından Osmanlı'dan Cumhuriyete Göç Olgusu", *21. Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* içinde Barış Özdal (Ed.), Ankara, Nobel Yayınları, ss.1-36.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/ss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/sed-hizmeti/>, Erişim:16/10/2020.
- Sousa Poza, A., (2004), "Is the Swiss Labor Market Segmented? An Analysis Using Alternative Approaches", *Labour*, 18 (1), ss. 131- 161.
- Stouffer, S. A., (1940), "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", *American Sociological Review*, 5 (6), ss. 845- 867.
- SUY Programı. (2018): <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/52813>, Erişim:15/10/2020.
- Şahin, B., (2010), "Almanya'daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması: Kültürleşme", *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 55, ss. 103- 134.
- Şenses Özcan, N., (2015), "Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus Devletler, Göçmenler", *İdeal Kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı 15, ss. 22- 39.
- Şirin, S. R. ve Rogers Şirin, L., (2015), "The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children", Washington DC, Migration Policy Institute, <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/FCD-Sirin-Rogers-FINAL.pdf>, Erişim: 06/10/2020.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi 2016.

- Tamer, M., (2019), "Türkiye'nin Göç ve Sığınmacı Politikaları: Hatay İli Örneği", Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Taşçı, F., (2009), "Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç", *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10, ss. 177- 204.
- TBMM Göç ve Uyum Raporu (2018), TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf (Erişim: 06/07/2019)
- TBMM Mülteci Hakları Alt Komisyonu Tutanakları (2016): https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1766, (Erişim: 16.09.2020).
- TEPAV (2019), *Syrian Entrepreneurship and Refugee Start-ups in Turkey: Leveraging the Turkish Experience*, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1566830992-6.TEPAV_and_EBRD__Syrian_Entrepreneurship_and_Refugee_Start_ups_in_Turkey_Lever....pdf, Erişim: 15.10.2020.
- Text of the 1951 Convention (2010), Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees, <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>, Erişim:05/09/2019.
- Thet, K. K., (2014), *Pull and Push Factors on Migration: A Case Study in the Urban Area of Monywa Township Myanmar*, Myanmar, Institute of Economics.
- Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, 2019: <https://www.cnnturk.com/ekonomi/bakan-pekcan-15-bin-159-suriyeli-sirket-var>, Erişim:15.10.2020.
- Toksöz, G., (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tolay, J., (2011), "Türkiye'deki Mültecilere Yönelik Söylemler ve Söylemlerin Politikalara Etkisi", *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika* içinde, Özlem Çelebi, Saime Özçürümez ve Şirin Türkay, (der), Ankara, UNHCR, ss. 201- 2013.
- Topbaş, F., (2007), "İç Göçün Belirleyicileri Üzerinde Ekonomik Bir Model Çalışması: 2000 Türkiye Örneği", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Trabzon.
- Topcu, Y. (2019), "Suriyeli Kadın Mültecilerin Entegrasyon Problemleri: İstanbul-Topselvi Örneği", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya.
- Toprak, Z. T., (2015), "Türkiye'de Göçün Farklı Tipleri ve Yönetim Stratejileri", *Göç ve Uyum* içinde, Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci ve Murat Yücesahin (der), London, Trastnational Press.
- Toros, A., (2008), *Sorunlu Bölgelerde Göç*, Ankara, Global Strateji Enstitüsü.
- TÜİK Eğitim Harcamaları İstatistikleri, 2018: <https://data.tuik.gov.tr/tr/display-bulletin/?bulletin=egitim-harcamalari-istatistikleri-2018-30588>, Erişim:10/10/2020.
- TÜİK Uluslararası Göç İstatistikleri 2019: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33709><http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33709> (Erişim:12.09.2020).

Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr

Türkiye Şartlı Eğitim Yardım Programları: <https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/>, Erişim:10/10/2020.

Türkiye ve Göç: https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/turkiyevegoc_tr.pdf, Erişim: 18/10/2020.

Uğur Göksel, G., (2019), *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi*, Çev. Müge Kızıltuğ, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.

UNCHR (2009). UNCHR Note on Refugee Integration on Central Europe, <https://www.refworld.org/docid/4bfe70d72.html#:~:text=Refworld%20%7C%20UNHCR%20Note%20on%20Refugee%20Integration%20in%20Central%20Europe&text=The%20Note%20on%20the%20Integration,and%20realities%20in%20Central%20Europe.>, Erişim: 22/08/2020.

UNHCR (2005), 'Ensuring International Protection and Enhancing International Cooperation in Mass Influx Situations: Advance Summary Findings of the Study Commissioned by UNHCR' Refugee Survey Quarterly No:4(1), p. 118.

UNHCR Global Trends (2018): <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html>, (Erişim: 15.09.2020).

UNİCEF, Şartlı Eğitim Desteği Projesi: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/suriyeli-ve-di%C4%9Fer-m%C3%BClteciler-%C3%A7ocuklara-y%C3%B6nelik-%C5%9Fartl%C4%B1-e%C4%9Fitim-yard%C4%B1m%C4%B1-%C5%9Fey-program%C4%B1>, Erişim:10/10/2020.

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>, Erişim:18/10/2020.

Ülkemize ve milletimize yeni pişmanlıklar yaşatmamaya kararlıyız: <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202011091043189394-erdogan-ulkemize-ve-milletimize-yeni-pismanliklar-yasatmamakta-kararliyiz/>, Erişim:19/12/2020.

Ülken, H. Z., (1969), *Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

Walij Tahir, M. W.- Kausar, R.- Bury, M., (2017), "Irregular Migration Toward Greece: Narratives of Irregular Migrants", *International Migration*, 56 (1), ss. 78- 94.

Weeks, J. (1990), "The Value of Difference", içinde *Identity: Community Culture Difference*, Ed. Jonathan Rutherford, London, Lawrence and Wishart.

Weiner, M., (1995), *Global Migration Crisis*, New York, Harper Collins.

Wickramasinghe, A.- Wimalaratana, W., (2016), "International Migrations and Migration Theories", *Social Affairs: A Journal for the Social Sciences*, 1(5), ss. 13-32.

Wood, W. B., (1994), "Forced Migration: Local Conflict and International Dilemmas", *Annals of the Association of American Geographers*, 84 (4), ss. 607- 634.

Yalçın, C., (2004), *Göç Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004), *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara

- Yıldız, A., (2017), "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), ss. 36- 67.
- Yılmaz, E. A. (2019), "2011 Sonrası Türkiye'ye Gelen Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Sorunları: Aydın İlinde Bir Alan Araştırması", Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Muğla.
- 2510 Sayılı İskan Kanunu (1934): <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> (Erişim: 08/09/2020).
- 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013): <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, Erişim:12/10/2020.